

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ**

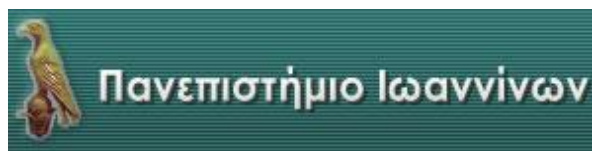
ΕΛΕΝΗ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ

**Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ
ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΩΝ ΣΤΑ Τ.Ε.Ι.**

Διδακτορική Διατριβή

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2012

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΩΝ ΣΤΑ Τ.Ε.Ι.

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ**

ΕΛΕΝΗ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ

**Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ
ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΩΝ ΣΤΑ Τ.Ε.Ι.**

Διδακτορική Διατριβή

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2012

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

1. **Πανταζής Σπυρίδων**, *Ομότιμος Καθηγητής*, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
2. **Παπαϊωάννου Απόστολος**, *Καθηγητής*, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
3. **Κούτρας Βασίλειος**, *Αναπληρωτής Καθηγητής*, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Επταμελής Εξεταστική Επιτροπή

1. **Πανταζής Σπυρίδων**, *Ομότιμος Καθηγητής*, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
2. **Παπαϊωάννου Απόστολος**, *Καθηγητής*, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
3. **Κούτρας Βασίλειος**, *Αναπληρωτής Καθηγητής*, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
4. **Χρυσafίδης Κωνσταντίνος**, *Καθηγητής*, Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
5. **Ρεκαλίδου Γαλήνη**, *Αναπληρώτρια Καθηγήτρια*, Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
6. **Μιχαλοπούλου Κατερίνα**, *Αναπληρώτρια Καθηγήτρια*, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
7. **Σακελλαρίου Μαρία**, *Επίκουρη Καθηγήτρια*, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

«Η έγκριστις διδακτορικῆς διατριβῆς ὑπὸ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Τμήματος Νηπιαγωγῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων δὲν ὑποδηλοῖ τὴν ἀποδοχὴ τῶν γνωμῶν τοῦ συγγραφέως». (Ν. 5343/32, ἄρθρο 202/2)

Περιεχόμενα

Περίληψη	17
Summary	19
Πρόλογος	21
Μέρος Ι: Θεωρητικό μέρος	
<u>Κεφάλαιο πρώτο: Το πρόβλημα</u>	27
I. 1.1 Διατύπωση προβλήματος	29
I. 1.2 Σκοπός της έρευνας	29
I. 1.3 Υποθέσεις της έρευνας	30
I. 1.4 Αναγκαιότητα της έρευνας	31
I. 1.5 Σπουδαιότητα της έρευνας	32
I. 1.6 Προϋποθέσεις έρευνας	34
I. 1.7 Οριοθέτηση προβλήματος	34
<u>Κεφάλαιο δεύτερο: Βιβλιογραφική ανασκόπηση</u>	35
I. 2.1 Εννοιολογικοί ορισμοί	37
I. 2.1.1 Εκπαίδευση	37
I. 2.1.2 Προσχολική Αγωγή	38
I. 2.1.3 Σκοποί της προσχολικής αγωγής στην Ελλάδα	39
I. 2.1.4 Ιδρύματα προσχολικής αγωγής	42
I. 2.1.5 Σκοπός των Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών	44
I. 2.1.6 Υπάλληλοι των κλάδων Βρεφονηπιοκομίας	46
I. 2.1.7 Δημοτικός και κοινοτικός κώδικας – Αρμοδιότητες των ΟΤΑ	48
I. 2.1.8 Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.)	48
I. 2.1.9 Πρόγραμμα Σπουδών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι.	50
I. 2.2 Κύριο μέρος	52
I. 2.2.1 Η εξέλιξη του θεσμού του Βρεφονηπιακού – Παιδικού Σταθμού στην Ελλάδα	52
I. 2.2.2 Η εκπαίδευση των Βρεφονηπιοκόμων του 20 ^{ου} αιώνα	68
I. 2.2.3 Η εξελικτική πορεία της εκπαίδευσης των βρεφονηπιοκόμων από την ίδρυση των Τ.Ε.Ι.	87

I. 2.2.3.1 Αξιολόγηση των Προγραμμάτων Σπουδών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας	90
I. 2.3.1.2 Αναθεώρηση των Προγραμμάτων Σπουδών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας	94
I. 2.3.1.3 Τμήμα Προσχολικής Αγωγής Τ.Ε.Ι. Αθηνών	100
I. 2.3.1.4 Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης	107
I. 2.3.1.5 Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας Τ.Ε.Ι. Ηπείρου (Ιωάννινα)	112
I. 2.3.1.6 Επαγγελματικά Δικαιώματα	114
I. 2.3.1.7 Μορφές διδασκαλίας – συνδιδασκαλίας	115
I. 2.3.1.8 Τα εργαστήρια στα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας	116
I. 2.3.1.9 Πρακτική Άσκηση	118
I. 2.3.1.9.1. Σκοπός της πρακτικής άσκησης	118
I. 2.3.1.9.2 Προϋποθέσεις πρακτικής άσκησης	119
I. 2.3.1.9.3 Τα στάδια της πρακτικής άσκησης	120
I. 2.3.1.10 Εκπαιδευτικό προσωπικό Τ.Ε.Ι.	121
I. 2.4 Κριτική επισκόπηση Προγραμμάτων Σπουδών των τριών ομότιτλων Τμημάτων	123
Μέρος II: Ερευνητικό μέρος	
<u>Κεφάλαιο πρώτο: Μέθοδος και υλικό</u>	133
II. 1.1 Η δειγματοληψία	135
II. 1.2 Το εργαλείο συλλογής δεδομένων	135
II. 1.3 Πιλοτική έρευνα (pilot study)	136
II. 1.4 Στατιστική Μεθοδολογία	137
<u>Κεφάλαιο δεύτερο: Αποτελέσματα έρευνας</u>	139
II. 2.1 Περιγραφικά χαρακτηριστικά δείγματος	141
II. 2.1.1 Δημογραφικά Στοιχεία	141
II. 2.1.2 Χαρακτηριστικά Βρεφονηπιακών–Παιδικών σταθμών	145
II. 2.1.2.1 Σύνθεση του προσωπικού των Βρεφονηπιακών και Παιδικών σταθμών	145
II. 2.1.2.2 Εσωτερικό περιβάλλον του Βρεφονηπιακού-Παιδικού Σταθμού	148
II. 2.1.2.2.1 Λειτουργία του Βρεφονηπιακού-Παιδικού Σταθμού	148

II. 2.1.2.2.2 Εκτίμηση επαγγελματικής κατάστασης	150
II. 2.1.2.3. Απόψεις των ερωτηθέντων για την αξιολόγηση των παρεχόμενων δεξιοτήτων και γνώσεων από τα Τμή- ματα Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι.	153
II. 2.1.2.3.1 Αξιολόγηση επιπέδου σπουδών	153
II. 2.1.2.4 Συγκεντρωτική παρουσίαση αξιολόγησης του συνό- λου των γνωστικών αντικειμένων	168
II. 2.1.3 Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών	170
II. 2.1.3.1 Εσωτερικό περιβάλλον σε σχέση με αστικότητα και ιδιοκτησιακό καθεστώς	170
II. 2.1.3.1.1 Ιδιοκτησιακό καθεστώς του Βρεφονηπιακού Σταθμού την αστικότητα στο οποίο λειτουρ- γεί ανά πόλη λειτουργίας εκπαιδευτικού ιδρύ- ματος	170
II. 2.1.3.1.2 Ιδιοκτησιακό καθεστώς Σταθμού συσχετιζό- μενο με την άποψη των γονέων για τη συνερ- γασία τους με τους επαγγελματίες	172
II. 2.1.3.1.3 Αστικό περιβάλλον συσχετιζόμενο με την άπο- ψη των γονέων για τη συνεργασία τους με τους επαγγελματίες	175
II. 2.1.3.1.4 Ιδιοκτησιακό καθεστώς σε σχέση με το εσωτε- ρικό περιβάλλον	177
II. 2.1.3.1.5 Το αστικό περιβάλλον σε σχέση με το εσωτερι- κό περιβάλλον	181
II. 2.1.3.1.6 Αποδοχή ή όχι της πρώτης υπόθεσης	184
II. 2.1.3.1.7 Εσωτερικό περιβάλλον σε σχέση με τη σύνθεση και το πλήθος των εργαζομένων	185
II. 2.1.3.1.8 Αξιολόγηση γνωστικών αντικειμένων ανά εκ- παιδευτική δομή	185
II. 2.1.3.1.9 Αποδοχή ή όχι της τρίτης υπόθεσης	189
II. 2.1.3.1.10 Συσχέτιση αποκτηθεισών γνώσεων και δεξιο- τήτων με το εκπαιδευτικό ίδρυμα φοίτησης	189
II. 2.1.3.1.11 Αποδοχή ή όχι της τέταρτης υπόθεσης	191

Συμπεράσματα	192
Βιβλιογραφία	201
Παραρτήματα	211
Α: Ερωτηματολόγιο	213
Β: Αποτελέσματα για τη 2 ^η υπόθεση	219
Γ: Αποτελέσματα για τη 3 ^η υπόθεση	237
Δ: Αποτελέσματα για τη 4 ^η υπόθεση	254

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ωρολόγιο Πρόγραμμα Σχολών Νηπιοκόμων	71
Πίνακας 2: Ωρολόγιο πρόγραμμα της Ανωτέρας Σχολής Νηπιοβρεφοκόμων του Κέντρου Βρεφών «Η Μητέρα» (ΦΕΚ 194 Α΄/1983)	83
Πίνακας 3: Εκπαιδευτικό προσωπικό των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας	122
Πίνακας 4: Ενεργοί σπουδαστές κατά το χρονικό διάστημα διεξαγωγής της έ- ρευνας	122
Πίνακας 5: Κατανομή θεωρητικών μαθημάτων ανά Ομότιτλο Τμήμα	124
Πίνακας 6: Κατανομή μαθημάτων εργαστηριακών – πρακτικής ανά ομότιτλο Τμήμα	128
Πίνακας 6α: Συγκεντρωτικός πίνακας θεωρητικών και εργαστηρίων–πρακτικής ανά ομότιτλο Τμήμα	130
Πίνακας 7: Φύλο	141
Πίνακας 8: Τ.Ε.Ι. φοίτησης των ερωτηθέντων	141
Πίνακας 9: Επάγγελμα των γονέων των ερωτηθέντων	142
Πίνακας 10: Σπουδές των γονέων των ερωτηθέντων	143
Πίνακας 11: Σειρά προτίμησης των ερωτηθέντων για την εισαγωγή στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας	143
Πίνακας 12: Τόπος πραγματοποίησης της πρακτικής άσκησης των ερωτηθέ- ντων	144
Πίνακας 13: Φορέας πραγματοποίησης της πρακτικής άσκησης των ερωτηθέ- ντων	144
Πίνακας 14: Σύνθεση προσωπικού των Σταθμών στις πέντε ειδικότητες	145
Πίνακας 15: Στατιστικές παράμετροι των απασχολούμενων στους 175 Βρεφο- νηπιακούς-Παιδικούς Σταθμούς ανά ειδικότητα	147
Πίνακας 16: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την ύπαρξη στενής συνερ- γασίας μεταξύ των βρεφονηπιοκόμων και των γονέων των παιδιών	149
Πίνακας 17: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των γονέων για την παρεχόμενη αγωγή των παιδιών τους	149
Πίνακας 18: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των γονέων για τη φροντίδα των παιδιών τους	150
Πίνακας 19: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον	

των γονέων για τη «φύλαξη» των παιδιών τους	150
Πίνακας 20: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι απασχολούμενοι Βρεφονηπιοκόμοι στην αγωγή των παιδιών	151
Πίνακας 21: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι απασχολούμενοι Βρεφονηπιοκόμοι στη φροντίδα των παιδιών	151
Πίνακας 22: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι απασχολούμενοι Βρεφονηπιοκόμοι στη φύλαξη των παιδιών	152
Πίνακας 23: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τον επαγγελματικό αυτο- προσδιορισμό των απασχολούμενων Βρεφονηπιοκόμων.....	152
Πίνακας 24: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν περισσότερα γνωστι- κά αντικείμενα βοηθούν στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτή- των	153
Πίνακας 25: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι σπουδές στο Τμή- μα βοηθούν στην εφαρμογή καινοτόμων δράσεων	154
Πίνακας 26: Ομάδα ιατρικών μαθημάτων και Βρεφοκομίας	155
Πίνακας 27: Ομάδα μαθημάτων Παιδαγωγικής	157
Πίνακας 28: Ομάδα μαθημάτων Διδακτικής Μεθοδολογίας και Εφαρμογών	159
Πίνακας 29: Ομάδα μαθημάτων Ψυχολογίας	160
Πίνακας 30: Ομάδα μαθημάτων Διοίκησης, Οικονομίας, Νομοθεσίας και Αν- θρωπιστικών Σπουδών	162
Πίνακας 31: Απόψεις των ερωτηθέντων για την ικανοποίησή τους από το σύ- στημα εξετάσεων των μαθημάτων σχετικά με την αξιολόγηση	162
Πίνακας 32: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την ανταπόκριση των απο- κτηθεισών δεξιοτήτων και γνώσεων στις απαιτήσεις του επαγγελ- ματικού χώρου	163
Πίνακας 33: Απόψεις των ερωτηθέντων για τη δυνατότητα ίδρυσης ιδιωτικού Παιδικού Σταθμού	163
Πίνακας 34: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την ενημέρωση των ερωτη- θέντων για την επαγγελματική εκπαίδευση πριν τη δήλωση προτί- μησης στο μηχανογραφικό δελτίο	163
Πίνακας 35: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά το αν η προπτυχιακή εκπαί- δευση στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας προετοιμάζει την επιστημο- νική ταυτότητα και την άρτια επαγγελματική κατάρτιση για το ε-	

πάγγελμα του Βρεφονηπιοκόμου	164
Πίνακας 36: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν το Τμήμα της Βρεφονηπιοκομίας προσφέρει σχετικές με το επάγγελμα ευκαιρίες για καινοτόμες δράσεις που προέρχονται από το θεωρητικό και εργαστηριακό υπόβαθρο του γνωστικού αντικείμενου	165
Πίνακας 37: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι γνώσεις που αποκτούν στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας μπορούν να εφαρμοστούν στην άσκηση του επαγγέλματος	166
Πίνακας 38: Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι σπουδές προσφέρουν δυνατότητες και ευκαιρίες με τις οποίες δύναται κάποιος να λύνει προβλήματα διαφόρων μορφών	166
Πίνακας 39: Απόψεις σχετικά με το αν οφείλει το Πρόγραμμα να είναι περισσότερο προσανατολισμένο στα εργαστήρια και τις πρακτικές ασκήσεις	167
Πίνακας 40: Συγκεντρωτική αξιολόγηση γνωστικών αντικειμένων	168
Πίνακας 41: Ιδιοκτησιακό καθεστώς σε σχέση με την αστικότητα	171
Πίνακας 42: Στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφονηπιοκόμων και των γονέων	172
Πίνακας 43: Ενδιαφέρον γονέων στην παρεχόμενη αγωγή	173
Πίνακας 44: Ενδιαφέρον γονέων στην φροντίδα των παιδιών	173
Πίνακας 45: Ενδιαφέρον γονέων στη φύλαξη των παιδιών	175
Πίνακας 46: Στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφονηπιοκόμων και των γονέων	175
Πίνακας 47: Ενδιαφέρον γονέων για την παρεχόμενη αγωγή	176
Πίνακας 48: Ενδιαφέρον γονέων για τη φροντίδα των παιδιών	176
Πίνακας 49: Ενδιαφέρον γονέων στη «φύλαξη» των παιδιών	177
Πίνακας 50: Βαρύτητα στην παρεχόμενη αγωγή	178
Πίνακας 51: Βαρύτητα στην φροντίδα	179
Πίνακας 52: Βαρύτητα στη «φύλαξη»	179
Πίνακας 53: Επαγγελματικός αυτοπροσδιορισμός βρεφονηπιοκόμων	181
Πίνακας 54: Βαρύτητα στην παρεχόμενη αγωγή	182
Πίνακας 55: Βαρύτητα στη φροντίδα	182
Πίνακας 56: Βαρύτητα στη «φύλαξη»	183
Πίνακας 57: Επαγγελματικός αυτοπροσδιορισμός βρεφονηπιοκόμων	184
Πίνακας 58: Στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις ανά Τ.Ε.Ι. και γνωστικό	

αντικείμενο	187
Πίνακας 59: Γνωστικά αντικείμενα που δεν εμφανίζουν στατιστική σημαντικότητα στα ιδρύματα	188
Πίνακας 60: Στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις προσφερθεισών επαγγελματικών δεξιοτήτων σε σχέση με τις τρεις εκπαιδευτικές δομές .	190

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Ποσοστιαία κατανομή σύνθεσης προσωπικού ανά ειδικότητα	145
Γράφημα 2: Κατανομή συνολικού αριθμού εργαζομένων στους Βρεφονηπιακούς-Παιδικούς σταθμούς	146
Γράφημα 3: Θηκόγραμμα αριθμού εργαζομένων ανά ειδικότητα στους Σταθμούς	148

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΒΤΜΘ΄:	Αριθμός νόμου με ελληνική αρίθμηση. Είναι ο αριθμός του νόμου που ψηφίστηκε το 1985 και σε ορισμένα άρθρα που προβλεπόταν η καθιέρωση της προσχολικής αγωγής
Β.Δ.:	Βασιλικό Διάταγμα
Ν.Δ.:	Νομοθετικό Διάταγμα
Π.Δ.:	Προεδρικό Διάταγμα
Φ.Ε.Κ.:	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
Α.Ν.:	Αναγκαστικός Νόμος
ΚΛΚΠΚΒΣ:	Κανονισμός Λειτουργίας Κρατικών Παιδικών Σταθμών και Κρατικών Βρεφονηπιακών Σταθμών

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη ανήκει στον κλάδο των ερευνών εμπειρικού τύπου και ασχολείται με δυο κύρια ερευνητικά ερωτήματα: το πρώτο από αυτά αφορά στην αξιολόγηση του εσωτερικού περιβάλλοντος του Παιδικού–Βρεφονηπιακού Σταθμού κατά την περίοδο της πρακτικής άσκησης στο επάγγελμα από τους τελειόφοιτους σπουδαστές και το δεύτερο αναφέρεται αφενός μεν στην αξιολόγηση του προγράμματος Σπουδών και αφετέρου με βάση αυτά τα ερευνητικά ερωτήματα στη διαμόρφωση των παρακάτω ερευνητικών υποθέσεων. Ιδιαίτερα, η έρευνα επιδιώκει να απαντήσει, αν ο ιδιοκτήτης και τύπος λειτουργίας του Βρεφονηπιακού-Παιδικού Σταθμού επηρεάζουν τη δημιουργία και τη διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντός του, αν οι εργαζόμενοι σ' αυτό συμβάλλουν σ' αυτή τη διαμόρφωση, αν τα μαθήματα που περιέχει το πρόγραμμα εξαρτώνται από το κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα και αν οι συνολικές γνώσεις και γενικά τα εφόδια που παίρνει αποφοιτώντας ο βρεφονηπιοκόμος εξαρτώνται από το κάθε ίδρυμα. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε στα τρία (3) Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. (Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Ιωαννίνων) με δείγμα τους σπουδαστές, οι οποίοι πραγματοποιούσαν την πρακτική τους άσκηση κατά το πρώτο εξάμηνο του 2010. Διήρκεσε από το πρώτο δεκαήμερο του Απριλίου έως τα τέλη Ιουνίου 2010. Καταγράφηκαν οι απόψεις και των 178 σπουδαστών που είχαν ολοκληρώσει την πρακτική άσκηση στις βασικές τους σπουδές. Έτσι, αυτός ο αριθμός μπορεί να θεωρηθεί ως δείγμα του συνολικού πληθυσμού που έκανε πρακτική άσκηση κατά το έτος 2010. Το σχέδιο έρευνας το οποίο υλοποιήθηκε ακολούθησε τεχνικές περιγραφικού σχεδίου (Asker et al., 2001). Η τεχνική συλλογής του ερευνητικού υλικού που εφαρμόσθηκε, ήταν το ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από τους σπουδαστές χωρίς τη διενέργεια συνέντευξης. Από τα αποτελέσματα της έρευνας, διαφαίνεται ότι για τους γονείς έχει παγιωθεί η αντίληψη ότι ο ρόλος του βρεφονηπιακού-παιδικού σταθμού είναι, κυρίως, κοινωνικός και προνοιακός σε αντίθεση με την άποψη των βρεφονηπιοκόμων που θεωρούν ότι οι βρεφονηπιακοί-παιδικοί σταθμοί προσφέρουν περισσότερο αγωγή και λιγότερο φροντίδα και «φύλαξη». Επίσης, σημαντική είναι η διαπίστωση ότι οι σπουδές πρέπει να είναι περισσότερο προσανατολισμένες στα εργαστήρια, τις εφαρμογές και τις πρακτικές ασκήσεις, γεγονός το οποίο συνηγορεί στο θετικό ρόλο της αποστολής των Τ.Ε.Ι. στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Σε ό,τι αφορά τις παρεχόμενες δεξιότητες και γνώσεις, χαρακτηριστικό είναι το χαμηλό ποσοστό των σπουδαστών που πιστεύουν ότι οι σπουδές βοηθούν για καινοτόμες δράσεις και επιζητούν αύξηση των γνωστικών αντικειμένων, έτσι ώστε να αποκτήσουν περισσότερες επαγγελματικές δεξιότητες. Αναφορικά με τα γνωστικά αντικείμενα των τριών ομότιτλων Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας, οι θετικές απόψεις των σπουδαστών παρουσιάζουν ανομοιογένεια. Αναφορικά με την αποδοχή ή όχι της εξάρτησης των γνωστικών αντικειμένων από το εκπαιδευτικό ίδρυμα, φαίνεται ότι για ορισμένα γνωστικά αντικείμενα υπάρχει σχέση του εκπαιδευτικού ιδρύματος μ' αυτά. Είναι καταφανής η διαφοροποίηση των απόψεων των σπουδαστών και των τριών ομότιτλων τμημάτων σε ό,τι έχει σχέση με τη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση και άσκησή τους.

Λέξεις κλειδιά: εκπαίδευση, βρεφονηπιοκόμοι, TEI, παιδαγωγική έρευνα, πρακτική άσκηση, σπουδαστές TEI

Summary

The present study belongs to the branch of research of the empirical type and is concerned with two main research questions: the first of these involves an assessment of the internal environment of the children's and infants' day nursery during the period of practice in the profession by final-year students, while the second deals, on the one hand, with the assessment of the curriculum, and, on the other, on the basis of these research questions, with the formation of the research hypotheses below. More particularly, the research project seeks to answer the questions of whether the ownership and location where the children's and infants' day nursery functions affect the creation and formation of its internal environment; whether those working there contribute to this formation; whether the courses contained in the curriculum depend on each separate educational institution, and whether the total of the knowledge and, in general, the equipment which the day nursery nurse carries away on graduating depend upon each institution. This research was carried out in three Creche Nursing Departments of Technological Vocational Training Institutions (TEI) (Athens, Thessaloniki, and Ioannina) with the students who carried out their practice during the first semester of 2010 as a sample. It lasted from the first ten days of April to the end of June 2010. The views of 178 students who had completed the practice in their basic studies were recorded. Thus this number can be regarded as a sample of the total population which carried out its practice during the year 2010. The research plan employed followed techniques of a descriptive plan (Asker *et al.*, 2001). The technique for the gathering of the research material which was applied was the questionnaire; this was completed by the students without the holding of an interview. It is apparent from the results of the research that for the parent, the idea is firmly established that the role of the day nursery is chiefly a social and welfare one, contrasting with the view of the creche nurses, who believe that children's and infants' day nurseries provide to a greater extent training and to a lesser extent 'minding'. Also important is the observation that studies should be more orientated towards workshops, applications, and practical exercises, something which militates in favour of the positive role of the mission of the Technological Vocational Training Institutions in tertiary education.

As regards the skills and knowledge provided, the low percentage of students who believe that their studies help towards innovative actions and seek an increase in curricular material to enable them to acquire more professional skills is typical. As to the

curriculums of the three similarly named Creche Nursing Departments, the positive views of the students show no homogeneity. On the issue of the acceptance or otherwise of the dependence of the curriculum on the particular educational institution, it seems that in the case of some curriculums there is relation between these and the educational institution. A difference of views held by the students of all three departments as regards their theoretical and practical training and exercise is plainly apparent.

Key words: education, creche nurses, Technological Vocational Training Institutions (TEI), pedagogical research, practice, TEI students

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι παγκόσμιες αλλαγές, εξελίξεις και απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής υπαγόρευαν την ένταξη της γυναίκας στον επαγγελματικό στίβο. Ως αποτέλεσμα της εξωοικιακής εργασίας της μητέρας ανέκυψε το ζήτημα της προστασίας και φύλαξης των παιδιών της κατά τη διάρκεια του εργάσιμου χρόνου. Αρχικά, για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αυτού ζητήματος δημιουργήθηκαν ιδρύματα που σκοπό είχαν τη φύλαξη των παιδιών των εργαζόμενων γυναικών. Η ίδρυση των Παιδικών Σταθμών άρχισε να εφαρμόζεται γενικότερα και μεθοδικότερα στις βιομηχανικά, κατά κύριο λόγο, αναπτυσσόμενες χώρες, όπου η αναγκαιότητα θεσμοθέτησης ανάλογων κοινωνικών μέτρων παρουσιαζόταν επιτακτική. Ο θεσμός αυτός ανήκει στα μέτρα της προληπτικής κοινωνικής πολιτικής, ειδικότερα στην «ανοιχτή» κοινωνική περίθαλψη, δεδομένου ότι τα παιδιά φεύγουν το απόγευμα για τα σπίτια τους.

Σε πολλές βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες η παραμονή των παιδιών στους παιδικούς σταθμούς είναι ενδεικτική του χρονικού διαστήματος της ημερήσιας εξωοικιακής απασχόλησης της μητέρας. Κατά τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης των Παιδικών Σταθμών, κύριος στόχος τους ήταν η προφύλαξη των παιδιών από τους διάφορους κινδύνους, που δημιουργούσε η πολλαπλή εγκατάλειψή τους κατά το διάστημα της απουσίας της μητέρας από κοντά τους. Συγχρόνως, η ανάπτυξη και η εξέλιξη των επιστημών του παιδιού με τις επιμέρους ειδικότητες –ψυχολογία του παιδιού, αγωγή του παιδιού, παιδιατρική κλπ.– διευκόλυναν την εξασφάλιση κατάλληλης βρεφονηπιακής αγωγής σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Με την ίδρυση προσχολικών ιδρυμάτων, Βρεφικών ή Βρεφονηπιακών Σταθμών, Παιδικών Σταθμών και Νηπιαγωγείων γινόταν προσπάθεια να προσφέρεται και αγωγή, η οποία στόχευε στην ομαλή ανάπτυξη των πνευματικών, συναισθηματικών και σωματικών ικανοτήτων του παιδιού.

Η παρουσία ειδικά εκπαιδευμένου διδακτικού προσωπικού, που εν τω μεταξύ αρχίζει να υπάρχει, αποβλέπει στην εξυπηρέτηση και ικανοποίηση βασικών βιολογικών και ψυχολογικών αναγκών του παιδιού, με τη δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος αλλά και με τη χρήση των κατάλληλων μέσων αγωγής, συνήθως με τη μορφή παιχνιδιού. Τα παιδιά μπορούν να κινούνται άνετα και ελεύθερα μέσα σε μεγάλους χώρους, για να ασκούνται και να δημιουργούν συντροφιά με άλλα συνομήλικα παιδιά. Είναι γνωστά τα οφέλη της ομαδικής ζωής στην παιδική ηλικία, καθώς αυτή συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση του παιδιού και στην ομαλή ένταξή του στο κοινωνικό σύνολο. Παράλληλα, το παιδί στον παιδικό σταθμό μεγαλώνει απαλλαγμένο

από την υπερπροστασία των γονιών του –παράγοντας ανασταλτικός για τη φυσιολογική ωρίμανσή του– και μαθαίνει να αυτοεξυπηρετείται, να υπακούει σε κανόνες και κανονισμούς, και, κυρίως, μαθαίνει να «ανήκει», να «συμμετέχει» και να δημιουργεί.

Οι Παιδικοί Σταθμοί είναι ιδρύματα με πολύπλευρη στόχευση, κοινωνική, ανθρωπιστική αλλά, συγχρόνως, παιδαγωγική και πολιτιστική. Όσο νωρίτερα αρχίσει η διαπαιδαγώγηση ενός παιδιού, τόσο καλύτερα αποτελέσματα θα επιτευχθούν. Ο Βρεφικός Σταθμός συμβάλλει στην ανάπτυξη του παιδιού, σωματικά και πνευματικά και ο Παιδικός Σταθμός αποτελεί το στάδιο της μετάβασης του παιδιού στο Νηπιαγωγείο. Οι δυο αυτοί φορείς προσφέρουν την αγωγή η οποία θα προετοιμάσει το παιδί για την ένταξή του στο σχολικό περιβάλλον αλλά και τη ζωή μετέπειτα.

Οι όροι «Παιδικός Σταθμός» και «Νηπιαγωγείο» αλληλοδιαδέχονται ο ένας τον άλλον ως θεσμοί της προσχολικής αγωγής, καθώς παρέχουν την αναγκαία περίθαλψη και εκπαίδευση ως τη στιγμή της ένταξης του παιδιού στο Δημοτικό Σχολείο. Το ερώτημα, ωστόσο, σχετικά με το κατά πόσο τα ιδρύματα αυτά προσφέρουν όλα τα παραπάνω στο παιδί παραμένει.

Ένας από τους βασικότερους παράγοντες που συντελούν στην ομαλή ανάπτυξη και εξέλιξη των παιδιών της προσχολικής ηλικίας είναι τα στελέχη της προσχολικής ηλικίας, οι βρεφονηπιοκόμοι που εκπαιδεύονται και καταρτίζονται επαγγελματικά στα αντίστοιχα τμήματα των Τ.Ε.Ι. Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης επιχειρείται η αξιολόγηση της παρεχόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης των τελειόφοιτων σπουδαστών/στριών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. της χώρας (Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Ιωαννίνων). Λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την άποψη ότι η αξιολόγηση, εάν χρησιμοποιηθεί σωστά, αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς αλλά και για την ίδια την πολιτεία¹ στο πλαίσιο της διαμόρφωσης ενός κριτικού πλαισίου για την αμφισβήτηση και την αναθεώρηση των προγραμμάτων σπουδών των Ιδρυμάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. *«Η εκπαίδευση των εκπαιδευτών»*², «στα Πανεπιστημιακά Τμήματα γενικότερα και στα Παιδαγωγικά Τμήματα ειδικότερα ευρίσκεται δυστυχώς σε μια σχετική απομόνωση από την οποία πρέπει να εξελιχθεί και να επαναπροσδιορίσει τη σχέση της αναφορικά με τη γενικότερη πολιτικοεκπαιδευτική κατάσταση. Δηλαδή, θα πρέπει να βασίζεται στις αναγκαίες απαιτήσεις μιας επιστημονικά θεμελιωμένης εκπαίδευσης, που θα λαμβάνει υπόψη τη σημασία

¹ Ντουλιοπούλου, Ε., και Γουργιώτου, Ε., *Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση, με έμφαση στην προσχολική*, Gutenberg, Αθήνα 2008, σ. 11.

² Πανταζής, Σ. Χ., Σακελλαρίου Μ. Ι., «Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών – Θεωρία και Πράξη», Πρακτικά 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου, Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών, Πάτρα, Ιούνιος 2006, σ. 1.

της πράξης, αλλά και την υπάρχουσα κοινωνική πραγματικότητα. Για να ανακαλύψουμε αφετηρίες, δυνατότητες και σύνορα των αναγκαίων αλλαγών και να αναπτύξουμε υλοποιήσιμες προτάσεις αλλαγών, χρειάζεται εκτός από την ιστορική ανάλυση των αυξημένων προϋποθέσεων της εκπαίδευσης των νηπιαγωγών να απαιτήσουμε μια απογραφή των δεδομένων και των προϋποθέσεων της σημερινής εκπαιδευτικής πραγματικότητας.»³.

Στην Αγγλία σχετικές μελέτες διερευνούν κυρίως τον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση και λιγότερο αυτών στην προσχολική εκπαίδευση⁴.

Στην Ελλάδα παρατηρείται ένδεια εμπειρικών ερευνών για οποιαδήποτε βαθμίδα της εκπαίδευσης⁵. Η μελέτη αυτή σκοπεύει να καλύψει το κενό μέσα από τις απόψεις των τελειόφοιτων σπουδαστών/στριών που ολοκληρώνουν τη θεωρητική τους κατάρτιση στο Τμήμα και την πρακτική τους άσκηση στους Βρεφονηπιακούς–Παιδικούς Σταθμούς της χώρας και προτείνοντας τρόπους βελτίωσης των όρων εργασίας, των προγραμμάτων σπουδών και κατ’ επέκταση της βασικής τους εκπαίδευσης.

Η εργασία διαρθρώνεται σε δύο μέρη: στο πρώτο μέρος αναπτύσσεται η θεωρητική προσέγγιση των σχετικών ζητημάτων.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αφορά στους προβληματισμούς, τους στόχους, τις υποθέσεις, τις προϋποθέσεις του ερευνητικού σχεδιασμού, την αναγκαιότητα, τη σπουδαιότητα και την οριοθέτηση του προβληματισμού της έρευνας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας σχετικής με την εκπαίδευση των βρεφονηπιοκόμων.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη του θεσμού του Βρεφονηπιακού–Παιδικού Σταθμού στην Ελλάδα, ακολουθεί η εκπαίδευση των Βρεφονηπιοκόμων στον 20^ο αιώνα και η πορεία της εκπαίδευσης των Βρεφονηπιοκόμων από την ίδρυση των Τ.Ε.Ι.. Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο προβληματισμός για την αξιολόγηση Προγραμμάτων Σπουδών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας, η αξιολό-

³ Ο.π., σ. 5.

⁴ Συνώδη, Ευαν., *Προσχολική Αγωγή και Επαγγελματισμός των Εκπαιδευτικών. Η περίπτωση της Αγγλίας και της Ελλάδας. Καινοτομίες στην Εκπαίδευση*, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 13.

⁵ Βλ. Παπακωνσταντίνου, Π., «Η επιμόρφωση ως θεσμός σύνδεσης της επιστημονικής έρευνας με την εκπαιδευτική πράξη», στο: Γκότοβος, Θ, Μαυρογιώργος, Γ., Παπακωνσταντίνου, Π., *Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πράξη*, Σύγχρονη Εκπαίδευση, Αθήνα 1986, σ. 75· Νούτσος, Μπ., «Οι εκπαιδευτικοί ως διανοούμενοι», *Ο πολίτης*, τχ. 79 (8), 1987, σ. 67.

γηση του Προγράμματος Σπουδών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας, η αναθεώρηση των Προγραμμάτων Σπουδών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας και, τέλος, γίνεται μια εκτενής περιγραφή της σημερινής μορφής του κάθε τμήματος ξεχωριστά.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα ευρήματα της έρευνας, στο επόμενο κεφάλαιο (5^ο) δίνεται η κατάλληλη ερμηνεία και συσχέτιση των αποτελεσμάτων – υπόβαθρο της εργασίας. Ολοκληρώνοντας, στο 6^ο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και διατυπώνονται οι προτάσεις.

Με την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω ιδιαιτέρως τον Ομότιμο Καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Σπυρίδωνα Πανταζή. Η καθοδήγηση από την αρχή μέχρι το τέλος, οι συμβουλές του βοήθησαν, ώστε να στερεωθεί το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης και να ολοκληρωθεί η ερμηνεία του ερευνητικού υλικού.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω θερμά τα υπόλοιπα μέλη της Τριμελούς Συμβουλευτικής–Εξεταστικής Επιτροπής: τον κ. Απόστολο Παπαϊωάννου, καθηγητή του Π.Τ.Ν του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και τον κ. Βασίλειο Κούτρα, Αν. Καθηγητή του Π.Τ.Ν του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, για τις υποδείξεις τους κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διατριβής. Ευχαριστώ, επίσης, τον κ. Κωνσταντίνο Χρυσαφίδη, Καθηγητή ΤΕΑΠΗ του Πανεπιστημίου Αθηνών, την κ. Γαλήνη Ρεκαλίδου, Αν. Καθηγήτρια ΤΕΑΠΗ του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, την κ. Κατερίνα Μιχαλοπούλου, Αν. Καθηγήτρια Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και την κ. Μαριγούλα Σακελλαρίου, Αναπλ. Καθηγήτρια του Π.Τ.Ν. του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, γιατί πρόθυμα συμπαραστάθηκαν με τις πολύτιμες συμβουλές και γενικά το ενδιαφέρον τους.

Θέλω να ευχαριστήσω, επίσης, την κ. Σιδηροπούλου Τρυφαίνη, Επίκ. Καθηγήτρια του Τμήματος Προσχολικής Αγωγής (Βρεφονηπιοκομίας) Τ.Ε.Ι. Αθήνας και την κ. Ρουφίδου Ειρήνη, Καθηγήτρια Εφαρμογών του ιδίου Τμήματος, καθώς και την κ. Χριστίνα Μεγαλονίδου, Καθηγήτρια Εφαρμογών του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας του ΑΤ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης για την πολύτιμη βοήθειά τους στη συλλογή του ερευνητικού υλικού.

Τέλος, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω το σύζυγό μου για τη στήριξη και την καθοδήγηση που μου παρείχε στη συγγραφή της παρούσας εργασίας, αλλά και τα παιδιά μου για την κατανόηση που μου έδειξαν.

ΜΕΡΟΣ Ι
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

I. 1.1 Διατύπωση προβλήματος

Ευρήματα ερευνών⁶ δείχνουν ότι το πρόγραμμα Σπουδών Βρεφονηπιοκομίας δεν είναι ανεξάρτητο από τις επαγγελματικές δεξιότητες του Βρεφονηπιοκόμου και τις απαιτήσεις των σύγχρονων Βρεφονηπιακών–Παιδικών Σταθμών. Αυτό φαίνεται να ισχύει για όλα τα Τ.Ε.Ι. Βρεφονηπιοκομίας της χώρας. Από ό,τι φαίνεται δεν υπάρχουν μελέτες που να εξετάζουν την παρεχόμενη εκπαίδευση Τ.Ε.Ι. Βρεφονηπιοκομίας, όπως είναι η μορφή, το περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων και η σχέση τους με τις δεξιότητες του επαγγελματία Βρεφονηπιοκόμου. Στις περιπτώσεις αυτές, θα περίμενε κανείς να υπάρχει μια συνεχής ανατροφοδότηση, για να επιτυγχάνεται καλύτερα η αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και η προετοιμασία των Βρεφονηπιοκόμων για τη μελλοντική επαγγελματική απασχόλησή τους.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, στην έρευνα αυτή θα εξετάσουμε κατά πόσο το Πρόγραμμα Σπουδών ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του σύγχρονου επαγγελματία Βρεφονηπιοκόμου μέσα από τις αντιλήψεις των τελειόφοιτων σπουδαστών των Τ.Ε.Ι. Βρεφονηπιοκομίας.

I. 1.2 Σκοπός της έρευνας

Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες στη χώρα μας ένα από τα κύρια ζητήματα πολιτικής, κοινωνικής και επιστημονικο-παιδαγωγικής αντιπαράθεσης κάθε φορά που σχεδιάζεται ή εξαγγέλλεται κάποια εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Η σημασία του θέματος της αξιολόγησης υπογραμμίζεται με έμφαση τόσο από το Υ.ΠΑΙ.Θ. όσο και από τους μελετητές της εκπαίδευσης, την εκπαιδευτική κοινότητα και τους συνδικαλιστικούς φορείς των εκπαιδευτικών με διαφορετικά και όχι σπάνια, συγκρουόμενα επιχειρήματα για το ρόλο που η αξιολόγηση έχει να διαδραματίσει στην εκπαιδευτική διαδικασία και αλληλεπίδραση.

Οι απόψεις που προβάλλονται εστιάζουν, κυρίως, στην αξιολόγηση που κάνουν οι ίδιοι οι σπουδαστές γύρω από ζητήματα της εκπαίδευσής τους στα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. Στην παρούσα έρευνα, όπως ήδη έχει αναφερθεί, θα εξεταστούν τα παραπάνω ζητήματα μέσα από τη διερεύνηση των απόψεων των ίδιων των σπουδαστών που έχουν ολοκληρώσει και την πρακτική τους άσκηση στους Βρε-

⁶ Συνώδη, Ευαν., *Προσχολική Αγωγή...*, ό.π., σ. 470.

φονηπιακούς-Παιδικούς Σταθμούς, μελετώντας συγκεκριμένα την περίπτωση των σπουδαστών των τριών (3) Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας Τ.Ε.Ι. (Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων). Οι σπουδαστές καταθέτοντας τις απόψεις τους γύρω από τα ζητήματα αυτά συμβάλλουν στην προώθηση της έρευνας και την ανάδειξη του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού χώρου, στον οποίο συναφή εγχειρήματα απουσιάζουν.

Η κοινή επιδίωξη για βελτίωση των προγραμμάτων σπουδών καθίσταται απαραίτητη στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος, από πολιτικές ηγεσίες, εκπαιδευτικούς φορείς, παραγωγικές τάξεις, αφού τα περισσότερα Τμήματα έχουν ήδη υπερδεκαετή λειτουργία. Με αυτόν τον τρόπο το εκπαιδευτικό σύστημα θα μπορεί να ανταποκριθεί ουσιαστικότερα στις επιστημονικές, τεχνολογικές, οικονομικές και κοινωνικές απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής στη χώρα μας.

Στο συμπέρασμα που καταλήγουν και όλες οι έρευνες που διεξήχθησαν από τα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας Αθήνας, Θεσσαλονίκης και Ιωαννίνων, στο πλαίσιο της αναμόρφωσης των προγραμμάτων σπουδών το 1999, είναι ότι οι επαγγελματικές δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσει ο εκπαιδευόμενος σήμερα στα τρία Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας, πρέπει να στρέφονται περισσότερο στις δεξιότητες του παιδαγωγού προσχολικής ηλικίας και λιγότερο σ' αυτές ενός επαγγελματία υγείας, όπως απαιτούνταν πριν είκοσι χρόνια. Το ζητούμενο στη συγκεκριμένη έρευνα είναι τι ισχύει σήμερα, ύστερα και από την εφαρμογή του αναμορφωμένου προγράμματος υπό το πρίσμα των σπουδαστών, αφού έχουν παρέλθει έντεκα χρόνια από την εφαρμογή του.

Με την έρευνα αυτή, λοιπόν, επιδιώκεται να αποτυπωθούν οι απόψεις των σπουδαστών που έχουν ολοκληρώσει και την πρακτική τους άσκηση, σε θέματα του περιεχομένου σπουδών τους και της χρηστικότητας στους χώρους των Βρεφονηπιακών-Παιδικών Σταθμών της θεωρίας και των εργαστηρίων τα οποία παρακολούθησαν κατά την διάρκεια των βασικών τους σπουδών.

I. 1.3 Υποθέσεις της έρευνας

Τα ερευνητικά ερωτήματα που κατεύθυναν την έρευνα και οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν προήλθαν από τους στόχους της και από τις θέσεις που αναπτύχθηκαν στο θεωρητικό προβληματισμό που προέκυψε από τη μελέτη της σχετικής με το θέμα βιβλιογραφίας. Η παρούσα μελέτη ασχολείται με δυο κύρια ερευνητικά ερωτήματα.

Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα αφορά στην αξιολόγηση του εσωτερικού πε-

ριβάλλοντος του παιδικού – βρεφονηπιακού Σταθμού κατά την περίοδο της πρακτικής άσκησης στο επάγγελμα από τους τελειόφοιτους σπουδαστές. Ειδικότερα, διερευνάται πώς αντιλαμβάνονται οι τελειόφοιτοι την άποψη των γονέων για την συνεργασία τους με τους επαγγελματίες βρεφονηπιοκόμους, τον αυτοπροσδιορισμό του/της βρεφονηπιοκόμου ως επαγγελματία και τον ρόλο αυτών στην επαγγελματική – εργασιακή διαδικασία ως προς βασικές παραμέτρους – χαρακτηριστικά του Σταθμού.

Το δεύτερο ερώτημα αναφέρεται στην αξιολόγηση του προγράμματος Σπουδών και το κατά πόσο αυτό ανταποκρίνεται στην επαγγελματική επάρκεια της/του Βρεφονηπιοκόμου. Συγκεκριμένα, διερευνά την άποψη των σπουδαστών/στριών στο αν οι σπουδές τους τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο έδωσαν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για να είναι έτοιμοι/ες να ασκήσουν το επάγγελμα του/της βρεφονηπιοκόμου στην αγορά εργασίας.

Βάσει των παραπάνω ερευνητικών ερωτημάτων, διαμορφώνονται οι εξής ερευνητικές υποθέσεις :

- 1^η υπόθεση : Η διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος ενός σταθμού σύμφωνα με την άποψη των σπουδαστών/τριών δεν εξαρτάται από το ιδιοκτησιακό καθεστώς του και στην αστικότητα στο οποίο λειτουργεί.
- 2^η υπόθεση : Το διαμορφούμενο εσωτερικό περιβάλλον ενός σταθμού είναι ανεξάρτητο από τη σύνθεση και το πλήθος των εργαζομένων σε αυτό.
- 3^η υπόθεση : Η αξιολόγηση των μαθημάτων που συγκροτούν το πρόγραμμα σπουδών δεν εξαρτάται από το εκπαιδευτικό ίδρυμα.
- 4^η υπόθεση : Οι απόψεις των σπουδαστών/στριών για συνολικές γνώσεις και δεξιότητες που αποκτήθηκαν δεν εξαρτώνται από το εκπαιδευτικό ίδρυμα που αποφοίτησαν.

I. 1.4 Αναγκαιότητα της έρευνας

Μέχρι σήμερα δεν έχουν διερευνηθεί επαρκώς οι απόψεις (αντιλήψεις) των σπουδαστών των Τ.Ε.Ι. Βρεφονηπιοκομίας σχετικά με το Πρόγραμμα Σπουδών των οικείων Τμημάτων Τ.Ε.Ι., κατά πόσο αυτό ανταποκρίνεται στις προσδοκίες τους για

την προαγωγή των επαγγελματικών ικανοτήτων του Βρεφονηπιοκόμου. Είναι ανάγκη να αποτυπωθούν οι απόψεις των σπουδαστών που έχουν ολοκληρώσει τις βασικές τους σπουδές στα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας και την πρακτική τους άσκηση στους βρεφονηπιακούς-παιδικούς σταθμούς. Εκτιμάται ότι πρέπει να γίνουν γνωστές οι απόψεις των σπουδαστών σχετικά με το θέμα της αξιολόγησης της βασικής τους εκπαίδευσης στα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι., με τους παράγοντες που επηρεάζουν και διαμορφώνουν τις απόψεις αυτές και τις προτάσεις των σπουδαστών σχετικά με την εκπαίδευσή τους και τη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου.

Επειδή η παρούσα μελέτη αναφέρεται ειδικά στον επαγγελματισμό των εκπαιδευτικών της πρώιμης παιδικής ηλικίας, διευθυντών σχολικών μονάδων και μελών διδακτικού ερευνητικού προσωπικού παιδαγωγικών σχολών που ασχολούνται με την προσχολική εκπαίδευση, αυτό την κάνει ακόμη πιο αναγκαία. Στην έρευνα αυτή διερευνώνται οι αντιλήψεις εκπαιδευτικών, δηλαδή Νηπιαγωγών κλπ. και όχι οι αντιλήψεις των τελειόφοιτων σπουδαστών που αναζητά η έρευνα. Συγκεκριμένα αναφέρει η Συνώδη (2004) ότι *«οι ρόλοι των πανεπιστημιακών στις δύο χώρες και τα κριτήρια αξιολόγησης της επίδοσης των φοιτητών αντανακλούν τη διαφορετική φύση των προγραμμάτων βασικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών και πιθανόν και το διαφορετικό ρόλο του εκπαιδευτικού της πρώιμης παιδικής ηλικίας ανάμεσα στις δύο χώρες. Στην Αγγλία τα προγράμματα συνδέονται κυρίως με την εργασία των εκπαιδευτικών στο σχολείο και την πρόληψή τους με βάση την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται στις κρατικές επιταγές. Στην Ελλάδα και ο σκοπός των παιδαγωγικών τμημάτων και ο σκοπός των νηπιαγωγείων επέτρεπε αυτονομία στη δράση στις νηπιαγωγούς για την οποία θα έπρεπε οι πανεπιστημιακοί να τις προετοιμάσουν. Επομένως, οι γνώσεις και οι δεξιότητες για την κριτική σκέψη ήταν απαραίτητες για τις μελλοντικές νηπιαγωγούς. Στην Αγγλία, όμως, η πρακτική τους ήταν προαποφασισμένη σε μεγάλο βαθμό και οι εκπαιδευτικοί έπρεπε να είναι ικανοί να την υλοποιήσουν ...»*⁷.

I. 1.5 Σπουδαιότητα της έρευνας

Τα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας και κατ' επέκταση τα προγράμματα σπουδών προσφέρουν τις απαιτούμενες γνώσεις στη φροντίδα και αγωγή, διοικητική ενημέρωση, πρακτικές ασκήσεις που το Τ.Ε.Ι. οφείλει να προετοιμάσει επαρκώς πριν από

⁷ Συνώδη, Ευαν., *Προσχολική Αγωγή...*, ό.π., σ. 470.

την έναρξη της εξαμηνιαίας πρακτικής τους άσκησης. Οι σπουδαστές καλούνται να διατυπώσουν τις απόψεις τους, εάν τα Π.Σ. καλύπτουν επαρκώς τις απαιτήσεις για την άσκηση του επαγγέλματος του Βρεφονηπιοκόμου. Η καταγραφή των απόψεων των σπουδαστών για το παραπάνω θέμα αποτελεί σημαντικό κομμάτι της έρευνας. Χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Πανταζής και Σακελλαρίου (2006): *«ότι δεν μπορεί να εξαρτάται η ανάπτυξη των περιεχομένων σπουδών μόνο από τις θέσεις μιας ομάδας. Για την αλλαγή του Οδηγού Σπουδών, πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη τις σκέψεις Καθηγητών και φοιτητών»*⁸.

Ωστόσο, προϋπόθεση για την θετική εξέλιξη της πρακτικής άσκησης των σπουδαστών/στριών είναι και η καταλληλότητα των εργασιακών χώρων (Βρεφονηπιακών-Παιδικών Σταθμών), το ιδιοκτησιακό καθεστώς (δημοτικός, ιδιωτικός, εργατικής εστίας ή άλλος Παιδικός Σταθμός) και το διαμορφούμενο περιβάλλον σε κάθε βρεφονηπιακό-παιδικό Σταθμό. Με την καταλληλότητα του εργασιακού χώρου-περιβάλλοντος στους Βρεφονηπιακούς-Παιδικούς Σταθμούς, εννοούμε τη σύνθεση του απασχολούμενου εκπαιδευτικού προσωπικού. Γιατί οι εκπαιδευόμενοι σπουδαστές/στριες πρέπει να εποπτεύονται από πτυχιούχους των αντίστοιχων ομότιτλων Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας και σε αντίθετη περίπτωση, εάν δεν υπάρχουν, δεν είναι δυνατόν να εποπτεύονται από απασχολούμενους άλλων ειδικοτήτων ή από βοηθούς Βρεφονηπιοκόμους κλπ. Μία άλλη προϋπόθεση που συμβάλλει στην ύπαρξη κατάλληλου εργασιακού περιβάλλοντος για την υλοποίηση της πρακτικής άσκησης των σπουδαστών είναι να υπάρχουν όλα τα ηλικιακά τμήματα στους Βρεφονηπιακούς-Παιδικούς Σταθμούς που προβλέπεται από το περίγραμμα της πρακτικής άσκησης του προγράμματος σπουδών.

Επιπροσθέτως, θα ήταν πολύ χρήσιμη η συνεργασία των επιτρόπων πρακτικής άσκησης των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας με τους Βρεφονηπιακούς-Παιδικούς Σταθμούς που πρόκειται να δεχθούν εκπαιδευμένους σπουδαστές για την καλύτερη προετοιμασία και εφαρμογή των θεωρητικών-εργαστηριακών γνώσεων στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης. Ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δίνεται στην εποπτεία των σπουδαστών κατά τη διάρκεια της εξαμηνιαίας πρακτικής των άσκησης από τα μέλη Ε.Π. (Εκπαιδευτικό Προσωπικό) των τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας. Έτσι, θα λύνονται τυχόν προβλήματα που θα ανακύπτουν κατά την άσκησή τους στο επάγγελμα που ίσως μερικές φορές δεν περιλαμβάνονται στις υποχρεώσεις που περιγράφονται στις προδια-

⁸ Πανταζής, Σ. Χ., Σακελλαρίου, Μ. Ι., «Η εκπαίδευση των εκπαιδευτών – Θεωρία και Πράξη», ό.π., σ. 5.

γραφές της πρακτικής άσκησης, όπως π.χ. η υποχρέωση των εκπαιδευόμενων για άλλου είδους δραστηριότητες, οι οποίες δεν έχουν σχέση με τον χαρακτήρα της εκπαίδευσής τους.

I. 1.6 Προϋποθέσεις έρευνας

Βασική προϋπόθεση της έρευνας θεωρείται η εγκυρότητα της επιλογής των σπουδαστών από όλα τα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. και σ' αυτό το πλαίσιο αναφοράς ζητήθηκε από τους σπουδαστές των οικείων Τμημάτων να καταγράψουν τις απόψεις (αντιλήψεις) τους σχετικά με την εκπαίδευσή τους, όπως για παράδειγμα το περιεχόμενο, τη μορφή, τη διδακτική μέθοδο των γνωστικών αντικειμένων, την ανταπόκριση του παρεχόμενου Προγράμματος Σπουδών στην προαγωγή των δεξιοτήτων του επαγγελματία Βρεφονηπιοκόμου μέσα και από το περιβάλλον της πρακτικής τους άσκησης.

I. 1.7 Οριοθέτηση προβλήματος

Η παρούσα έρευνα θα διερευνήσει τη σχέση μεταξύ των κύριων γνωρισμάτων του Προγράμματος Σπουδών των Τ.Ε.Ι. Βρεφονηπιοκομίας όπως η μορφή, το περιεχόμενο των γνωστικών αντικειμένων και το διδακτικό πλαίσιο στο Τ.Ε.Ι. Παράγοντες που είναι δυνατόν να επηρεάζουν τις απόψεις των σπουδαστών όπως οι σχέσεις μεταξύ των σπουδαστών ή οι επιδόσεις των σπουδαστών, δεν θα αποτελέσουν αντικείμενο έρευνας.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

I. 2.1 Εννοιολογικοί Ορισμοί

I. 2.1.1 Εκπαίδευση

Ο όρος «Εκπαίδευση» αφορά στην οργανωμένη αγωγή και μάθηση που παρέχει το σχολείο. Σχετικά με την έννοια αυτή έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί με συναφές νόημα. Ένας συνοπτικός ορισμός προσδιορίζει την εκπαίδευση ως *«μόρφωση που δίνει το σχολείο»* και ότι *«όλη η ζωή είναι εκπαίδευση»*⁹. Για τον Κογκούλη (1996) *«Εκπαίδευση θεωρείται η ειδικότερη διαδικασία αγωγής και μάθησης για απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων, δεξιοτήτων, αξιών κλπ., η οποία γίνεται είτε από την Πολιτεία είτε από άλλο φορέα»*¹⁰. Ο Παπάς (1988) διευκρινίζει ότι *«Εκπαίδευση θα μπορούσε να ονομαστεί η θεσμοθετημένη μορφή παιδείας, την οποία αποφασίζει και διοικεί η Πολιτεία στους πολίτες της άμεσα ως κράτος και έμμεσα με ιδιωτικούς φορείς, μέσα στα πλαίσια κάθε λογής σχολείων: από τα Νηπιαγωγεία ως τα Πανεπιστήμια»*¹¹. Ο Ξωχέλλης (2010) δίνει έναν περιεκτικότερο ορισμό για την εκπαίδευση: *«Εκπαίδευση σημαίνει την οργανωμένη και μεθοδευμένη διαδικασία αγωγής και μάθησης από την πλευρά της πολιτείας ή άλλου επίσημου φορέα στο πλαίσιο των προς τούτο δημιουργηθέντων ιδρυμάτων. Υπό την έννοια αυτή διαχωρίζονται για μεθολογικούς λόγους οι όροι αγωγή και εκπαίδευση, καθώς και τα παράγωγά τους, όπως π.χ. η παιδαγωγική και η εκπαιδευτική διαδικασία»*¹².

Η εκπαίδευση αποτελεί μια συστηματική και οργανωμένη από την Πολιτεία διαδικασία, η οποία προσβλέπει στην πραγμάτωση συγκεκριμένων παιδαγωγικών σκοπών και ανάλογα με το είδος των γνώσεων που παρέχει διακρίνεται σε σχολική, γενική, ειδική, στρατιωτική, επαγγελματική κλπ. Κάθε χώρα έχει ως κύριο μέλημά της την οργάνωση της εκπαίδευσης, αφού αποτελεί το σπουδαιότερο μέσο πολιτιστικής ανάπτυξης, κοινωνικοποίησης και ένταξης των νέων στην εθνική ζωή¹³. Τα βασικά γνωρίσματα της εκπαίδευσης είναι *«Η οργανωμένη μορφή διεξαγωγής της στις 'τεχνητές παιδαγωγικές κοινότητες' και οι επίσημες ελεγχόμενες προδιαγραφές, δηλαδή προγράμματα διδασκαλίας, σχολικά βιβλία, εγκύκλιοι, κανονισμοί λειτουργίας των εκ-*

⁹ Κιτσαράς, Γ., *Προσχολική Παιδαγωγική*, Αθήνα 2001, σ. 32.

¹⁰ Κογκούλης, Ι., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 144.

¹¹ Παπάς, Αθ., *Σύγχρονη θεωρία και πράξη της Παιδείας*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998, σ. 53.

¹² Ξωχέλλης, Π., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 18.

¹³ Μετοχιανάκης, Η., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, αυτοέκδοση, Ηράκλειο 2000, σσ. 198-199.

παιδευτικών ιδρυμάτων¹⁴. Το εκπαιδευτικό σύστημα και η εκπαίδευση είναι η διαδικασία που οδηγεί στον τελικό σκοπό, με στόχους που αναδύονται στα ευρύτερα πλαίσια της εκπαιδευτικής πολιτικής κάθε χώρας. Η παγίωση ενός εκπαιδευτικού συστήματος περνά από πολλές φάσεις και αγώνες, όπως διαφαίνεται ιστορικά. Διαμορφώνεται με βάση κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές και άλλες θεμελιώδεις ανάγκες μιας κοινωνίας και υπηρετεί τις αξίες και τα ιδεώδη αυτής»¹⁵. Επίσης, το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να διευκολύνει την εφευρετικότητα των παιδιών και την πρόσκτηση των ωφελιμότερων γνώσεων με κατάλληλες μεθόδους, ώστε να αποφεύγεται η σύγχυση και ο καταναγκασμός. Η εκπαίδευση των βρεφονηπιοκόμων στα Τ.Ε.Ι., σύμφωνα με τα προγράμματα σπουδών με τις εξειδικευμένες επιστημονικές και παιδαγωγικές γνώσεις και τα εργαστήρια-πρακτική άσκηση παρέχουν επαγγελματικές δεξιότητες στους μελλοντικούς επαγγελματίες του κλάδου.

I. 2.1.2 Προσχολική Αγωγή

Σύμφωνα με τον Μετοχιανάκη (2000), η «Προσχολική αγωγή είναι η αγωγή που παρέχεται στα ιδρύματα προσχολικής αγωγής, δηλαδή στους βρεφονηπιακούς σταθμούς και στα νηπιαγωγεία. Ο ρόλος των ιδρυμάτων αυτών είναι σημαντικός διότι η αγωγή που ασκείται σε αυτά είναι συνέχεια της οικογενειακής και είναι συστηματική και σκόπιμη»¹⁶. Η προσχολική ηλικία οριοθετείται από τη βρεφική και τη σχολική ηλικία και διαρκεί από το δεύτερο μέχρι το έκτο έτος της ηλικίας με την είσοδο του παιδιού στο δημοτικό σχολείο. Η δυσκολία οριοθέτησης και γενικής αποδοχής της έννοιας «προσχολική αγωγή» διαφαίνεται και από την ποικιλία των τίτλων, κυρίως, στη γερμανική βιβλιογραφία. Παραθέτουμε τους πιο συνηθισμένους: «Προσχολική αγωγή», «Αγωγή μικρών παιδιών», «Πρώιμη παιδική αγωγή και παιδαγωγική των νηπιαγωγείων», «Εγχειρίδιο της πρώιμης και προσχολικής παιδαγωγικής». Ο όρος υιοθετήθηκε από το δομικό πρόγραμμα του γερμανικού Εκπαιδευτικού Συμβουλίου ή του Γενικού Εκπαιδευτικού Προγράμματος της Επιτροπής Ομόσπονδων Χωρών για εκπαιδευτικό προγραμματισμό από το 1971.

¹⁴ Παιδαγωγική – Ψυχολογική, Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1989, τόμος 3, σ. 1686.

¹⁵ Ρήγας Α., Παιδαγωγική Επιστήμη, διαχρονική παρουσίαση και κριτική θεώρηση, Αθήνα 1984, σ. 615.

¹⁶ Μετοχιανάκης Η., Εισαγωγή στην Παιδαγωγική, ό.π., σ. 175.

Στην ελληνική γλώσσα, η καθιέρωση του όρου «προσχολική αγωγή» βρίσκεται έρεισμα, κυρίως, στην ξένη βιβλιογραφία. Οι Άγγλοι χρησιμοποιούν στην εκπαιδευτική ορολογία για τις ηλικίες μέχρι την εισαγωγή του παιδιού στο σχολείο (0-5 ετών) τον όρο «προσχολική»(preschool). Ωστόσο, συχνά χρησιμοποιείται και ο όρος πρώιμη. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται, για να περιγράψει *«την ανάπτυξη της ικανότητας και την παρακίνηση των παιδιών να απαιτήσουν γνώσεις, ικανότητες και στάσεις, να κατανοήσουν τον κόσμο που τα περιβάλλει και να μπορέσουν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά μέσα σε αυτόν. Ενώ η γνωστική ανάπτυξη είναι βασικό στοιχείο αυτής της μάθησης, είναι κατά βάση συνδεδεμένη με την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού η οποία πραγματοποιείται σε διάφορα περιβάλλοντα»*¹⁷.

Ο όρος «προσχολική αγωγή» έχει την έννοια της χρήσης λιγότερων σχολικών μεθόδων, είναι όρος ουδέτερος και ευρύτερος από τον όρο «νηπιαγωγική», ο οποίος καλύπτει την αγωγή του νηπίου, της νηπιακής δηλαδή ηλικίας, η οποία αποκαλείται, συνήθως, προσχολική ηλικία με τη στενή, βέβαια, έννοιά της. Ο όρος «προσχολική αγωγή» καθιερώνεται για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία με τον νόμο 1566/85, άρθρο 3. Ο νομοθέτης κάνει χρήση του όρου «προσχολική αγωγή», επειδή είναι υποχρεωμένος να ρυθμίσει θέματα, τα οποία εκτός από τα νηπιαγωγεία αναφέρονται και στα παιδικά κέντρα. Η *«προσχολική αγωγή παρέχεται σε νηπιαγωγεία που λειτουργούν είτε ως ανεξάρτητα είτε μέσα σε παιδικά κέντρα»* (άρθρο 3 παράγρ. 2 του Ν.1566/85).

I. 2.1.3 Σκοποί της προσχολικής αγωγής στην Ελλάδα

Ο σκοπός της προσχολικής αγωγής καθορίζεται σύμφωνα με το πλαίσιο που ορίζει ο ευρύτερος σκοπός της αγωγής κάθε συγκεκριμένης βαθμίδας, όπως καθορίζεται από το Σύνταγμα. Οι σκοποί της αγωγής ποικίλουν μεταξύ των λαών, καθώς και μεταξύ των διαφόρων ιστορικών εποχών του ίδιου του λαού. Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους οι σκοποί της αγωγής διαφοροποιήθηκαν, αναπροσαρμόστηκαν και διατυπώθηκαν νέοι. Φυσικά ο πυρήνας του γενικού σκοπού παρέμεινε ο ίδιος. Αρχικά, μοναδικός σκοπός της αγωγής ήταν μόνο η διαμόρφωση ηθικής προσωπικότητας του παιδιού. Το 1880 προστέθηκε και η ιδιοποίηση βασικών γνώσεων, χρήσι-

¹⁷ Ball C., *Start right : The importance of early learning* RSA C Royal Society for the encouragement of Arts, Manufactures and Commerce, Founded in 1754, 1994, σ. 103.

μων για τη ζωή. Ο σκοπός του νηπιαγωγείου καθοριζόταν νομοθετικά για πρώτη φορά με το Β.Δ. 23-5-1896 και απέβλεπε στη σωματική και πνευματική καλλιέργεια του νηπίου και επικέντρωνε με παιγνιώδη τρόπο σε στοιχεία, τα οποία λειτουργούσαν ως μαθήματα έπειτα στο δημοτικό.

Οι νικηφόροι Βαλκανικοί Πόλεμοι του 1912-1913 θα διαμορφώσουν μια νέα πραγματικότητα. Έτσι, θα προστεθεί στον μέχρι τότε ισχύοντα γενικό σκοπό αγωγής και η «εθνική αγωγή» και τα νηπιαγωγεία *«κύριον σκοπόν θα έχωσιν να συνηθίζωσιν εις το ομιλείν την ελληνικήν τους παίδας εκείνους, οίτινες ανεπαρκώς εν τω οίκω έχουσιν ασκηθεί εις τούτο»*¹⁸. Η θέση αυτή των Νομοσχεδίων του Ι. Τσιριμώκου, αντικατοπτρίζει το πνεύμα της εποχής και την προσπάθεια ενσωμάτωσης στον εθνικό κορμό των ξενόφωνων ελληνικών πληθυσμών. Βέβαια, τα νομοσχέδια αυτά δεν εφαρμόστηκαν ποτέ¹⁹.

Αργότερα η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Ελ. Βενιζέλου το 1929 θα αλλάξει τα δεδομένα, καθώς θα τείνει προς την προετοιμασία του παιδιού για τη ζωή. Όμως, και μετά το 1929, ο γενικός σκοπός της αγωγής φαίνεται πως διαποτίζεται από την παράδοση του παρελθόντος και αυτό ισχύει ως τις μέρες μας.

Το 1958, για πρώτη φορά στα ιστορικά χρονικά, θα συγκληθεί η «Επιτροπή Παιδείας», η οποία εκφράζει τον γενικό σκοπό ως εξής: *«ο εκ του Ελληνικού και Χριστιανικού Πνεύματος εμφορούμενος ‘ανθρωπισμός’ έχει δημιουργήσει δια το έθνος μας μακράν και ιεράν παράδοσιν, η οποία πρέπει να αποτελή το απαρασάλευτον δια την εκπαίδευσιν των νέων μας βάθρον»*²⁰. Το ίδιο Ν.Δ. με την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου, προέβλεπε την έκδοση Π.Δ., που θα καθόριζε τις «παιδιές», τις ασχολίες, τις ασκήσεις και γενικά τις δραστηριότητες των νηπίων στα νηπιαγωγεία, ύστερα από πρόταση του Εκπαιδευτικού Συμβουλίου.

Με μεγάλη καθυστέρηση στα 1963, έγινε ανάθεση από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (Υ.Π.Ε.Π.Θ.) ανάθεση στο Ανώτατο Συμβούλιο Εκπαιδευτικού Προγράμματος (Α.Σ.Ε.Π.) για τη σύνταξη αναλυτικού προγράμματος των νηπιαγωγείων, σύμφωνα με το οποίο σκοπός του νηπιαγωγείου ήταν ο εξής: *«Ειδικότερον το νηπιαγωγείον θα επιδιώξει την καλλιέργειαν του νου και της καρδιάς του νηπίου, την εκλέπτυνσιν του συναισθήματος, την απόκτησιν καλών συνηθειών, την δημιουργίαν εμπιστοσύνης του νηπίου εις αυτόν και τους περί αυτό, την ικανότητα προς το*

¹⁸ Μπουζάκης, Σ., Τζήκας, Χ., *Κατάρτιση των διδασκαλισσών και των νηπιαγωγών στην Ελλάδα*, τ. Α', 14 περίοδος των διδασκαλείων 1834-1933, Gutenberg, Αθήνα 1996, σ. 122-123.

¹⁹ Κιτσαράς, Γ., *Προσχολική Παιδαγωγική*, ό.π., σ. 130.

²⁰ Ό.π., σ. 130.

ελευθέρως εκφράζεσθαι και την αρμονικὴν συνεργασίαν και συμβίωσιν μετά των άλλων μελών της ομάδος του. Δια του καταλλήλου περιβάλλοντος του νηπιαγωγείου θα καλλιεργηθεί αρχικώς ο χαρακτήρ του»²¹.

Τελικά σύμφωνα με το Β.Δ. 494/1962, ΦΕΚ 124/6.8.62, τ.Α', ως σκοπός της προσχολικής αγωγής ορίζονται τα εξής: «Αι εν τω νηπιαγωγείω παιδιαί, ασκήσεις και παιδαγωγικαί ασχολίαι των νηπίων αποβλέπουν: Εις την θρησκευτικήν, ηθικήν και κοινωνικήν διαπαιδαγώγησιν των νηπίων, των μετ' ευχερίας και ανέσεως χρήσιν της ελληνικής Γλώσσης, την μύησιν εις την αριθμητικήν σκέψιν, την άσκησιν των αισθητηρίων, την αρμονικήν και ομαλήν ανάπτυξιν του σώματος, την καλλιέργειαν των δεξιοτήτων της χειρός και τας αισθήσεις του καλού...»²².

Η γλωσσική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1976 θα επιφέρει και τροποποίηση του σκοπού της προσχολικής αγωγής. Ο γενικός σκοπός της προσχολικής αγωγής όπως οριζόταν σύμφωνα με το άρθρο 4 του Νόμου 309²³ του 1976 απέβλεπε στη συμπλήρωση και ενίσχυση της οικογενειακής ανατροφής με τη διδασκαλία τρόπων έκφρασης και συμπεριφοράς, στην καλλιέργεια έξεων, με τις οποίες τα νήπια θα αναπτυχθούν σωματικά, διανοητικά και θα προσαρμοστούν στο φυσικό και κοινωνικό τους περιβάλλον.

Έτσι, μέχρι το 1980 ο σκοπός της προσχολικής αγωγής παραμένει σύμφωνα με το παραπάνω πλαίσιο έως ότου καθιερωθεί νομοθετικά το Π.Δ. 476/80, σύμφωνα με το οποίο διαφαίνεται άμεσα ή έμμεσα η προτεραιότητα που δίνεται στο νηπιαγωγείο, με κύρια αποστολή του τη διαμόρφωση μιας ελεύθερης, αρμονικής, απρόσκοπτης, σωματικής, συναισθηματικής και διανοητικής ανάπτυξης των νηπίων, ώστε να προσαρμοστούν και να ενσωματωθούν ομαλά στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Όπως διαπιστώνεται, αναγνωρίζεται η ιδιαιτερότητα και η αυτοτέλεια των νηπίων, και με τον τρόπο αυτό απαιτείται η αναγκαιότητα σεβασμού της προσωπικότητάς του, προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλή ανάπτυξή του με την ελεύθερη δραστηριοποίησή του στο εκπαιδευτικό περιβάλλον και την περιορισμένη παρέμβαση των εκπαιδευτικών.

Ο γενικός σκοπός της αγωγής καθορίζεται από το Σύνταγμα με το άρθρο 16, παράγραφος 2 και έχει ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα. Ορίζεται ως εξής: «Η παιδεία αποτελεί βασικήν αποστολήν του κράτους, έχει δε σκοπόν την ηθικήν, πνευματικήν, ε-

²¹ Ο.π., σ. 131.

²² Ο.π., σ. 132.

²³ Ν. 309/1976, άρθρο 4.

παγγελματικήν και φυσικήν αγωγήν των Ελλήνων, την ανάπτυξιν της εθνικής και θρησκευτικής συνειδήσεως και την διάπλασιν αυτών ως ελευθέρων και υπεύθυνων πολιτών»²⁴.

Με τον Νόμο 1566/85 καθορίζονται αναλυτικότερα απ' ό,τι στο Νόμο 309/76 οι σκοποί της προσχολικής αγωγής και εστιάζονται σε δυο, κυρίως, σημεία: α) την ολοκλήρωση της προσωπικότητας του ατόμου, και β) την αγωγή του ατόμου ως μέλους της κοινωνίας.

I. 2.1.4 Ιδρύματα προσχολικής αγωγής

A. Κατηγοριοποίηση

Τα ιδρύματα προσχολικής αγωγής λαμβάνουν μια ενδιάμεση θέση μεταξύ οικογένειας και σχολείου, αφού η αγωγή που ασκείται σ' αυτά αποτελεί συνέχεια της οικογενειακής φροντίδας και προετοιμάζουν το παιδί για την είσοδό του στο σχολείο. Σ' αυτά περιλαμβάνονται τα: α)νηπιαγωγεία, β)οι βρεφονηπιακοί/ παιδικοί σταθμοί – παιδικά κέντρα, γ)οι παιδότοποι κλπ. Κάθε προσχολικό ίδρυμα είναι σε τελευταία ανάλυση σχολείο, το οποίο ανταποκρίνεται στην ηλικία του νηπίου και εφαρμόζονται σ' αυτό ειδικές μέθοδοι αγωγής και διδασκαλίας.

Τα ιδρύματα προσχολικής αγωγής πρωτοεμφανίστηκαν σε βιομηχανικές μεγαλουπόλεις, για να εξυπηρετήσουν καταστάσεις ανάγκης και, ιδιαίτερα, περιπτώσεις εργαζόμενων μητέρων και απροστάτευτων παιδιών. Αργότερα ο θεσμός επεκτάθηκε και σε αγροτικές περιοχές, όπου κυριαρχεί η εποχιακή εργασία.

Οι Βρεφονηπιακοί Σταθμοί προσφέρουν, κυρίως, φύλαξη, διατροφή, προστασία, φροντίδα και ψυχαγωγία, και δευτερευόντως αγωγή, όπως προκύπτει και από το σκοπό, ο οποίος προσδιορίζεται στον Κανονισμό Λειτουργίας των Κ.Π και Β.Σ τους ως εξής: «Οι Κρατικοί Παιδικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί σκοπόν έχουν την ημερήσια διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία των βρεφών και νηπίων, τα οποία δεν μπορούν να έχουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον την απαραίτητη φροντίδα, λόγω απασχόλησης των εργαζόμενων γονέων τους ή λόγω άλλων κοινωνικών αιτιών».

Ο Παιδικός Σταθμός έχει τις αρχές του στις ιδέες του Fröbel (1782-1852), ο οποίος χαρακτηρίζει το προσχολικό αυτό ίδρυμα ως «ένα Ινστιτούτο που καλλιεργεί και υποστηρίζει την οικογενειακή, εθνική και ανθρώπινη ζωή, αναπτύσσοντας τη δρά-

²⁴ Κιτσαράς, Γ., *Προσχολική Παιδαγωγική*, ό.π., σ. 132-134.

ση, την έρευνα και τη δημιουργικότητα στο παιδί, το οποίο λογίζεται ως μέλος της οικογένειας, του έθνους και της ανθρωπότητας... Ως ένα Ινστιτούτο για την πολύπλευρη εξέλιξη του ατόμου με τη βοήθεια του παιχνιδιού, της αυθόρμητης δημιουργικότητας και της αυθόρμητης διαφώτισης». Γι' αυτό του έδωσε την ονομασία «παιδικός κήπος»(Kindergarten)²⁵.

Τα ιδρύματα προσχολικής αγωγής έχουν μεγάλη σπουδαιότητα για τη σωματική, πνευματική και ψυχική διάπλαση του νηπίου, καθώς, και την καλλιέργεια του χαρακτήρα του. Πρέπει, όμως, να διευκρινισθεί ότι οι Παιδικοί/Βρεφονηπιακοί Σταθμοί διαφέρουν, ως προς τον σκοπό, το όνομα, το ωράριο και τα προγράμματα των Νηπιαγωγείων, επειδή αποβλέπουν κατά κύριο λόγο στη φύλαξη, διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία των βρεφονηπίων, χωρίς αυτό, βέβαια, να σημαίνει ότι οι Παιδικοί/Βρεφονηπιακοί Σταθμοί δεν παρέχουν συστηματική αγωγή από ειδικευμένα πρόσωπα και δεν αρκούνται στη φύλαξη και διατροφή των νηπίων.

Οι μέθοδοι των ιδρυμάτων της προσχολικής αγωγής λαμβάνουν υπόψη τις μεθόδους του Fröbel, της Montessori, του Decroly, των Audermars, Lafendel και των αδερφών Agazzi. Ο Fröbel πιστεύει ότι το παιδί μέσω του παιχνιδιού απολαμβάνει και βιώνει τον κόσμο ως αρμονικό σύνολο, ενώ αντιλαμβάνεται τον ίδιο του τον εαυτό ως μέρος αυτού του κόσμου. Η M.Montessori αντιμετωπίζει το παιχνίδι του νηπίου ως παράγοντα αγωγής προς εργασία²⁶.

Σήμερα, βέβαια, εφαρμόζονται αναλυτικά προγράμματα που λαμβάνουν υπόψη τα πορίσματα των ερευνών για την ψυχολογία του παιδιού και της παιδαγωγικής. Ακόμη, με την αναβάθμιση των παιδαγωγικών σπουδών στα Πανεπιστήμια/Τ.Ε.Ι. και τις δυνατότητες για μετεκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της προσχολικής αγωγής εξασφαλίζονται εκλεκτοί επιστήμονες για τη στελέχωση και βελτίωση των ιδρυμάτων.

Β. Βρεφικοί-Βρεφονηπιακοί Σταθμοί -Παιδικοί Σταθμοί

Στην Ελλάδα ιδρύθηκαν και λειτούργησαν κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα οι «Παιδικοί Σταθμοί». Ως Παιδικός Σταθμός νοείται το ίδρυμα, το οποίο έχει κοινωνικό και παιδευτικό χαρακτήρα, όπου φοιτούν παιδιά ηλικίας 2,5 ως 5 ή 6 ετών. Εκεί τα νήπια διημερεύουν απολαμβάνοντας τη φροντίδα ειδικών παιδαγωγών. Στα κέ-

²⁵ Ξηροτύρης, Η., *Το Σύγχρονο Νηπιαγωγείο κι η ιστορία του*, εκδ. Μ. Πεχλιβανίδη & ΣΙΑ Α.Ε., Αθήνα 1975, σ. 47-48.

²⁶ Κιτσαράς, Γ., *Προσχολική Παιδαγωγική*, ό.π., σ. 57.

ντρα αυτά παρέχονται ταυτόχρονα η περίθαλψη, η ωφέλιμη απασχόληση, η διατροφή και η αγωγή σε νήπια εργαζόμενων γονέων.

Ο θεσμός – όπως γίνεται φανερό – ανακαλεί τα ιδρύματα του περασμένου αιώνα στις ευρωπαϊκές χώρες που ονομάστηκαν «Άσυλα», προτού εκείνα πάρουν τη μορφή των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Στην Ελλάδα οι Παιδικοί Σταθμοί δημιουργήθηκαν μόλις τον εικοστό αιώνα, όταν οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες επέβαλαν τη θεσμοποιημένη μορφή των ιδρυμάτων, που παρείχαν, κυρίως, φιλανθρωπικό έργο.

Οι Βρεφονηπιακοί Σταθμοί δέχονται βρεφονήπια ηλικίας 8 μηνών έως την είσοδο των παιδιών στο Δημοτικό σχολείο. Οι Βρεφικοί Σταθμοί δέχονται παιδιά ηλικίας 8 μηνών έως 3 ετών.

I. 2.1.5 Σκοπός των Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών

Ως υπηρεσιακή μονάδα ενός διοικητικού και διαχειριστικού συστήματος ο Βρεφονηπιακός-Παιδικός Σταθμός διαρθρώνεται από ένα σύνολο υπηρεσιών, οργανωμένο και δομημένο με νομοθετικό θεσμικό πλαίσιο. Κύρια αποστολή του είναι η παροχή υπηρεσιών και «αγαθών» στο κοινωνικό σύνολο. Ο σκοπός των Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών ορίζεται ως εξής : *«οι Παιδικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί που είναι κυρίως χώροι αγωγής και ασφαλούς διαμονής για παιδιά προσχολικής ηλικίας σκοπό έχουν:*

- *Να παρέχουν ενιαία προσχολική αγωγή σύμφωνα με τα πλέον σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα.*
- *Να βοηθούν τα παιδιά να αναπτυχθούν ολόπλευρα, σωματικά, νοητικά, συναισθηματικά και κοινωνικά.*
- *Να εξαλείφουν κατά το δυνατό, τις διαφορές που τυχόν προκύπτουν από το πολιτιστικό, οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους.*
- *Να εξυπηρετούν τους γονείς και παράλληλα να τους ευαισθητοποιούν πάνω σε θέματα σύγχρονης παιδαγωγικής και ψυχολογίας.*
- *Να βοηθούν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στην ομαλή μετάβαση τους από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον.*
- *Να παρέχουν ημερήσια διατροφή και φροντίδα στα παιδιά που φιλοξενούν τη-*

ρώντας τους κανόνες υγιεινής και ασφαλείας»²⁷.

Ωρολόγιο Πρόγραμμα 1988²⁸

- 06.30 ή 07.00-08.30: Προσέλευση παιδιών, προετοιμασία, τακτοποίηση ατομικών ειδών, καθαριότητα. Ατομική απασχόληση σε γωνιές δραστηριοτήτων, περιποίηση φυτών, λουλουδιών και ζώων.
- 08.30-09.00: Προσευχή (σε γλώσσα κατανοητή από τα παιδιά και σε μορφή ενός μικρού ποιήματος για την ενίσχυση του θρησκευτικού συναισθήματος), προετοιμασία προγεύματος με συμμετοχή των παιδιών (στρώσιμο τραπέζιου, διανομή, συγκέντρωση σκευών, τακτοποίηση χώρου).
- 09.00-09.30: Πρόγευμα
- 09.30-10.30: Συζήτηση-επεξεργασία κάποιου θέματος, ευκαιριακού ή προγραμματισμένου, με τις σχετικές δραστηριότητες. Λεκτική έκφραση, αισθητηριακός εμπλουτισμός.
- Προμαθηματικές δραστηριότητες.
- 10.30-11.00: Διάλειμμα
- 11.00-11.30: Ψυχοκινητικές δραστηριότητες στην αυλή και στην αίθουσα.
- 11.30-12.30: Ελεύθερες δραστηριότητες στις γωνιές δραστηριοτήτων (ζωγραφικής, πλαστικής, οικοδομικού υλικού, κατασκευών, γωνιά για την ανάπτυξη της αντιληπτικής ικανότητας του παιδιού, πάζλ, ντόμινο, τόμπολα, λόττο-μαγαζάκι, γωνιά δραματοποίησης, κουκλοθέατρο, γωνιά βιβλιοθήκης, γωνιές άμμου, νερού, κλπ., γωνιά με φυσικό υλικό για πειραματισμούς).
- 12.30-13.15: Προετοιμασία για φαγητό και συμμετοχή των ίδιων των παιδιών.
Γεύμα.
- 13.15-13.45: Διάλειμμα – Προετοιμασία για τη μεσημβρινή ανάπαυση.
- 13.45-15.15: Μεσημβρινή ανάπαυση.
- 15.15-15.45: Απογευματινό.
- 15.45-16.00: Προετοιμασία – Αποχώρηση.

²⁷ ΦΕΚ 497 Β΄, 2002, Άρθρο 2 «Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών».

²⁸ Ωρολόγιο Πρόγραμμα 1988, ΦΕΚ 546, άρθρο 14.

Σε περίπτωση που όλα τα παιδιά του σταθμού δεν αναπαύονται (κοιμούνται το μεσημέρι) ή έχει παραταθεί η λειτουργία του σταθμού, κατά τα προβλεπόμενα στις παραγρ. 2 και 3 του άρθρου 11 του Παρόντος Κανονισμού, παρέχεται και το ακόλουθο πρόγραμμα, εφόσον το ωράριο καλύπτεται από υπάλληλο των κλάδων Νηπιαγωγών (προσωρινός) ή Βρεφονηπιοκομίας, διαφορετικά παρέχεται μόνο φροντίδα.

Μουσική αγωγή – ακρόαση επιλεγμένων κομματιών κάθε είδους μουσικής (δημοτικής, Ελληνικής και ξένης, σύγχρονης Ελληνικής και ξένης, κλασικής). Τραγούδι. Παιδική ορχήστρα. Παραμύθι – Δραματοποίηση. Θεατρικό παιχνίδι.

Το πλαίσιο που δίνεται παραπάνω μπορεί να αναπροσαρμόζεται κατά την κρίση του/της βρεφονηπιοκόμου, ανάλογα με τις ανάγκες των παιδιών, τις συνθήκες της ημέρας ή τις απαιτήσεις της ημερήσιας εργασίας του.

Το 2002 ακολουθεί το ημερήσιο πρόγραμμα του Βρεφονηπιακών και Παιδικών Σταθμών, όπως ορίζεται στο ΦΕΚ 497 που χαρακτηριστικά φαίνεται η διαφορά ως προς την απασχόληση των νηπίων, δίνοντας μεγάλη έμφαση στην παιδαγωγική διάσταση του Παιδικού Σταθμού.

I. 2.1.6 Υπάλληλοι των κλάδων Βρεφονηπιοκομίας

A. Νηπιαγωγοί προσωρινοί και απόφοιτοι Τ.Ε.Ι. Βρεφονηπιοκομίας

Για την ομαλή λειτουργία υπάρχουν υπάλληλοι, οι οποίοι διευθετούν τις λειτουργίες προσχολικής αγωγής υλοποιώντας το παιδαγωγικό και εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Βρεφικού Σταθμού υπό την εποπτεία του/της Διευθυντή/τριας του Βρεφικού Σταθμού. Οι λειτουργίες της προσχολικής αγωγής περιλαμβάνουν τη μεθοδολογία ανάπτυξης και εφαρμογής των προγραμμάτων φροντίδας (υγιεινή-διατροφή), αγωγής, κοινωνικοποίησης και εκπαίδευσης βρεφών και νηπίων. Ο Κανονισμός λειτουργίας του Βρεφονηπιακού Σταθμού εναρμονίζεται σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Νέου Αναλυτικού Προγράμματος για την προσχολική αγωγή, απ' όπου διαρθρώνεται το ημερήσιο πρόγραμμα δραστηριοτήτων και η παροχή λειτουργιών της προσχολικής αγωγής²⁹.

Οι παιδαγωγικές πρακτικές, οι διδακτικές διαδικασίες και ο βαθμός δυσκολίας

²⁹ Αξιολόγηση Παροχής ημερήσιας φροντίδας και Εκπαίδευσης σε Παιδικούς Σταθμούς. Ενέργεια 3.1 «Προγράμματα σπουδών – Συγγράμματα». Ομάδα Εργασίας Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας Τ.Ε.Ι. Ηπείρου (Α. Πιάνου, Τ. Μάντζιου, Κ. Καραβίδας, Κ. Δήμας), Ιωάννινα 2000, σ. 10

τους είναι ανάλογος με τις ηλικιακές ανάγκες των παιδιών, σύμφωνα με την εξελικτική ανάπτυξή τους. Ο λόγος αυτός καθιστά απαραίτητο τον διαχωρισμό των παιδιών σε τμήματα βρεφών και νηπίων:

- Βρέφη ηλικίας από 8 μηνών-1 ½ ετών
- Βρέφη ηλικίας από 1 ½ ετών-3 ετών
- Νήπια από 3 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο.

Βέβαια, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει τη συνύπαρξη βρεφών και νηπίων και την κοινή συμμετοχή τους σε ορισμένες παιδαγωγικές δραστηριότητες.

Οι υπάλληλοι στην πλειοψηφία τους είναι απόφοιτοι του τμήματος Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι., ενώ μπορούν να υπηρετούν και απόφοιτοι Σχολών Νηπιαγωγών, Σχολής Χαροκοπείου, Κοινωνικών Λειτουργιών, Κοινωνικής Εργασίας και Μαιών³⁰.

Σύμφωνα με το άρθρο 18 (ΥΑ 16065 – ΦΕΚ Β΄ 497/22-4-2002), το οποίο αναφέρεται στα ειδικά καθήκοντα και αρμοδιότητες του προσωπικού παραθέτουμε ενδεικτικά τα καθήκοντα του προσωπικού του νομικού προσώπου.

1. *«Παιδαγωγικό προσωπικό:*

- α) Κύρια μέριμνά του αποτελεί η φροντίδα για την ψυχοσωματική υγεία και ψυχοκινητική εξέλιξη των παιδιών με εξατομίκευση του ημερήσιου προγράμματος ανάλογα με την ηλικία και τις ανάγκες τους, καθώς κι η απασχόληση των παιδιών σύμφωνα με το ημερήσιο πρόγραμμα απασχόλησης.*
- β) Επίσης, εισηγείται τις ανάγκες εφοδιασμού των αιθουσών για την εφαρμογή του προγράμματος με είδη (παιχνίδια, είδη καθαριότητας κλπ.),*
- γ) βοηθά τα φιλοξενούμενα παιδιά για την ικανοποίηση των ατομικών τους αναγκών, παρακολουθεί τη διατροφή και την καθαριότητά τους ενθαρρύνοντας την αυτοεξυπηρέτησή τους,*
- δ) ενημερώνει τους αρμόδιους φορείς και τον Παιδίατρο για κάθε ύποπτο σχετικά με την υγεία περιστατικό,*
- ε) τηρεί βιβλίο παρουσίας των παιδιών και ενημερώνει αρμοδίως για τις καθυστερήσεις παιδιών κατά την προσέλευσή τους ή σε περίπτωση απουσιών τους,*
- στ) εξαιτίας της άμεσης επαφής του με τα παιδιά προσφέρει σ' αυτά με υπομονή και στοργή όλες τις δυνατότητες για να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους*

³⁰ Αυτόθι.

επιδιώκοντας συνεχώς να δημιουργήσουν σ' αυτά ικανότητα συγκέντρωσης, αυτενέργειας, εμπιστοσύνης στον εαυτό τους και στις προσωπικές δυνατότητές τους. Σε καμιά περίπτωση και για οποιοδήποτε λόγο δεν επιτρέπεται η κακή μεταχείριση των παιδιών (εκφοβισμός, σωματική ποινή),

- ζ) ενημερώνει μια (1) φορά το μήνα τους γονείς για τη γενική, σφαιρική εξέλιξη του παιδιού τους και διατηρεί αρμονική σχέση μαζί τους.

2. *Βοηθός Παιδαγωγός:*

Βοηθά το Παιδαγωγικό προσωπικό σε όλα τα καθήκοντά του σύμφωνα με τις οδηγίες που παίρνει απ' αυτό. Σε περίπτωση απουσίας του αντικαθιστά αυτό απευθυνόμενη στον Υπεύθυνο του Σταθμού για βοήθεια και υποστήριξη».

I. 2.1.7 Δημοτικός και κοινοτικός κώδικας – Αρμοδιότητες των ΟΤΑ³¹

Αρχικά, στο Ν.188/81 δεν προβλέπονταν κλάδος βρεφονηπιοκόμων. Στο άρθρο 36 ως κλάδος ΑΡ, προβλεπόταν μόνον ο κλάδος ΑΡ 16 Νηπιαγωγών, και το προσωπικό αυτό ανήκε στον κλάδο εκπαιδευτικού προσωπικού. Με το Π.Δ. 37α /1987, κεφ. Γ', και άρθρο 17, προβλέπεται κλάδος ΤΕ 9 Βρεφονηπιοκόμων, οι οποίοι κατατάσσονται στο υγειονομικό προσωπικό. Οι βρεφονηπιοκόμοι ανήκουν στο εκπαιδευτικό προσωπικό των ΟΤΑ. Με τις ρυθμίσεις του νόμου 2880/2001, οι οργανικές θέσεις ή με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου προσωπικού ΤΕ Βρεφονηπιοκόμων του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας καταργούνται. Το προσωπικό αυτό που κατέχει τις θέσεις αυτές κατατάσσεται αυτοδικαίως στους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, όπου υπηρετεί σε αντίστοιχη κενή οργανική θέση.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 του Ν.1566/1985, για τη «Δομή και λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης», οι βρεφονηπιοκόμοι που εργάζονται στους παιδικούς σταθμούς δεν εντάσσονται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

I. 2.1.8 Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.)

Με τη μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των

³¹ Π.Δ. 410/95: άρθρα 24-38.

Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Ε.Ι.) του 2007³² τα Α.Ε.Ι. θεωρούνται ιδρύματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης που αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς:

- i. Τον Πανεπιστημιακό τομέα που περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών
- ii. Τον Τεχνολογικό τομέα που περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.)

Επισημαίνεται ότι ο ιδρυτικός Νόμος 1404/1983 αναφέρει ότι τα Τ.Ε.Ι. ανήκουν στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και είναι Νομικά Πρόσωπα Δημόσιου Δικαίου, πλήρως αυτοδιοικούμενα που διακρίνονται ως προς τον ρόλο και την κατεύθυνση των ιδίων και των αποφοίτων τους και ως προς το περιεχόμενο του τίτλου σπουδών των Α.Ε.Ι. Γίνεται, λοιπόν, σαφές ότι με την ίδρυσή τους δεν συμπεριλαμβάνονται στην κατηγορία των Α.Ε.Ι. της χώρας.

Με το μεταρρυθμιστικό θεσμικό πλαίσιο του έτους 2007³³, αναφέρεται ότι ως αποστολή των Α.Ε.Ι. (συμπεριλαμβανομένων και των Τ.Ε.Ι.) είναι τα εξής:

- i. *Να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία και να καλλιεργούν τις τέχνες και τον πολιτισμό.*
- ii. *Να συμβάλλουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών, ικανών να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες όλων των πεδίων των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων με επιστημονική, επαγγελματική και πολιτιστική επάρκεια και με σεβασμό στις πανανθρώπινες αξίες της δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της αλληλεγγύης.*
- iii. *Να ανταποκρίνεται στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών, μορφωτικών και αναπτυξιακών αναγκών της κοινωνίας με προσήλωση στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.*
- iv. *Να διαμορφώνουν τις απαραίτητες συνθήκες για την αναζήτηση και διάδοση νέων γνώσεων καθώς και την ανάδειξη νέων ερευνητών, επιδιώκοντας συνεργασίες με άλλα Α.Ε.Ι και ερευνητικούς φορείς του εσωτερικού ή του εξωτερικού, και να συμμετέχουν στην αξιοποίηση της γνώσης και του ανθρώπινου δυναμικού για την ευημερία της χώρας και της διεθνούς κοινότητας.*
- v. *Να συμβάλλουν στην εμπέδωση της ισότητας και της ισοπολιτείας μεταξύ των δύο φύλων.*

³² Ν. 3549/2007, Άρθρο 2.

³³ Ο.π., Άρθρο 1.

Για την εκπλήρωση της αποστολής τους, τα Α.Ε.Ι. οφείλουν να διασφαλίζουν και να βελτιώνουν με κάθε πρόσφορο τρόπο την ποιότητα των υπηρεσιών που προσφέρουν καθώς και να δημοσιοποιούν στο κοινωνικό σύνολο, με κάθε δυνατή διαφάνεια, όλες τις δραστηριότητές τους.

Τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων του τμήματος Βρεφονηπιοκομίας των Σχολών Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας των Τ.Ε.Ι. εγκρίθηκαν με το Π.Δ. του 1991³⁴ και γίνεται αναφορά στα εξής : *«Οι πτυχιούχοι του τμήματος Βρεφονηπιοκομίας των Σχολών Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας των Τ.Ε.Ι., με βάση τις εξειδικευμένες επιστημονικές και παιδαγωγικές γνώσεις τους, ασχολούνται είτε αυτοδύναμα, είτε σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες: α) στη μελέτη, οργάνωση και λειτουργία Βρεφονηπιακών και Παιδικών Σταθμών, β) στην αγωγή και φροντίδα παιδιών προσχολικής ηλικίας και γ) στη διδασκαλία και εφαρμογή της Βρεφονηπιοκομίας.*

Οι παραπάνω πτυχιούχοι έχουν δικαίωμα απασχόλησης είτε ως στελέχη σε κέντρα βρεφών και νηπίων, σε νηπιακούς και βρεφικούς σταθμούς του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα (εκτός των εκπαιδευτικών κέντρων αρμοδιότητας ΥΠΕΠΘ), είτε σαν αυτοαπασχολούμενοι στα εξής αντικείμενα και δραστηριότητες: α) στην αγωγή και φροντίδα παιδιών της προσχολικής ηλικίας, β) στην ίδρυση και λειτουργία Βρεφονηπιακών ή Παιδικών σταθμών, γ) στην άσκηση οποιασδήποτε επαγγελματικής δραστηριότητας που εμφανίζεται στο αντικείμενο της ειδικότητάς τους, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της εκάστοτε ισχύουσας νομοθεσίας και δ) στην εξέλιξη της διοικητικής ιεραρχίας που αφορά σε όλους τους τομείς της ειδικότητάς τους και είναι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία».

I. 2.1.9 Πρόγραμμα Σπουδών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι.

Από την πρώτη αναμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών του 1999-2000, κατά την οποία συνεργάστηκαν τα τρία ομότιτλα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας δημιουργώντας ένα κοινό πλαίσιο περιεχομένου και προγράμματος σπουδών, τα τελευταία δέκα χρόνια δεν παρατηρήθηκε ανάλογη συνεργασία. Κάθε Τμήμα του Τ.Ε.Ι. παρενέβη στο πρόγραμμα σπουδών του, χωρίς καμία συνεργασία με τα υπόλοιπα ομότιτλα Τμήματα και βάσει των αποφάσεων των συλλογικών οργάνων του δημιούργησε το δικό του πρόγραμμα σπουδών, διαμορφώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον πτυχιούχο του Τμήματός του.

³⁴ Π.Δ. 523/13-12-1991, ΦΕΚ 203 Α', 24-12-1991.

Παράγοντες που επηρεάζουν τη διαμόρφωση του περιεχομένου σπουδών³⁵ είναι τα συντεχνιακά συμφέροντα, τα οποία προέρχονται, κυρίως, από τα ίδια τα μέλη Ε.Π., εσωιδρυματικές συγκρούσεις και ανταγωνισμοί, διαφωνίες επιστημονικές, προσωπικές και επιμέρους ιδρυματικών ομάδων. Οι συντεχνίες δεν υπάρχουν μόνο σε επίπεδο Τμημάτων, Σχολών, Ιδρυμάτων σχετικά με τη μετεξέλιξη ή μετονομασία των τίτλων των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. αλλά και στην πολιτική ηγεσία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η προσπάθεια μετονομασίας του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου. Συγκεκριμένα, το 2007 το Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Αθηνών μετονομάστηκε σε Τμήμα Προσχολικής Αγωγής. Στο ίδιο πλαίσιο αναφοράς και δεδομένου του «δεδικασμένου» γεγονότος επιχειρήθηκε από το Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας, και ειδικότερα από τη Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου να μετονομαστεί και το οικείο Τμήμα των Ιωαννίνων. Ωστόσο, παρά την πλειοψηφία των μελών του Συμβουλίου Ανώτατης Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΣΑΤΕ) του Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α. υπέρ της μετονομασίας, η προσπάθεια δεν τελεσφόρησε, γιατί η πολιτική ηγεσία ήταν αρνητική λόγω της εκτεταμένης, τότε, απεργίας των εκπαιδευτικών Α/θμιας εκπαίδευσης (δασκάλων και νηπιαγωγών) και της ύπαρξης ομότιτλων Παιδαγωγικών Τμημάτων στα Πανεπιστήμια.

Παρά, όμως, τη νέα ονομασία του Τμήματος Προσχολικής Αγωγής του Τ.Ε.Ι. Αθηνών, οι πτυχιούχοι εξακολουθούν να ονομάζονται βρεφονηπιοκόμοι, δεν ταυτίζονται με τους πτυχιούχους των Παιδαγωγικών Τμημάτων των Πανεπιστημίων και έχουν τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα με τα άλλα δύο Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας (Ιωαννίνων και Θεσσαλονίκης) των Τ.Ε.Ι.

³⁵ Σταμέλος, Γ., *Τα Πανεπιστημιακά Παιδαγωγικά Τμήματα. Καταβολές, παρούσα κατάσταση, προοπτικές*, Gutenberg, Αθήνα 1999, σ. 112.

I. 2.2 ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

I. 2.2.1 Η εξέλιξη του θεσμού του Βρεφονηπιακού–Παιδικού Σταθμού στην Ελλάδα

Όσον αφορά στην προσχολική εκπαίδευση, το νεοσύστατο ελληνικό κράτος δεν έδωσε προτεραιότητα στην ίδρυση νηπιαγωγείων και παιδικών σταθμών³⁶. Λόγω, λοιπόν, της αδράνειας που επέδειξε η πολιτεία, η ύπαρξη παιδικών σταθμών ήταν προϊόν φιλανθρωπίας, ιδιωτικής πρωτοβουλίας ή κάποιων συλλόγων και οργανισμών³⁷. Αυτό προκύπτει και από τον νόμο ΒΤΜΘ΄ του 1895 καθώς και από το διάταγμα της 30^{ης} Απριλίου του 1896 «περί συστάσεως νηπιαγωγείων», άρθρο 1 και 2 του Νόμου, ο οποίος προβλέπει σύσταση νηπιαγωγείων έστω και με ιδιωτική πρωτοβουλία³⁸. Το κράτος μπορεί να μην μεριμνούσε για την ίδρυση νηπιαγωγείων και παιδικών σταθμών, προσπαθούσε όμως να έχει τον έλεγχο και την εποπτεία των προγραμμάτων στα προσχολικά ιδρύματα που ανήκαν σε ιδιωτική πρωτοβουλία. Αξιοσημείωτο παράδειγμα ιδιωτικής πρωτοβουλίας είναι η ίδρυση του «πρότυπου νηπιακού κήπου», στο διδασκαλείο νηπιαγωγών Καλλιθέας, το έτος 1897, με πρωτοβουλία της Αικατερίνης Λασκαρίδου³⁹.

Με το Ν.Δ. 379/28-10-1926 «περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών», η πολιτεία για πρώτη φορά αναλαμβάνει πρωτοβουλία για ίδρυση 29 Εθνικών Παιδικών Σταθμών στα αστικά κέντρα και στην περιφέρεια, με σκοπό την περίθαλψη ορφανών, άπορων και απροστάτευτων παιδιών. Το άρθρο 1 του ανωτέρου Ν.Δ. προέβλεπε : *«Δια την περίθαλψιν και μόρφωσιν των απόρων ανηλίκων, ιδία δε των ορφανών πατρός τοιούτων και προς ανακούφισιν των εργαζομένων μητέρων, ιδρύονται Εθνικοί Παιδικοί Σταθμοί...»*. Το άρθρο 9 του ίδιου νόμου το προσωπικό για κάθε Εθνικό Παιδικό Σταθμό εκατό τροφίμων προέβλεπε να είναι: μία παιδαγωγός, μία παιδονόμος, μία διευθύντρια για διοικητικά θέματα και γιατροί του Υπουργείου Υγιεινής, Πρόνοιας και Αντιλήψεως, που έπρεπε να επισκέπτονται τακτικά τους Παιδικούς Σταθμούς με

³⁶ Σταμέλος, Γ., *Τα Πανεπιστημιακά Παιδαγωγικά Τμήματα*, ό.π., σ. 25

³⁷ Δαράκη, Π., Χατζηκωνσταντίνου, Φ., *Παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία*, Δίπτυχο, Αθήνα 1981, σ. 56-57.

³⁸ Χατζηστεφανίδης, Θ. Δ., *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης 1821-1986*, εκδ. Δ. Παπαδήμα, Αθήνα 1986, σ. 252.

³⁹ Μπουζάκης, Σ., *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Gutenberg, Παιδαγωγική Σειρά, Αθήνα 1986, σ. 53.

σκοπό την ιατρική φροντίδα των παιδιών.

Δύο μήνες μετά, με το Ν.Δ. του 435/10-12-1926, άρθρο 1, προβλέπονται τα προσόντα που απαιτούνται για το προσωπικό που θα απασχοληθεί στους Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς και τα οποία έχουν ως εξής:

- i *Η διευθύντρια θα πρέπει να είναι πτυχιούχος ανώτερου τμήματος Διδασκαλείου Νηπιαγωγών ή πτυχιούχος πολυτάξιου Διδασκαλείου με διετή προϋπηρεσία παιδαγωγού ή πτυχιούχος Νηπιαγωγός με πενταετή προϋπηρεσία σε ξενόφωνες κοινότητες ή σε Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς*
- ii *Μία παιδαγωγός σε βαθμό και μισθό γραφέως α' τάξεως*
- iii *Παιδαγωγός επί βαθμώ και μισθώ γραφέως β' τάξεως*
- iv *Μία παιδονόμος, πτυχιούχος Νηπιαγωγός ή δασκάλα που έχει υπηρετήσει σε δημοτικό σχολείο*

Διαφαίνεται, λοιπόν, ότι το ενδιαφέρον της πολιτείας επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στην περίθαλψη, προστασία και φροντίδα των ανήλικων παιδιών και κατά δεύτερο λόγο στη μόρφωσή τους, γεγονός που αναδεικνύει η υπαγωγή των Εθνικών Παιδικών Σταθμών στο Υπουργείο Υγιεινής, Πρόνοιας και Αντιλήψεως. Δίνει ιδιαίτερο, επίσης, ενδιαφέρον στην παιδαγωγική κατάρτιση του προσωπικού που θα απασχοληθεί στους Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς. Πάντως, οι Εθνικοί Παιδικοί Σταθμοί είχαν, κυρίως, κοινωνικό και προνοιακό χαρακτήρα και έδιναν έμφαση στη φροντίδα των ανήλικων παιδιών και δευτερευόντως στον παιδαγωγικό χαρακτήρα.

Τα πρώτα νηπιαγωγεία ιδρύθηκαν από το κράτος τρία χρόνια αργότερα με σκοπό τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών προσχολικής ηλικίας καθώς και την παροχή βοήθειας για την ομαλή σωματική και πνευματική ανάπτυξη και προετοιμασία για τη φοίτησή τους στο δημοτικό⁴⁰. Για πρώτη φορά το επίσημο κράτος εντάσσει τα νηπιαγωγεία μαζί με τα δημοτικά σχολεία και τις κατώτερες επαγγελματικές σχολές στην εκπαιδευτική βαθμίδα της στοιχειώδους εκπαίδευσης⁴¹.

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι το επίσημο κράτος εντός τριών ετών θεσμοθετεί δύο μορφές προσχολικής αγωγής :

- i Τους Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς που έχουν κατά κύριο ρόλο προνοιακό και κοινωνικό χαρακτήρα και κατά δεύτερο λόγο έχουν ως σκοπό την παροχή μόρφωσης και αγωγής.
- ii Τα νηπιαγωγεία με καθαρά παιδαγωγικό χαρακτήρα, που εντάσσονται στην

⁴⁰ Ν. 4397/16-08-1929 που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 309/24-08-1929.

⁴¹ Μπουζάκης, Σ., *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, ό.π., σ. 53.

πρώτη βαθμίδα εκπαίδευσης

Επισημαίνεται, επίσης, η διχοτομία της παρεχόμενης προσχολικής αγωγής από τα δύο διαφορετικά προσχολικά ιδρύματα. Οι Εθνικοί Παιδικοί Σταθμοί, σύμφωνα με το ιδρυτικό Ν.Δ. 379 υπάγονται στις αρμοδιότητες του Υπουργείου Υγιεινής, Πρόνοιας και Αντιλήψεως: «...υπαγόμενον υπό την άμεσον εξάρτησιν του Υπουργείου Υγιεινής, Πρόνοιας και Αντιλήψεως (και του τμήματος εις την αρμοδιότητα του οποίου υπάγονται τα Εθνικά Ορφανοτροφεία και Οικοτροφεία...)»⁴². Τα νηπιαγωγεία υπάγονται στις αρμοδιότητες του Υπουργείου Παιδείας⁴³.

Παρά τις πολλές συζητήσεις των ειδικών επιστημόνων για ενιαία προσχολική αγωγή, ο διαχωρισμός των δύο μορφών προσχολικής αγωγής παραμένει μέχρι και σήμερα. Ωστόσο, και στις δύο μορφές προσχολικής αγωγής (Εθνικοί Παιδικοί Σταθμοί – Νηπιαγωγεία), το προσωπικό που προβλέπεται να προσλαμβάνεται είναι πτυχιούχοι Νηπιαγωγοί – Παιδαγωγοί από τα δημόσια Διδασκαλεία Νηπιαγωγών.

Το 1935 με το Β.Δ.⁴⁴, ΦΕΚ Α' 527, προβλέπεται η ίδρυση Εθνικών Παιδικών Σταθμών σε βιομηχανικά κέντρα της χώρας για παιδιά που δεν υπερβαίνουν το έβδομο έτος ηλικίας, είναι ορφανά από πατέρα και για την ανακούφιση των εργαζομένων μητέρων, με σκοπό την περίθαλψη και την μόρφωσή τους. Πιο συγκεκριμένα το άρθρο 1 αναφέρει τα εξής: «Διά την ημερησίαν περίθαλψιν και μόρφωσιν των απόρων ανηλίκων των μη υπερβάντων το έβδομον έτος της ηλικίας των, ιδία, δε των ορφανών πατρός τοιούτων και προς ανακούφισιν των εργαζόμενων μητέρων, δύνανται να ιδρυθώσιν Εθνικοί Παιδικοί Σταθμοί διά Βασιλικών Διαταγμάτων, εκδιδομένων προτάσει των Υπουργών Οικονομικών και Κρατικής Υγιεινής και Αντιλήψεως, εις την έδραν εκάστου Νομού...». Στο ίδιο άρθρο προβλέπεται η λειτουργία «Τμήματος Παιδικού συσσιτίου» για άπορα παιδιά ηλικίας επτά (7) έως δεκατριών (13) ετών. Μ' αυτό τον τρόπο, ίσως, ενισχύεται ο κοινωνικός και προνοιακός ρόλος των Εθνικών Παιδικών Σταθμών.

Σύμφωνα με το ίδιο ΦΕΚ στο άρθρου 9 καθορίζονται τα προσόντα του προσωπικού στους Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς και έχουν αυτά ως εξής :

- i Ως διευθύντρια διορίζεται πτυχιούχος νηπιαγωγός
- ii Ως βρεφονηπιοκόμος διορίζεται πτυχιούχος της παιδοκομικής σχολής του βρεφοκομείου Αθηνών, ή πτυχιούχος επισκέπτης νοσοκόμου ή νηπιαγωγός

⁴² Ν.Δ. 379/28-10-1926, άρθρο 2.

⁴³ Ν. 4397/16-08-1929, ΦΕΚ 309/24-08-1929.

⁴⁴ Β.Δ. 527/05-11-1935, τεύχος Α'.

Συγκεκριμένα το άρθρο 9 αναφέρει τα εξής :

«Τα προσόντα του προσωπικού ορίζονται ως ακολούθως :

- i Διευθύντρια επί βαθμῷ και μισθῷ γραφέως β' τάξεως διορίζεται η κεκτημένη δίπλωμα Διδασκαλείου Νηπιαγωγών και ηλικίαν άνω των είκοσι ετών,...*
- iv Βρεφοκόμος διορίζεται η κεκτημένη πτυχίον της παρά τω Βρεφοκομείω Αθηνών λειτουργησάσης Παιδοκομικής Σχολής ή η κεκτημένη πτυχίον επισκεπτρίας νοσοκόμου ή νηπιαγωγός έχουσα...»*

Με τον Α.Ν. 2147/1939⁴⁵, περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Α.Ν. 2/11/1935 «περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών», στο άρθρο 2 προβλέπεται η περίπτωση, όταν δεν διορίζεται βρεφοκόμος σε ένα Εθνικό Παιδικό Σταθμό και ο αριθμός των φιλοξενούμενων νηπίων υπερβαίνει τα πενήντα, τότε προστίθεται μία θέση παιδαγωγού. Στους Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς προϋπόθεση για το διορισμό Παιδαγωγών είναι η κατοχή διπλώματος του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών.

Επέκταση του θεσμού των Εθνικών Παιδικών Σταθμών αποτέλεσε η ίδρυση Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων (Ε.Α.Ν), σε κωμοπόλεις και χωριά, σύμφωνα με το Ν.Δ. 1316/1942⁴⁶. Η κύρια αποστολή των Ε.Α.Ν ήταν η περίθαλψη και διαπαιδαγώγηση των νηπίων των αγροτικών περιοχών και, μάλιστα, στις βορειοελλαδικές επαρχίες (Μακεδονία, Θράκη, Ήπειρο). Η ίδρυση των Ε.Α.Ν αποσκοπούσε κατά κύριο λόγο στην κάλυψη των αναγκών της γεωργικής παραγωγής των αγροτικών περιοχών της περιφέρειας⁴⁷. Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 1 που προβλέπεται ο σκοπός ίδρυσης των Ε.Α.Ν αναφέρεται το εξής: *«Διά την περίθαλψιν και διαπαιδαγώγησιν των νηπίων των αγροτικών ιδία περιφερειών δύνανται να ιδρυθώσι διά Διαταγμάτων εκδιδομένων τη προτάσει των Υπουργών Εθνικής Προνοίας και Οικονομικών Εθνικά, Αγροτικά Νηπιοτροφεία, υπαγόμενα υπό την εποπτείαν και έλεγχον του Υπουργείου Εθνικής Προνοίας».*

Με το άρθρο 7 του ίδιου νόμου, προβλέπονται, επίσης, οι προϋποθέσεις εισαγωγής των νηπίων ηλικίας τριών και έξι ετών και σε έκτακτες περιπτώσεις, μετά από έγκριση του Υπουργείου Εθνικής Πρόνοιας, γίνονται δεκτά νήπια που συμπληρώνουν το δεύτερο έτος της ηλικίας τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι, για την εισαγωγή

⁴⁵ ΒΔ 543/15-12-1939.

⁴⁶ ΦΕΚ 115/11-05-1942, ΤΑ' «Περί Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων και τροποποιήσεως διατάξεων περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών και Αγροτικών Μεταβατικών Οικοκυρικών Σχολών».

⁴⁷ Παπαθανασίου, Αντ., *Προγράμματα και Δραστηριότητες στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς*, Τυπωθήτω -Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2000, σ. 36.

στα Ε.Α.Ν, προτιμώνται ορφανά νήπια, θύματα πολέμου κ.τ.λ.⁴⁸.

Στο άρθρο 9 του ίδιου νόμου προβλέπεται η χρήση του εγκεκριμένου προγράμματος των νηπιαγωγείων του κράτους, με τη δυνατότητα απασχόλησης των νηπίων, μέσω ενός ειδικού προγράμματος που καταρτίζεται από το Υπουργείο Εθνικής Πρόνοιας κατά τους θερινούς μήνες⁴⁹.

Όσον αφορά το προσωπικό στα Ε.Α.Ν προβλέπεται :

- ii Μία διευθύντρια, πτυχιούχος νηπιαγωγός
- iii Μία νηπιοκόμος, πτυχιούχος της σχολής νηπιοκόμων⁵⁰
- iv Μία μαγείρισσα
- v Μία υπηρέτρια

Με το άρθρο 12 του ίδιου νόμου προβλέπεται, επίσης, η ιατρική φροντίδα στα Ε.Α.Ν που οφείλουν να την ασκούν οι δημοτικοί και οι κοινοτικοί ιατροί⁵¹.

Κάθε Ε.Α.Ν όπως προβλέπεται στο Ν.Δ. του 1942 διοικείται από πενταμελή Διοικητική Επιτροπή, που διορίζεται με απόφαση του υπουργού Εθνικής Πρόνοιας, και λειτουργεί ως νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου⁵². Αυτό που διαφοροποιεί τα Ε.Α.Ν από τους Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς είναι ότι επιτρέπεται η εισαγωγή εσωτερικών νηπίων ηλικίας από δύο έως πέντε ετών, υπό την προϋπόθεση να είναι ορφανά πολέμου ή ορφανά και από τους δύο γονείς.

Στα εσωτερικά νήπια παρέχεται πλήρης διατροφή και για την εισαγωγή τους απαιτείται ειδική έγκριση του υπουργού Εθνικής Πρόνοιας. Συγκεκριμένα το άρθρο 8 αναφέρει: «*Εις έκαστον Εθνικόν Αγροτικόν Νηπιοτροφείον επιτρέπεται η εισαγωγή ως εσωτερικών νηπίων ορφανών πολέμου ή νηπίων εστερημένων επαρκούς συγγενικής, μη καταγομένων εκ της πόλεως ή κοινότητας εν η εδρεύει το Εθνικόν Αγροτικόν Νηπιοτροφείον και ηλικίας ουχί κατωτέρας των δύο ετών συμπληρωμένων, ουδ' ανωτέρας των πέντε συμπληρωμένων. Ορφανά εξ αμφοτέρων των γονέων καταγόμενα εκ την πόλεως ή κοινότητας εν η εδρεύει το Εθνικόν Αγροτικόν Νηπιοτροφείον η εξ ετέρων τοιούτων εισάγονται και αν διανύωσι το έκτον της ηλικίας των...*».⁵³

Κατά τους τρεις θερινούς μήνες προβλεπόταν με τον ίδιο Αναγκαστικό Νόμο η λειτουργία θερινών αγροτικών κατασκηνώσεων, οι οποίες μπορούσαν να φιλοξε-

⁴⁸ ΦΕΚ Α' 115/11-05-1942, Άρθρο 7.

⁴⁹ Ο.π., Άρθρο 9.

⁵⁰ Έως ότου αποφοιτήσουν από την Σχολή Νηπιοκόμων, όπως προβλέπεται στο άρθρο 15 του ΦΕΚ Α' 115/11-05-1942, διορίζονται πτυχιούχοι νηπιαγωγοί στη θέση των νηπιοκόμων.

⁵¹ ΦΕΚ Α' 115/11-05-1942, Άρθρο 12.

⁵² Ν.Δ. 1316/1942, Άρθρο 12.

⁵³ ΦΕΚ Α' 115/11-05-1942, Άρθρο 8.

νήσουν παιδιά ηλικίας τριών έως δέκα ετών. Σκοπός της λειτουργίας των θερινών αγροτικών κατασκηνώσεων ήταν να βοηθηθεί η αγρότισσα μητέρα κατά την περίοδο των εντατικών απασχολήσεων του καλοκαιριού. Στις θερινές κατασκηνώσεις τα παιδιά παρέμεναν ως οικότροφοι, αφού προσφέρονταν σε αυτά δωρεάν διατροφή, ιατρική φροντίδα (ένας γιατρός, μία νοσοκόμα) και για τη διαπαιδαγώγησή τους δύο έως τρεις παιδαγωγοί δημοτικής εκπαίδευσης⁵⁴.

Μέχρι το 1960 είχαν ιδρυθεί από το κράτος μόλις 113 Εθνικοί Παιδικοί Σταθμοί και Ε.Α.Ν, γεγονός που υποδηλώνει το σχετικά μικρό ενδιαφέρον του κράτους για την ίδρυση παιδικών σταθμών μέχρι και εκείνη την εποχή⁵⁵. Ωστόσο με το Β.Δ. 8/1953⁵⁶ ιδρύεται στην Αθήνα το Κέντρο Βοήθειας Βρεφών «Η Μητέρα» υπό την εποπτεία του Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας. Σκοπός της ίδρυσης είναι η μέριμνα για τα παιδιά που στερούνται ενός ομαλού και οικογενειακού περιβάλλοντος. Το Ίδρυμα βοηθούσε στην πλήρη και κανονική ανάπτυξη των παιδιών και στην οριστική προσαρμογή τους σε ένα ομαλό οικογενειακό περιβάλλον καθώς επίσης και στην αποκατάσταση και φροντίδα των μητέρων των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα στο άρθρο 2 αναφέρεται: *«Σκοπός του Ιδρύματος είναι η εν γένει μέριμνα υπέρ των παιδιών των εστερημένων ομαλού οικογενειακού περιβάλλοντος, α) διά της παρακολούθησής τους προς πλήρη και κανονική ανάπτυξιν από της αποχής της συλλήψεως μέχρι της οριστικής προσαρμογής τούτων εις ομαλόν οικογενειακόν περιβάλλον και β) διά της παραλλήλου παρακολούθησής της μητρός προς αποκατάστασίν της»*⁵⁷.

Το Κέντρο Βοήθειας Βρεφών «Η Μητέρα» διοικείται από εννεαμελές διοικητικό συμβούλιο αποτελούμενο από εκπροσώπους του Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας, του Δήμου Αθηναίων, του Πατριωτικού Ιδρύματος Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντίληψης (Π.Ι.Κ.Π.Α.), του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού και από πέντε εκπροσώπους του εράνου Πρόνοιας Βορείων Επαρχιών. Το διοικητικό συμβούλιο καταρτίζει, επίσης, εκτός των άλλων τον εσωτερικό κανονισμό του ιδρύματος⁵⁸.

Στο ίδιο ΦΕΚ⁵⁹ περί οργανικής σύνθεσης του προσωπικού του παιδικού σταθμού Π.Ι.Κ.Π.Α. Κομοτηνής, ορίζεται ως προϊσταμένη μία νηπιαγωγός και ως

⁵⁴ ΑΝ 1316/1942, ΦΕΚ Α' 115, 13.

⁵⁵ Παπαθανασίου, Αντ., *Προγράμματα και Δραστηριότητες στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς*, ό.π., σ. 39.

⁵⁶ ΦΕΚ Α' 5/1953.

⁵⁷ Ό.π., Άρθρο 2.

⁵⁸ Ό.π., Άρθρο 9.

⁵⁹ Ό.π., ΒΔ 7.

εκπαιδευτικό προσωπικό δύο νηπιαγωγοί⁶⁰.

Ένα χρόνο αργότερα με το Ν.Δ. 3045⁶¹ προβλέπεται η ίδρυση ή η κατάργηση ή μεταφορά Εθνικών Ορφανοτροφείων και Οικοτροφείων, Εθνικών Παιδικών Σταθμών, Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων κ.λ.π. ανάλογα με τις κοινωνικές ανάγκες που παρουσιάζονται .

Με το άρθρο 2 του ίδιου Ν.Δ. προβλέπεται για κάθε Εθνικό Παιδικό Σταθμό μία θέση διευθύντριας και μία θέση παιδαγωγού, ως εκπαιδευτικό προσωπικό, ενώ για κάθε Εθνικό Αγροτικό Νηπιοτροφείο (Ε.Α.Ν) υπηρετεί υποχρεωτικά μία διευθύντρια και μία νηπιόκομος. Σε κάθε Αγροτικό Ορφανοτροφείο ή Οικοτροφείο υπηρετεί υποχρεωτικά ένας διευθυντής, ένας παιδαγωγός και ένας διαχειριστής⁶².

Με το Β.Δ. 324⁶³ μετονομάζονται και μετατρέπονται τα Εθνικά Αγροτικά Νηπιοτροφεία σε Εθνικοί Αγροτικοί Παιδικοί Σταθμοί που θέτουν ως σκοπό την ημερήσια διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία των νηπίων ηλικίας δύο ετών έως έξι, μέχρι την εγγραφή τους στο δημοτικό σχολείο. Για την εισαγωγή στους Εθνικούς Αγροτικούς Παιδικούς Σταθμούς προτιμώνται παιδιά εργαζόμενων μητέρων, ορφανά παιδιά, παιδιά γονέων ανίκανα προς εργασία και γενικότερα παιδιά που χρειάζονταν προστασία⁶⁴.

Με τον νόμο 1431/1984⁶⁵ οι Εθνικοί Παιδικοί Σταθμοί και οι Εθνικοί Αγροτικοί Παιδικοί Σταθμοί μετονομάζονται σε Κρατικοί Παιδικοί Σταθμοί (Κ.Π.Σ.) και ιδρύονται Κρατικοί Βρεφονηπιακοί Σταθμοί (Κ.Β.Σ.).

Τομή στην ιστορία των Παιδικών σταθμών αποτέλεσε ο πρόσφατος Νόμος 1566/1985⁶⁶ «*Δομή και λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*», σύμφωνα με τον οποίο θεσπίζονται τα Παιδικά Κέντρα, ως συνδυασμός της λειτουργίας των νηπιαγωγείων και των παιδικών σταθμών. Σύμφωνα με το άρθρο 3, η προσχολική αγωγή παρέχεται σε νηπιαγωγεία που λειτουργούν είτε ως ανεξάρτητα είτε μέσα σε παιδικά κέντρα. Η διεύθυνση των παιδικών κέντρων, η στελέχωσή τους με το απαραίτητο προσωπικό και κάθε σχετικό θέμα με τη λειτουργία τους ανήκει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Η τοποθέτηση νηπιαγωγών στα νηπιαγωγεία που λειτουργούν μέσα στα παιδικά κέ-

⁶⁰ Ο.π., Άρθρο 1.

⁶¹ ΦΕΚ Α' 5, 1954.

⁶² Ο.π., Άρθρο 2.

⁶³ ΦΕΚ Α' 95/1973.

⁶⁴ *Αυτόθι*.

⁶⁵ ΦΕΚ Α' 46/1984.

⁶⁶ Ν. 1566/1985.

ντρα, η υπηρεσιακή κατάσταση, η εξέλιξη των νηπιαγωγών και η εκπαιδευτική λειτουργία των νηπιαγωγείων ανήκει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων⁶⁷.

Τρία χρόνια αργότερα δημοσιεύεται ο Κανονισμός Λειτουργίας⁶⁸ Κρατικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών, που θέτει τον σκοπό λειτουργίας σε νέα βάση. Συγκεκριμένα το άρθρο 1 ορίζει το σκοπό ως εξής: «Οι Κρατικοί Παιδικοί Σταθμοί και οι Κρατικοί Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, σκοπόν έχουν την ημερήσια διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία βρεφών και νηπίων, τα οποία δεν μπορούν να έχουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον την απαραίτητη φροντίδα, λόγω απασχόλησης των εργαζομένων γονέων τους ή λόγω άλλων κοινωνικών αιτίων».

Για την καλύτερη λειτουργία των Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών η πολιτεία με τον Ν. 2218/1994 μεταβιβάζει του δημόσιους Παιδικούς και Βρεφονηπιακούς Σταθμούς από το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση (Ο.Τ.Α.), υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εσωτερικών. Με το συγκεκριμένο νόμο οι δήμοι και οι κοινότητες αναλαμβάνουν εξολοκλήρου την οργάνωση και διαχείριση των Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών.

Σύμφωνα με την υπουργική απόφαση 15/31-7-1997⁶⁹, αρ. φύλλου 645, η οποία αφορά στις «Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Μονάδων Φροντίδας, Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης (Βρεφικών-Παιδικών-Βρεφονηπιακών Σταθμών, Μονάδων Φύλαξης βρεφών και νηπίων) από φορείς Ιδιωτικού Δικαίου, κερδοσκοπικού και μη χαρακτήρα», οι Μονάδες Φροντίδας, Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης ανάλογα με την ηλικία των παιδιών που θα φιλοξενούν και το είδος των υπηρεσιών που θα παρέχουν σ' αυτά, διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- i Βρεφικός Σταθμός για βρέφη από 2 μηνών μέχρι 2,5 χρονών, με ή χωρίς παροχή φαγητού (θα παρασκευάζεται οπωσδήποτε γάλα).
- ii Παιδικός Σταθμός για παιδιά από 2,5 χρονών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο, με ή χωρίς παροχή φαγητού.
- iii Βρεφονηπιακός Σταθμός για βρέφη και παιδιά από 2 μηνών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο, με ή χωρίς παροχή φαγητού. Για τα βρέφη θα παρασκευάζεται οπωσδήποτε γάλα.

⁶⁷ Χαρίτος, Χ., *Το Ελληνικό Νηπιαγωγείο και οι ρίζες του. Συμβολή στην ιστορία της προσχολικής αγωγής*, «Τεκμήρια Ιστορίας Νεοελληνικής Εκπαίδευσης 4», Δ/τής σειράς: Σ. Μπουζάκης, Gutenberg, Αθήνα 1996, σ. 223-224.

⁶⁸ ΦΕΚ Β' 546/1988.

⁶⁹ ΦΕΚ 645, τ. Β', 15/31-7-1997.

iv Μονάδα Απασχόλησης Βρεφών ή/ και Παιδιών για λίγες ώρες, χωρίς παροχή φαγητού.

Το 1997 εγκρίνεται από τους υπουργούς Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και τους υπουργούς Υγείας και Πρόνοιας, νέος πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών Νομικών Προσώπων Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών ο οποίος ορίζει τον σκοπό ως εξής: *«Οι Παιδικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί έχουν σκοπό την καθημερινή φύλαξη, φροντίδα, ημερήσια διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία νηπίων και βρεφών εργαζόμενων γονέων, στην πολύπλευρη νοητική, συναισθηματική, κοινωνική, ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών και την προπαρασκευή τους για τη φυσική μετάβαση τους από την οικογενειακή ζωή στο σχολικό περιβάλλον»*⁷⁰.

Στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς (Κ.Π.Σ.) και Κρατικούς Βρεφονηπιακούς Σταθμούς (Κ.Β.Σ.) γίνονται δεκτά παιδιά από οκτώ μηνών μέχρι την ηλικία εγγραφής στο δημοτικό σχολείο. Χωρίζονται σε τρία τμήματα: α' τμήμα από οκτώ μηνών έως ενάμιση ετών, β' τμήμα από ενάμιση ετών έως τριών ετών και γ' τμήμα από τριών ετών έως την εγγραφή στο δημοτικό σχολείο. Οι δύο πρώτες ομάδες ανήκουν στα βρεφικά τμήματα των Κρατικών Παιδικών Σταθμών και η τρίτη ομάδα αποτελεί ξεχωριστό τμήμα⁷¹. Η λειτουργία των Κ.Π.Σ. και Κ.Β.Σ. αρχίζει στις 6:45 και λήγει στις 16:00.

Οι Κ.Π.Σ. διοικούνται από τριμελή διοικητικά συμβούλια που διορίζονται, μαζί με τους αναπληρωτές, από τον οικείο Νομάρχη. Το άρθρο 21 του Κανονισμού Λειτουργίας Κρατικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών προβλέπει μία θέση διευθυντή που ασκεί ένας υπάλληλος των κλάδων Βρεφονηπιοκομίας ή Νηπιαγωγών και ορίζεται με απόφαση του υπηρεσιακού συμβουλίου⁷².

Οι υπάλληλοι του κλάδου Βρεφονηπιοκομίας ή Νηπιαγωγών, σύμφωνα με το άρθρο 22 του Κανονισμού Λειτουργίας⁷³, ασκούν καθήκοντα, όπως:

- i *Φροντίζουν για τη σωστή ψυχοσωματική υγεία και ψυχοκινητική εξέλιξη των παιδιών, με πραγματοποίηση ατομικών προγραμμάτων, ανάλογα με την ηλικία τους.*
- ii *Εισηγούνται στον διευθυντή του σταθμού για τον έγκαιρο εφοδιασμό των αι-*

⁷⁰ ΦΕΚ 637 Β', 30/07/1997.

⁷¹ «Κανονισμός Λειτουργίας Κρατικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών», (ΦΕΚ Β' 546/1988), Άρθρο 5.

⁷² Ο.π., Άρθρο 21.

⁷³ Ο.π., Άρθρο 22.

θουσών με τα απαιτούμενα είδη και έχουν την ευθύνη για την είσοδο κάθε ατόμου σε αυτές.

- iii Επιβλέπουν την τακτοποίηση των κρεβατιών των παιδιών και των υπόλοιπων επίπλων και μεριμνούν για τον κατάλληλο αερισμό των αιθουσών.
- iv Απασχολούν τα παιδιά, σύμφωνα με το ημερήσιο πρόγραμμα απασχόλησης.
- v Καταχωρούν και υπογράφουν καθημερινά τη διδαχθείσα ύλη στο σχετικό βιβλίο που τηρείται από τον διευθυντή.
- vi Είναι υπεύθυνοι και υπόλογοι για τα εποπτικά μέσα διδασκαλίας, το εκπαιδευτικό υλικό και γενικά για κάθε υλικό που τους έχει διατεθεί.
- vii Παρακολουθούν τη διανομή του φαγητού στα παιδιά, που πραγματοποιείται από το βοηθητικό προσωπικό μαγειρείου και το προσωπικό καθαριότητας – βοηθητικών εργασιών.
- viii Επιλαμβάνονται για την ανάπαυση των παιδιών.
- ix Διατηρούν επαφή με τους γονείς ή κηδεμόνες και τους ενημερώνουν για τη συμπεριφορά και τη ψυχοσωματική υγεία των παιδιών του τμήματος τους.
- x Βοηθούν τον Διευθυντή, κατά τις ώρες που δεν απασχολούνται με τα παιδιά, στη διοικητική και διαχειριστική εργασία, σε περίπτωση που δεν υπηρετεί υπάλληλος των κλάδων Διοικητικού – Λογιστικού ή Διαχειριστών ή υπηρετεί αλλά απουσιάζει ή κωλύεται, καθώς και εκτελούν κάθε άλλη εργασία σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης με υπόδειξη του Διευθυντή.
- xi Οι υπάλληλοι του κλάδου Βρεφονηπιοκομίας εφόσον υπηρετούν σε τμήματα βρεφών, έχουν πέρα από τα προαναφερόμενα καθήκοντα και τα ακόλουθα:
 - Φροντίζουν για την ικανοποίηση των ατομικών και σωματικών αναγκών των βρεφών (καθαριότητα, διατροφή).
 - Επιμελούνται του καθημερινού ιματισμού των βρεφών που παραλαμβάνουν από τον υπάλληλο των Κλάδων Διοικητικού – Λογιστικού ή Διαχειριστών, ευθυνόμενοι για κάθε απώλεια ή αδικαιολόγητη καταστροφή τους.

Επίσης, σύμφωνα με την Υ.Α. 16065⁷⁴, δημοσιευμένη στο ΦΕΚ Β' 497/22-4-2002, διαμορφώθηκε ο Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών, ο οποίος αποτελεί πλαίσιο λειτουργίας των Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών, που μετα-

⁷⁴ Υπουργική Απόφαση 16065, ΦΕΚ Β' 497/22-04-2002.

βιβάζονται σε Δήμους και Κοινότητες, σύμφωνα με το άρθρο 12⁷⁵ του Νόμου 2880/2001 (ΦΕΚ 9/τ.Α'/30.1.2001) και λειτουργούν ως νομικά πρόσωπα και του άρθρου 203 του Π.Δ.⁷⁶ 410/1995 (Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας) όπως ισχύει.

Σύμφωνα με το άρθρο 2, οι Παιδικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί που είναι κυρίαρχος χώρος αγωγής και ασφαλούς διαμονής για παιδιά προσχολικής ηλικίας, σκοπό έχουν:

- *Να παρέχουν ενιαία προσχολική αγωγή σύμφωνα με τα πλέον σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα.*
- *Να βοηθούν τα παιδιά να αναπτυχθούν ολόπλευρα, σωματικά, νοητικά, συναισθηματικά και κοινωνικά.*
- *Να εξαλείφουν κατά το δυνατό, τις διαφορές που τυχόν προκύπτουν από το πολιτιστικό, οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους.*
- *Να εξυπηρετούν τους γονείς και παράλληλα να τους ευαισθητοποιούν πάνω σε θέματα σύγχρονης παιδαγωγικής και ψυχολογίας.*
- *Να βοηθούν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στην ομαλή μετάβασή τους από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον.*
- *Να παρέχουν ημερήσια διατροφή και φροντίδα στα παιδιά που φιλοξενούν τηρώντας τους κανόνες υγιεινής και ασφάλειας.*

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 12 του πρότυπου Κανονισμού Λειτουργίας Δημοτικών και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών⁷⁷, κάθε Βρεφικός Σταθμός πρέπει να συγκροτείται από τμήματα βρεφών 6 μηνών-1,5 ετών, τμήματα βρεφών από 1,5 ετών-2,5 ετών. Κάθε Νηπιακός Σταθμός πρέπει να συγκροτείται από τμήματα νηπίων 2,5 ετών-3,5 ετών, τμήματα νηπίων από 3,5 ετών-4,5 ετών και τμήματα νηπίων από 4,5 ετών-6 ετών. Κάθε μικτός Βρεφονηπιακός Σταθμός αποτελείται από τα τμήματα που αναφέρθηκαν.

Το άρθρο 14 προβλέπει την ημερήσια απασχόληση των παιδιών. Έτσι, στους Παιδικούς και Βρεφονηπιακούς Σταθμούς εφαρμόζεται ημερήσιο πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης, το οποίο εξασφαλίζει την αρμονική ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών. Η στοργή, ο διάλογος, η επεξήγηση και η εμπιστοσύνη αποτελούν τα μέσα προσέγγισης των παιδιών στο πλαίσιο του προγράμματος και απαγορεύεται ρητά η

⁷⁵ Ν. 2880/2001(ΦΕΚ 9/τ.Α'/30.1.2001), άρθρο 12.

⁷⁶ Π.Δ. 410/1995(Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας), άρθρο 203.

⁷⁷ ΦΕΚ Β' 497, 22-04-2002.

καταναγκαστική επιβολή απόψεων ή η επιβολή σωματικής τιμωρίας. Η παραβίαση της απόφασης αυτής αποτελεί σοβαρότατο πειθαρχικό παράπτωμα. Βάση του ημερήσιου προγράμματος απασχόλησης είναι η κοινωνικοποίηση και ομαλή συναναστροφή των παιδιών μεταξύ τους, η ενίσχυση της εξελικτικής τους πορείας και η εμπέδωση κλίματος ελευθερίας και ασφάλειας.

Το ημερήσιο πρόγραμμα είναι ευέλικτο, τηρούνται όμως ορισμένα βασικά χρονικά σημεία αυτού, όπως προσέλευση, αναχώρηση των παιδιών, ώρες φαγητού, διαλείμματος, ανάπαυσης. Ενδεικτικά το πρόγραμμα απασχόλησης των παιδιών είναι:

A) Για τα βρέφη:

6:45' ή 7:00' π.μ.-9:00' π. μ.: Προσέλευση βρεφών, ικανοποίηση ατομικών αναγκών, ανάπαυση ή ελεύθερη απασχόληση. 9:00' π.μ.-9:30' π. μ. Πρωινό. Έπειτα ως τις 12:00π.μ. ακολουθούν ατομικά προγράμματα που συμβάλλουν στην κοινωνική, συναισθηματική, νοητική και κινητική ανάπτυξη του παιδιού και την απόκτηση αυτονομίας εκ μέρους του. Στη συνέχεια έπεται η προετοιμασία για το φαγητό και η ανάπαυση των παιδιών ως τις 14:30' μ. μ. Ακολουθεί ελεύθερη απασχόληση των βρεφών με τους προαναφερόμενους στόχους, λήψη απογευματινού γεύματος και αποχώρησή τους από τον σταθμό.

B) Για τα νήπια προβλέπεται με την προσέλευσή τους ως τις 8:30' π. μ. η υποδοχή των παιδιών και η προτροπή του παιδαγωγού να ενσωματωθούν τα παιδιά σε ομάδες παιχνιδιού ή απασχόλησης στις «παιδαγωγικές γωνιές δραστηριοτήτων» συμβολικού χαρακτήρα, στις γωνιές γνώσεων (βιβλίου κ.λ.π.) ή προτείνεται η απασχόληση με οικοδομικό-κατασκευαστικό ή άλλο παιδαγωγικό υλικό.

Στο διάστημα 8:30' π.μ.-9:00' π.μ. ακολουθεί προσευχή, ύμνος στο Δημιουργό και τη φύση και προετοιμασία των παιδιών για το πρωινό (ομάδες στην τουαλέτα για ατομική υγιεινή, ετοιμασία τραπεζαρίας), συνεχίζεται η υποδοχή και γίνεται συζήτηση, συναισθηματικές ανταλλαγές μεταξύ παιδιών και παιδαγωγού. Την επόμενη μισή ώρα λαμβάνουν πρωινό με τη συμμετοχή των παιδιών στο σερβίρισμα και στην τακτοποίηση της τραπεζαρίας.

Στη συνέχεια ο παιδαγωγός προγραμματίζει και συζητά με τα παιδιά τις δραστηριότητες της ημέρας – μουσικοκινητικές – ρυθμικές δραστηριότητες, ασκήσεις χώρου. Παράλληλα ή μεμονωμένα ακολουθούν εργαστήρια ζωγραφικής, κολλητικής, θεάτρου, κουκλοθέατρου, κηπουρικής, μαγειρικής, οικολογικού πειραματισμού ή άλλες παιδαγωγικές δραστηριότητες του ίδιου χαρακτήρα.

Μετά τις 11:00' π. μ. ακολουθεί διάλειμμα μισής ώρας εκ περιτροπής ανά ένα ή δύο τμήματα, προετοιμασία του μεσημεριανού γεύματος και ελεύθερη απασχόληση στις «γωνιές» ή ομαδικά παιχνίδια. Την επόμενη ώρα θα ακολουθήσει το μεσημεριανό φαγητό με συμμετοχή των παιδιών στο σερβίρισμα και την τακτοποίηση της τραπεζαρίας, ατομική υγιεινή και βούρτσισμα των δοντιών. Στο χρονικό διάστημα 13:00-13:30 ακολουθεί η σταδιακή αναχώρηση των παιδιών όσα από αυτά φεύγουν νωρίς. Για τα παιδιά που παραμένουν ακολουθούν ήσυχες δραστηριότητες, ακρόαση μουσικής, αφήγηση παραμυθιού, μυθοπλασία, τραγούδι, διάβασμα βιβλίου, προαναγνωστικές ασκήσεις, παιχνίδια για την εξέλιξη της αντιληπτικής ικανότητας των παιδιών, παντομίμα, αυτοσχεδιασμοί, φαντασία. Στο διάστημα 13:30'-15:00' αναπαύονται, έπειτα παίρνουν απογευματινό και στις 15:45', αφού τακτοποιήσουν την τάξη, αναχωρούν για το σπίτι τους.

Το άρθρο 15 του Πρότυπου Κανονισμού Λειτουργίας και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου ορίζει⁷⁸ ότι το διαιτολόγιο των νηπίων καθορίζεται σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδιατρικές απόψεις για την υγιεινή διατροφή τους. Ως βάση για το ποσοτολόγιο τροφίμων και διαιτολογίου λαμβάνεται το καταρχάς διαλαμβανόμενο στην υπ' αριθμ. Γ2α/οικ.4108/1988 Απόφαση Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (ΦΕΚ 546 τ. Β'). Επίσης, παρέχεται η δυνατότητα στα Νομικά Πρόσωπα και στον Ο.Τ.Α. ή να παρασκευάζουν την τροφή των βρεφών και των νηπίων σε σταθμούς που θα επιλεγούν ως κέντρα διανομής και τα οποία θα μεταφέρονται με ασφαλή τρόπο στους πλησιέστερους σταθμούς ή να παρασκευάζουν την τροφή σε κάθε παιδικό ή βρεφονηπιακό σταθμό.

Ο πρώτος κανονισμός⁷⁹ λειτουργίας Παιδικού Σταθμού, στον οποίο προστίθεται παράλληλα και το ημερήσιο πρόγραμμά τους, δημοσιεύτηκε το 1937. Έκτοτε, αναπροσδιορίζεται σταδιακά ο σκοπός και ο στόχος των Βρεφονηπιακών Σταθμών. Από το 1977 συντάσσεται νέο ωρολόγιο πρόγραμμα Βρεφονηπιακού Σταθμού, το οποίο είναι, ακριβώς, ίδιο με το πρόγραμμα των Νηπιαγωγείων του Υπουργείου Παιδείας του 1972 και το 1988 δημοσιεύεται ο κανονισμός λειτουργίας Κ.Π.Σ. και Κ.Β.Σ., οι οποίοι σκοπό έχουν *«την ημερήσια διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία βρεφών, τα οποία δεν μπορούν να έχουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον την α-*

⁷⁸ Υπουργική Απόφαση 16065, Υπουργοί Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης-Αποκέντρωσης και Υγείας και Πρόνοιας, ΦΕΚ 497/22-4-2002.

⁷⁹ Υπουργική Απόφαση 72148/1937, Διεύθυνση Δημοσίας Αντιλήψεως, Τμήμα Αγαθοεργών Καταστημάτων. Βλ. σχετικά και Παπαθανασίου, Αντ., *Προγράμματα και Δραστηριότητες στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς*, Εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός, Αθήνα 2000, σ. 33.

παραίτητη φροντίδα, λόγω απασχόλησης των εργαζόμενων γονέων ή λόγω άλλων κοινωνικών αιτιών». Από την ίδρυση των πρώτων Παιδικών Σταθμών μέχρι σήμερα ο σχεδιασμός για τη λειτουργία των Βρεφονηπιακών Ιδρυμάτων ανήκει στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας. Έμφαση στο εκπαιδευτικό έργο του Βρεφονηπιακού Σταθμού δίνεται με την απόφαση του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας για εφαρμογή συγκεκριμένου αναλυτικού προγράμματος στα νηπιακά τμήματα των Βρεφονηπιακών Σταθμών. Από το 1988 με την υπ. Αριθμ. 6093/28-11-88 απόφαση του Υ.Υ.Π. μετά από συνεννόηση με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο του Υπουργείου Παιδείας καθιερώνεται στο ημερήσιο πρόγραμμα απασχόλησης παιδιών των Κ.Π.Σ. και Κ.Β.Σ. η εφαρμογή του Νέου Αναλυτικού Προγράμματος για την Προσχολική Αγωγή.

Ο Κανονισμός λειτουργίας των Κρατικών Παιδικών και Κρατικών Βρεφονηπιακών Σταθμών καθορίζει εκτός από το σκοπό και τον τρόπο διοίκησης. Στο άρθρο 3 αναφέρεται ότι οι Σταθμοί διοικούνται από τριμελή Διοικητικά Συμβούλια, που διορίζονται με τους αναπληρωτές τους, με απόφαση της Νομαρχίας που υπάγεται. Με την ίδια απόφαση ορίζονται ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και ο Ελεγκτής του Διοικητικού Συμβουλίου⁸⁰.

Ως προς την εγγραφή των παιδιών το άρθρο 5 αναφέρει: «Στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας 3 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο, εφόσον σ' αυτούς λειτουργεί βρεφικό τμήμα και σε αντίθετη περίπτωση από 2 ½ ετών. Στους Κρατικούς Βρεφονηπιακούς Σταθμούς που χωρίζονται σε τρία τμήματα γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 8 μηνών μέχρι 1 ½ ετών στο πρώτο τμήμα, από 1 ½ ετών μέχρι 3 ετών στο δεύτερο τμήμα, και από 3 ετών μέχρι την εγγραφή τους στο Δημοτικό Σχολείο στο τρίτο τμήμα.

Στα βρεφικά τμήματα των Κρατικών Παιδικών Σταθμών που χωρίζονται σε δύο ομάδες γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 8 μηνών μέχρι 1 ½ ετών στην πρώτη ομάδα και από 1 ½ ετών μέχρι 3 ετών στη δεύτερη ομάδα.

Σύμφωνα με την κρίση-εκτίμηση του Διοικητικού Συμβουλίου (σπάνια η συνεργασία κοινωνικής υπηρεσίας) παρέχεται η προτεραιότητα εγγραφής στα παιδιά εργαζόμενων μητέρων-γονέων (κοινωνικά κριτήρια)».

Επιπλέον, σε υπουργική συναπόφαση των Υπουργών Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Εσωτερικών (υπ. Π2β/ 2827/17-7-97)⁸¹ στον Κανονισμό Λειτουργίας Δημοτικών Νομικών Προσώπων Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών προστίθε-

⁸⁰ Απόφαση Γ2α/οικ. 4108/88, ΦΕΚ 546/88 τ. Β', άρθρο 3.

⁸¹ Σχέδιο ΟΕΥ υπ' αριθμ. 34327/12-9-2001.

ται στο σκοπό «...η πολύπλευρη νοητική, συναισθηματική, κοινωνική, ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών και η προπαρασκευή για τη φυσική μετάβασή τους από την οικογενειακή ζωή στο σχολικό περιβάλλον».

Επίσης, σύμφωνα με τη διαβίβαση σχεδίου Ο.Ε.Υ. των Δημοτικών και Κοινοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών (υπ' αριθμ. 34327/12-9-2001)⁸² του Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκατάστασης διαμορφώθηκε ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας των Δημοτικών και Κοινοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών, ο οποίος προβλέπει τα εξής:

Το άρθρο 1 εκτός των άλλων αναφέρει ότι η Διεύθυνση Παιδικού /Βρεφονηπιακού Σταθμού αποτελείται από τα εξής τμήματα:

- α) Τμήμα Προσχολικής Αγωγής
- β) Τμήμα Διοικητικού – Οικονομικού

Το άρθρο 2 αναφέρει ότι η διεύθυνση εποπτεύει, συντονίζει και κατευθύνει το παιδαγωγικό έργο του Σταθμού και μεριμνά, γενικά, για την εύρυθμη λειτουργία του σύμφωνα με τον ισχύοντα κανονισμό. Το τμήμα Προσχολικής Αγωγής επιμελείται την παροχή σύγχρονης προσχολικής αγωγής στα φιλοξενούμενα βρέφη και νήπια σε συνεργασία με το προσωπικό του Σταθμού.

Ως προς την οργανική σύνθεση του προσωπικού, το άρθρο 6 αναφέρει ότι οι θέσεις προσωπικού ορίζονται ως εξής: κλάδος ΠΕ Διοικητικού-Οικονομικού, ΠΕ Νηπιαγωγών, κλάδος ΤΕ9 Βρεφονηπιοκομίας, κλάδος ΔΕ8 βοηθών Βρεφοκόμων-Παιδοκόμων κλπ.

Οι Παιδικοί Σταθμοί, δημοτικοί και ιδιωτικοί, εποπτεύονται από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ενώ οι δημοτικοί παιδικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί υπάγονται επιπλέον στην εποπτεία του Υπουργείου Εσωτερικών. Στα νηπιακά τμήματα των παιδικών σταθμών, δημοτικών και ιδιωτικών, φοιτούν παιδιά ηλικίας 4 έως 6 ετών, ενώ φιλοξενούν σε άλλα τμήματά τους παιδιά μικρότερων ηλικιών.

Οι στόχοι των δημοτικών και των ιδιωτικών σταθμών καθορίζονται από την Υ.Α. 16065 (ΦΕΚ Β' 497/22.4.2002)⁸³ και την Υ.Α. Π2/οικ. 2808 της 15/31.7.97 (ΦΕΚ Β' 645) αντίστοιχα και αφορούν την αγωγή, τη νοητική, τη συναισθηματική και την κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Το 2005 στους δημοτικούς σταθμούς φοι-

⁸² Υπουργική Απόφαση Π2β/2827/17-7-97 «Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών Νομικών Προσώπων Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών».

⁸³ Υ.Α. 16065 (ΦΕΚ Β' 497/22.4.2002).

τούσαν 63.050 παιδιά, ενώ για τα παιδιά που φιλοξενούνται στους ιδιωτικούς σταθμούς δεν υπάρχουν στοιχεία που προέρχονται από μελέτες ή επίσημες στατιστικές.

Ο ισχύων κανονισμός λειτουργίας (ΦΕΚ Β' 497/22-4-2002)⁸⁴ αποτελεί πλαίσιο λειτουργίας των Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών που μεταβιβάζονται σε Δήμους και Κοινότητες, σύμφωνα με το άρθρο 12 του Ν. 2880/2001 (ΦΕΚ 9/τ.Α'/30-1-2001) και λειτουργούν ως νομικά πρόσωπα του άρθρου 203 του Π.Δ. 410/1995 (Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας), όπως ισχύει.

Σύμφωνα με το άρθρο 2, οι Παιδικοί και Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, ως κυρίαρχος χώρος αγωγής και ασφαλούς διαμονής για παιδιά προσχολικής ηλικίας, έχουν ως σκοπό:

- «...Να παρέχουν ενιαία προσχολική αγωγή σύμφωνα με τα πλέον σύγχρονα, επιστημονικά δεδομένα.
- Να βοηθούν τα παιδιά στην ολόπλευρη ανάπτυξη σωματικά, νοητικά, συναισθηματικά και κοινωνικά.
- Να εξαλείφουν κατά το δυνατό τις διαφορές που τυχόν προκύπτουν από το πολιτιστικό, οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους.
- Να εξυπηρετούν τους γονείς και, παράλληλα, να τους ευαισθητοποιούν πάνω σε θέματα σύγχρονης παιδαγωγικής και ψυχολογίας.
- Να βοηθούν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στην ομαλή μετάβασή τους από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον.
- Να παρέχουν ημερήσια διατροφή και φροντίδα στα παιδιά που φιλοξενούν τηρώντας τους κανόνες υγιεινής κι ασφάλειας.»

Ως προς τη συγκρότηση Σταθμών σε τμήματα το άρθρο 12 αναφέρει:

1. Κάθε Βρεφικός Σταθμός πρέπει να συγκροτείται:
 - α) από τμήματα βρεφών 6 μηνών-1,5 ετών
 - β) από τμήματα βρεφών 1,5 ετών-2,5 ετών
2. Κάθε Νηπιακός Σταθμός πρέπει να συγκροτείται:
 - α) από τμήματα νηπίων 2,5-3,5 ετών
 - β) από τμήματα νηπίων 3,5-4,5 ετών
 - γ) από τμήματα νηπίων 4,5-6 ετών
3. Κάθε μικτός Βρεφονηπιακός Σταθμός αποτελείται από τα τμήματα που προαναφέρθηκαν.

⁸⁴ ΦΕΚ Β' 497/22-4-2002.

4. Σε κάθε Βρεφικό τμήμα φιλοξενούνται δώδεκα (12) βρέφη με δύο (2) παιδαγωγούς και μία (1) βοηθό.
5. Κάθε τμήμα στον Παιδικό Σταθμό εξυπηρετεί έως 25 παιδιά με μία (1) παιδαγωγό και μια (1) βοηθό και σε κάθε περίπτωση με το παιδαγωγικό προσωπικό που προβλέπεται κάθε φορά από τις ισχύουσες διατάξεις που ρυθμίζουν τα της αναλογίας παιδαγωγικού προσωπικού και παιδιών.

Στους Παιδικούς Σταθμούς δεν υπάρχουν υποχρεωτικά αναλυτικά προγράμματα σπουδών, αντίστοιχα με τα ΑΠΣ του Υπουργείου Παιδείας που αφορούν στα νηπιαγωγεία, ανεξάρτητα από το γεγονός, ότι παρόμοια προγράμματα μπορεί να εφαρμόζονται με πρωτοβουλία των ίδιων των μονάδων των δημοτικών ή των ιδιωτικών παιδικών σταθμών. Τα νηπιαγωγεία επικεντρώνονται, ως επί το πλείστον, στην εφαρμογή των ΑΠΣ, ενώ οι παιδικοί σταθμοί παρέχουν, εκτός από την αγωγή, υπηρεσίες διατροφής και ιατρικής παρακολούθησης.

Οι διαφορές στο θεσμικό των νηπιαγωγείων και των παιδικών σταθμών δεν αφορούν μόνον τα ΑΠΣ, αλλά και άλλα ζητήματα, όπως η διάρκεια και το ωράριο λειτουργίας τους. Έτσι, τα νηπιαγωγεία λειτουργούν επί 9 μήνες το χρόνο και από τις 8.00' π. μ. έως τις 12.30' μ. μ. (κλασικά νηπιαγωγεία). Τα τελευταία χρόνια και στο πλαίσιο του θεσμού του ολοήμερου σχολείου, λειτουργούν τα ολοήμερα νηπιαγωγεία με χρόνο παραμονής των παιδιών από τις 7.45' π. μ. έως τις 16.00'. Οι δημοτικοί σταθμοί λειτουργούν επί 11 μήνες το χρόνο και από τις 7.00' π. μ. έως τις 16.00, ενώ αυτό το ωράριο ακολουθείται και από τους ιδιωτικούς σταθμούς.

Παιδιά ηλικίας μικρότερης των τεσσάρων (4) ετών φιλοξενούνται σε βρεφικούς και νηπιακούς σταθμούς. Τα παιδιά αυτής της ηλικιακής κατηγορίας μπορούν να φιλοξενηθούν στους δημοτικούς ή τους ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς, οι οποίοι επιδιώκουν τους στόχους, όπως ορίζουν οι ως άνω υπουργικές αποφάσεις. Αντίστοιχα με όσα προαναφέρθηκαν για την ηλικία των τεσσάρων (4) έως έξι (6) ετών, η εποπτεία των αρμοδίων υπουργείων δεν αφορά στην εφαρμογή ορισμένου προγράμματος σπουδών, αλλά στις λοιπές προδιαγραφές λειτουργίας των σταθμών, όπου φοιτούν παιδιά αυτής της ηλικίας (χώροι, μέσα, προσωπικό).

I. 2.2.2 Η εκπαίδευση των Βρεφονηπιοκόμων

Από τη δεκαετία του 1850 το έργο της εκπαίδευσης και κατάρτισης των στελεχών προσχολικής αγωγής αφέθηκε αποκλειστικά στην τύχη της ιδιωτικής πρωτο-

βουλίας, αφού το ελληνικό κράτος για έναν περίπου αιώνα δεν είχε θεσμοθετήσει κάποιο δημόσιο ίδρυμα (Διδασκαλείο)⁸⁵. Η εκπαίδευση των στελεχών και η οργάνωση της προσχολικής αγωγής στην Ελλάδα συνδέεται στενά με το όνομα της Αικατερίνης Λασκαρίδου (1842-1916)⁸⁶. Η Αικατερίνη Λασκαρίδου οργάνωσε μια τάξη για την μόρφωση της ελληνίδας παιδαγωγού στο «Ελληνικό Παρθεναγωγείο» της Ελένης Κύρκου. Εκεί εκπαιδεύτηκαν δωρεάν στην περίοδο 1881-1886 τριανταέξι νηπιαγωγοί που διέδωσαν το Φραιβελιανό σύστημα στην Ελλάδα⁸⁷. Στη συνέχεια, το 1897, το σωματείο «Ενωσις Ελληνίδων» ιδρύει το Διδασκαλείο Νηπιαγωγών έπειτα από εισήγηση της Αικατερίνης Λασκαρίδου. Διδασκαλεία Νηπιαγωγών ή τμήματα εκπαίδευσης νηπιαγωγών λειτουργούσαν και πριν το 1897 όπως: στο Αρσάκειο της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, στο Αρχιγένειο Παρθεναγωγείο των Επιβατών της Ανατολικής Θράκης, στην Παλλάδα και στο Ζάππειο Παρθεναγωγείο της Κωνσταντινούπολης και στο κεντρικό Παρθεναγωγείο της Σμύρνης⁸⁸.

Η «Ενωσις Ελληνίδων», το 1897, υπό την έμπνευση της Αικατερίνης Λασκαρίδου, ίδρυσε το μονοτάξιο Διδασκαλείο Νηπιαγωγών το οποίο αναγνωρίστηκε από την πολιτεία μεταγενέστερα, ως δημόσιο εκπαιδευτικό ίδρυμα, εντάχθηκε στην δημοτική εκπαίδευση και εκπαιδεύε νηπιαγωγούς και χορηγούσε κρατικό δίπλωμα δασκάλας⁸⁹. Ωστόσο, με τις διάφορες ρυθμίσεις για τα Διδασκαλεία που έγιναν με τον Ν. 3182/5-8-1924, λειτούργησαν επτά Διδασκαλεία Νηπιαγωγών, έξι δημόσια και ένα αναγνωρισμένο. Με τον Νόμο όμως 4367/1929 «Περί Διδασκαλείων των Νηπιαγωγών» ιδρύθηκαν τετρατάξια Διδασκαλεία Νηπιαγωγών (Εδεσσα, Ιωάννινα, Φλώρινα, Κοζάνη, Σέρρες) στα οποία εντάχθηκε και το Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας.

Ωστόσο μεταγενέστερα, για την πλήρη και διαρκή κάλυψη των αναγκών σε νηπιοκόμους των Εθνικών Παιδικών Σταθμών και Εθνικών Αγροτικών Νηπιотροφείων, με το Ν.Δ. 1316, ιδρύονται Σχολές Νηπιοκόμων στο Εθνικό Ορφανοτροφείο Θηλέων Ιωαννίνων και στο Εθνικό Ορφανοτροφείο Θηλέων Καστοριάς. Ο κύριος σκοπός της ίδρυσης των Σχολών Νηπιοκόμων είναι η μόρφωση των νηπιοκόμων.

Σχετικά με τη μόρφωση και κατάρτιση των νηπιοκόμων, το άρθρο 15 του Ν.

⁸⁵ Χαρίτος, Χ. Γ., *Το Ελληνικό Νηπιαγωγείο και οι ρίζες του*, ό.π., σ. 251.

⁸⁶ Ευαγγελόπουλος, Σπ., «Σχολές Νηπιαγωγών», στο: *Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό*, Τόμος 8^{ος}, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1992, σ. 4646.

⁸⁷ Βιγγόπουλος, Η., «Παιδεία και Εκπαίδευση του νέου Ελληνισμού», στο: Debesse, Μ.-Mialaret, G., *Οι Παιδαγωγικές Επιστήμες*, τ. 2, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1982, σ. 658.

⁸⁸ Ό.π., σ. 659.

⁸⁹ Χαρίτος, Χ.Γ., *Το Ελληνικό Νηπιαγωγείο και οι ρίζες του*, ό.π., σ. 255-256.

Δ. 1316/1942 αναφέρει⁹⁰ τα εξής:

«Δια την κατάρτισιν ειδικών νηπιοκόμων των Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων και Βρεφοκόμων των Εθνικών Παιδικών Σταθμών ιδρύονται δύο Σχολαί Νηπιοκόμων διетуός φοιτήσεως, εξ ων η μια μεν παρά τω Εθνικώ Ορφανοτροφείω Θηλέων Ιωαννίνων, η δε ετέρα παρά το Εθνικώ Ορφανοτροφείω Θηλέων Καστοριάς. Η τελευταία αυτή μετά τετραετή λειτουργίαν δύναται κατόπιν αποφάσεως του Υπουργού Εθνικής Προνοίας να λειτουργήση εις έτερον Ορφανοτροφείον θηλέων της Βορείου Ελλάδος».

Για τη μόρφωση των Νηπιαγωγών Διευθυντριών που αναλαμβάνουν θέση και διορίζονται στα Εθνικά Αγροτικά Νηπιοτροφεία αναφέρονται⁹¹ τα εξής:

«1. Δια την μόρφωσιν νηπιαγωγών προς ανάληψιν της διευθύνσεως Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων εισάγονται καθ' έκαστον έτος ως οικότροφοι παρά τω Οικοτροφείω του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών Καλλιθέας εξ έως οκτώ ορφαναί, τρόφιμοι των Εθνικών Ορφανοτροφείων Θηλέων, δαπάναις του Υπουργείου Εθνικής Προνοίας. Ο αριθμός των υποτρόφων δεν δύναται να υπερβαίνει εν συνόλω τας είκοσι πέντε.

2. Η εισαγωγή υποτρόφων παρά τω Διδασκαλείω Νηπιαγωγών Καλλιθέας θέλει παύση άμα τη ιδρύσει Διδασκαλείου Νηπιαγωγών εις πόλιν εις την οποία λειτουργεί Εθνικόν Ορφανοτροφείον Θηλέων, εις ω θα μετεγγράφονται, διαταγή του Υπουργού Εθνικής Προνοίας, τρόφιμοι και εξ άλλων Εθνικών Ορφανοτροφείων Θηλέων, κρινόμενοι κατάλληλοι προς φοίτησιν παρά του Υπουργού Εθνικής Προνοίας.

3. Αι ούτως εκπαιδευόμενοι νηπιαγωγοί υποχρεούνται να υπηρετήσωσιν ως Διευθύντριαι Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων επί τόσα έτη όσα τα έτη της φοιτήσεώς των ως υποτρόφων εν τω Διδασκαλείω Νηπιαγωγών, απαγορευμένου του διορισμού των εις ετέραν δημοσίαν θέσιν προ της εκπληρώσεως εις Εθνικά Αγροτικά Νηπιοτροφεία ή Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς τύχωσιν ειδικής αδείας του Υπουργείου Εθνικής Προνοίας. Τα Διδασκαλεία Νηπιαγωγών θα αναγράφωσιν επί του τίτλου σπουδών των ως άνω υποτρόφων την τοιαύτην υποχρέωσιν αυτών».

Στις Σχολές Νηπιοκόμων εισάγονται⁹² απόφοιτοι του δημοτικού σχολείου, τρόφιμοι των εθνικών Ορφανοτροφείων Θηλέων υγιείς και αρτιμελείς, ως επίσης, με έγκριση του Υπουργού Εθνικής Προνοίας, μπορούν να εισάγονται και εξωτερικές μαθήτριες που δε δύναται να υπερβαίνουν τις δέκα σε κάθε τάξη. Προβλέπεται, επί-

⁹⁰ ΦΕΚ 115 Α', 1942, άρθρο 15.

⁹¹ Ο.π., άρθρο 14.

⁹² Ο.π., άρθρο 16.

σης, στη θερινή περίοδο⁹³, οι μαθήτριες των Σχολών Νηπιοκόμων, να πηγαίνουν για είκοσι μέρες, τουλάχιστον, στις θερινές κατασκηνώσεις του Π.Ι.Κ.Π.Α., να παρακολουθούν τη λειτουργία τους και να κάνουν πρακτική άσκηση.

Τα διδασκόμενα μαθήματα⁹⁴ και οι ώρες εβδομαδιαίως για κάθε έτος, ορίζονται ως εξής:

«Τα διδασκόμενα μαθήματα ως και αι ώραι διδασκαλίας τούτων καθ' εβδομάδα ορίζονται δι' εκάστην τάξιν ως ακολούθως:

Πίνακας 1. Ωρολόγιο Πρόγραμμα Σχολών Νηπιοκόμων.

Μαθήματα	Έτος Α΄	Έτος Β΄
Θρησκευτικά	2	1
Νέα Ελληνικά	12	6
Ιστορία	2	1
Φυσική	3	2
Στοιχεία Υγιεινής	2	-
Βρεφοκομία και Υγιεινή Παιδιού	-	5
Ψυχολογία του Παιδιού	-	6
Ειδική Διδακτική Ξενοφώνων	-	4
Παίγνια	-	2
Ιχνογραφία	2	-
Χειροτεχνία	4	4
Γυμναστική Κολυμβητική	3	2
Ωδική	2	1
Οικιακή Οικονομία	2	-
Σύνολο Ωρών	34	34

(προσαρμογή από ΦΕΚ 115Α/1942).

Για το διδακτικό προσωπικό της κάθε Σχολής Νηπιοκόμων προβλέπεται: ένας (1) καθηγητής Θεολογίας, ένας (1) καθηγητής Φιλολογίας, ένας (1) Φυσικών, ένας (1) γιατρός-παιδίατρος, ένας (1) ή δύο (2) καθηγητές Παιδαγωγικών και Ψυχολογικών μαθημάτων (ψυχολογία του παιδιού-παίγνια- ειδική διδακτική ξενοφώνων), ένας (1) καθηγητής ή δασκάλα Ιχνογραφίας, μια (1) καθηγήτρια ή δασκάλα Μουσικής και μια (1) καθηγήτρια ή δασκάλα Οικιακής Οικονομίας. Το μάθημα της Χειροτεχνίας θα διδάσκεται από τις δασκάλες τέχνης του Εθνικού Ορφανοτροφείου Θηλέων, στο ο-

⁹³ Ο.π., άρθρο 18.

⁹⁴ Ο.π., άρθρο 17.

ποίο λειτουργεί η Σχολή Νηπιοκόμων. Χρέη διευθύντριας της Σχολής εκτελεί η διευθύντρια του Εθνικού Ορφανοτροφείου Θηλέων⁹⁵.

Το άρθρο 19 του Ν.Δ. 1316/1942 αναφέρει τα εξής:

«1. Το διδακτικόν προσωπικόν εκάστης Σχολής Νηπιοκόμων αποτελείται εξ:

- 1) ενός καθηγητού της Θεολογίας*
 - 2) ενός καθηγητού της Φιλολογίας*
 - 3) ενός καθηγητού των Φυσικών*
 - 4) ενός ιατρού κατά προτίμησιν παιδίατρου*
 - 5) ενός ή δύο καθηγητών των παιδαγωγικών και ψυχολογικών μαθημάτων (ψυχολογία του παιδιού-παίγνια-ειδική διδακτική ξενοφώνων)*
 - 6) ενός καθηγητού ή διδασκαλίσσης της ιχνογραφίας*
 - 7) μιας καθηγήτριας ή διδασκαλίσσης της γυμναστικής και κολυμβητικής*
 - 8) μιας καθηγήτριας ή διδασκαλίσσης της Ωδικής*
 - 9) μιας καθηγήτριας ή διδασκαλίσσης της Οικιακής Οικονομίας.*
- 2. Η χειροτεχνία θα διδάσκηται παρά των διδασκαλισσών τέχνης του Εθνικού Ορφανοτροφείου Θηλέων παρ' ω λειτουργεί η Σχολή Νηπιοκόμων.*
- 3. Χρέη Διευθύντριας της Σχολής εκτελεί η Διευθύντρια του Εθνικού Ορφανοτροφείου Θηλέων, ήτις και μετέχει μετά ψήφου εις το Διδακτικόν Συμβούλιον της Σχολής, η δικαιοδοσία του οποίου θέλει καθορισθεί δια του κατά το άρθρον 21 εκδοθησομένου κανονισμού. Την Διευθύντριαν απούσαν ή κωλυομένην αναπληροί εις την διεύθυνσιν της Σχολής ο κατά βαθμόν ανώτερος και επί ισοβάθμων ο αρχαιότερος εκ του διδακτικού προσωπικού».*

Όπως φαίνεται στο ωρολόγιο πρόγραμμα των Σχολών Νηπιοκόμων από τις 34 διδακτικές ώρες εβδομαδιαίως, 16 από τις 34 ώρες (περίπου το 50%) αφιερώνονται για την εκμάθηση των Νέων Ελληνικών, της Ιστορίας και του θρησκευτικού πνεύματος στο πρώτο (Α') έτος σπουδών. Τα στοιχεία παιδαγωγικής κατά κύριο λόγο απουσιάζουν από το ωρολόγιο πρόγραμμα.

Η πρακτική άσκηση των μαθητριών των Σχολών Νηπιοκόμων πραγματοποιούνταν στις θερινές κατασκηνώσεις, ορεινές ή παραθαλάσσιες, του Πατριωτικού Ιδρύματος Κοινωνικής Πρόνοιας για χρονικό διάστημα τουλάχιστον είκοσι ημερών. Σκοπός της πρακτικής ήταν η παρακολούθηση και η άσκηση των μαθητριών⁹⁶.

Μετά την ολοκλήρωση των διετών σπουδών των Σχολών Νηπιοκόμων οι

⁹⁵ Ο.π., άρθρο 19.

⁹⁶ Ο.π., άρθρο 18.

πτυχιούχοι μπορούν να διορίζονται ως παιδαγωγοί στους Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς, όταν δεν θα υπάρχουν κενές θέσεις στα Εθνικά Αγροτικά Νηπιοτροφεία.

Η πρακτική άσκηση των μαθητριών των Σχολών Νηπιοκόμων πραγματοποιούνταν στις θερινές κατασκηνώσεις ορεινές ή θαλάσσιες του πατριωτικού Ιδρύματος Κοινωνικής Πρόνοιας για χρονικό διάστημα τουλάχιστον είκοσι ημερών. Σκοπός της πρακτικής ήταν η παρακολούθηση και η άσκηση των μαθητριών.⁹⁷

Το άρθρο 23 του Ν.Δ. 1316/1942 αναφέρει τα εξής⁹⁸:

- «1. Πτυχιούχοι της Σχολής Νηπιοκόμων δύνανται να διορίζονται ως παιδαγωγοί εις Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς, εφ' όσον δεν θα υπάρχωσιν εις Εθνικά Αγροτικά Νηπιοτροφεία κεναί θέσεις. Αύται δεν δύνανται να καταλάβωσι θέσιν Διευθυντριάς Εθνικού Παιδικού σταθμού, κατά τας διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 2 του υπ' αρ. 2147/1939 Α.Ν. 'περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του από 2/11/35 Αναγκ. Νόμου περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών'.
2. Ο χρόνος της υπηρεσίας Διευθυντριών και Νηπιοκόμων Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων προσμετράται δια τον υπολογισμόν του χρόνου διορισμού ή προαγωγής αυτών εις Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς».

Ως προς τη διαδικασία εισαγωγής των μαθητριών στις Σχολές Νηπιοκόμων, το άρθρο 16 αναφέρει ότι στις σχολές αυτές εισάγονται τελειόφοιτοι της έκτης τάξης του Δημοτικού Σχολείου, που είναι τρόφιμοι των Εθνικών Ορφανοτροφείων Θηλέων, υγιείς και αρτιμελείς. Σε άλλο σημείο του ιδίου άρθρου αναφέρεται ότι επιτρέπεται μετά από έγκριση του Υπουργού Εθνικής Πρόνοιας και η εισαγωγή στις Σχολές Νηπιοκόμων και εξωτερικών μαθητριών, με τη μόνη διαφορά ότι ο αριθμός των εισαγομένων μαθητριών δεν πρέπει να υπερβαίνει τις δέκα (10) για κάθε τάξη.

Το άρθρο 22 αφορά τη μετεκπαίδευση των Διευθυντριών, παιδαγωγών και νηπιοκόμων των Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων και των Εθνικών Παιδικών Σταθμών.

Συγκεκριμένα προβλέπονταν τα εξής:

1. «Προς πληρεστέραν κατάρτισιν των Διευθυντριών, παιδαγωγών και νηπιοκόμων των Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων και των Εθνικών Παιδικών Σταθμών, δια την παροχήν του Υπουργού Εθνικής Προνοίας ειδικών φροντιστήριον λειτουργούν εις εξαρτώμενον παρά του Υπουργείου Εθνικής

⁹⁷ Ο.π., άρθρο 18.

⁹⁸ Ο.π., άρθρο 23.

Προνοίας νοσηλευτικών ή Υγειονομικών Ίδρυμα των Αθηνών ή παρά τη Υγειονομική Σχολή.

2. *Η εις το φροντιστήριον τούτο φοίτησις των μετεκπαιδευθησομένων ορίζεται δίμηνος...*
5. *Νηπιοκόμοι επιθυμούσαι να αποκτήσωσι πτυχίον νηπιαγωγού προς διορισμόν των ως νηπιαγωγών και εις τα νηπιαγωγεία του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας δύνανται μετά τριετή ευδόκιμον υπηρεσίαν να μετεκπαιδευώνται τη αιτήσει των εις μονοετές ειδικόν τμήμα υπό του Υπουργού Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας...».*

Ως προς τον διορισμό Νηπιοκόμων σε Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς αναφέρει το άρθρο 23 του ίδιου Ν.Δ. τα εξής:

1. *«Πτυχιούχοι της Σχολής Νηπιοκόμων δύνανται να διορίζονται ως παιδαγωγοί εις Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς, εφ' όσον δεν θα υπάρχωσιν εις τα Εθνικά Αγροτικά Νηπιοτροφεία κεναί θέσεις. Αύται δεν δύνανται να καταλάβωσι θέσιν Διευθύντριας Εθνικού Παιδικού Σταθμού κατά τας διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 2 του υπ. αριθμ. 2147/1939 Αναγκαστικού Νόμου 'περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεώς του από 2/11/35 Αναγκαστικού Νόμου «περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών' ...».*

Με Β.Δ.⁹⁹ επικυρώνεται ο κανονισμός Ειδικής Υπηρεσίας Εκπαίδευσης Νηπιοκόμων, αποτελούμενος από 13 άρθρα. Με το άρθρο 1 του ίδιου Διατάγματος (ΒΔ 304/1951) συνιστάται στο Πατριωτικό Ίδρυμα Πρόνοιας και Αντιλήψεως (Π.Ι.Κ.Π.Α.) ειδική Υπηρεσία Εκπαίδευσης Νηπιοκόμων στα Ιωάννινα με στόχο την εκπαίδευση των μαθητριών για σύσταση στη Σχολή Τμημάτων εγκαταλειμμένων βρεφών και «Νηπιαγωγείου»¹⁰⁰. Στο ίδιο άρθρο προβλέπεται ότι ο αριθμός των εισαγομένων μαθητριών δεν πρέπει να υπερβαίνει τις τριάντα. Η διάρκεια των σπουδών ορίζεται σε δεκατέσσερις (14) μήνες με δυνατότητα παράτασης τριών μηνών ύστερα από απόφαση της εφορείας της Σχολής¹⁰¹.

Σχετικά με τη Διοίκηση της Ειδικής Υπηρεσίας Εκπαίδευσης Νηπιοκόμων προβλέπεται με το άρθρο 2 να διοικείται από επτά μέλη εφορείας τα οποία διορίζονται για τρία έτη με τους αναπληρωτές τους από το Γενικό Συμβούλιο του

⁹⁹ Β.Δ. 304/1951, Τεύχος Α'.

¹⁰⁰ ΦΕΚ 304Α', 23/11/1951, άρθρο 1.

¹⁰¹ Ο.π., άρθρο 1.

Π.Ι.Κ.Π.Α. με δυνατότητα ανανέωσης¹⁰². Η επταμελής επιτροπή απαρτίζεται από έναν αντιπρόσωπο των Υπουργείων Κοινωνικής Πρόνοιας, Οικονομικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μετά από πρόταση των οικείων υπουργών, δύο μέλη από το Π.Ι.Κ.Π.Α. και δύο μέλη εκλεγμένα μεταξύ των προσώπων με ειδικευση σε θέματα νηπιοκομίας¹⁰³. Ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος της Επιτροπής Εφορείας της Σχολής εκλέγονται με μυστική ψηφοφορία μεταξύ των μελών αυτής¹⁰⁴.

Τις αποφάσεις της επταμελούς επιτροπής (εφορείας) υλοποιεί η προϊσταμένη και το Διοικητικό Συμβούλιο του παραρτήματος Ιωαννίνων που απαρτίζεται από τριμελή επιτροπή και εποπτεύει για την καλή εφαρμογή των αποφάσεων. Επίσης, η τριμελής επιτροπή λειτουργεί και ως συμβουλευτικό όργανο της επταμελούς επιτροπής (εφορείας) της Σχολής¹⁰⁵.

Με απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής του Π.Ι.Κ.Π.Α. προβλέπεται η μεταβίβαση στην επταμελή επιτροπή της Σχολής δικαιοδοσιών και αρμοδιοτήτων σχετικά με την έγκριση και ενέργεια που αφορούν την Ειδική Υπηρεσία Δαπανών, ως επίσης και πρόταση για πρόσληψη και απόλυση προσωπικού και την άσκηση πειθαρχικής εξουσίας¹⁰⁶.

Η εισαγωγή στη Σχολή Νηπιοκόμων Ιωαννίνων γίνεται μετά από απόφαση της επταμελούς επιτροπής, εφόσον πληρούν τα προσόντα που αναφέρονται στο άρθρο 5. Στο ίδιο άρθρο και στην παράγραφο 2 αναφέρεται ότι: *«Εις την Σχολήν Νηπιοκόμων δύνανται να εισαχθώσιν προς μετεκπαίδευσιν, μέχρι δέκα καθ' εκάστην εκπαιδευτικήν περίοδον, πτυχιούχοι Νηπιοκόμοι με ενιαύσιον τουλάχιστον προϋπηρεσίαν παρά Νηπιαγωγείοις Ιδρύμασιν αρμοδιότητος Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας, ηλικίας ουχί ανωτέρας των 30 ετών»*.

Για τη Σχολή Νηπιοκόμων και των Τμημάτων της προβλέπονται στο άρθρο 7 ως θέσεις προσωπικού μια θέση προϊσταμένης, μιας βοηθού προϊσταμένης για το τμήμα «διαμετακόμισης» εγκαταλειμμένων βρεφών, μια θέση προϊσταμένης για το τμήμα νηπιαγωγείου, μια θέση επισκέπτριας αδελφής ή βοηθός αυτής και ως βοηθητικό προσωπικό μια θέση διαχειρίστριας-λογιστή, μια θέση γραμματέως, δύο μαγείρισσες και μέχρι τέσσερεις θέσεις καθαριστριών. Για την κάλυψη των ανωτέρω θέσεων είτε γίνεται διορισμός μετά από διαγωνισμό ή τοποθετούνται κατάλληλοι μόνι-

¹⁰² Ο.π., άρθρο 2, παρ. 1.

¹⁰³ Ο.π., άρθρο 2, παρ. 1.

¹⁰⁴ Ο.π., άρθρο 2, παρ. 2.

¹⁰⁵ Ο.π., άρθρο 3, παρ. 1 και 2.

¹⁰⁶ Ο.π., άρθρο 4.

μοι υπάλληλοι από το υπάρχον προσωπικό του Π.Ι.Κ.Π.Α.¹⁰⁷.

Επίσης, στο άρθρο 7 του ιδίου Διατάγματος, που αναφέρεται στο προσωπικό που εργάζεται στη Σχολή τονίζονται τα εξής: «...*Η διδασκαλία σχετικών μαθημάτων εν τη σχολή δύναται να ανατεθή εις κρατικούς λειτουργούς Μέσης Εκπαιδεύσεως, συμφώνως προς τας κειμένας διατάξεις*».

Όσον αφορά στα απαιτούμενα προσόντα για την ανάληψη καθηκόντων από το εκπαιδευτικό προσωπικό, το άρθρο 8 εκτός των άλλων ορίζει ότι¹⁰⁸:

- «1. Προϊσταμένη διορίζεται πτυχιούχος δημοδιδασκάλισσα με μετεκπαίδευσιν εις το Πανεπιστήμιον και ειδικώς εις την αγωγήν του νηπίου.
2. Βοηθός Προϊσταμένης διορίζεται απόφοιτος της Σχολής Νηπιοκόμων.
3. Επισκέπτρια αδελφή διορίζεται η έχουσα πτυχίον Σχολής επισκεπτριών αδελφών τριετούς φοίτησης.
4. Οι θέσεις των βοηθών προϊσταμένης δεν πληρούνται μέχρις αποφοιτήσεως των πρώτων μαθητριών της Σχολής Νηπιοκόμων».

Το άρθρο 9 του συγκεκριμένου Διατάγματος προβλέπει για τα καθήκοντα της προϊσταμένης της Σχολής Νηπιοκόμων τα εξής¹⁰⁹:

- «1. Η Προϊσταμένη προϊσταται της Σχολής και των τμημάτων αυτής.
2. Επιμελείται της εκτελέσεως των σχετικών αποφάσεων της εφορείας και ενεργεί εν γένει εν τω κύκλω της δράσεως της επί της εκάστοτε επί ορισμένων περιπτώσεων χορηγουμένης αυτής ειδικής εξουσιοδοτήσεως.
3. Ελέγχει τας υπηρεσίας και το προσωπικόν.
4. Ασκεί την αρμοδιότητά της δια διαταγών εγγράφων και προφορικών αναλόγως της σπουδαιότητος των ζητημάτων τηρούσα τας διατάξεις των νόμων, διαταγμάτων κανονισμών και αποφάσεων της Εφορείας.
5. Εισηγείται εγγράφως επί παντός θέματος εις την Εφορείαν.
6. Λαμβάνει εν τη αρμοδιότητί της ή εισηγείται εις την Εφορείαν τα διά την αρτιωτέραν λειτουργίαν και τον συντονισμόν των ενεργειών των υπηρεσιών ληπτέα μέτρα.
7. Είναι υπεύθυνος δια την εν τη Σχολή και τα Τμήματα τάξιν και δια την τήρησιν της ευταξίας να λαμβάνη τα ενδεικνύόμενα μέτρα κατά παντός όστις επιδεικνύει ανάρμοστον συμπεριφοράν ή προκαλεί διασάλευσιν της εν τη Σχολή

¹⁰⁷ Ο.π., άρθρο 7.

¹⁰⁸ Ο.π., άρθρο 8, παρ. 5.

¹⁰⁹ Ο.π., άρθρο 9.

τάξεως».

Αξιοσημείωτο είναι ότι με το άρθρο 11 του παρόντος Διατάγματος δίνεται η δυνατότητα για την οργάνωση της σχολής Νηπιοκόμων και των Τμημάτων της, να αναλάβει και ξένη οργάνωση προστασίας του παιδιού, μετά από σύμβαση με το Π.Ι.Κ.Π.Α. και επικύρωση από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας¹¹⁰.

Η Σχολή Νηπιοκόμων Π.Ι.Κ.Π.Α. αποτελεί την απαρχή της εκπαίδευσης των βρεφονηπιοκόμων που προορίζονται –όπως θα δούμε και παρακάτω– για το διορισμό τους στους Παιδικούς, Βρεφικούς και Βρεφονηπιακούς Σταθμούς της χώρας.

Έτσι το Υπουργείο Πρόνοιας το έτος 1951 ιδρύει στα Ιωάννινα τη Σχολή Εκπαίδευσης Νηπιοκόμων, με οικοτροφείο και πρότυπο Βρεφονηπιακό Σταθμό για να καλυφθούν οι θέσεις των νηπιοκόμων στους Παιδικούς Σταθμούς του Υπουργείου Πρόνοιας και του Π.Ι.Κ.Π.Α.¹¹¹

Η Σχολή Νηπιοκόμων Π.Ι.Κ.Π.Α. Νήσου Ιωαννίνων λειτούργησε μ' ένα παρόμοιο πρόγραμμα εκπαίδευσης βρεφονηπιοκόμων, το οποίο άρχισε να εφαρμόζεται στην Ελλάδα το 1955 στην τριετούς φοίτησης Σχολή Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία»¹¹² Αθηνών στο Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα». Το πρόγραμμα αυτό εκπαίδευσης προώθησε το ΠΚΠΑ το ίδιο χρονικό διάστημα και στη Σχολή Νηπιοκόμων στα Ιωάννινα¹¹³.

Η φοίτηση στη Σχολή ήταν υποχρεωτική, εσωτερική, συνεχούς διάρκειας και η φοίτηση ήταν δεκατετράμηνη με δυνατότητα παράτασης τριών μηνών ύστερα από απόφαση της «εφορείας»¹¹⁴.

Τρία χρόνια αργότερα με το Ν.Δ. 3833¹¹⁵ συστήνεται Σχολή Εκπαίδευσης Βρεφοκόμων στο Κέντρο Βοήθειας Βρεφών «Μητέρα». Με το συγκεκριμένο Ν.Δ. αναγνωρίζεται από το κράτος επίσημα η συσταθείσα Σχολή Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία» και εντάσσει τις σπουδάστριες που φοίτησαν και φοιτούν στη Σχολή από το 1955 στις διατάξεις του παρόντος Διατάγματος. Συγκεκριμένα το άρθρο 6 αναφέρει τα εξής¹¹⁶:

«Αι από του 1955 φοιτώσαι ή φοιτήσασαι εις την Σχολή μαθήτριάι υπάγονται

¹¹⁰ ΒΔ 304/1951, άρθρο 11.

¹¹¹ Ευαγγελόπουλος, Σπ., «Σχολές Νηπιαγωγών», *ό.π.*, σ. 4646-4647.

¹¹² Τον Αύγουστο του 1955 στο Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα» λειτούργησε η Σχολή Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία».

¹¹³ Ραβάνη, Ι., «Σχολές Βρεφονηπιοκόμων», στο: *Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό*, Τόμος 8^{ος}, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1992, σ. 4645.

¹¹⁴ ΒΔ 304/1951, άρθρο 1.

¹¹⁵ ΦΕΚ 128 Α', 23/8/1958.

¹¹⁶ *Ο.π.*, άρθρο 6.

εις τας διατάξεις του παρόντος».

Με το ίδιο διάταγμα (3833) στο άρθρο 2 ορίζεται ο σκοπός της Σχολής Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία» ως εξής¹¹⁷:

- «1. Σκοπός της Σχολής Βρεφοκόμων «Η Πριγκίπισσα Σοφία» είναι η εκπαίδευσις νεανίδων εις την περιποίησην, διαπαιδαγώγησιν και ανατροφήν βρεφών και νηπίων.*
- 2. Η διάρκεια της εκπαιδεύσεως ορίζεται εις 24 μήνας*
- 3. Η εκπαίδευσις των μαθητριών τελεί υπό την άμεσον εποπτείαν του Διευθυντού του ιδρύματος «Η Μητέρα», όστις εν συνεργασία μετά της Εφορευτικής Επιτροπής επιμελείται και της καταρτίσεως του σχετικού προγράμματος.*
- 4. Ο κανονισμός της λειτουργίας της Σχολής καταρτίζεται υπό του Διοικητικού Συμβουλίου του ιδρύματος και υπόκειται εις την έγκρισιν του Υπουργού Κοινωνικής Προνοίας, μετά γνώμην του Συμβουλίου Μητρότητας».*

Στη συνέχεια, με το άρθρο 3 ορίζονται οι προϋποθέσεις πρόσληψης και φοίτησης των υποψηφίων σπουδαστών στη Σχολή Βρεφοκόμων και αναφέρονται τα εξής¹¹⁸:

- «1. Η πρόσληψις των υποψηφίων βρεφοκόμων, αίτινες δέον να είναι απόφοιτοι γυμνασίου ή άλλης ισοτίμου σχολής και ηλικίας ουχί ανωτέρας των 25 ετών, γίνεται κατόπιν διαγωνισμού, προκηρυσσομένου υπό του Διοικητικού Συμβουλίου του παρ' ω λειτουργεί η Σχολή ιδρύματος.*
- 2. Ο χρόνος διενεργείας του διαγωνισμού, τα μαθήματα των εισαγωγικών εξετάσεων ως και η διδακτέα ύλη του κύκλου των σπουδών των επιτυχουσών εις τας εξετάσεις μαθητριών, ορισθήσονται υπό του κανονισμού της Σχολής, περί ου η παράγραφος 4 του άρθρου 2 του παρόντος.*
- 3. Η εν τη Σχολή φοίτησις των μαθητριών γίνεται δωρεάν. Δύναται, όμως, το Διοικητικό Συμβούλιον μετ' εκτίμησιν των οικονομικών δυνατοτήτων εκάστης μαθητρίας να ορίσει, όπως αι εξ' αυτών δυνάμεναι, καταβάλλουν ως δίδακτρα ποσόν οριζόμενον εκάστοτε δι' αποφάσεως του Διοικητικού Συμβουλίου».*

Με το πέρας των σπουδών τους, οι σπουδάστριες-μαθήτριες, υποχρεούνται να κάνουν πρακτική άσκηση στο επάγγελμα σε ετήσια βάση, όπως χαρακτηριστικά ορί-

¹¹⁷ Ο.π., άρθρο 2.

¹¹⁸ Ο.π., άρθρο 3.

ζεται στο άρθρο 4 του παρόντος Ν.Δ.¹¹⁹:

- «1. Αι μαθήτριαι της Σχολής μετά την ευδόκιμον αποφοίτησίν των υποχρεούνται εις ετησίαν πρακτικήν άσκησιν εκτελουμένην εις το Κέντρο Βοηθείας Βρεφών «Η Μητέρα», ή τα τυχόν ιδρυθησόμενα εις άλλας πόλεις της Ελλάδος παραρτήματα αυτού ή και εις έτερα παρεμφερή ιδρύματα αρμοδιότητος του Υπουργείου Κοινωνικής Προνοίας. Κατά τον χρόνον της τοιαύτης ασκήσεως εις τα μνημονευόμενα ιδρύματα δικαιούνται αποζημιώσεως καθοριζομένης δι' αποφάσεως του Δ.Σ. του ιδρύματος παρ' ω εκτελείται η άσκησις και μη δυναμένης να υπερβή το ποσόν των 3/4 του μισθού Γραφέως α' τάξεως.
2. Ανεφίκτου καθισταμένης της εκτελέσεως της πρακτικής ασκήσεως εις τοιαύτα ιδρύματα αι απόφοιτοι δύνανται να εργασθώσιν εις οιανδήποτε παρεμφερή ιδιωτικήν υπηρεσίαν, κατόπιν αδείας του Δ.Σ. του Κέντρου Βοηθείας Βρεφών 'Η Μητέρα'.
3. Αι ευδοκίμως αποφοιτούσαι της Σχολής μαθήτριαι μετά την κατά τας προηγούμενας παραγράφους πρακτικήν άσκησιν ονομάζονται βρεφοκόμοι και δικαιούνται εις την απόκτησιν σχετικού διπλώματος η χορήγησις του οποίου δεν επιτρέπεται προ της συμπληρώσεως ετησίας ασκήσεως.
4. Υφισταμένων των αναγκαίων προϋποθέσεων αι μη εκτελούσαι την υποχρεωτικήν άσκησιν, ως εν παραγρ. 1 του παρόντος άρθρου ορίζεται ή διακόπτουσαι υπαιτίως ταύτην, πλην της στερήσεως του δικαιώματος λήψεως διπλώματος, υποχρεούνται και εις την καταβολήν του δαπανηθέντος δια τας σπουδάς και τη συντήρησίν των εν τη Σχολή ποσού. Ο προσδιορισμός και ο καταλογισμός του ποσού τούτου ενεργείται δι' αποφάσεως του Διοικητικού Συμβουλίου του παρ' ω η Σχολή ιδρύματος, η δε είσπραξις γίνεται κατά τας διατάξεις του νόμου περί εισπράξεως δημοσίων εσόδων. Το ποσόν τούτο αποτελεί έσοδον του ιδρύματος».

Η διάρκεια των σπουδών στη Σχολή Βρεφοκόμων ήταν τριετής και η εκπαίδευση των σπουδαστριών ήταν θεωρητική και πρακτική. Τα δύο πρώτα χρόνια, η εκπαίδευση προσφέρονταν σε θεωρητικό επίπεδο ενώ η πρακτική άσκηση των σπουδαστριών, κατά τα έτη αυτά, γινόταν παράλληλα σε όλα τα Τμήματα του «Κέντρου Βρεφών», στο μαιευτήριο, νηπιαγωγείο, παιδικούς σταθμούς, ανάλογα με τις ανάγκες

¹¹⁹ Ο.π., άρθρο 4.

των σπουδών, μετά από κρίση των υπευθύνων της Σχολής¹²⁰. Η άσκηση στην πράξη περιελάμβανε, επίσης, εκτός από την απασχόληση με βρέφη και νήπια και άλλες οικοκυρικές εργασίες και χειροτεχνίες¹²¹.

Οι απόφοιτες της Σχολής αυτής μπορούν να αναλάβουν την ανατροφή των βρεφών και νηπίων σε οικογένειες, βρεφοκομεία, κέντρα βρεφών, Βρεφικούς Σταθμούς, Παιδικούς Σταθμούς, Νηπιαγωγεία¹²².

Τα μαθήματα¹²³ που διδάσκονταν οι μαθήτριες της Σχολής Βρεφοκόμων ήταν τα εξής:

1. Ανατομική-Φυσιολογία
2. Μικροβιολογία
3. Βρεφική Ανάπτυξη-Διατροφή
4. Παθολογία του Βρέφους
5. Βρεφοκομία
6. Υγιεινή
7. Νοσηλευτική
8. Διαιτητική
9. Μαγειρική
10. Μαιευτική
11. Πρώτες Βοήθειες
12. Ψυχολογία
13. Παιδαγωγική
14. Κοινωνική Πρόνοια
15. Κοινωνική Νομοθεσία
16. Αγωγή του Πολίτη
17. Πρακτική Άσκηση:
 - α. Τρεις μήνες άσκηση σε νηπιαγωγείο
 - β. Τρεις μήνες σε παιδικούς σταθμούς
18. Γενική Μόρφωση
19. Μουσική
20. Ρυθμική Γυμναστική
21. Αγγλικά

¹²⁰ Ο.π., άρθρο 4.

¹²¹ Ο.π., άρθρο 4.

¹²² Ο.π., άρθρο 1.

¹²³ Ο.π., άρθρο 11^ο.

Παράλληλα με την εκπαίδευση, οι σπουδάστριες παρείχαν καθημερινά της υπηρεσίες τους με ωράρια τις πρωινές, απογευματινές και νυχτερινές ώρες σε Παιδικούς Σταθμούς καθώς και στο Βρεφοκομείο της Σχολής Π.Ι.Κ.Π.Α. Νήσου Ιωαννίνων, που δεχόταν νεογέννητα βρέφη μέχρι την ημερομηνία υιοθεσίας τους και τα οποία παρέμεναν στο ίδρυμα αυτό. Επίσης, κατά το χρόνο φοίτησης, οι σπουδάστριες παρείχαν και εργασία με τις υπευθυνότητες και τις αρμοδιότητες των υπαλλήλων.

Ο σκοπός της Σχολής ήταν η επαγγελματική κατάρτιση των κοριτσιών για την περιποίηση, διαπαιδαγώγηση και ανατροφή βρεφών, νηπίων και παιδιών μέχρι την εισαγωγή τους στο Δημοτικό Σχολείο. Η Σχολή στεγαζόταν στο Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα» στους Αγίους Ανάργυρους Αττικής.

Λόγοι που συντέλεσαν στη ίδρυση και λειτουργία της Σχολής Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία» ήταν οι επικρατούσες αντιλήψεις σχετικά με τη μεταχείριση, διαπαιδαγώγηση βρεφών και νηπίων, καθώς επίσης και η άποψη της αύξησης των γνώσεων των παιδιών αυτών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός νέου γυναικείου επαγγέλματος που θα μπορούσε να προσφέρει πολλές δυνατότητες στις νέες που έχουν ιδιαίτερες κλίσεις προς την κατεύθυνση αυτή¹²⁴.

Ωστόσο, το 1966 με το Ν.Δ. 4525/1966 αποφασίζεται η τροποποίηση των διατάξεων του Ν.Δ. 3833/1958 για τη σύσταση της Σχολής Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία» στο Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα».

Το άρθρο 2, παράγραφος 2 τροποποιείται και ισχύει ότι *«η διάρκεια εκπαίδευσης ορίζεται σε τρία έτη αντί των δύο ετών. Η πρακτική άσκηση των μαθητριών καθορίζεται με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου και εκτελείται είτε στο Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα» είτε σε παραρτήματα, που λειτουργούν στην επαρχία είτε σε βρεφικά ή νηπιακά ιδρύματα για τα οποία αρμόδιο είναι το Υπουργείο Κοινωνικής Προνοίας»*.

Το άρθρο 3 παράγραφος 1 του Ν.Δ. 3833/1958 τροποποιείται και ορίζει ότι για την εγγραφή στη Σχολή Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία», οι υποψήφιες απαιτείται να είναι απόφοιτες γυμνασίου ή ισότιμης σχολής και η ηλικία τους να μην ξεπερνά τα 23 έτη.

Είκοσι χρόνια αργότερα, μετά την ίδρυση της Σχολής Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία» Αθηνών και νηπιοκόμων Π.Ι.Κ.Π.Α. Νήσου Ιωαννίνων ψηφίζεται ομόφωνα από την Ελληνική Βουλή ο Ν. 817/1978. Σύμφωνα με το άρθρο 21 ιδρύονται ανώτερες σχολές εκπαίδευσης νηπιοβρεφοκόμων, που υπάγονται στο Υπουργείο

¹²⁴ Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα», υπό την υψηλήν προστασίαν της Α.Μ. της Βασιλίσσης, Σχολή Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία», Κανονισμός Σχολής, Αθήναι 1964, Άρθρον 1^ο.

Κοινωνικών Υπηρεσιών. Πρόκειται για τις σχολές α) «Ανώτερη Σχολή Νηπιοβρεφοκόμων» που στεγάζεται στο Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα», της οποίας η διάρκεια των σπουδών είναι τριετής και μετονομάζεται σε «Ανωτέρα Σχολή Νηπιοβρεφοκόμων του Κέντρου Βρεφών Η Μητέρα» και β) «Ανώτερη Σχολή Νηπιοβρεφοκόμων του Π.Ι.Κ.Π.Α.» με τριετή φοίτηση επονομαζόμενη πλέον ως «Ανώτερη Σχολή Νηπιοβρεφοκόμων Π.Ι.Κ.Π.Α.Ιωαννίνων».

Με το Π.Δ. 507/1983 εγκρίνεται ο κανονισμός οργάνωσης και λειτουργίας της Ανώτερης Σχολής Νηπιοβρεφοκόμων, που υπάγεται στο Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα». Συγκεκριμένα, το άρθρο 1 του Π.Δ. αναφέρει ότι η Ανωτέρα Σχολή Νηπιοβρεφοκόμων του Κέντρου Βρεφών «Η Μητέρα» αποτελεί Ανωτέρα Σχολή και αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου με την επωνυμία: *Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα»* υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Σύμφωνα με το ίδιο Διάταγμα, κύρια αποστολή της Σχολής είναι η θεωρητική και πρακτική κατάρτιση στελεχών ανωτέρου επιπέδου, εξειδικευμένων στην αγωγή και φροντίδα βρεφών και νηπίων, μέχρι την εγγραφή τους στο Δημοτικό Σχολείο. Το Διοικητικό Συμβούλιο του Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου αποτελεί το ανώτατο διοικητικό όργανο της Σχολής, με την επωνυμία: *Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα»*.

Επίσης, σύμφωνα και με τις διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 34 του Ν. 576/1977, με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Κέντρου Βρεφών «Η Μητέρα» και τη σύμφωνη γνώμη του Συλλόγου Εκπαιδευτικού Προσωπικού, ως Διευθυντής και αναπληρωτής Διευθυντής ορίζεται καθηγητής με μισθολογικό κλιμάκιο 10, προερχόμενος από τον κλάδο 22. Με το Π.Δ. 507/1983 προβλέπεται η ύπαρξη Συλλόγου Εκπαιδευτικού Προσωπικού. Στον Σύλλογο συμμετέχει και ένας εκπρόσωπος του ωρομίσθιου εκπαιδευτικού προσωπικού, καθώς και δύο εκπρόσωποι των σπουδαστών, οι οποίοι ορίζονται με τους αναπληρωματικούς τους.

Ο Διευθυντής με τον αναπληρωτή του ορίζεται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Κέντρου Βρεφών «Η Μητέρα», η θητεία του είναι τριετής με δυνατότητα ανανέωσης για ίσο χρονικό διάστημα έχοντας αρμοδιότητες όπως το να «εκτελεί διδακτικά, διοικητικά και εποπτικά καθήκοντα και είναι διοικητικός προϊστάμενος ολόκληρου του προσωπικού της Σχολής»¹²⁵. Χαρακτηριστικό είναι ότι ο Διευθυντής έχει αρμοδιότητα να μεριμνά για την εκπαίδευση, την καλή απόδοση και την ενημέρωση του προσωπικού της Σχολής και για τις τελευταίες εξελίξεις των μεθόδων

¹²⁵ Ο.π., άρθρο 4, παρ. 2, περ. α.

της επιστήμης και της εκπαίδευσης¹²⁶.

Με το άρθρο 7 του ιδίου Π.Δ. που αφορά στο εκπαιδευτικό προσωπικό συστήνονται οι ακόλουθοι κλάδοι:

- Κλάδος 22 Καθηγητών
- Κλάδος 23 Καθηγητών Εποπτείας Πρακτικών Ασκήσεων
- Κλάδος 24 Καθηγητών Ξένων Γλωσσών
- Κλάδος 25 Καθηγητών Μουσικής και Μουσικοκινητικής Αγωγής (Ρυθμικής)
- Κλάδος 26 Βοηθών Πρακτικών Ασκήσεων

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του ιδίου Π.Δ. οι οργανικές θέσεις του διδακτικού προσωπικού κατά κλάδους ορίζονται ως εξής:

- Κλάδος 22 Καθηγητών Θέσεις 5
 - Βρεφοκομίας
 - Παιδαγωγικών Μαθημάτων
 - Ψυχολογίας
 - Ιατρικών Μαθημάτων

Τα προσόντα τα οποία απαιτούνται για τους καθηγητές είναι:

- «Για τον καθηγητή βρεφοκομίας απαιτείται εκτός από τα ανωτέρω και δίπλωμα ή πτυχίο ανωτέρας σχολής Νηπιοβρεφοκόμων της Ημεδαπής ή ισότιμο δίπλωμα ή πτυχίο ομοταγούς σχολής της αλλοδαπής».
- «Για τον καθηγητή παιδαγωγικών μαθημάτων απαιτείται δίπλωμα ή πτυχίο Ανωτάτης Σχολής Παιδαγωγικών Επιστημών και ειδίκευση στην προσχολική ηλικία».
- «Για τον καθηγητή ψυχολογίας απαιτείται δίπλωμα ή πτυχίο Ανωτάτης Σχολής Ψυχολογίας με ειδίκευση στην ψυχολογία του παιδιού (εξειδικική, κλινική)».
- «Για τον καθηγητή ιατρικών μαθημάτων απαιτείται δίπλωμα ή πτυχίο Ιατρικής Σχολής με άδεια τίτλου ειδικότητας Παιδιάτρου».

Για τον κλάδο 23 καθηγητών εποπτείας πρακτικών ασκήσεων απαιτείται δίπλωμα ή πτυχίο Ανωτάτης Σχολής Παιδαγωγικών Επιστημών με ειδίκευση στην προσχολική ηλικία.

Για τον κλάδο 24 καθηγητών ξένων γλωσσών απαιτούνται προσόντα σύμφω-

¹²⁶ Ο.π., άρθρο 4, παρ. 2, περ. ζ.

να με τον αντίστοιχο κλάδο της παραγράφου 5 του άρθρου 33του Ν. 576/1977, ενώ για τον κλάδο 25 καθηγητών Μουσικής και Μουσικοκινητικής Αγωγής (Ρυθμικής) απαιτούνται πτυχίο Ανωτέρας Σχολής Χορού και Ρυθμικής, Πτυχίο Πιάνου Μέσης ή Ανωτέρας Σχολής και η γνώση φλογέρας, ενώ διδακτική εμπειρία με παιδιά προσχολικής ηλικίας ή παιδιά των πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου είναι απαραίτητη, ως επίσης και η καλή γνώση μιας ξένης γλώσσας, ενώ για τον κλάδο 26 βοηθών πρακτικών ασκήσεων απαιτείται, εκτός από τη διετή επαγγελματική εμπειρία, δίπλωμα ή πτυχίο Ανωτέρας Σχολής Νηπιοβρεφοκόμων.

Η διάρκεια των σπουδών στις ανώτερες Σχολές Νηπιοβρεφοκόμων είναι έξι σπουδαστικά εξάμηνα¹²⁷. Η εκπαίδευση στη Σχολή περιλαμβάνει θεωρητική διδασκαλία και πρακτική άσκηση. Η θεωρητική διδασκαλία περιλαμβάνει διδασκαλία, φροντιστηριακές ασκήσεις, εκπαιδευτικές επισκέψεις και διαλέξεις, όταν κρίνονται απαραίτητες για την πληρέστερη κατάρτιση του σπουδαστή. Το ωρολόγιο πρόγραμμα των διδασκομένων μαθημάτων στα επί μέρους σπουδαστικά εξάμηνα των Ανωτέρων Σχολών Νηπιοβρεφοκόμων έχει ως εξής¹²⁸:

Πίνακας 2. Ωρολόγιο πρόγραμμα της Ανωτέρας Σχολής Νηπιοβρεφοκόμων του Κέντρου Βρεφών «Η Μητέρα».

A/A Μαθημάτων	Διδασκαλία	Φροντ. Εργασ.	Πρακτ. Ασκ.	Σύνολο
A' Εξάμηνο	Ωρες Εβδομαδιαίας Διδασκαλίας			
1. Βρεφοκομία	1	1	4	6
2. Παιδαγωγικά	2	1	-	3
3. Ψυχολογία	2	1	-	3
4. Μουσική	1	1	-	2
5. Μουσικοκινητική Αγωγή (Ρυθμική)	1	1	-	2
6. Αγγλικά	1	1	-	2
7. Βρεφική Ανάπτυξη και Διατροφή	2	1	-	3
8. Ανατομία και Φυσιολογία	2	1	-	3
9. Ελληνικά	2	-	-	2
10. Κοινωνική Πρόνοια	2	1	-	3
11. Δεοντολογία Επαγγέλματος	1	-	-	1
Σύνολο	17	9	4	30

¹²⁷ Ο.π., άρθρο 12.

¹²⁸ Ο.π., άρθρο 17.

A/A Μαθημάτων	Διδασκαλία	Φροντ. Εργασ.	Πρακτ. Ασκ.	Σύνολο
B' Εξάμηνο		Ώρες Εβδομαδιαίας Διδασκαλίας		
1. Βρεφοκομία	1	1	5	7
2. Παιδαγωγικά	2	1	-	3
3. Ψυχολογία	2	1	-	3
4. Μουσική	1	1	-	2
5. Μουσικοκινητική Αγωγή (Ρυθμική)	1	1	-	2
6. Αγγλικά	1	1	-	2
7. Τεχνικά Εποπτικά Μέσα	1	2	-	3
8. Εξελικτική Παιδιατρική	1	1	-	2
9. Υγιεινή-Στοιχεία Μικροβιολογίας	1	1	-	2
10. Ελληνικά	2	-	-	2
11. Κοινωνική Πρόνοια	2	1	-	3
Σύνολο	15	11	5	31

Γ' Εξάμηνο		Ώρες Εβδομαδιαίας Διδασκαλίας		
1. Βρεφοκομία	1	-	4	5
2. Παιδαγωγικά	2	1	4	7
3. Ψυχολογία	2	1	-	3
4. Μουσική	1	1	-	2
5. Μουσικοκινητική Αγωγή (Ρυθμική)	1	1	-	2
6. Τεχνικά και Εποπτικά Μέσα Βρεφονηπιακής Ηλικίας	1	1	-	2
7. Αγγλικά	1	1	-	2
8. Πρώτες Βοήθειες	1	1	-	2
9. Διαιτητική	1	1	-	2
10. Στοιχ. Δικαίου και Κοινων. Νομοθεσίας	2	-	-	2
11. Διοίκηση και Διαχείριση Βρεφονηπιακών Σταθμών	2	-	-	2
Σύνολο	15	8	8	31

Δ' Εξάμηνο		Ώρες Εβδομαδιαίας Διδασκαλίας		
1. Βρεφοκομία	1	-	4	5
2. Παιδαγωγικά	2	1	4	7
3. Ψυχολογία	2	1	-	3
4. Μουσική	1	1	-	2
5. Μουσικοκινητική Αγωγή (Ρυθμική)	1	1	-	2
6. Αγγλικά	1	1	-	2

A/A Μαθημάτων	Διδασκαλία	Φροντ. Εργασ.	Πρακτ. Ασκ.	Σύνολο
7. Τεχνικά και Εποπτικά Μέσα Βρεφονηπιακής Ηλικίας	1	1	-	2
8. Στοιχεία Μαιευτικής και Γυναικολογίας	1	1	-	2
9. Οικολογία	1	1	-	2
10. Στοιχ. Δικαίου και Κοινων. Νομοθεσίας	2	-	-	2
11. Διοίκηση και Διαχείριση Βρεφονηπιακών Σταθμών	1	1	-	2
Σύνολο	14	9	8	31

Ε' Εξάμηνο	Ώρες Εβδομαδιαίας Διδασκαλίας			
1. Βρεφοκομία	-	1	4	5
2. Παιδαγωγικά	2	1	8	11
3. Ψυχολογία	1	2	-	3
4. Μουσική	1	-	-	1
5. Μουσικοκινητική Αγωγή (Ρυθμική)	1	-	-	1
6. Αγγλικά	1	-	-	1
7. Τεχνικά και Εποπτικά Μέσα Βρεφονηπιακής Ηλικίας	1	1	-	2
8. Παιδιατρική	1	1	-	2
9. Ψυχοπαθολογία	2	-	-	2
10. Κοινωνιολογία	1	1	-	2
Σύνολο	11	7 (ΦΕΚ=8)	12	30 (ΦΕΚ=31)

ΣΤ' Εξάμηνο	Ώρες Εβδομαδιαίας Διδασκαλίας			
1. Βρεφοκομία	1	-	6	7
2. Παιδαγωγικά	-	2	8	10
3. Ψυχολογία	1	2	-	3
4. Μουσική	1	-	-	1
5. Μουσικοκινητική Αγωγή (Ρυθμική)	1	-	-	1
6. Αγγλικά	1	1	-	2
7. Παιδιατρική	1	1	-	2
8. Κοινωνιολογία	1	1	-	2
9. Ψυχοπαθολογία	2	-	-	2
Σύνολο	9	7	14	30

Πηγή: ΦΕΚ 194 Α'/1983.

Σε ό,τι αφορά την πρακτική άσκηση των σπουδαστών ήταν υποχρεωτική επιδείξι κρινόταν αναγκαία «για την απόκτηση της απαιτούμενης πείρας και την πλήρη

κατάρτισή τους ως νηπιοβρεφοκόμων». Αξιοσημείωτο είναι ότι η πρακτική άσκηση «ορίζεται κατά μάθημα και πραγματοποιείται μέσα στο σπουδαστικό εξάμηνο σύμφωνα με πρόγραμμα που καταρτίζει η Σχολή....»¹²⁹. Κάθε σπουδαστής υποχρεούται να εκπονήσει μια πτυχιακή εργασία με θέμα ψυχοπαιδαγωγικής κατεύθυνσης¹³⁰.

Ορόσημο για τις ανώτερες Σχολές νηπιοβρεφοκόμων του Κέντρου Βρεφών «Η Μητέρα» και της Σχολής Νηπιοβρεφοκόμων του Π.Ι.Κ.Π.Α. Ιωαννίνων αποτελεί το έτος 1984 με τη μετάβαση και ένταξη στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας με το Ν. 1404/1983. Η ένταξη των σχολών αυτών έγινε χωρίς ουσιαστικές αλλαγές στα προγράμματα σπουδών. Ειδικότερα, λειτουργούν τρία τμήματα Βρεφονηπιοκομίας στα Τ.Ε.Ι. της χώρας: το Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Αθηνών¹³¹, που αποτελεί συνέχεια της Σχολής Βρεφονηπιοκόμων του Κέντρου Βρεφών «Η Μητέρα», το Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου¹³² με έδρα τα Ιωάννινα και αποτελεί συνέχεια της Σχολής Νηπιοκόμων του Π.Ι.Κ.Π.Α. Ιωαννίνων και το Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας Θεσσαλονίκης που ιδρύθηκε με το Ν.1404/1983 και η δομή, λειτουργία, καθώς και το περιεχόμενο σπουδών του είναι το ίδιο με τα άλλα δύο ομοειδή τμήματα στην Αθήνα και τα Ιωάννινα.

I. 2.2.3 Η εξελικτική πορεία της εκπαίδευσης των βρεφονηπιοκόμων από την ίδρυση των Τ.Ε.Ι.

Με τον Ιδρυτικό Νόμο 1404/83 τα νέα εκπαιδευτικά ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Τ.Ε.Ι.) καλούνται να εκπαιδεύσουν στελέχη εφαρμογής υψηλής ποιοτικής στάθμης, που θα συμβάλλουν στην σύνδεση μεταξύ θεωρίας και πράξης, ενώ τα Πανεπιστήμια, Πολυτεχνία δηλαδή τα Α.Ε.Ι. δίνουν έμφαση στην προαγωγή και ανάπτυξη της επιστήμης, στην έρευνα και την υψηλή θεωρητική κατάρτιση, τα Τ.Ε.Ι. θα είναι προσανατολισμένα στη μεταφορά των δεδομένων της επιστήμης στην εφαρμογή¹³³. Τα χαρακτηριστικά, λοιπόν, της εκπαίδευσης στα Τ.Ε.Ι. όπως επιση-

¹²⁹ Ο.π., άρθρο 22, παράγραφος 1 και 2.

¹³⁰ Ο.π., άρθρο 21 παράγραφος 1.

¹³¹ Το Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Αθηνών μετονομάστηκε σε «Τμήμα Προσχολικής Αγωγής» με το Π.Δ. 226, Τεύχος Α', ΦΕΚ 227/19.10.2006.

¹³² Το Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας της ΣΕΥΠ Ιωαννίνων εντάχθηκε καταρχάς στο Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου και αργότερα με την ίδρυση του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου το 1984 υπάγεται πλέον στο Τ.Ε.Ι. Ηπείρου.

¹³³ Εισαγωγική έκθεση του σχεδίου νόμου «Δομή και λειτουργία των Τ.Ε.Ι. προς τη Βουλή των Ελλήνων» σελ. 548 (Νόμος Πλαίσιο Τ.Ε.Ι. και προσωρινός Εσωτερικός Κανονισμός).

μαίνονται στην εισήγηση¹³⁴ προς τη Βουλή των Ελλήνων είναι: *«παροχή υψηλών και επαρκών γνώσεων υποδομής, ώστε να μπορούν οι απόφοιτοι να προσεγγίσουν τη σύγχρονη και υψηλή τεχνολογία, αλλά και να μπορούν να παρακολουθούν την εξέλιξη των μορφών της τεχνολογίας και των επαγγελμάτων. Θα δίνεται για το λόγο αυτό έμφαση στη μετατρεψιμότητα των γνώσεων»*.

Είναι φανερό ότι στόχος των Τ.Ε.Ι. είναι η άριστη κατάρτιση με την παροχή σύγχρονων και ειδικευμένων γνώσεων στους αποφοίτους για την καλύτερη επαγγελματική τους απασχόληση. Η αναφορά του Ιδρυτικού Νόμου¹³⁵ για τα Τ.Ε.Ι., ότι έχουν ως αποστολή την παροχή της θεωρητικής και πρακτικής εκπαίδευσης για την εφαρμογή επιστημονικών δεξιοτήτων στο επάγγελμα αποτυπώνει τον ξεχωριστό ρόλο των νέων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η αναφορά στο διακριτό ρόλο των Τ.Ε.Ι. στον Ιδρυτικό Νόμο¹³⁶ ως προς την αποστολή, το περιεχόμενο, τη δομή και τον τίτλο σπουδών από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) δίνει το στίγμα ότι τα νέα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν ανήκουν στον τομέα της Ανώτατης εκπαίδευσης.

Το πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση της ανωτατοποίησης των Τ.Ε.Ι., γίνεται με τον νόμο¹³⁷ του 2001: *«Τα Ιδρύματα των δύο Τομέων της ανώτατης εκπαίδευσης λειτουργούν συμπληρωματικά, με διακριτές φυσιογνωμίες που διαφοροποιούνται, σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν για τον πανεπιστημιακό τομέα και για τον τεχνολογικό τομέα»*. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα τρία τμήματα Βρεφονηπιοκομίας (Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων) λειτούργησαν την πρώτη 15ετία δηλαδή από το 1984 έως το 2000 με το ίδιο νομικό καθεστώς που λειτούργησαν όλες οι Σχολές και τα Τμήματα των νέων Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Ήταν η περίοδος που το νομικό πλαίσιο για τα Τ.Ε.Ι. δεν έδινε ουσιαστική αυτονομία για αλλαγές στα προγράμματα σπουδών, χωρίς την έγκριση του επιστημονικού οργάνου του Ινστιτούτου Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΙΤΕ). Για τον λόγο αυτό τα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας έως το 2000 λειτουργούσαν με τα ίδια προγράμματα σπουδών που λειτουργούσαν στις σχολές δηλαδή πριν την ένταξή τους στα Τ.Ε.Ι..

Το ακαδημαϊκό έτος 1999/2000 θεωρείται ορόσημο για τα τρία Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας, γιατί εφάρμοσαν το αναμορφωμένο πρόγραμμα σπουδών που ήταν προϊόν της από κοινού πολύμηνης προσπάθειας των διοικήσεων και του συλλο-

¹³⁴ *Αυτόθι*.

¹³⁵ Ν. 1404/83 άρθρο 1 παρ. 2 περ. α.

¹³⁶ *Ο.π.*, άρθρο 1 παρ. 2.

¹³⁷ Ν. 2916/2001, άρθρο 1, «Διαμόρφωση της Ανώτατης Εκπαίδευσης».

γικού οργάνου των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας, του Ινστιτούτου Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΙΤΕ). Η περίοδος του 2000 έως το 2010, χρονικά όρια της έρευνάς μας, είναι περίοδος εφαρμογής ενός σύγχρονου αναμορφωμένου προγράμματος σπουδών και στα τρία Τμήματα, με το οποίο δίνεται ο παιδαγωγικός–εκπαιδευτικός χαρακτήρας στις σπουδές, αυξάνεται κατά ένα θεωρητικό εξάμηνο η διάρκεια σπουδών, δηλαδή για την απόκτηση πτυχίου απαιτούνται πλέον με την πρακτική άσκηση οχτώ (8) εξάμηνα τουλάχιστον. Καθοριστικό, ωστόσο, ρόλο έπαιξε ο Νόμος¹³⁸ Περί «Μεταρρύθμισης του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων» στον οποίο ορίζεται ότι η Ανώτατη Εκπαίδευση αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς:

- α) τον Πανεπιστημιακό Τομέα: Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία και Ανώτατη Σχολή Καλών τεχνών, και
- β) τον Τεχνολογικό Τομέα ο οποίος περιλαμβάνει τα Τ.Ε.Ι. και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης

Στο άρθρο 1 του ίδιου Νόμου¹³⁹ «περί αποστολής των Α.Ε.Ι.» αναφέρεται ότι η Ανώτατη Εκπαίδευση παρέχεται από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.)¹⁴⁰ που έχουν ως αποστολή¹⁴¹:

- α) Να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία και να καλλιεργούν τις τέχνες και τον πολιτισμό*
- β) Να συμβάλλουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών, ικανών να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες όλων των πεδίων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με επιστημονική, επαγγελματική και πολιτιστική επάρκεια και με σεβασμό στις πανανθρώπινες αξίες της δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της αλληλεγγύης.*
- γ) Να ανταποκρίνονται στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών, μορφωτικών και αναπτυξιακών αναγκών της κοινωνίας με προσήλωση στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής.*
- δ) Να διαμορφώνουν τις απαραίτητες συνθήκες για την αναζήτηση και διάγνωση νέας γνώσης και ανάδειξη νέων ερευνητών, επιδιώκοντας συνεργασίες με άλλα Α.Ε.Ι. και ερευνητικούς φορείς του εσωτερικού ή του εξωτερικού, και να συμμετέχουν στην αξιοποίηση της γνώσης και του ανθρώπινου δυναμικού για την ευημερία της*

¹³⁸ Ν. 3549/2007 άρθρο 2 «Διάρθρωση των Α.Ε.Ι.».

¹³⁹ Ο.π., άρθρο 1.

¹⁴⁰ Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Σχολή Καλών Τεχνών, ΑΣΠΑΙΤΕ.

¹⁴¹ Η παράγραφος 2 του άρθρου 1 του Ν 1268/1982 (ΦΕΚ 87 Α΄) σχετικά με την αποστολή των Τ.Ε.Ι. αντικαθίσταται με το άρθρο 1 του Ν. 3549/2007.

χώρας και της διεθνούς κοινότητας.

- ε) *Να συμβάλλουν στην εμπέδωση της ισότητας των φύλων και της ισοπολιτείας μεταξύ ανδρών και γυναικών».*

I. 2.3.1.1 Αξιολόγηση του Προγράμματος Σπουδών Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας¹⁴²

Τα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας Ιωαννίνων, Αθηνών και Θεσσαλονίκης ιδρύθηκαν το 1984-1985 αντικαθιστώντας τις αντίστοιχες σχολές Νηπιοκόμων–Βρεφονηπιοκόμων Π.Ι.Κ.Π.Α. Στόχος ήταν η ικανοποίηση μιας κοινωνικής απαίτησης της εποχής για ποιοτική αναβάθμιση των σπουδών και στελέχωση της αγοράς εργασίας με εξειδικευμένα στελέχη. Ο τρόπος ίδρυσης των νέων τμημάτων δεν εξασφάλισε την αναμενόμενη ανανέωση και αναβάθμιση, καθώς εντοπίζονται αδυναμίες, όπως το ότι δόθηκε ιδιαίτερο βάρος στην αύξηση της χρονικής διάρκειας σπουδών, χωρίς την παράλληλη ποιοτική αναβάθμιση στο περιεχόμενο των σπουδών. Οι σπουδαστές των παλαιών ανώτερων σχολών με σύντομες και συνοπτικές διαδικασίες αναγνώρισαν τα πτυχία τους ως ισότιμα με αυτά των νέων τμημάτων, το προσωπικό εντάχθηκε με σύντομες και συνοπτικές διαδικασίες στα νέα τμήματα ανεξαρτήτως προσόντων και τα νέα τμήματα λειτούργησαν βάσει των προγραμμάτων των παλαιών σχολών με ελάχιστες τροποποιήσεις.

Σκοπός των παλαιών σχολών ήταν η κατάρτιση στελεχών που προσέφεραν υπηρεσίες σε κλειστού τύπου ιδρύματα με μαθήματα νομικής φύσης, ιατρικά, οικονομικά ή διαχειριστικά, ενώ ο τομέας αγωγής και εκπαίδευσης ατονούσε ή αποτελούσε δευτερεύοντα στόχο του προγράμματος. Τα αντίστοιχα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας δεν μπόρεσαν να αποσπαστούν από τις παλαιές νοοτροπίες και τακτικές που κληρονόμησαν από τις παλιές σχολές.

Το σημερινό πρόγραμμα σπουδών παρουσιάζει αδυναμίες και στη δομή και στο περιεχόμενό του. Ειδικότερα δίνεται βαρύτητα στην από καθ' έδρας παράδοση και διδασκαλία και παραβλέπεται η ενεργός συμμετοχή του σπουδαστή στην αναζήτηση και απόκτηση γνώσης μέσω των επιστημονικών εργασιών και έρευνας με ατομική και δημιουργική εργασία. Ο σπουδαστής έτσι μετατρέπεται σε παθητικό δέκτη

¹⁴² Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ηπείρου Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας - Προγράμματα Σπουδών – Συγγράμματα, «Διερεύνηση των βασικών κατευθυντηρίων γραμμών Προγραμμάτων Ιδρυμάτων Προσχολικής Εκπαίδευσης», Φάση 1-Πακέτο Εργασίας 1., Ιωάννινα 1999.

της γνώσης η οποία τίθεται υπό αμφισβήτηση λόγω της κόπωσης από την παρατεταμένη παραμονή στους χώρους διδασκαλίας. Η ιδιαίτερη έμφαση που δίνεται στην ποσότητα της γνώσης, χωρίς να ελεγχθεί η σκοπιμότητα, η αναγκαιότητα και η χρησιμότητά τους δημιουργεί σύγχυση. Κάτι τέτοιο παραπέμπει σε μια αναδιαμόρφωση με έμφαση στην εξειδικευμένη παροχή γνώσης–κατάρτισης μαθημάτων με επανακαθορισμό του περιεχομένου με έμφαση σε βασικούς τομείς, όπως Παιδαγωγικά, Ψυχολογία και Νηπιο-βρεφοκομία. Μια άλλη αδυναμία, επίσης, που παρατηρείται είναι το φαινόμενο επικάλυψης ενός γνωστικού αντικειμένου από άλλο, καθώς και η ασάφεια των περιγραμμάτων των περιεχομένων των γνωστικών αντικειμένων.

Ωστόσο, από το παρόν πρόγραμμα λείπει η επιστημονική επιλογή, διάρθρωση και κατανομή των μαθημάτων, τόσο σε επίπεδο συνολικής δομής των προγραμμάτων σπουδών, όσο και σε επίπεδο κατανομής των γνωστικών αντικειμένων ανά εξάμηνο. Έτσι, μαθήματα γενικής υποδομής, μαθήματα ειδικής υποδομής και μαθήματα ειδικότητας κατανέμονται στα διάφορα εξάμηνα, χωρίς ιεράρχηση ως προς το περιεχόμενο, τη δυσκολία, τις προαπαιτούμενες γνώσεις και εμπειρίες ή τη σκοπιμότητά τους.

Επίσης, ως προς τον τρόπο αξιολόγησης και τον έλεγχο των γνώσεων παρατηρούνται αδυναμίες, εφόσον απουσιάζουν οι δικλίδες εκείνες που θα εξασφάλιζαν την ποσότητα και την ποιότητα της κεκτημένης γνώσης. Η αξιολόγηση και ο έλεγχος αποτελούν θέματα νομοθετικής ρύθμισης από την κεντρική εξουσία, η οποία αδυνατεί να γνωρίζει τις λεπτομέρειες, τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες κάθε γνωστικού αντικειμένου, τους τρόπους και τις διαδικασίες αξιολόγησης που προσφέρονται ή ενδείκνυνται περισσότερο ή λιγότερο. Ο σχεδιασμός κάθε προγράμματος αποτελεί μια διαδικασία πολύπλοκη, καθώς απαιτεί γνώσεις, εμπειρία και συλλογική εργασία. Η αναθεώρησή του, λοιπόν, θεωρείται αναγκαία και επιτακτική, εφόσον πρέπει να στηρίζεται στα νέα δεδομένα των επιστημών, να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας και να ικανοποιεί τις ανάγκες της αγοράς εργασίας με αντίστοιχη προσαρμογή των γνωστικών αντικειμένων.

Οι οποιοδήποτε, όμως, στόχοι αναδιοργάνωσης του υπάρχοντος προγράμματος θα μπορούσαν να εστιαστούν στα επίπεδα κατάρτισης, διοικητικής κατάρτισης και μαθημάτων:

Ως προς την κατάρτιση, σε επίπεδο «αρχών» ένα πρόγραμμα σπουδών πρέπει να περιλαμβάνει τόσο την εκπαίδευση(θεωρητική διδασκαλία και προσωπική εμπλοκή των σπουδαστών μέσα από εργασίες), όσο και την άσκηση (εφαρμοσμένες δεξιό-

τητες με προσανατολισμό σε εργασιακές συνθήκες και εξειδικευμένες επαγγελματικές δεξιότητες). Σε επίπεδο «κατευθυντήριων γραμμών» πρέπει να προνοεί μια επισημονική/επαγγελματική προετοιμασία σε βραχύχρονη βάση, πριν ακόμα την εξάμηνη πρακτική και με κατάλληλη εποπτεία.

Σε επίπεδο διοικητικής κατάρτισης, ο χώρος της προσχολικής φροντίδας και αγωγής των παιδιών αφορά και τη διευθέτηση διοικητικών θεμάτων σε ποικίλα πιθανά εργασιακά πλαίσια, όπως παιδικοί σταθμοί, νηπιαγωγεία, σχολεία ή άλλα τμήματα ανώτερης/ ανώτατης παιδαγωγικής εκπαίδευσης. Σε επίπεδο «αρχών» πρέπει να υπάρχει πρόνοια για εκπαίδευση και άσκηση σε κατάρτιση προγραμμάτων, διεύθυνση/ διοίκηση τέτοιων πλαισίων, συμβουλευτικών προγραμμάτων, διοίκησης προσωπικού αλλά και ευαισθητοποίησης σε θέματα φυλετικών, θρησκευτικών και πολιτισμικών διακρίσεων ή θέματα επαγγελματικής δεοντολογίας.

Σε επίπεδο «κατευθυντήριων γραμμών», όροι όπως «ανάπτυξη παιδιού», «παιδική φροντίδα και αγωγή», «προσχολική αγωγή», «προγράμματα και υπηρεσίες εκπαίδευσης πρώτης παιδικής ηλικίας», πρέπει να εμφανίζονται στο επίσημο όνομα του προγράμματος ή/και της αντίστοιχης διοικητικής υπηρεσίας. Επίσης, με δεδομένες τις σύγχρονες εργασιακές συνθήκες, πρέπει να ενισχυθεί η δημιουργική συνεργασία μεταξύ του Τμήματος και των Δημόσιων αλλά και Ιδιωτικών φορέων, καθώς και των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης, ώστε να διευρυνθούν οι εργασιακές εμπειρίες των σπουδαστών.

Πρέπει ακόμη να τονιστεί ότι το επίκεντρο του περιεχομένου των βασικών σπουδών σε επίπεδο «αρχών» σημαίνει γενική εκπαίδευση και επαγγελματική εξειδίκευση με επαρκή κατάρτιση σε θέματα ανθρώπινης ανάπτυξης, κατάρτιση σε δεξιότητες των παιδιών ανά αναπτυξιακή περίοδο, σύνδεση θεωρίας και πρακτικής σε θέματα διαπροσωπικής συνεργασίας και διαχείρισης ανθρώπινων σχέσεων. Σε επίπεδο «κατευθυντήριων γραμμών» για τον τομέα της γενικής εκπαίδευσης, το πρόγραμμα πρέπει να εμπερικλείει σε ένα κατάλληλο επίπεδο δεξιότητες σε θέματα γραπτών και προφορικών δεξιοτήτων επικοινωνίας, που σημαίνει κατάρτιση στη νεοελληνική γλώσσα, βασικές μαθηματικές δεξιότητες αλλά και εκπαιδευτική εκπαίδευση σε θέματα ομαδικής, πολιτικής, κοινωνικής, αισθητικής και οικονομικής αγωγής.

Στον τομέα της ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, το πρόγραμμα πρέπει να καλύπτει επαρκώς τρεις τουλάχιστον τομείς:

- ανθρώπινη ανάπτυξη – τόσο μέσα από μια δια βίου όσο και από μια πιο εστιασμένη στις ηλικίες βασικής αναφοράς, προοπτική– σε διάφορες πτυχές, όπως

σωματική, γλωσσική, γνωστική, κοινωνική, συναισθηματική και ηθική, καθώς και σε σχετιζόμενες με αυτές διαστάσεις, ευρύτερες θεματικές.

- Μεθόδους και δεξιότητες προσχολικής αγωγής, όπως σχεδιασμός προσχολικών προγραμμάτων, δυναμικής ομάδας, διαχείριση συμπεριφοράς, μέθοδοι αξιολόγησης παιδιών, κλπ.
- Προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη(περιλαμβάνει θέματα κατανόησης των προσωπικών αναπτυξιακών αναγκών, όπως διαχείριση άγχους, γνώση των ιστορικών, φιλοσοφικών και παιδαγωγικών παραμέτρων του επιστημονικού χώρου, κατάρτιση σε θέματα δεοντολογίας, σύγχρονα θέματα και ρεύματα, τόσο στο διεθνές όσο και στον ελλαδικό χώρο).

Ως προς την οργάνωση, το πρόγραμμα πρέπει να βασίζεται στην κατανόηση της διδαχθείσας ύλης με επάρκεια του διαθέσιμου χρόνου στους σπουδαστές, έτσι ώστε να εντυπώσουν τόσο στο θεωρητικό πλαίσιο αλλά και σε επίπεδο πρακτικής άσκησης.

Αυτό παραπέμπει ουσιαστικά σε:

- περιορισμό των γνωστικών αντικειμένων σε 40-45,
- διαχωρισμό των γνωστικών αντικειμένων σε γενικής υποδομής, ειδικής υποδομής και γνωστικά αντικείμενα ειδικότητας,
- επιλογή των γνωστικών αντικειμένων γενικής και ειδικής υποδομής με τέτοιο τρόπο, ώστε το περιεχόμενό τους να εξασφαλίζει τις προκαταρκτικές ή βασικές ή βοηθητικές γνώσεις των μαθημάτων ειδικότητας,
- σωστή διάρθρωση του εβδομαδιαίου προγράμματος, ώστε πέρα από τις παρακολουθήσεις οι σπουδαστές να έχουν διαθέσιμο χρόνο για αναζήτηση της γνώσης με ατομική προσπάθεια και εργασία,
- αντικατάσταση της υπάρχουσας διαδικασίας αξιολόγησης και ελέγχου των γνώσεων με μεθόδους που ο κάθε εκπαιδευτικός θεωρεί κατάλληλες και αποτελεσματικές για το δικό του γνωστικό αντικείμενο.

Τέλος, οι μέθοδοι διδασκαλίας έχουν σημασία, γιατί σε επίπεδο «αρχών» θα ενθαρρύνουν τους σπουδαστές να είναι ενεργοί, να συμμετέχουν στη μαθησιακή διαδικασία και να αναπτύσσουν τη δημιουργικότητα, την ανεξαρτησία και την πρωτοβουλία τους. Θα αποτελέσουν αργότερα παραδείγματα μίμησης και πρέπει να συνδυάζουν θεωρία και πράξη.

Σε επίπεδο «κατευθυντηρίων γραμμών», σημαίνει ενσωμάτωση ποικιλίας μεθόδων, όπως παράδοση, εποπτεία, εργαστήρια, ομαδικές συζητήσεις, προσομοιώσεις,

εργασίες, χρήση οπτικοακουστικών μέσων, χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, επιδείξεις, εκπαιδευτικές επισκέψεις, κλπ. Για όλα, βέβαια, πρέπει να γίνεται και επιλογή των καταλλήλων μεθόδων, ανάλογα με το μάθημα. Τέλος, σημαντική είναι και η συμμετοχή σε ερευνητικές εργασίες. Μέσα από όλη αυτή τη διαδικασία επιτυγχάνεται η προσαρμογή στις νέες εκπαιδευτικές ανάγκες.

I. 2.3.1.2 Αναθεώρηση των Προγραμμάτων Σπουδών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας¹⁴³

Το Επιστημονικό Συμβούλιο (Ε.Σ.) του Ι.Τ.Ε. (Ινστιτούτο Τεχνολογικής Εκπαίδευσης) με το υπ' αριθμ. 877/26-6-1995 έγγραφο είχε υποβάλει ως αίτημά του στα τμήματα των Τ.Ε.Ι. της χώρας να υποβληθούν προτάσεις για την αναθεώρηση των περιγραμμάτων των προγραμμάτων σπουδών προκειμένου να καταστεί δυνατή η κατάρτιση των σχετικών εισηγήσεων σε συνεργασία με τα ενδιαφερόμενα τμήματα και τους φορείς προς το ΥΠ.Ε.Π.Θ., σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 26 του Ν. 1404/83. Η κοινή αυτή προσπάθεια για βελτίωση των προγραμμάτων σπουδών καθίσταται απαραίτητη στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος, από πολιτικές ηγεσίες, εκπαιδευτικούς φορείς, παραγωγικές τάξεις, αφού τα περισσότερα χρήζουν υπερδεκαετούς λειτουργίας. Με αυτόν τον τρόπο το εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να ανταποκριθεί ουσιαστικότερα στις επιστημονικές, τεχνολογικές, οικονομικές και κοινωνικές απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής στη χώρα μας. Συγκροτήθηκαν προς τούτο οι επιτροπές προγραμμάτων από τους προϊσταμένους των τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. (Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων) και σε διαδοχικές συναντήσεις συζήτησαν το θέμα της αναθεώρησης του Προγράμματος Σπουδών.

Έλαβαν υπόψη τα εξής:

- Το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών
- Το νέο Περιεχόμενο Σπουδών των τμημάτων, όπως αυτό εγκρίθηκε από το Ι.Τ.Ε. το 1999 με απόφασή του.
- Το υπ' αριθ. 227/20-6-95, ΦΕΚ 130 Π.Δ. σχετικό με τον καθορισμό διάρκειας

¹⁴³ Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, Εισήγηση Επιτροπής Προγράμματος Σπουδών, Ιανουάριος 2000· Τ.Ε.Ι. Αθήνας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας, Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας, Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Αθήνα 2000, σ. 3-5.

φοίτησης στα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας (από επτά εξάμηνα που ήταν μέχρι τώρα προστίθεται και ένα επιπλέον. Η διάρκεια σπουδών καθορίζεται σε οκτώ εξάμηνα. Στο τελευταίο εξάμηνο διενεργείται η πτυχιακή εργασία) και το Νόμο υπ' αριθμ. 2817/14-3-2000, ΦΕΚ 78 σχετικά με το ίδιο θέμα.

- Τα Επαγγελματικά Δικαιώματα των αποφοίτων, όπως αυτά ορίζονται στο υπ' αριθμ. 203/24-12-91.
- Τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης των τμημάτων περί αναθεώρησης του Προγράμματος Σπουδών.
- Τις έρευνες που διεξήχθησαν στα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας (Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων) στα πλαίσια του Ερευνητικού Προγράμματος «Προγράμματα Σπουδών –Συγγράμματα» στα πλαίσια της ενέργειας 3.1 του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.
- Την εισήγηση του κ. Ιωάννη Καζάζη προς το Επιστημονικό Συμβούλιο του Ι.Τ.Ε. με προτάσεις και απόψεις για τα κριτήρια ελέγχου, αξιολόγησης και κρίσης των προγραμμάτων σπουδών του Ι.Τ.Ε.
- Τον Εσωτερικό Κανονισμό των Τ.Ε.Ι.
- Τα δεδομένα που επικρατούν στα Τ.Ε.Ι. (Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων) σχετικά με τις δυνατότητες εφαρμογής νέων προγραμμάτων.

Οι Επιτροπές προσπάθησαν να καταρτίσουν Νέο Πρόγραμμα Σπουδών λαμβάνοντας υπόψη όλα τα δεδομένα, όπως αναφέρονται στα παραπάνω κείμενα, δίνοντας έμφαση στη συσχέτιση του Νέου Προγράμματος με το χαρακτήρα σπουδών των τμημάτων, στην ανταπόκρισή τους σε επίπεδο σπουδών της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και στη διασφάλιση απόκτησης από τους σπουδαστές των προβλεπόμενων επαγγελματικών δεξιοτήτων. Το κύριο θέμα ενασχόλησης της Επιτροπής ήταν το πρόβλημα υλοποίησης του Νέου Προγράμματος από την άποψη των αντικειμενικών συνθηκών που υφίστανται στα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. (Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων), καθώς και η δυνατότητα διδασκαλίας των νέων προτεινόμενων μαθημάτων σε σχέση και με το υπάρχον εκπαιδευτικό δυναμικό στην αγορά εργασίας.

Με βάση τα παραπάνω, μελετώντας τα δεδομένα του ισχύοντος Προγράμματος, αρχικά, κατέληξε στο συμπέρασμα (που καταλήγουν και όλες οι έρευνες που διεξήχθησαν από τα τμήματα Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων) ότι οι επαγγελματικές δεξιότητες που πρέπει να αποκτήσει ο καταρτιζόμενος σήμερα –γενικά στα τρία

(3) τμήματα Βρεφονηπιοκομίας— πρέπει να στρέφονται περισσότερο στις δεξιότητες παιδαγωγού προσχολικής ηλικίας και λιγότερο σ' αυτές ενός επαγγελματία υγείας (όπως απαιτούνταν πριν είκοσι χρόνια). Συνεπώς, το Νέο Πρόγραμμα πρέπει να περιλαμβάνει λιγότερα μαθήματα, τα οποία ανήκουν στον τομέα των ιατρικών επιστημών και περισσότερα στον τομέα των ανθρωπιστικών/παιδαγωγικών επιστημών.

Σύμφωνα με το παραπάνω δεδομένο, ο περιορισμός του αριθμού μαθημάτων, όπως προτείνεται από τις Οδηγίες Σύνταξης Νέων Προγραμμάτων, καθώς και το γεγονός ότι ο εκσυγχρονισμός του Προγράμματος, όπως απέδειξαν όλα τα ερευνητικά δεδομένα απαιτεί οπωσδήποτε την προσθήκη νέων μαθημάτων, σύμφωνα με όσα ισχύουν διεθνώς αλλά και σε αντίστοιχα Πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας (Σχολή Νηπιαγωγών), οδήγησε τις Επιτροπές των τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας να συζητήσουν και να καταλήξουν (με βάση και τις αποφάσεις των Γενικών Συνελεύσεων των τμημάτων) στην αφαίρεση μαθημάτων καθαρά ιατρικών, καθώς και στη σύμπτυξη πολλών από αυτά στα πλαίσια των παιδιατρικών μαθημάτων των τμημάτων. Επιπλέον, οι Επιτροπές μελέτησαν άλλα μαθήματα του ισχύοντος Προγράμματος, τα οποία δεν ανταποκρίνονταν ικανοποιητικά στις απαιτήσεις γνώσεων του σύγχρονου επαγγελματία Βρεφονηπιοκόμου και αποφάσισαν σύμφωνα και με τις αποφάσεις των Γ.Σ. των τμημάτων αλλά και τα πορίσματα των ερευνών στην αφαίρεση κάποιων από αυτά.

Επόμενο βήμα των Επιτροπών ήταν η μελέτη τυχόν επικαλύψεων από τα εναπομείναντα μαθήματα και συνέτειναν στη μείωσή τους κατά το ελάχιστο δυνατόν. Μελέτησαν την ύλη και την αναγκαιότητα των νέων μαθημάτων που προτείνονται από τα Ε.Π. των τμημάτων, τους σπουδαστές, τους εργαζομένους, τα ισχύοντα σε αντίστοιχα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα της χώρας (Σχολή Νηπιαγωγών) και αποφάσισαν για τις ώρες διδασκαλίας και τη μορφή τους. Τα δεδομένα, όπως διαμορφώθηκαν, προσαρμόστηκαν στις απαιτήσεις των Οδηγιών Σύνταξης Νέων Προγραμμάτων Σπουδών και κατέληξαν στο Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, όπως αυτό προτείνεται για έγκριση από τις Γ.Σ. του τμήματος και, στη συνέχεια, από το Ι.Τ.Ε.

Αναλυτικά το προτεινόμενο Πρόγραμμα Σπουδών των τμημάτων περιλαμβάνει γνωστικά αντικείμενα, τα οποία καλύπτουν τις εξής περιοχές των Επιστημών της Αγωγής:

Επιστήμες της Αγωγής

- Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής
- Προσχολική Παιδαγωγική

- Θεωρία και Μεθοδολογία Προσχολικής Αγωγής I και II
- Διαπολιτισμική Αγωγή
- Συγκριτική Προσχολική Παιδαγωγική
- Σύγχρονες τάσεις Προσχολικής Αγωγής
- Κοινωνική Παιδαγωγική
- Παιδαγωγικό υλικό κ.ά.

Ψυχολογία

- Εισαγωγή στην Ψυχολογία
- Εξελικτική Ψυχολογία Βρεφικής ηλικίας
- Εξελικτική Ψυχολογία Νηπιακής ηλικίας
- Κοινωνική Ψυχολογία
- Κλινική Ψυχολογία
- Παιδαγωγική Ψυχολογία
- Συμβουλευτική Ψυχολογία κ.ά.

Βρεφονηπιοκομία

- Βρεφονηπιοκομία I, II, III, IV, V, VI, VII

Ιατρικά μαθήματα

- Παιδιατρική
- Στοιχεία Ανατομίας – Φυσιολογίας
- Εξελικτική Παιδιατρική
- Αγωγή Υγείας κ.ά.

Ελληνική γλώσσα

- Εισαγωγή στην Παιδική Λογοτεχνία
- Παιδική Λογοτεχνία
- Ελληνική γλώσσα κ.ά.

Αισθητική Παιδεία

- Εικαστικά I και II
- Ιστορία Τέχνης
- Κουκλοθέατρο
- Θεατρικό παιχνίδι
- Μουσικοπαιδαγωγική I και II

Ειδικά μαθήματα

- Ειδική Αγωγή

- Περιβαλλοντική Αγωγή
- Μουσικοκινητική Αγωγή I και II
- Στατιστική
- Προσχολική Αγωγή και Η/Υ κ.ά.

Διοίκηση - Νομοθεσία

- Κοινωνική Πρόνοια I και II
- Στοιχεία δικαίου και νομοθεσία I και II
- Στοιχεία οικονομίας και διαχείρισης Β.Σ.
- Οργάνωση και διοίκηση Β.Σ.

Τα μαθήματα χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

A. Μαθήματα Γενικής Υποδομής (ΜΓΥ)

Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής
- Εισαγωγή στην Ψυχολογία ή Βασικές αρχές Ψυχολογίας
- Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστήμες της Αγωγής ή Στατιστική
- Περιβαλλοντική Αγωγή ή Μαθηματικές έννοιες και Φυσικές Επιστήμες
- Προσχολική Αγωγή και Η/Υ
- Στοιχεία Ανατομίας –Φυσιολογίας
- Παιδική Λογοτεχνία - Νεοελληνική γλώσσα
- Ξένη γλώσσα – Ορολογία
- Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία

B. Μαθήματα Ειδικής Υποδομής (ΜΕΥ)

Ενδεικτικά αναφέρονται:

- α) Σύγχρονες τάσεις Προσχολικής Αγωγής – Παιδαγωγικής
β) Συγκριτική Παιδαγωγική
- α) Παιδιατρική I
β) Παιδιατρική ΙΙ ή Εξελικτική Παιδιατρική
- α) Κλινική Ψυχολογία
β) Κοινωνική Ψυχολογία
- Εξελικτική Ψυχολογία Βρεφικής ηλικίας ή Αναπτυξιακή Ψυχολογία I
- Κοινωνική Παιδαγωγική
- Θεωρία και Μεθοδολογία δραστηριοτήτων Προσχολικής Αγωγής I ή
Μεθοδολογία δραστηριοτήτων
- Βρεφοκομία I ή Συστηματική παρατήρηση Βρεφών και Νηπίων

8. Βρεφοκομία II ή Πρώιμες αλληλεπιδράσεις
9. Παιδαγωγική Ψυχολογία
10. α) Στοιχεία Κοινωνιολογίας της παιδείας
β) Κοινωνική Πρόνοια II
11. Κουκλοθέατρο
12. Εισαγωγή στην Παιδική Λογοτεχνία I
13. Μεθοδολογία Έρευνας κ.ά.

Μαθήματα Ειδικότητας (ΜΕ)

Ενδεικτικά αναφέρονται:

- 1.Βρεφονηπιοκομία V
2. α) Κουκλοθέατρο
β) Παιδαγωγικό υλικό
3. Εικαστικά
4. α) Μουσικοκινητική Αγωγή II
β) Θεατρικό παιχνίδι
5. Βρεφοκομία III, V, VI
6. Αγωγή βρέφους I, II
7. α) Ειδική Αγωγή
β) Νευροφυσιολογία (Βρεφονηπιοκομία VII)
8. Θεωρία και Μεθοδολογία δραστηριοτήτων Προσχολικής Αγωγής II ή
Μεθοδολογία δραστηριοτήτων
9. Αρχές οργάνωσης της παιδαγωγικής πράξης
10. Αγωγή μικρού παιδιού I, II
11. Παιδί και παιχνίδι
12. Σύγχρονες τάσεις στην Προσχολική Αγωγή I, II
13. Παιδί – χώρος – δημιουργικότητα
14. Μουσικοπαιδαγωγική I, II κ.ά.

Μαθήματα Διοίκησης, Οικονομίας, Νομοθεσίας και Ανθρωπιστικών Σπουδών (ΔΟΝΑ)

Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

1. Στοιχεία δικαίου και νομοθεσία I και II
- 2.Στοιχεία οικονομίας και διαχείρισης Β.Σ. ή Οργάνωση και Διοίκηση Βρεφονηπιακού Σταθμού
- 3.Διαπολιτισμική Αγωγή

4. Στοιχεία Οικολογίας – Περιβαλλοντική Αγωγή ή άλλα, όπως το μάθημα της Ειδικής Αγωγής.

Παρακάτω θα αναφερθούμε εκτενέστερα σε κάθε τμήμα ξεχωριστά, αναλύοντας τις επικρατούσες διαστάσεις των τριών τμημάτων (Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων).

I. 2.3.1.3 Τμήμα Προσχολικής Αγωγής Τ.Ε.Ι. Αθηνών¹⁴⁴

1. Οργανωτική και λειτουργική διάρθρωση του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας

Όπως όλα τα τμήματα του Τ.Ε.Ι., η οργάνωση και η λειτουργία του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας διαρθρώνεται ως εξής: α) Γενική Συνέλευση Τμήματος, β) Συμβούλιο Τμήματος, γ) Προϊστάμενος Τμήματος – Αναπληρωτής Προϊστάμενος, γ) Γραμματεία, δ) Ομάδες μαθημάτων Βρεφονηπιοκομίας – Ψυχολογίας, Ιατροπαιδαγωγικών μαθημάτων.

2. Σύνθεση Εκπαιδευτικού Προσωπικού Τμήματος

Το εκπαιδευτικό προσωπικό του Τμήματος είναι μόνιμοι και εξωτερικοί συνεργάτες. Σήμερα, το μόνιμο Εκπαιδευτικό Προσωπικό του Τμήματος αποτελείται από δέκα εκπαιδευτικούς: πέντε Βρεφονηπιοκόμους, τρεις Παιδαγωγούς, δύο Παιδιάτρους, έναν Ψυχολόγο.

3. Προϋποθέσεις εισαγωγής στο Τμήμα

Οι σπουδαστές εισάγονται με το σύστημα των Πανελληνίων Εξετάσεων, μετά από την αποφοίτησή τους από τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, εφόσον το Τμήμα ανήκει στα Τριτοβάθμια Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας. Ο μέσος αριθμός εγγεγραμμένων σπουδαστών ανά έτος είναι 450, δηλαδή 50-70 σπουδαστές ανά τυπικό εξάμηνο σπουδών.

4. Γνωστικό Αντικείμενο

Το περιεχόμενο σπουδών του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο της εφαρμογής γνώσεων και μεθόδων που αφορούν την αγωγή και φροντίδα βρεφών και μικρών παιδιών από τη γέννησή τους μέχρι την εγγραφή τους στο Δημοτικό Σχολείο.

5. Προϋποθέσεις για τη λήψη πτυχίου από το Τμήμα

¹⁴⁴ Το τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Αθηνών μετονομάστηκε σε τμήμα Προσχολικής Αγωγής πρόσφατα με το Π.Δ. υπ' αριθμ. 226, τεύχος Α', αρ.φ. 227/19-10-2006.

Οι σπουδές διαρκούν επτά εξάμηνα. Τα έξι πρώτα εξάμηνα οι σπουδαστές φοιτούν στο Τμήμα και παρακολουθούν μαθήματα θεωρητικά και εργαστηριακά. Το έβδομο εξάμηνο ασκούνται στο επάγγελμα και εκπονούν πτυχιακή εργασία.

Για να καταστεί πτυχιούχος ένας σπουδαστής πρέπει:

1. Να έχουν παρέλθει επτά σπουδαστικά εξάμηνα από την ημέρα της πρώτης εγγραφής του στο Τμήμα.
2. Να έχει εκπληρώσει με επιτυχία όλες του τις υποχρεώσεις σε ό,τι αφορά τα μαθήματα, την άσκηση στο επάγγελμα και την πτυχιακή εργασία.

Οι όροι και οι προϋποθέσεις φοίτησης στο Τμήμα διέπονται από τις διατάξεις του Π.Δ. 498/84 «Κανονισμός σπουδών στα Τ.Ε.Ι.», όπως τροποποιήθηκαν με το Π.Δ. 189/89.

6. Περιεχόμενο σπουδών

Το πρόγραμμα σπουδών των επτά πρώτων εξαμήνων περιλαμβάνει σαράντα (40) μαθήματα. Από αυτά τα εννέα (9) είναι Μαθήματα Γενικής Υποδομής (ΜΓΥ), τα δεκατρία (13) είναι Μαθήματα Ειδικής Υποδομής (ΜΕΥ), τα δεκατέσσερα (14) είναι Μαθήματα Ειδικότητας (ΜΕ) και τα υπόλοιπα τέσσερα (4) είναι Μαθήματα Διοίκησης, Οικονομίας Νομοθεσίας και Ανθρωπιστικών Σπουδών (ΔΟΝΑ). Τα μαθήματα είναι θεωρητικά, εργαστηριακά ή μικτά (θεωρητικά και εργαστηριακά) και είναι όλα υποχρεωτικά.

Οι σπουδαστές καλούνται να παρακολουθήσουν 21-25 ώρες την εβδομάδα ανά τυπικό εξάμηνο. Η παρακολούθηση είναι υποχρεωτική στα εργαστηριακά μαθήματα ή στο εργαστηριακό τμήμα μικτού μαθήματος.

Το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει τα κάτωθι μαθήματα:

Μαθήματα Γενικής Υποδομής

- Βασικές Αρχές Ψυχολογίας
- Ελληνική Γλώσσα
- Παιδική Λογοτεχνία
- Εισαγωγή στις Παιδαγωγικές Επιστήμες
- Παιδιατρική ΙΙ
- Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστήμες της Αγωγής
- Κοινωνιολογία της Οικογένειας και της Εκπαίδευσης
- Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες
- Ξένη Γλώσσα-Ορολογία

Μαθήματα Ειδικής Υποδομής

- Συστηματική Παρατήρηση Βρεφών και Νηπίων
- Παιδιατρική Ι
- Πρώιμες Αλληλεπιδράσεις
- Μουσικοκινητική Αγωγή Ι, ΙΙ
- Παιδιατρική ΙΙΙ
- Αναπτυξιακή Ψυχολογία Ι
- Θεατρικό Παιχνίδι
- Προσχολική Αγωγή και Η/Υ
- Συναισθηματική Ανάπτυξη
- Κουκλοθέατρο
- Κοινωνική Ψυχολογία
- Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία

Μαθήματα Ειδικότητας

- Αγωγή Βρέφους Ι, ΙΙ
- Παιδί και Παιχνίδι
- Αγωγή Μικρού Παιδιού Ι, ΙΙ
- Αρχές Οργάνωσης της Παιδαγωγικής Πράξης Ι, ΙΙ
- Αναπτυξιακή Ψυχολογία ΙΙ
- Σύγχρονες Τάσεις στην Προσχολική Αγωγή Ι, ΙΙ
- Παιδί – Χώρος – Δημιουργικότητα
- Ημερήσια Αγωγή και Φροντίδα Ι, ΙΙ
- Εφαρμογή της Παιδαγωγικής Πράξης

Μαθήματα Διοίκησης, Οικονομίας Νομοθεσίας και Ανθρωπιστικών Σπουδών

- Ειδική Αγωγή
- Διαπολιτισμική Αγωγή
- Στοιχεία Οικολογίας – Περιβαλλοντική Αγωγή
- Οργάνωση και Διοίκηση Βρεφονηπιακών Σταθμών

Τα μαθήματα που επιθυμεί και δικαιούται να παρακολουθήσει ένας σπουδαστής δηλώνονται κατά τη διάρκεια των εγγραφών στην αρχή κάθε εξαμήνου. Η δήλωση γίνεται με βάση τον περιορισμό ανώτατου αριθμού ωρών παρακολούθησης (όχι πάνω από 45/σπουδαστικό εξάμηνο και όχι πάνω από 55/σπουδαστικό εξάμηνο για

τους επί πτυχίω σπουδαστές). Επίσης, δεν δηλώνονται μαθήματα, τα προαπαιτούμενα των οποίων δεν έχει παρακολουθήσει με επιτυχία ο σπουδαστής. Ο περιορισμός δεν ισχύει για τους επί πτυχίω σπουδαστές.

ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ – ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

(αλυσίδες μαθημάτων)

1. Αναπτυξιακή Ψυχολογία I (προαπαιτούμενο) $\Rightarrow$ Αναπτυξιακή Ψυχολογία II (εξαρτώμενο – προαπαιτούμενο) $\Rightarrow$ Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία (εξαρτώμενο).
2. Αρχές Οργάνωσης Παιδαγωγικής Πράξης I (προαπαιτούμενο) $\Rightarrow$ Αρχές Οργάνωσης Παιδαγωγικής Πράξης II (εξαρτώμενο – προαπαιτούμενο) $\Rightarrow$ Εφαρμογή της Παιδαγωγικής Πράξης (εξαρτώμενο).
3. Αγωγή Βρέφους II (προαπαιτούμενο) $\Rightarrow$ Αγωγή Μικρού Παιδιού I (εξαρτώμενο – προαπαιτούμενο) $\Rightarrow$ Αγωγή Μικρού Παιδιού II (εξαρτώμενο).
4. Μουσικοκινητική Αγωγή I (προαπαιτούμενο) $\Rightarrow$ Μουσικοκινητική Αγωγή II (εξαρτώμενο).
5. Παιδιατρική II (προαπαιτούμενο) $\Rightarrow$ Παιδιατρική III (εξαρτώμενο).

Τα θεωρητικά μαθήματα διδάσκονται με μορφή διαλέξεων και διαλογικής συζήτησης, καθώς και με προβολή διαφανειών ή Video, όπου αυτό είναι εφικτό. Ο βαθμός θεωρητικού μαθήματος ή θεωρητικού τμήματος μικτού μαθήματος είναι η συνισταμένη δυο βαθμών: του βαθμού της ενδιάμεσης αξιολόγησης (αν και τα τελευταία χρόνια έχει καταρτηθεί προσωρινά) που διεξάγεται, συνήθως, περί τα μέσα κάθε σπουδαστικού εξαμήνου και του βαθμού που θα λάβει ο σπουδαστής στις γραπτές τελικές εξετάσεις. Η ενδιάμεση αξιολόγηση είναι προαιρετική και στην περίπτωση που ο σπουδαστής δεν επιθυμεί να συμμετάσχει σ' αυτήν, τότε ο βαθμός του είναι αυτός που θα λάβει στις τελικές εξετάσεις.

Τα εργαστηριακά μαθήματα αποσκοπούν, κυρίως, στην εφαρμογή γνώσεων και μεθόδων που αποκτήθηκαν από τα θεωρητικά μαθήματα και έχουν στόχο την εξάσκηση των σπουδαστών σε πρακτικές που θα εφαρμόσουν στο μελλοντικό επάγγελμα. Η βαθμολογία στα εργαστηριακά μαθήματα είναι η συνισταμένη των βαθμών που θα λάβει ο κάθε σπουδαστής κατά την εξέταση (γραφτή, προφορική, εργασία) που γίνεται κατά τη διάρκεια όλου του σπουδαστικού εξαμήνου.

Ο τελικός βαθμός των μικτών μαθημάτων είναι ο μέσος όρος του βαθμού που θα λάβει ο σπουδαστής στο θεωρητικό και στο εργαστηριακό τμήμα του μαθήματος.

7. Άσκηση στο Επάγγελμα

Κατά τη διάρκεια του εβδόμου εξαμήνου οι σπουδαστές ασκούνται στο επάγ-

γελμα, όπως ορίζεται από τους Ν. 1404/83 και 1351/83, το Π.Δ. 174/85 και την απόφαση Ε5/6960/5-10-87 του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Η άσκηση στο Επάγγελμα πραγματοποιείται εφόσον ο σπουδαστής έχει παρακολουθήσει με επιτυχία το σύνολο των μαθημάτων του προγράμματος και δεν οφείλει περισσότερα των τριών μαθήματα και, προπάντων, μαθήματα ειδικότητας. Οι σπουδαστές ασκούνται σε χώρους μελλοντικής επαγγελματικής απασχόλησής τους (Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, Παιδικοί Σταθμοί, Βρεφοκομεία κλπ.). Ασκούνται υποχρεωτικά και σε χώρους, όπου υπάρχουν βρέφη (τρεις από τους έξι μήνες) και σε χώρους όπου υπάρχουν νήπια (τρεις από τους έξι μήνες). Η άσκηση αποτελεί πραγματική «μύηση» στις συνθήκες εργασίας που θα αντιμετωπίσουν αργότερα, αφού είναι εξάωρη ημερησίως (όπως και το ωράριο των πτυχιούχων εργαζομένων στους αντίστοιχους χώρους) και σε ευθύνες όμοιες με αυτές των εργαζομένων. Η γενική εποπτεία της Άσκησης στο Επάγγελμα ασκείται από το Τμήμα μέσω της Επιτροπής Πρακτικής Άσκησης. Στους χώρους εργασίας ορίζεται υπεύθυνος απόφοιτος του Τμήματος, ο οποίος επιβλέπει την επίδοση των ασκουμένων και συνεργάζεται με το Τμήμα.

8. Παροχές προς τους σπουδαστές του Τμήματος

Στους σπουδαστές χορηγούνται:

- δωρεάν βιβλία και διδακτικές σημειώσεις
- υποτροφίες με κριτήριο την επίδοσή τους στις σπουδές σε συνδυασμό με την οικονομική τους κατάσταση.

Στους σπουδαστές, επίσης, παρέχονται:

- σίτιση
- στέγαση
- δάνεια, ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση, καθώς, και
- πλήρης ιατροφαρμακευτική και δωρεάν νοσοκομειακή περίθαλψη.

Για τους εργαζόμενους σπουδαστές προβλέπονται διευκολύνσεις, σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Δ. 483/84 για τη «Διευκόλυνση των σπουδών των εργαζομένων σπουδαστών στα Τ.Ε.Ι.».

Όπως και στους υπόλοιπους σπουδαστές του Τ.Ε.Ι. Αθήνας, με τη βοήθεια ειδικών, προσφέρονται υπηρεσίες, όπως:

- ατομική και ομαδική συμβουλευτική για την αντιμετώπιση προσωπικών δυσκολιών,
- διευκόλυνση και βοήθεια για την εξεύρεση στέγης,

- ενημέρωση σε θέματα εξεύρεσης εργασίας, επαγγελματικής αποκατάστασης και συνέχισης των σπουδών στο εξωτερικό,
- εξυπηρέτηση αλλοδαπών και ομογενών σπουδαστών σε θέματα σπουδών, παραμονής, υποτροφιών κ.ά.,
- μορφωτικές, πολιτιστικές δραστηριότητες, οργανωμένες εκδηλώσεις κοινωνικής αλληλεγγύης, ομάδες ενδιαφερόντων.

9. Σταδιοδρομία, προοπτική απασχόλησης αποφοίτων του Τμήματος

Οι πτυχιούχοι του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας μπορούν να εργαστούν, λόγω της εξειδίκευσής τους και με βάση τα επαγγελματικά τους δικαιώματα (Π.Δ. 523/24-12-91, Τ.Α) είτε αυτοδύναμα είτε σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες:

- Ως υπεύθυνοι για τη μελέτη, οργάνωση και λειτουργία Βρεφικών και Παιδικών Σταθμών,
- Ως παιδαγωγοί παιδιών ηλικίας 0-6 χρόνων,
- Ως εκπαιδευτικό προσωπικό στη Δευτεροβάθμια ή Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, υπεύθυνοι για τη θεωρητική και πρακτική διδασκαλία Βρεφονηπιακών μαθημάτων,
- Ως βοηθοί παιδαγωγών σε χώρους ειδικής προσχολικής αγωγής και ειδικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχουν δηλαδή, δικαίωμα εργασιακής απασχόλησης είτε ως:
 - στελέχη σε Κέντρα Βρεφών και Νηπίων, καθώς, και σε Βρεφικούς και Παιδικούς Σταθμούς ιδιωτικού και δημοσίου τομέα είτε ως
 - αυτοαπασχολούμενοι στα εξής αντικείμενα και δραστηριότητες:
 - ο αγωγή και φροντίδα παιδιών από 0-6 χρόνων,
 - ο ίδρυση και λειτουργία Βρεφικού και Παιδικού Σταθμού,
 - ο εκπαίδευση παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας,
 - ο συμμετοχή σε ερευνητικές ομάδες σε θέματα της ειδικότητάς τους,
 - ο άσκηση κάθε άλλης επαγγελματικής δραστηριότητας που έχει αντικείμενο σχετικό με την επιστημονική τους κατάρτιση.

Οι εργαζόμενοι Βρεφονηπιοκόμοι εξελίσσονται σε όλο το φάσμα της διοικητικής ιεραρχίας της σχετικής με τους τομείς της ειδικότητάς τους, σύμφωνα με την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία.

10. Ερευνητικές δραστηριότητες του Τμήματος

Το κύριο μέλημα του μόνιμου Εκπαιδευτικού Προσωπικού αλλά και των εξω-

τερικών συνεργατών του Τμήματος κατά τη δεκαετία που πέρασε ήταν να ενισχύσει την εφαρμοσμένη έρευνα στους χώρους πρακτικής άσκησης και άσκησης στο επάγγελμα των σπουδαστών, σε συνεργασία με τους εργαζόμενους αποφοίτους του και τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Βρεφονηπιοκόμων (ΠΑ.ΣΥ.ΒΝ – Σύνδεσμος αποφοίτων των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. της χώρας). Για το λόγο αυτό έχει ρίξει όλο το βάρος της προσπάθειάς του στην εφαρμογή νέων ψυχοπαιδαγωγικών γνώσεων και μεθόδων στον τομέα της διδακτικής στους χώρους αγωγής βρεφών και νηπίων. Η προσπάθεια αυτή φαίνεται τόσο από την ύπαρξη 500 περίπου πρωτότυπων ερευνητικών πτυχιακών εργασιών που έχουν εκπονηθεί από σπουδαστές με τη θεωρητική και πρακτική καθοδήγηση μελών του εκπαιδευτικού προσωπικού, από τη συμμετοχή του εκπαιδευτικού προσωπικού, των σπουδαστών και των αποφοίτων σε σεμινάρια, από τη συγγραφή άρθρων και βιβλίων, που σκοπό έχουν, ακριβώς, να μεταδώσουν τις νεοαποκτηθείσες, μέσω αυτών των ερευνών, γνώσεις στους ενδιαφερόμενους για θέματα αγωγής βρεφών και νηπίων.

11. Δυνατότητες παροχής υπηρεσιών προς τρίτους από το Τμήμα

Εκτός από την προσπάθεια συνεχούς επιμόρφωσης των αποφοίτων και όσων ενδιαφέρονται για την αγωγή των παιδιών προσχολικής ηλικίας που, όπως ήδη αναφέρθηκε, γίνεται από το Τμήμα, υπάρχει δυνατότητα οργάνωσης προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, εκπαίδευσης εκπαιδευτών και παρέμβασης στην οργάνωση των χώρων εργασίας.

12. Εργαστηριακοί και άλλοι εκπαιδευτικοί χώροι

Τα μαθήματα διεξάγονται, κυρίως, στους χώρους του Τμήματος, που στεγάζεται σε κτίριο του Κέντρου Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ». Εργαστηριακά μαθήματα γίνονται και σε χώρους μελλοντικής επαγγελματικής απασχόλησης των τελειόφοιτων: Βρεφονηπιακούς Σταθμούς, Παιδικούς Σταθμούς, Βρεφοκομεία κλπ.

Οι εκπαιδευτικοί και εργαστηριακοί χώροι του Τμήματος είναι οι εξής:

- Έξι αίθουσες θεωρητικής διδασκαλίας (μία ανά τυπικό εξάμηνο)
- Εργαστήριο Βρεφονηπιοκομίας
- Εργαστήριο Τεχνικών Εποπτικών Μέσων Βρεφονηπιακής Ηλικίας (ΤΕΜ)
- Εργαστήριο Θεατρικού Παιχνιδιού
- Εργαστήριο Κουκλοθέατρου
- Αίθουσα Μουσικής και Μουσικοκινητικής Αγωγής.

I. 2.3.1.4 Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης

Η Τεχνολογική Εκπαίδευση στη Θεσσαλονίκη ισχύει από το 1970, ενώ μέχρι τότε υπήρχαν τα Κ.Α.Τ.Ε. και Κ.Α.Τ.Ε.Ε. Με τον Ν. 1404/1983 ιδρύεται το τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης.

1. Αντικείμενο σπουδών

Το περιεχόμενο σπουδών του Τμήματος καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο της αγωγής και φροντίδας βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας (από τη γέννησή τους μέχρι την ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης) και παράλληλα εστιάζει και στην επαφή και στη στήριξη της οικογένειάς τους.

Στο ακαδημαϊκό πλαίσιο του συγκεκριμένου περιεχομένου σπουδών η παρεχόμενη εκπαίδευση:

- α) ερευνά και αναπτύσσει όλες τις δυναμικές, οι οποίες καθοδηγούν το σχεδιασμό και την μεθοδολογική εφαρμογή κατάλληλων – αναπτυξιακά - πρακτικών σε όλα τα περιβάλλοντα, όπου παρέχονται υπηρεσίες προσχολικής αγωγής και σε κατάλληλα επίπεδα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ενώ παράλληλα
- β) δίνει έμφαση στην ανάγκη να λαμβάνεται υπόψη η ανάπτυξη και πολιτισμική μοναδικότητα του κάθε παιδιού, έτσι ώστε οι πτυχιούχοι του Τμήματος να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται στα δεδομένα ενός συνεχώς μεταβαλλόμενου περιβάλλοντος λόγω των διαρκών αλλαγών στον τρόπο ζωής και των σύγχρονων κοινωνικών απαιτήσεων.

2. Δομή των σπουδών

Η διάρκεια των σπουδών στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης είναι οκτώ (8) εξάμηνα, σύμφωνα με το Π.Δ. 227/85,τ. Α'. Κατά τη διάρκεια των επτά (7) πρώτων εξαμήνων οι σπουδές περιλαμβάνουν θεωρητική διδασκαλία, ασκήσεις πράξης, εργαστηριακές ασκήσεις, σεμινάρια και επισκέψεις σε χώρους παραγωγής. Το όγδοο εξάμηνο περιλαμβάνει εκπόνηση πτυχιακής εργασίας, κατά τη διάρκεια του οποίου μπορεί να πραγματοποιείται και η άσκηση στο επάγγελμα, όπως προβλέπεται από το Π.Δ. 174/85.

Το πρόγραμμα σπουδών δομείται με βάση τον φόρτο εργασίας (ΦΕ) του φοιτητή (750 ώρες ανά εξάμηνο). Για την επιτυχή παρακολούθηση κάθε μαθήματος καθορίζεται η διδακτέα ύλη και οι μορφές του διδακτικού έργου κατά τρόπο ώστε για

κάθε ώρα θεωρητικής διδασκαλίας ο φοιτητής να διαθέτει δύο ώρες επιπλέον για μελέτη, στην οποία περιλαμβάνεται και ο χρόνος για τη μελέτη των ασκήσεων πράξης, καθώς και για την προετοιμασία των εργαστηριακών ασκήσεων του οικείου μαθήματος. Για την ανάπτυξη του προγράμματος ο ΦΕ ορίζεται σε κάθε μάθημα ως τριπλάσιος του χρόνου θεωρητικής διδασκαλίας και ως ίσος προς το χρόνο εργαστηριακής διδασκαλίας ή ασκήσεως πράξης. Σε κάθε μάθημα του προγράμματος σπουδών κατανέμεται ένας αριθμός Διδακτικών Μονάδων (ΔΜ) του συστήματος ECTS.

Το σύνολο των Διδακτικών Μονάδων των μαθημάτων κάθε εξαμήνου είναι τριάντα (30) και κατανέμεται στα μαθήματα αναλογικά προς το ΦΕ. Κάθε ΔΜ αντιστοιχεί σε 25 ώρες τουλάχιστον ΦΕ. Στο όγδοο εξάμηνο, στην πτυχιακή εργασία κατανέμονται 20 ΔΜ και στην πρακτική άσκηση 10 ΔΜ.

Οι πρακτικές ασκήσεις, ως εφαρμογές της θεωρίας, δηλώνονται στο θεωρητικό μέρος του μαθήματος, αλλά από τη φύση τους προϋποθέτουν την ενεργό συμμετοχή των φοιτητών καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου. Περιλαμβάνουν φροντιστηριακές ασκήσεις, μελέτες περιπτώσεων (casestudies), ατομικές και ομαδικές εργασίες, ανάπτυξη ειδικών θεμάτων από προσκεκλημένους εμπειρογνώμονες, βιβλιογραφικές επισκοπήσεις, βιντεοπροβολές, κλπ. Ειδική βαρύτητα δίνεται στην ανάπτυξη των προσωπικών ικανοτήτων του φοιτητή, περιλαμβανομένης της ανάπτυξης πρωτοβουλιών, της κριτικής σκέψης και της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων.

Για τη λήψη του πτυχίου ο φοιτητής παρακολουθεί επιτυχώς πρόγραμμα 30-40 μαθημάτων, το οποίο περιλαμβάνει μαθήματα γενικής υποδομής 20-30%, ειδικής υποδομής 25-30%, ειδικότητας 25-30% και από 1-2, τουλάχιστον, μαθήματα ανά κατηγορία στο γνωστικό αντικείμενο της διοίκησης, της οικονομίας, της νομοθεσίας και των ανθρωπιστικών σπουδών (ΔΟΝΑ) με ελάχιστο ποσοστό 10-20%. Μαθήματα ειδικής υποδομής και μαθήματα ειδικότητας μπορούν να ταξινομηθούν σε Ομάδες Μαθημάτων Επιλογής. Επίσης, ορισμένα μαθήματα του προγράμματος σπουδών κατανέμονται σε σύνολα μαθημάτων που παρέχουν στο φοιτητή τη δυνατότητα να διαμορφώσει ένα πρόγραμμα επιλογών, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες κλίσεις και προτιμήσεις του. Το πρόγραμμα σπουδών δίνει στο φοιτητή τη δυνατότητα να δηλώσει μαθήματα κατ' επιλογήν υποχρεωτικά σε ποσοστό 20-40%. Η εκπόνηση Πτυχιακής Εργασίας εξασφαλίζει την εμβάθυνση του τελειόφοιτου του Τμήματος σε ένα σοβαρό επίκαιρο θέμα εφαρμοσμένης έρευνας ή σε αντικείμενο που έχει άμεση σχέση με την ειδικότητα των σπουδών.

Η Πρακτική Άσκηση στο επάγγελμα διαρκεί έξι (6) ημερολογιακούς μήνες.

Είναι καθοδηγούμενη και αξιολογούμενη και πραγματοποιείται σε επιχειρήσεις, υπηρεσίες, και άλλους συνεργαζόμενους φορείς, που σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο του Τμήματος.

3. Περιγραφή του Πτυχιούχου του Τμήματος

Οι πτυχιούχοι του Τμήματος κατέχουν τις απαραίτητες επιστημονικές γνώσεις και δεξιότητες, στη διδασκαλία και εφαρμογή μεθόδων που τους δίνουν τη δυνατότητα να ασχολούνται, είτε αυτοδύναμα είτε σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες:

- με τη μελέτη, οργάνωση και λειτουργία χώρων για βρέφη και παιδιά προσχολικής ηλικίας,
- με τη θεωρητική και εφαρμοσμένη διδασκαλία μαθημάτων παιδαγωγικής,
- με το σχεδιασμό, οργάνωση και εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων για την ολόπλευρη ανάπτυξη και αγωγή των βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας,
- με τη στήριξη και την παροχή υπηρεσιών των οικογενειών, αλλά και της κοινότητας μέσω της ανάπτυξης κατάλληλων προγραμμάτων στήριξης και συνεργασίας,
- με ερευνητικά προγράμματα που αφορούν την εξέλιξη και εφαρμογή καινοτομιών στη φροντίδα και αγωγή βρεφών και παιδιών προσχολικής ηλικίας,
- με κάθε άλλη δραστηριότητα, η οποία εναρμονίζεται με το αντικείμενο της ειδικότητάς τους ως απόρροια της εξέλιξης της παιδαγωγικής επιστήμης και ειδικότερα, της εφαρμοσμένης παιδαγωγικής στα βρέφη και τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.

4. Αποστολή του Τμήματος

Αποστολή του Τμήματος είναι να προάγει τη δημιουργία, ανάπτυξη και μετάδοση των γνώσεων στις επιστήμες της προσχολικής αγωγής και φροντίδας βρεφών προσχολικής ηλικίας με τη διδασκαλία και την εφαρμοσμένη έρευνα. Επίσης, συνδυάζοντας αρμονικά τη θεωρία με την πράξη και την εκπαιδευτική τεχνολογία, στοχεύει στη δημιουργία παιδαγωγών, οι οποίοι θα διαθέτουν όλες εκείνες τις απαραίτητες επιστημονικές γνώσεις και δεξιότητες, οι οποίες αποτελούν την απαραίτητη υποδομή για την επιστημονική τους ταυτότητα και την άρτια επαγγελματική τους κατάρτιση σε όλα τα επίπεδα και τις μορφές της σταδιοδρομίας τους. Έτσι θα μπορούν, αφενός, να ανταποκρίνονται με αποτελεσματικότητα στις ανάγκες των παιδιών που θα κληθούν να φροντίσουν και να εκπαιδεύσουν, καθώς, και στις ανάγκες των οικογε-

νειών τους και αφετέρου, θα έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν αποφάσεις και να αναλαμβάνουν ηγετικές θέσεις στο χώρο της προσχολικής αγωγής.

Στο πλαίσιο της αποστολής του το Τμήμα:

- Α. Παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις στον επιστημονικό και εκπαιδευτικό τομέα με τη συμμετοχή, αλλά και τη διοργάνωση συνεδρίων, συμποσίων και ημερίδων.
- Β. Αναπτύσσει διεθνείς συνεργασίες με ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας και του εξωτερικού συμμετέχοντας σε ερευνητικά και επιμορφωτικά προγράμματα και προσκαλώντας ηγετικές φυσιογνωμίες του χώρου για διαλέξεις και ομιλίες.
- Γ. Συνεργάζεται με Βρεφονηπιακούς και Παιδικούς Σταθμούς και με άλλους φορείς, οι οποίοι σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο του Τμήματος.
- Δ. Χρησιμοποιεί τις σύγχρονες τεχνολογίες και εποπτικά μέσα στην εκπαίδευση.
- Ε. Διεξάγει έρευνα.
- ΣΤ. Προετοιμάζει τους φοιτητές/τριες για την ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων που θα τους καταστήσουν ικανούς να είναι ανταγωνιστικοί σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Ζ. Προετοιμάζεται για να είναι δεκτικό σε αλλαγές, σύμφωνα με τις μεταβαλλόμενες εκπαιδευτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Η. Προετοιμάζεται για τη διασφάλιση και συνεχή βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης.
- Θ. Προετοιμάζει τους φοιτητές/τριες να:
 - (α) συνδέσουν την επιστημονική και επαγγελματική τους παρουσία με το τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο πλαίσιο για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες ενός ολοένα και πιο ποικιλόμορφου μαθητικού πληθυσμού προσχολικής ηλικίας, των γονέων τους και σ' όλες εκείνες τις ανάγκες που αναδύονται σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο και οι οποίες ασκούν σημαντική επίδραση τόσο στους ίδιους τους παιδαγωγούς, όσο και στους πληθυσμούς στους οποίους προσφέρουν τις υπηρεσίες τους.
 - (β) συνδέσουν την παράδοση με την καινοτομία, για να μπορούν να στηρίξουν αποτελεσματικά τη μάθηση και την ανάπτυξη των παιδιών βρεφικής και προσχολικής ηλικίας, αντλώντας από μια διευρυμένη «δεξαμενή» διδακτικών μεθόδων, τόσο παραδοσιακών αλλά δοκιμασμένων, όσο και καινοτόμων και πειραματικών.
 - (γ) συνδέσουν τη θεωρία με την πράξη, για να μπορούν οι μελλοντικοί παιδα-

γωγοί να χρησιμοποιούν τις κατάλληλες μεθόδους στην εφαρμογή του επαγγέλματος. Αυτό επιτυγχάνεται μόνον, εφόσον έχουν τη δυνατότητα να δοκιμάζουν όσα έμαθαν σε ποικίλα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα.

- (δ) συνδέσουν το περιεχόμενο των σπουδών με τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση, για να μπορούν οι μελλοντικοί παιδαγωγοί να προσφέρουν υπηρεσίες προσχολικής αγωγής και φροντίδας υψηλής ποιότητας και να υιοθετούν μια στάση διαρκούς αναζήτησης και κριτικής.

5. Μαθήματα

Στα γνωστικά αντικείμενα του Τμήματος περιλαμβάνονται μαθήματα, όπως: Γενικής υποδομής: Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής, Εισαγωγή στην Ψυχολογία, Στατιστική, Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία, Προσχολική Αγωγή και Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές, Νεοελληνική Γλώσσα, Περιβαλλοντική Αγωγή, Αισθητική Αγωγή – Ιστορία Τέχνης, Αγωγή Υγείας, Στοιχεία ανατομίας – φυσιολογίας.

Ειδικής υποδομής: Σύγχρονες Τάσεις προσχολικής αγωγής, Συγκριτική Παιδαγωγική, Κλινική Ψυχολογία, Κοινωνική Ψυχολογία, Εισαγωγή στην Παιδική Λογοτεχνία I, Παιδιατρική, Εξελικτική Παιδιατρική, Βρεφονηπιοκομία I, Βρεφονηπιοκομία II, Εξελικτική Ψυχολογία βρεφικής ηλικίας, Εξελικτική Ψυχολογία νηπιακής ηλικίας, Μεθοδολογία Έρευνας, Θεωρία και Μεθοδολογία δραστηριοτήτων Προσχολικής Αγωγής I, Παιδαγωγική Ψυχολογία, Κοινωνική Παιδαγωγική, Στοιχεία Κοινωνιολογίας της Παιδείας, Κοινωνική Πρόνοια II.

Ειδικότητας: Εικαστικά I, Εικαστικά II, Μουσικοπαιδαγωγική I, Βρεφονηπιοκομία V, Παιδική Λογοτεχνία, Συμβουλευτική Ψυχολογία, Μουσικοκινητική Αγωγή I, Μουσικοκινητική Αγωγή II, Θεατρικό Παιχνίδι, Κουκλοθέατρο, Παιδαγωγικό Υλικό, Βρεφονηπιοκομία III, Ειδική Αγωγή, Νευροφυσιολογία (Βρεφονηπιοκομία VII, Βρεφονηπιοκομία VI, Θεωρία και Μεθοδολογία δραστηριοτήτων Προσχολικής Αγωγής II).

Στην κατηγορία των γνωστικών αντικειμένων ΔΟΝΑ εντάσσονται τα αντικείμενα της Διοίκησης, Οικονομίας, Νομοθεσίας, τα οποία είναι βασικά για την οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων, εργαστηρίων και υπηρεσιών σχετικών με την ειδικότητα, αλλά και αντικείμενα Ανθρωπιστικών σπουδών είτε της ειδικότητας, όπως είναι η Διαπολιτισμική Αγωγή ή του ευρύτερου γνωστικού πεδίου, όπως: Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας I, Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης Βρεφονηπιακών Σταθμών, Οργάνωση και Διοίκηση Παιδικών Σταθμών, Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας II και Κοινωνική Πρόνοια I.

I. 2.3.1.5 Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας Τ.Ε.Ι. Ηπείρου (Ιωάννινα)

Το 1994 δημιουργήθηκε το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου και το Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας υπάγεται πλέον στο Τ.Ε.Ι. Ηπείρου από το ίδιο έτος. Σύμφωνα με το Π.Δ. 523, ΦΕΚ 203/24-12-1991,τ.Α΄, ορίζονται τα εξής: «Οι πτυχιούχοι του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας των Σχολών Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας με βάση τις εξειδικευμένες επιστημονικές και παιδαγωγικές γνώσεις τους ασχολούνται είτε αυτοδύναμα είτε σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες:

- α) στη μελέτη, οργάνωση και λειτουργία Βρεφονηπιακών και Παιδικών Σταθμών,
- β) στην αγωγή και φροντίδα παιδιών προσχολικής ηλικίας από δύο (2) μηνών μέχρι εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο, και
- γ) στη διδασκαλία κι εφαρμογή της Βρεφονηπιοκομίας».

1. Οργάνωση μαθημάτων – Προγράμματα σπουδών

Οι σπουδές στα Τ.Ε.Ι. οργανώνονται με βάση το εξαμηνιαίο μάθημα. Οι βασικές σπουδές στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας διαρκούν οκτώ (8) εξάμηνα σπουδών ή τέσσερα (4) ακαδημαϊκά έτη, στα οποία περιλαμβάνονται οι έξι (6) μήνες Πρακτικής Άσκησης. Κάθε ακαδημαϊκό έτος αποτελείται από το χειμερινό και το εαρινό εξάμηνο σπουδών. Κάθε εξάμηνο περιλαμβάνει τη θεωρητική διδασκαλία, πρακτικές και εργαστηριακές ασκήσεις σε Παιδικούς Σταθμούς και στα εργαστήρια του Τ.Ε.Ι., την πρακτική άσκηση στο επάγγελμα (εξάμηνη πρακτική) και την πτυχιακή εργασία.

Τα μαθήματα του προγράμματος σπουδών διακρίνονται σε γενικά υποχρεωτικά, κατ' επιλογήν υποχρεωτικά και προαιρετικά, ως εξής:

- α) γενικά υποχρεωτικά μαθήματα είναι τα μαθήματα υποδομής και τα βασικά μαθήματα της ειδικότητας, τα οποία είναι υποχρεωτικά για όλους τους σπουδαστές του τμήματος,
- β) κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα είναι τα μαθήματα ειδικότητας που επιλέγονται από τους σπουδαστές από πίνακα περισσότερων μαθημάτων. Τα μαθήματα αυτά μπορεί να είναι ομαδοποιημένα, οπότε ο σπουδαστής επιλέγει υποχρεωτικά όλα τα μαθήματα μιας ομάδας, εκτός αν είναι αδύνατη η διδασκαλία όλων των μαθημάτων της ομάδας και τότε ο σπουδαστής έχει τη δυνατότητα να επιλέξει από άλλη ομάδα μάθημα για τη συμπλήρωση των διδακτικών μονάδων,

γ) προαιρετικά μαθήματα είναι τα μαθήματα γενικής μόρφωσης ή μαθήματα εμβάθυνσης, υποδομής ή διεπιστημονικά.

Κάθε μάθημα του προγράμματος σπουδών του τμήματος χαρακτηρίζεται από έναν αριθμό διδακτικών μονάδων (ΔΜ). Η Διδακτική Μονάδα αντιστοιχεί σε μια εβδομαδιαία ώρα διδασκαλίας, για όλα τα μαθήματα του τμήματος. Η πτυχιακή εργασία χαρακτηρίζεται από δέκα (10) μέχρι δέκα πέντε (15) Διδακτικές Μονάδες (ΔΜ).

Εάν οι γνώσεις που παρέχονται σε ένα μάθημα είναι προϋπόθεση επιτυχούς παρακολούθησης ενός άλλου μαθήματος, το πρώτο μάθημα χαρακτηρίζεται ως προαπαιτούμενο του δεύτερου. Ένα μάθημα μπορεί να είναι ταυτόχρονα και προαπαιτούμενο ενός μαθήματος και εξαρτώμενο από άλλο μάθημα. Για κάθε μάθημα μπορεί να υπάρχουν μέχρι δύο (2) προαπαιτούμενα μαθήματα και σε κάθε προαπαιτούμενο αντιστοιχούν μέχρι δύο (2) εξαρτώμενα μαθήματα. Τα αλληλοσυνδεόμενα με τον τρόπο αυτό μαθήματα σχηματίζουν ομάδες που περιλαμβάνουν μέχρι τρία (3) μαθήματα και δεν έχουν μεταξύ τους κοινά μαθήματα. Ο ολικός αριθμός των προαπαιτούμενων κυμαίνεται μεταξύ 20% και 25% και ο ολικός αριθμός των αλληλοσυνδεόμενων μαθημάτων μεταξύ 36% και 45% του συνόλου των υποχρεωτικών μαθημάτων του τμήματος.

Η Γενική Συνέλευση του Τμήματος αποφασίζει με βάση το περίγραμμα του προγράμματος σπουδών για:

- α) τον αρχικό διαχωρισμό των μαθημάτων σε θεωρητική, φροντιστηριακή και εργαστηριακή μορφή διδασκαλίας,
- β) την ειδικότερη ανάλυση του περιγράμματος και των εβδομαδιαίων ωρών κάθε μαθήματος, και
- γ) τα προαπαιτούμενα και εξαρτώμενα μαθήματα κατά τις διακρίσεις της παραγράφου 3 του άρθρου 4 του Ν. 1404/1983.

Σύμφωνα με το άρθρο 26 του Ν. 1404/83, η Γενική Συνέλευση του τμήματος κατά την κατανομή των μαθημάτων ανά εξάμηνο σπουδών μεριμνά ώστε:

- α) τα τυπικά προγράμματα των τριών πρώτων εξαμήνων σπουδών να μην περιλαμβάνουν κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα,
- β) να διασφαλίζεται η ορθή αλληλουχία μεταξύ των προαπαιτούμενων και των εξαρτημένων από αυτά μαθημάτων, και
- γ) το τυπικό πρόγραμμα κάθε εξαμήνου σπουδών να περιέχει μαθήματα με συνολικό αριθμό εβδομαδιαίων διδακτικών ωρών 30 έως 34.

Κατά την κατάρτιση του ατομικού προγράμματος σπουδών του εξαμήνου ο

σπουδαστής λαμβάνει υποχρεωτικά πρόνοια, ώστε το σύνολο των εβδομαδιαίων ωρών διδασκαλίας για τα μαθήματα που δηλώνει να κυμαίνεται μεταξύ 20 και 45 ωρών.

Η Πρακτική Άσκηση αποτελεί υποχρέωση των σπουδαστών στο 8^ο εξάμηνο των σπουδών τους και παίζει καθοριστικό ρόλο, γιατί οι σπουδαστές απασχολούνται σε πραγματικό εργασιακό περιβάλλον (Βρεφονηπιακοί και Παιδικοί σταθμοί, δημόσιοι και ιδιωτικοί στην Ελλάδα και στο εξωτερικό) αξιοποιώντας και ολοκληρώνοντας τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει. Ο σκοπός της Πρακτικής Άσκησης είναι η απόκτηση εργασιακής εμπειρίας, έτσι ώστε οι σπουδαστές να αποκτήσουν ένα σημαντικό εφόδιο για τη μετέπειτα επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Αναφέρεται χαρακτηριστικά στον *Επαγγελματικό Οδηγό*¹⁴⁵ των *Βρεφονηπιοκόμων* ότι «η εξοικείωση τους με τις πραγματικές παραμέτρους του εργασιακού τους περιβάλλοντος, το 'πέρασμα' από τη θεωρία στην πράξη, καθώς και η συστηματική επαφή τους με το χώρο εργασίας, η εφαρμογή των γνώσεων, αλλά και η συμμετοχή τους σε όλες τις δραστηριότητες των βρεφικών και παιδικών σταθμών αποτελούν τους επιμέρους στόχους της Πρακτικής Άσκησης».

I. 2.3.1.6 Επαγγελματικά Δικαιώματα

Σύμφωνα με τον *Επαγγελματικό Οδηγό*¹⁴⁶ των *Βρεφονηπιοκόμων* (2007) το πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας σκοπό έχει την παροχή θεωρητικής και πρακτικής εκπαίδευσης στους σπουδαστές του, έτσι ώστε ολοκληρώνοντας τις σπουδές τους να είναι επαρκείς ως επαγγελματίες βρεφονηπιοκόμοι και να μπορούν να υλοποιήσουν τις επιστημονικές, τεχνολογικές, καλλιτεχνικές και άλλες γνώσεις τους προσφέροντας ως στελέχη εφαρμογής στην τεχνολογική, οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας. Ως πτυχιούχοι Βρεφονηπιοκόμοι μπορούν να ασκήσουν το επάγγελμα είτε ως στελέχη σε κέντρα βρεφών και νηπίων είτε σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, εκτός των νηπιαγωγείων.

¹⁴⁵ Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας Σ.Ε.Υ.Π., Γραφείο Διασύνδεσης, *Επαγγελματικός Οδηγός Βρεφονηπιοκόμων*, Σεπτέμβριος 2007, σ. 15.

¹⁴⁶ *Ο.π.*, σ. 11.

I. 2.3.1.7 Μορφές διδασκαλίας – Συνδιδασκαλίας

Η εκπαιδευτική διαδικασία κάθε μαθήματος περιλαμβάνει μια από τις εξής μορφές: θεωρητική ή από έδρας διδασκαλία, σεμινάρια, φροντιστηριακές, πρακτικές και εργαστηριακές ασκήσεις, ανάθεση εκπόνησης εργασιών ατομικά ή ομαδικά και εκπαιδευτικές επισκέψεις και εκδρομές. Η θεωρητική ή από έδρας διδασκαλία μαθήματος παρουσιάζει εποπτικά μια ευρεία περιοχή ενός γνωστικού αντικειμένου και το σχετικό μ' αυτή επιστημονικό προβληματισμό. Η διάρκεια της ωριαίας διδασκαλίας των θεωρητικών μαθημάτων και φροντιστηριακών ασκήσεων ορίζεται σε σαράντα (45) λεπτά, οπότε ακολουθεί μεσολάβηση διαλείμματος. Τα σεμινάρια στοχεύουν στην επεξεργασία συγκεκριμένων θεμάτων σε μεγαλύτερο βάθος και έκταση με τη συνεργασία και καθοδήγηση του διδάσκοντα και τη βοήθεια σχετικής βιβλιογραφίας. Οι εργαστηριακές και πρακτικές ασκήσεις πραγματοποιούνται περιοδικά σε κατάλληλους χώρους του Τ.Ε.Ι. ή χώρους εργασίας, στους οποίους οι σπουδαστές κάτω από την επίβλεψη και με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού προσωπικού εκπαιδεύονται κατά μικρές ομάδες στην εφαρμογή θεωρητικών, επαγγελματικών ή τεχνολογικών μεθόδων, τον εθισμό στην ομαδική εργασία, ώστε να αποκτούν τις κατάλληλες δεξιότητες. Οι σπουδαστές υποχρεούνται να παρακολουθούν όλα τα μαθήματα του προγράμματος σπουδών τους, σύμφωνα με τη δήλωσή τους, άρθρα 6 και 7 του Π.Δ. 498/ 84 , (ΦΕΚ 176/14-11-84 τ. Α').

Μετά τη λήξη των μαθημάτων κάθε διδακτικού εξαμήνου ακολουθούν δύο (2) εξεταστικές περίοδοι, δύο (2) εβδομάδων η κάθε μία, κατά τη διάρκεια των οποίων οι σπουδαστές εξετάζονται γραπτά ή προφορικά κατά την κρίση της ομάδας μαθημάτων, σε όλη τη διδακτέα ύλη κάθε μαθήματος που δηλώθηκε από τον σπουδαστή και προβλέπεται από τα αναλυτικά προγράμματα.

Στο όγδοο εξάμηνο κάθε σπουδαστής είναι υποχρεωμένος να εκπονήσει μια πτυχιακή εργασία με θέμα, το οποίο πρέπει να έχει άμεση σχέση με τα πραγματικά προβλήματα της παραγωγής και των υπηρεσιών. Τα τακτικά και έκτακτα μέλη του Επιστημονικού Προσωπικού προτείνουν θέματα πτυχιακής εργασίας, τα οποία εγκρίνονται από την ομάδα μαθημάτων και ανακοινώνονται έγκαιρα στους σπουδαστές. Μετά την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας, η οποία μπορεί να επεκταθεί και πέρα από τη λήξη του τελευταίου εξαμήνου σπουδών, ανάλογα με την έκταση και τις απαιτήσεις του θέματος και ύστερα από έγκριση του επιβλέποντα εκπαιδευτικού, υ-

ποβάλλεται μέσω του πρωτοκόλλου στο Τμήμα. Το συμβούλιο του Τμήματος ορίζει ημερομηνία μέσα στο χρόνο των μαθημάτων κατά την οποία γίνεται παρουσίαση της πτυχιακής εργασίας. Τα μέλη της Επιτροπής εξέτασης της πτυχιακής εργασίας αποφασίζουν, κατά πλειοψηφία, ύστερα από πρόταση του επιβλέποντα εκπαιδευτικού, για τον βαθμό που θα δοθεί στην πτυχιακή εργασία ή σε καθέναν από τους συμμετέχοντες στην ομάδα επεξεργασίας ξεχωριστά. Σε περίπτωση που μια πτυχιακή εργασία κριθεί ελλιπής, αναπέμπεται με συγκεκριμένες παρατηρήσεις για συμπληρωματική επεξεργασία, οπότε επαναλαμβάνεται η διαδικασία υποβολής και παρουσίασης, όπως ορίζεται στο άρθρο 16 παρ. 8 του Π.Δ. 498/84. Ο/Η τελειόφοιτος του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας ανακηρύσσεται ύστερα από αυτή τη δοκιμασία πτυχιούχος, αφού εκπληρώθηκαν όλες οι από το Νόμο απαιτούμενες προϋποθέσεις (άρθρο 27, § 5, του Ν. 1404/83) και ειδικότερα από τη χρονολογία που κατατέθηκε η πτυχιακή εργασία μέσω πρωτοκόλλου της Σχολής ως τελευταία προϋπόθεση.

I. 2.3.1.8 Τα εργαστήρια στα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας

Τα εργαστήρια¹⁴⁷ δεν αποτελούν ανεξάρτητο μάθημα στα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας αλλά μέρος ενός μικτού¹⁴⁸ εξαμηνιαίου μαθήματος. Τα εργαστήρια πραγματοποιούνται σε κατάλληλους χώρους εντός του Τ.Ε.Ι. ή σε χώρους εργασίας στους Βρεφονηπιακούς και Παιδικούς Σταθμούς εκτός Τ.Ε.Ι., υπό την επίβλεψη και την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού προσωπικού ή των εργαστηριακών και επιστημονικών συνεργατών του Τμήματος. Οι σπουδαστές εκπαιδεύονται σε μικρές ομάδες στην εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων κατά γνωστικό αντικείμενο, αναλαμβάνοντας υπευθυνότητες ανά γνωστικό πεδίο. Τα εργαστήρια πραγματοποιούνται, επίσης, και εντός των Τμημάτων Τ.Ε.Ι. κατανεμημένα σε τμήματα των είκοσι ή τριάντα σπουδαστών, όπως προβλέπεται από τον κανονισμό σπουδών, ανάλογα με το γνωστικό αντικείμενο. Οι εργαστηριακές-πρακτικές ασκήσεις εντός του Τ.Ε.Ι. είναι δυνατόν να διεξάγονται σε μικρότερες ομάδες των είκοσι ατόμων ανάλογα με τις ανάγκες των γνωστικών αντικειμένων, μετά από απόφαση των Τομέων και των συλλογικών οργάνων των Τμημάτων.

¹⁴⁷ Τα εργαστήρια είναι ουσιαστικά πρακτικές ασκήσεις συγκεκριμένων γνωστικών μαθημάτων.

¹⁴⁸ Μικτό μάθημα θεωρείται το μάθημα το οποίο πρέπει ο σπουδαστής να το παρακολουθήσει υποχρεωτικά και αποτελείται από το θεωρητικό και το εργαστηριακό μέρος.

Στα ομότιτλα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας Ιωαννίνων, Θεσσαλονίκης και Αθηνών το εργαστηριακό μέρος των μικτών μαθημάτων ονομάζεται εργαστήριο και αποτελεί ουσιαστικά εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων του κάθε μικτού μαθήματος ή, όπως θα μπορούσε να υποστηριχθεί, είναι πρακτικές ασκήσεις δεδομένου ότι ο σπουδαστής κατά τη διάρκεια του εξαμήνου υποχρεώνεται να συμμετέχει ενεργά αναλαμβάνοντας υπευθυνότητες, όπως π.χ. στη Μουσικοπαιδαγωγική, στη Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων για το παιχνίδι κλπ. Δεν υπάρχει ξεχωριστή δραστηριότητα (εργαστήριο) που να μην αποτελεί τμήμα του μαθήματος. Σχετικά με την ποικιλία των μικτών μαθημάτων και κατ' επέκταση των εργαστηριακών μαθημάτων στα ομότιτλα Τμήματα αποτυπώνεται συνοπτικά στους πίνακες 3 και 4. Για την επιτυχή παρακολούθηση του εργαστηριακού μέρους μικτού μαθήματος απαιτείται ο σπουδαστής να έχει ολοκληρώσει με επιτυχία, τουλάχιστον, το 80% των πραγματοποιηθεισών ασκήσεων–εργαστηρίων κατά τη διάρκεια του εξαμήνου. Την τελευταία εβδομάδα του εξαμήνου πραγματοποιούνται συμπληρωματικά εργαστήρια για σπουδαστές που τους υπολείπονται μέχρι δύο εργαστήρια.

Οι αξιολογήσεις των εργαστηρίων των μικτών μαθημάτων γίνονται κατά τη διάρκεια ή στο τέλος του εξαμήνου. Σε ό,τι αφορά την εποπτεία των εργαστηρίων στους χώρους των Βρεφονηπιακών και Παιδικών Σταθμών αυτή πραγματοποιείται για την Αθήνα και Θεσσαλονίκη βάσει του εβδομαδιαίου ωρολογίου προγράμματος από μέλη Ε.Π. (Εκπαιδευτικού Προσωπικού) των αντίστοιχων ειδικοτήτων του Τμήματος, όπως Παιδαγωγοί, Μουσικοπαιδαγωγοί, Εικαστικοί κλπ., ενώ στα Ιωάννινα η εποπτεία γίνεται μόνο από εργαστηριακούς συνεργάτες που προσλαμβάνονται μετά από προκήρυξη, σε ετήσια βάση, ειδικότητας βρεφονηπιοκόμου. Ο τελικός βαθμός κάθε μικτού μαθήματος, είναι το άθροισμα της αξιολόγησης (βαθμού) του θεωρητικού και εργαστηριακού μέρους και η εξαγωγή του μέσου όρου.

I. 2.3.1.9 Πρακτική Άσκηση

Σύμφωνα με τον Νόμο πλαίσιο του Τ.Ε.Ι. 1404/1983 η πρακτική άσκηση των σπουδαστών/στριών αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των σπουδών και πραγματοποιείται σε θεσμοθετημένες θέσεις του δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα μετά από σχετικό προγραμματισμό και σχεδιασμό. Η πρακτική άσκηση των σπουδαστών/στριών υλοποιείται στο όγδοο εξάμηνο των σπουδών τους και εποπτεύεται από μέλη εκπαιδευτικού προσωπικού των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας με βάση το συγκεκριμένο περίγραμμα πρακτικής άσκησης. Η άσκηση των σπουδαστών/στριών στο επάγγελμα είναι υποχρεωτική, διαρκεί έξι μήνες (ημερολογιακό εξάμηνο) και θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για τη λήψη του πτυχίου τους.

Οι σπουδαστές/στριες κατά τη διάρκεια της εξαμηνιαίας τους άσκησης απασχολούνται σε πραγματικό εργασιακό περιβάλλον, σε βρεφικούς και παιδικούς Σταθμούς, δημοσίους ή ιδιωτικούς στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό αξιοποιώντας και ολοκληρώνοντας τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών τους σπουδών, καθώς επίσης και την εξοικείωσή τους με την εργασιακή πραγματικότητα.

I. 2.3.1.9.1. Σκοπός της πρακτικής άσκησης

Βασικός σκοπός της πρακτικής άσκησης είναι να αποκτήσουν οι σπουδαστές/στριες την εμπειρία που θεωρείται σημαντικό εφόδιο για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία. Ως ιδιαίτερος στόχος της άσκησης στο επάγγελμα των σπουδαστών/στριών είναι η εξοικείωσή τους με τις πραγματικές συνθήκες του εργασιακού τους περιβάλλοντος, η μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη καθώς και η συστηματική επαφή τους με το χώρο εργασίας, η εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων αλλά και η συμμετοχή τους σε όλες τις δραστηριότητες των βρεφικών και παιδικών σταθμών¹⁴⁹.

Η άσκηση στο επάγγελμα αποσκοπεί, επίσης, στην ενημέρωση των ασκούμενων για τη διάρθρωση και λειτουργία των βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών, για τους κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις συνθήκες

¹⁴⁹ *Επαγγελματικός Οδηγός Βρεφονηπιοκόμων*, Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, Γραφείο Διασύνδεσης 2007, σ. 15-16.

εργασίας¹⁵⁰.

I. 2.3.1.9.2 Προϋποθέσεις πρακτικής άσκησης

Για την υλοποίηση της πρακτικής άσκησης οι σπουδαστές/τριες πρέπει να έχουν παρακολουθήσει με επιτυχία το σύνολο των θεωρητικών και εργαστηριακών μαθημάτων του προγράμματος σπουδών και να μην οφείλουν περισσότερα των τριών μαθημάτων και, κυρίως, όχι μαθήματα ειδικότητας. Για να πραγματοποιηθεί η πρακτική άσκηση πρέπει οι χώροι εργασίας και συγκεκριμένα ο περιβάλλον χώρος των Βρεφονηπιακών και παιδικών Σταθμών να είναι κατάλληλοι και να πληρούνται οι προϋποθέσεις στελέχωσης σε εκπαιδευτικό προσωπικό (πτυχιούχοι βρεφονηπιοκόμοι Τ.Ε.Ι. – Νηπιαγωγοί), σε διοικητικό και τεχνικό προσωπικό, και να υπάρχει επάρκεια υποδομής του φορέα υποδοχής.

Ωστόσο, οι παιδικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί που ανήκουν στον δημόσιο τομέα και λειτουργούν υπό την Εποπτεία του Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων¹⁵¹ και κατ' επέκταση οι δημοτικοί των Ο.Τ.Α., « ... *ορίζονται πάγια ως κέντρα πρακτικής άσκησης, για την πρακτική άσκηση και την άσκηση στο επάγγελμα των σπουδαστών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας των Σχολών Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας των Τ.Ε.Ι. ...* »¹⁵².

Η γενική εποπτεία της Πρακτικής Άσκησης στο επάγγελμα ασκείται από τα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας μέσω της Επιτροπής πρακτικής άσκησης που αποτελείται από τρία μέλη Ε.Π., τα οποία ορίζονται από τα συλλογικά όργανα των Τμημάτων, με τη συμμετοχή δύο εκπροσώπων σπουδαστών. Η Επιτροπή αυτή είναι υπεύθυνη για τον έλεγχο της καταλληλότητας των εργασιακών χώρων – χώρων υποδοχής, την υλοποίηση της πρακτικής άσκησης, καθώς επίσης και για την τοποθέτηση των σπουδαστών σε θέσεις πρακτικής άσκησης μετά από έγκριση των αντίστοιχων φορέων.

Η πρακτική άσκηση των σπουδαστών υποστηρίζεται από μέλη του τμήματος που ορίζονται ως επόπτες πρακτικής άσκησης και έχουν ως καθήκοντα τα εξής¹⁵³:

¹⁵⁰ Οδηγός Πρακτικής Άσκησης, Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, 2008, ΕΠΑΣ Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, Γ' Φάση, Ιδρυματικός Υπεύθυνος: Τάγκας Περικλής 6.3.

¹⁵¹ ΦΕΚ Β', 375/22-3-1989.

¹⁵² *Αυτόθι.*

¹⁵³ Οδηγός Πρακτικής, ό.π., σ. 6.

- Επίσκεψη σε τακτικά χρονικά διαστήματα του χώρου υλοποίησης της Π.Α. και έλεγχος των συνθηκών άσκησης του αντικειμένου εργασίας και της απόδοσης του ασκούμενου,
- Έλεγχος του ημερησίου ημερολογίου περίληψης εργασιών που τηρεί ο ασκούμενος, σε ειδικό τμήμα του βιβλίου Π.Α.
- Σύνταξη μηνιαίας και τελικής έκθεσης αξιολόγησης της Π.Α., σε ειδικό τμήμα του βιβλίου Π.Α.
- Καθοδήγηση του ασκούμενου καθ' όλη τη διάρκεια της Π.Α. για την καλύτερη διεξαγωγή της.

I. 2.3.1.9.3 Τα στάδια της πρακτικής άσκησης

Κατά την υλοποίηση της Πρακτικής Άσκησης ο σπουδαστής ακολουθεί τα παρακάτω στάδια¹⁵⁴:

- Το πρώτο στάδιο διαρκεί τέσσερις (4) εβδομάδες. Επιδιώκεται η γνωριμία με τα βρεφονήπια και η συμμετοχή του/της σπουδαστή/στριας στο έργο της βρεφονηπιοκόμου-νηπιαγωγού (ως βοηθός) στη φροντίδα, διατροφή, διαπαιδαγώγηση καθώς και στην απασχόληση χειροτεχνικών εργασιών, παιχνίδι κλπ.
- Το δεύτερο στάδιο διαρκεί δέκα (10) εβδομάδες. Ο σπουδαστής συντονίζει το πρόγραμμα του βρεφονηπιακού-παιδικού σταθμού (διατροφή, παιδαγωγικές απασχολήσεις βρεφονηπίων) με τη συμμετοχή της υπεύθυνης βρεφονηπιοκόμου-νηπιαγωγού.
- Το τρίτο στάδιο διαρκεί οκτώ (8) εβδομάδες. Ο/η σπουδαστής/τρια αναλαμβάνει την πλήρη υπευθυνότητα του βρεφονηπιακού-παιδικού σταθμού με την εποπτεία της υπεύθυνης βρεφονηπιοκόμου-νηπιαγωγού.
- Το τέταρτο στάδιο διαρκεί δύο (2) εβδομάδες. Σ' αυτό το στάδιο γίνεται ενημέρωση και άσκηση σε θέματα διοικητικά και διαχειριστικά όπως εγγραφή βρεφών και νηπίων, αλληλογραφία με διάφορες υπηρεσίες, αρχειοθέτηση, κατανομή δαπανών κλπ. από τη διευθύντρια του βρεφονηπιακού – παιδικού Σταθμού.

¹⁵⁴ Επαγγελματικός Οδηγός Βρεφονηπιοκόμων, ό.π., σ. 17.

Για την επικύρωση της πρακτικής άσκησης ο/η σπουδαστής/τρια καταθέτει στη γραμματεία του Τμήματος το βιβλίο πρακτικής συμπληρωμένο, το οποίο ελέγχεται από τον Προϊστάμενο του Τμήματος.

I. 2.3.1.10 Εκπαιδευτικό προσωπικό Τ.Ε.Ι.

Το διδακτικό και ερευνητικό έργο των Τ.Ε.Ι. ασκείται από το εκπαιδευτικό προσωπικό (Ε.Π.) το οποίο χωρίζεται σε τέσσερις βαθμίδες¹⁵⁵: καθηγητής, αναπληρωτής καθηγητής (τακτικοί και αναπληρωτές καθηγητές μόνιμοι), επίκουρος καθηγητής και καθηγητής εφαρμογών (επί θητεία). Τα μέλη του Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. ανάλογα με τη βαθμίδα πρέπει να συνδυάζουν *«κατάλληλη θεωρητική κατάρτιση και βαθιά επαγγελματική εμπειρία»*¹⁵⁶. Για την εκλογή σε θέση στις πρώτες βαθμίδες καθηγητή, αναπληρωτή καθηγητή, επίκουρου καθηγητή απαιτείται διδακτορικό δίπλωμα, ενώ για τη βαθμίδα καθηγητή εφαρμογών μεταπτυχιακός τίτλος με συνάφεια στην ειδικότητα της θέσης που προκηρύσσεται. Ωστόσο, για την κρίση της εκλογής, σημαντικό ρόλο έχει το διδακτικό, επαγγελματικό έργο, η ερευνητική και η επιστημονική δραστηριότητα.

Εκτός από τα μέλη Ε.Π. στα Τ.Ε.Ι. και κατ' επέκταση και στα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας *«για την κάλυψη διδακτικών, ερευνητικών ή άλλων επιστημονικών αναγκών»*¹⁵⁷ μπορούν να προσληφθούν μέλη Ε.Π. με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου που διαρκεί για ένα ακαδημαϊκό έτος με δυνατότητα ανανέωσης για δύο ακόμα ακαδημαϊκά έτη. Η πρόσληψη γίνεται σε θέσεις επιστημονικού συνεργάτη και εργαστηριακού συνεργάτη. Ως προσόντα ορίζονται τα ίδια με του Επίκουρου Καθηγητή για τον επιστημονικό συνεργάτη και για τον εργαστηριακό συνεργάτη τα ίδια με του Καθηγητή Εφαρμογών.

Εάν οι υποψήφιοι για θέσεις εργαστηριακών και επιστημονικών συνεργατών δεν έχουν τα απαιτούμενα προσόντα για τις προκηρυχθείσες θέσεις, τότε επιτρέπεται η ανάθεση διδακτικού έργου με το αντίστοιχο βασικό πτυχίο για τον εργαστηριακό συνεργάτη και με διδακτορικό για τους επιστημονικούς συνεργάτες¹⁵⁸. Ωστόσο στις προκηρύξεις των περιφερειακών Τ.Ε.Ι., όπως π.χ. στο Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, λόγω έλλειψης

¹⁵⁵ Μέχρι και πριν από τον Ν. 3549/2007 τα μέλη Ε.Π. χωρίζονταν σε τρεις βαθμίδες: καθηγητής, επίκουρος καθηγητής και καθηγητής εφαρμογών.

¹⁵⁶ Άρθρο 15, παρ. 3, περ. α, Ν 1404/1983.

¹⁵⁷ Άρθρο 19, παρ. 1, περ. α, Ν 1404/1983, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 4 περίπτωση γ' του Ν. 2916/2001.

¹⁵⁸ Άρθρο 19, παρ. 2, Ν 1404/1983 όπως αντικαταστάθηκε.

υποψηφιοτήτων δίνεται η δυνατότητα για τις θέσεις των επιστημονικών συνεργατών να προσλαμβάνονται και Εργαστηριακοί Συνεργάτες, όταν δεν υπάρχουν υποψήφιοι με διδακτορικό δίπλωμα, παρά τον ισχύοντα νόμο.

Πίνακας 3. Εκπαιδευτικό προσωπικό των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας κατά το χρονικό διάστημα διεξαγωγής της έρευνας.

Εκπαιδευτικό προσωπικό	Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας		
	Θεσ/νίκης	Αθήνας	Ιωαννίνων
Καθηγητές	1	1	4
Αναπληρωτές Καθηγητές	1	2	-
Επίκουροι Καθηγητές	1	2	-
Καθηγητές Εφαρμογών	3	2	2
ΕΕΠ	-	-	1
ΕΤΠ	-	1	-
Επιστημονικοί Συνεργάτες	14	6	8
Εργαστηριακοί Συνεργάτες	16	33*	37

* 4 εργαστηριακοί συνεργάτες από τους 33 είχαν προσληφθεί από άλλα Τμήματα και συμπλήρωναν ωράριο στα Τμήματα Προσχολικής Αγωγής του Τ.Ε.Ι. Αθηνών.

Πηγή: Προσαρμογή από τους Οδηγούς Σπουδών των τριών Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας

Πίνακας 4. Ενεργοί σπουδαστές κατά το χρονικό διάστημα διεξαγωγής της έρευνας.

Ενεργοί Σπουδαστές	Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας		
	Θεσ/νίκης	Αθήνας	Ιωαννίνων
	750	703	969

Πηγή: Προσαρμογή από τους Οδηγούς Σπουδών των τριών Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας

Όπως διαπιστώνεται από τους παραπάνω πίνακες, η αναλογία μελών Ε.Π. και σπουδαστών είναι ανεπαρκής και στα τρία ομότιπλα τμήματα λόγω του μεγάλου αριθμού των σπουδαστών, εν αντιθέσει με τον μικρό αριθμό των μελών Ε.Π. Συνεπώς, η εκπαίδευση των σπουδαστών στηρίζεται κατά βάση στους συμβασιούχους επιστημονικούς και εργαστηριακούς συνεργάτες. Επίσης, και στα εργαστηριακά μαθήματα

η αναλογία μεταξύ μελών Ε.Π. και σπουδαστών κρίνεται ανεπαρκής καθώς ο αριθμός των διδασκόντων-διδασκομένων είναι 1 προς 50 περίπου, ενώ οι λοιπές εργαστηριακές ώρες που πραγματοποιούνται σε αντίστοιχους χώρους των βρεφονηπιακών-παιδικών σταθμών είναι 1 προς 20.

Ι. 2.4 Κριτική επισκόπηση Προγραμμάτων Σπουδών των τριών ομότιτλων Τμημάτων

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται οι τίτλοι των θεωρητικών μαθημάτων και όχι το περιεχόμενό τους, τα οποία αποτελούν το Πρόγραμμα Σπουδών στα τρία Τ.Ε.Ι. Από την καταγραφή φαίνεται ότι υπάρχει διαφοροποίηση στον αριθμό των μαθημάτων που διδάσκονται στα τρία Τ.Ε.Ι. Στη Θεσσαλονίκη διδάσκονται υποχρεωτικά ή επιλογής υποχρεωτικά 47 μαθήματα (24 υποχρεωτικά, 23 επιλογής υποχρεωτικά), στα Ιωάννινα 49 (31 υποχρεωτικά 18 επιλογής υποχρεωτικά), ενώ στην Αθήνα ο αριθμός των μαθημάτων ανέρχεται στα 40 (όλα υποχρεωτικά). Η κατανομή των θεωρητικών μαθημάτων ανά ομότιτλο τμήμα, όπως απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα, αναδεικνύει την ετερογένεια των θεωρητικών μαθημάτων των Προγραμμάτων Σπουδών.

Πίνακας 5. Κατανομή θεωρητικών μαθημάτων ανά Ομότιτλο Τμήμα.

Μαθήματα	Θεσσαλονίκη				Αθήνα				Ιωάννινα			
	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π
Αγωγή Βρέφους Ι					✓	✓						
Αγωγή Βρέφους ΙΙ					✓	✓						
Αγωγή Μικρού Παιδιού Ι					✓	✓						
Αγωγή Μικρού Παιδιού ΙΙ					✓	✓						
Αγωγή Υγείας	✓		✓						✓	✓		
Αισθητική Αγωγή – Εικαστικά	✓	✓							✓	✓		
Αισθητική Αγωγή – Ιστορία Τέχνης	✓		✓									
Αναπτυξιακή Παιδιατρική									✓	✓		
Αναπτυξιακή Ψυχολογία Ι					✓	✓						
Αναπτυξιακή Ψυχολογία ΙΙ					✓	✓						
Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία					✓	✓						
Αρχές Οργάνωσης Παιδαγωγικής Πράξης Ι					✓	✓						
Αρχές Οργάνωσης Παιδαγωγικής Πράξης ΙΙ					✓	✓						
Βασικές Αρχές Ψυχολογίας					✓	✓						
Βρεφονηπιοκομία Ι	✓	✓							✓	✓		
Βρεφονηπιοκομία ΙΙ	✓	✓							✓	✓		
Βρεφονηπιοκομία ΙΙΙ	✓	✓							✓	✓		
Βρεφονηπιοκομία ΙV	✓	✓							✓	✓		
Βρεφονηπιοκομία V	✓	✓							✓	✓		
Γενική Παιδιατρική									✓	✓		
Δεοντολογία Επαγγέλματος									✓		✓	
Διαπολιτισμική Αγωγή	✓		✓		✓	✓			✓	✓		
Διοίκηση και Διαχείριση Βρεφονηπιακών Σταθμών									✓	✓		
Ειδική Αγωγή	✓		✓		✓	✓			✓		✓	
Εικαστικά ΙΙ									✓	✓		
Εικαστικά ΙΙΙ									✓	✓		
Εισαγωγή στην Επιστήμη της Αγωγής	✓	✓							✓	✓		
Εισαγωγή στην	✓		✓									

Μαθήματα	Θεσσαλονίκη				Αθήνα				Ιωάννινα			
	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π
Κοινωνιολογία												
Εισαγωγή στην Ψυχολογία	✓	✓							✓	✓		
Εισαγωγή στις Παιδαγωγικές Επιστήμες					✓	✓						
Ελληνική Γλώσσα					✓	✓			✓		✓	
Εξειδικτική Παιδιατρική	✓		✓									
Εξειδικτική Ψυχολογία									✓	✓		
Εξειδικτική Ψυχολογία Βρεφικής Ηλικίας	✓	✓										
Εξειδικτική Ψυχολογία Νηπιακής Ηλικίας	✓	✓										
Εργασιακές Σχέσεις									✓		✓	
Εφαρμογή της Παιδαγωγικής Πράξης					✓	✓						
Ημερήσια Αγωγή και Φροντίδα Ι					✓	✓						
Ημερήσια Αγωγή και Φροντίδα ΙΙ					✓	✓						
Θεατρικό Παιχνίδι	✓		✓		✓	✓			✓		✓	
Κινητική Αγωγή Προσχολικής Ηλικίας									✓	✓		
Κλινική Ψυχολογία	✓		✓						✓		✓	
Κοινωνιολογία της Οικογένειας και Εκπαίδευσης					✓	✓						
Κοινωνική Παιδαγωγική	✓	✓										
Κοινωνική Πρόνοια Ι	✓		✓									
Κοινωνική Πρόνοια ΙΙ	✓		✓									
Κοινωνική Ψυχολογία	✓		✓									
Κοινωνική Ψυχολογία					✓	✓						
Κοινωνιολογία Εκπαίδευσης									✓		✓	
Κοινωνιολογία της Παιδείας	✓		✓									
Κουκλοθέατρο	✓		✓		✓	✓			✓		✓	
Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες					✓	✓						
Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων Ι	✓	✓							✓	✓		

Μαθήματα	Θεσσαλονίκη				Αθήνα				Ιωάννινα			
	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π
Μεθοδολογία	✓	✓							✓	✓		
Δραστηριοτήτων Ι Ι												
Μεθοδολογία Έρευνας	✓	✓							✓	✓		
Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστήμες της Αγωγής					✓	✓						
Μουσικοκινητική Ι	✓	✓			✓	✓						
Μουσικοκινητική ΙΙ	✓		✓		✓	✓						
Μουσικοπαιδαγωγική Ι	✓	✓							✓	✓		
Μουσικοπαιδαγωγική ΙΙ	✓	✓							✓	✓		
Μουσικοπαιδαγωγική ΙΙΙ									✓	✓		
Μουσικοπαιδαγωγική ΙV									✓	✓		
Νεογνολογία									✓	✓		
Νευροφυσιολογία	✓		✓									
Ξένη Γλώσσα Ειδικότητας – Ορολογία					✓	✓			✓	✓		
Οργάνωση – Διοίκηση Β.Ν.Σ.	✓		✓		✓	✓						
Οργάνωση Βρεφονηπιακού Σταθμού									✓		✓	
Παιδαγωγική ΜΜΕ									✓		✓	
Παιδαγωγική Ψυχολογία	✓	✓							✓	✓		
Παιδαγωγικό Υλικό	✓		✓						✓		✓	
Παιδί – Χώρος – Δημιουργικότητα					✓	✓						
Παιδί και Παιχνίδι					✓	✓						
Παιδιατρική Ι	✓		✓		✓	✓						
Παιδιατρική ΙΙ					✓	✓						
Παιδιατρική ΙΙΙ					✓	✓						
Παιδική Λογοτεχνία Ι	✓	✓			✓	✓			✓	✓		
Παιδική Λογοτεχνία ΙΙ									✓	✓		
Περιβαλλοντική Αγωγή	✓	✓			✓	✓			✓		✓	
Πηλοπλαστική									✓		✓	
Προσχολική Αγωγή Η/Υ					✓	✓						
Προσχολική Παιδαγωγική	✓	✓							✓	✓		
Πρώιμες Αλληλεπιδράσεις					✓	✓						
Στατιστική	✓		✓						✓		✓	

Μαθήματα	Θεσσαλονίκη				Αθήνα				Ιωάννινα			
	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π
Στοιχεία Ανατομίας – Φυσιολογίας	✓	✓										
Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας Ι	✓		✓						✓		✓	
Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας ΙΙ	✓		✓									
Στοιχεία Οικονομικής									✓		✓	
Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης	✓	✓										
Συγκριτική Παιδαγωγική	✓		✓						✓		✓	
Σύγχρονες Τάσεις Προσχολικής Αγωγής	✓		✓		✓	✓			✓	✓		
Σύγχρονες Τάσεις Προσχολικής Αγωγής ΙΙ					✓	✓						
Συμβουλευτική Ψυχολογία	✓	✓							✓		✓	
Συναισθηματική Ανάπτυξη					✓	✓						
Συστηματική Παρατήρηση Βρεφών και Νηπίων					✓	✓						
Σύνολο	47	24	23	0	40	40	0	0	49	31	18	0

Δ= διδάσκεται, Υ= υποχρεωτικό, ΕΥ= επιλογής υποχρεωτικό, Π= προαιρετικό.

Πηγή: Προσαρμογή από τους Οδηγούς Σπουδών των τριών Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας

Αναφορικά με τα εργαστηριακά–πρακτικής μαθήματα, επίσης διαπιστώνεται ετερογένεια. Συγκεκριμένα, στη Θεσσαλονίκη υπάρχουν εργαστήρια–πρακτικές για 20 μαθήματα (14 υποχρεωτικά, 6 επιλογής υποχρεωτικά), στην Αθήνα 22 εργαστήρια–πρακτικές όλα υποχρεωτικά και στα Ιωάννινα 19 εργαστήρια–πρακτικές εκ των οποίων επίσης όλα υποχρεωτικά.

Πίνακας 6. Κατανομή μαθημάτων εργαστηριακών – πρακτικής ανά Ομότιτλο Τμήμα.

Μαθήματα	Θεσσαλονίκη				Αθήνα				Ιωάννινα			
	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π
Αγωγή Βρέφους Ι					✓	✓						
Αγωγή Βρέφους ΙΙ					✓	✓						
Αγωγή Μικρού Παιδιού Ι					✓	✓						
Αγωγή Μικρού Παιδιού ΙΙ					✓	✓						
Αισθητική Αγωγή – Εικαστικά	✓	✓							✓	✓		
Αρχές Οργάνωσης Παιδαγωγικής Πράξης Ι					✓	✓						
Αρχές Οργάνωσης Παιδαγωγικής Πράξης ΙΙ					✓	✓						
Βρεφονηπιοκομία Ι	✓	✓							✓	✓		
Βρεφονηπιοκομία ΙΙ	✓	✓							✓	✓		
Βρεφονηπιοκομία ΙΙΙ	✓	✓							✓	✓		
Βρεφονηπιοκομία ΙV	✓	✓							✓	✓		
Βρεφονηπιοκομία V	✓	✓							✓	✓		
Διαπολιτισμική Αγωγή									✓	✓		
Εικαστικά ΙΙ									✓	✓		
Εικαστικά ΙΙΙ									✓	✓		
Εφαρμογή της Παιδαγωγικής Πράξης					✓	✓						
Ημερήσια Αγωγή και Φροντίδα Ι					✓	✓						
Ημερήσια Αγωγή και Φροντίδα ΙΙ					✓	✓						
Θεατρικό Παιχνίδι	✓		✓		✓	✓						
Κινητική Αγωγή Προσχολικής Ηλικίας									✓	✓		
Κοινωνική Παιδαγωγική	✓	✓										
Κουκλοθέατρο	✓		✓		✓	✓						
Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων Ι	✓	✓							✓	✓		
Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων ΙΙ	✓	✓							✓	✓		
Μεθοδολογία Έρευνας	✓	✓							✓	✓		
Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστήμες της					✓	✓						

Μαθήματα	Θεσσαλονίκη				Αθήνα				Ιωάννινα			
	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π
Αγωγής												
Μουσικοκινητική Ι	✓	✓			✓	✓						
Μουσικοκινητική ΙΙ	✓		✓		✓	✓						
Μουσικοπαιδαγωγική Ι	✓	✓							✓	✓		
Μουσικοπαιδαγωγική ΙΙ	✓	✓							✓	✓		
Μουσικοπαιδαγωγική ΙΙΙ									✓	✓		
Μουσικοπαιδαγωγική ΙV									✓	✓		
Ξένη Γλώσσα Ειδικότητας – Ορολογία					✓	✓			✓	✓		
Παιδαγωγικό Υλικό	✓		✓									
Παιδί – Χώρος – Δημιουργικότητα					✓	✓						
Παιδί και Παιχνίδι					✓	✓						
Παιδική Λογοτεχνία					✓	✓						
Περιβαλλοντική Αγωγή	✓	✓										
Προσχολική Αγωγή και Η/Υ					✓	✓						
Συγκριτική Παιδαγωγική	✓		✓									
Σύγχρονες Τάσεις Προσχολικής Αγωγής	✓		✓		✓	✓			✓	✓		
Σύγχρονες Τάσεις Προσχολικής Αγωγής ΙΙ					✓	✓						
Συστηματική Παρατήρηση Βρεφών και Νηπίων					✓	✓						
Σύνολο	20	14	6		22	22	0		19	19	0	

Δ= διδάσκεται, Υ= υποχρεωτικό, ΕΥ= επιλογής υποχρεωτικό, Π= προαιρετικό.

Πηγή: Προσαρμογή από τους Οδηγούς Σπουδών των τριών Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας

Πίνακας 6^α. Συγκεντρωτικός πίνακας θεωρητικών και εργαστηρίων–πρακτικής ανά Ομότιτλο Τμήμα.

Μαθήματα	Θεσσαλονίκη				Αθήνα				Ιωάννινα			
	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π	Δ	Υ	ΕΥ	Π
Θεωρητικά	47	24	23	0	40	40	1	0	49	31	18	0
	70%	63%	79%		65%	65%			72%	62%		
Εργαστήρια-Πρακτική	20	14	6		22	22	0		19	19	0	
	30%	37%	21%		35%	36%			28%	38%		
Σύνολο	67	38	29		62	61	1		68	50	18	

Πηγή: Προσαρμογή από τους Οδηγούς Σπουδών των τριών Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας

Η παραπάνω ανάλυση των δύο τομέων εκπαίδευσης (θεωρία–πρακτική/εργαστήρια) αναδεικνύει την ετερογενή εκπαίδευση σε κοινά γνωστικά αντικείμενα θεωρητικής και εργαστηριακής κατάρτισης των βρεφονηπιοκόμων. Η ποσοστιαία αναλογία των εργαστηριακών μαθημάτων–πρακτικών ασκήσεων κατά τη διάρκεια των σπουδών για τη Θεσσαλονίκη ανέρχεται στο 30% (20/67), για την Αθήνα στο 35% (22/62) και για τα Ιωάννινα στο 28% (19/68). Από την παραπάνω κατανομή των ποσοστών καταδεικνύεται η αναγκαιότητα εξισορρόπησης των εργαστηρίων–πρακτικής άσκησης κατά τη διάρκεια των σπουδών.

ΜΕΡΟΣ II
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:
ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ

II. 1.1 Η δειγματοληψία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα από το πρώτο δεκαήμερο του Απριλίου έως τα τέλη Ιουνίου 2010, στα τρία (3) Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. (Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων) με δείγμα τους σπουδαστές, οι οποίοι πραγματοποιούσαν την πρακτική τους άσκηση κατά το πρώτο εξάμηνο του 2010. Καταγράφηκαν οι απόψεις και των 178 σπουδαστών που είχαν ολοκληρώσει την πρακτική τους άσκηση στις βασικές τους σπουδές. Έτσι, αυτός ο αριθμός μπορεί να θεωρηθεί ως δείγμα του συνολικού πληθυσμού που έκανε πρακτική άσκηση κατά το έτος 2010.

Ειδικότερα, το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτελούν οι σπουδαστές των τριών Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας (Ιωαννίνων, Θεσσαλονίκης και Αθηνών), οι οποίοι ολοκλήρωσαν την πρακτική τους άσκηση σε βρεφονηπιακούς-παιδικούς σταθμούς (δημοτικούς, ιδιωτικούς και άλλων φορέων, -όπως της Εργατικής Εστίας) στον Νομό Ιωαννίνων και σε διάφορες περιοχές ανά την Ελλάδα (N=61), στο Νομό Θεσσαλονίκης (N=55) και στον Νομό Αττικής (N=62).

II. 1.2 Το εργαλείο συλλογής δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήσα ερωτηματολόγια συνταγμένα στο παραπάνω πλαίσιο, τα οποία διένειμα στους σπουδαστές των τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. Ύστερα από ενημέρωση των συμμετεχόντων για το σκοπό της έρευνας και την αποδοχή συμμετοχής τους σ' αυτή, διανεμήθηκε το ερωτηματολόγιο στον κάθε σπουδαστή ξεχωριστά για τη συμπλήρωσή του.

Το ερωτηματολόγιο (Παράρτημα Α) που διανεμήθηκε στους σπουδαστές, αποτελείται από τις 5 ακόλουθες ενότητες:

1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά. Η ενότητα αποτελείται από 11 ερωτήσεις κλειστού τύπου.
2. Σύνθεση του προσωπικού των Βρεφονηπιακών-Παιδικών Σταθμών. Η ενότητα αποτελείται από 12 ερωτήσεις κλειστού τύπου.
3. Λειτουργία των Βρεφονηπιακών-Παιδικών Σταθμών. Η ενότητα αποτελείται από 5 ερωτήσεις, από τις οποίες οι 2 είναι ανοικτού τύπου και οι υπόλοιπες 3 κλειστού τύπου.

4. Εκτίμηση επαγγελματικής κατάστασης. Η ενότητα αποτελείται από 5 ερωτήσεις κλειστού τύπου.
5. Αξιολόγηση επιπέδου Σπουδών. Η ενότητα αποτελείται από 40 ερωτήσεις κλειστού τύπου και 1 ανοικτού.

Κάθε ερωτηματολόγιο θεωρήθηκε σκόπιμο να συνοδεύεται από μια συνοπτική επιστολή, στην οποία με σαφήνεια και πληρότητα αναφέρονταν:

- ο σκοπός της έρευνας,
- η αναγκαιότητά της,
- η συμβολή της στα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι.,
- η ανωνυμία¹⁵⁹ και
- οι εκ των προτέρων ευχαριστίες για τη συμμετοχή.

Η βαθμολόγηση γίνεται σε μια κλίμακα τεσσάρων διαβαθμίσεων τύπου Likert, όπου το 1 δηλώνει τη μέγιστη συμφωνία και το 4 τη μέγιστη διαφωνία. Τα ενδιάμεσα 2 και 3 δηλώνουν τη μάλλον συμφωνία και τη μάλλον διαφωνία, αντίστοιχα.

Όπως αναφέρουν οι Φίλιας και Παππάς (2019)¹⁶⁰, πλεονέκτημα της κλίμακας τύπου Likert αποτελεί η δυνατότητα επιλογής περισσότερων των δύο απαντήσεων και, συνεπώς, η εκδήλωση αρκετών βαθμών συμφωνίας–διαφωνίας. Μειονέκτημα, ωστόσο, είναι η πιθανότητα συγκέντρωσης ομοίων συνολικών βαθμολογιών, με διαφορετική, όμως, ερμηνεία καθώς το ίδιο άθροισμα των βαθμών, ίσως, προκύπτει από διαφορετικές απαντήσεις στο βαθμό συμφωνίας-διαφωνίας, οι οποίες συνδυαζόμενες είναι δυνατόν να εμφανίσουν την ίδια βαθμολογία μεταξύ δύο υποκειμένων.

II. 1.3 Πιλοτική έρευνα (pilot study)

Το ερωτηματολόγιο ετέθη σε πιλοτική δοκιμασία προκειμένου να διαπιστωθεί ο βαθμός κατανόησης των προτάσεων-ερωτήσεων. Επιλέχθηκαν τυχαία πέντε σπουδαστριες¹⁶¹, συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο και συνεργάστηκαν συζητώντας τις

¹⁵⁹ Οι Schutte και Malouff (1999) υποστηρίζοντας την αρχή της ανωνυμίας, θεωρούν ότι ο καλύτερος τρόπος για την εξασφάλιση ειλικρινών απαντήσεων είναι οι ερωτώμενοι να παραμένουν εντελώς ανώνυμοι (βλ. Schutte, N.S., και Malouff, J.M., *Measuring emotional intelligence and related constructs*, Edwin Mellen Press, New York 1999).

¹⁶⁰ Φίλιας, Β. (γενική εποπτεία) – Παππάς, Π. (επιμ.), *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, Gutenberg, Αθήνα 2019.

¹⁶¹ Βλ. σχετικά, Javeau, C., *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*. Μτφ.-επιμ. Κατερίνα Τζαννόνε – Τζώρτζη, Τυπωθήτω, Αθήνα 1996.

λεπτομέρειές του. Οι παρατηρήσεις αναφορικά με το λεκτικό των ερωτήσεων των σπουδαστριών ενσωματώθηκαν στο τελικό ερωτηματολόγιο. Με την πιλοτική διαδικασία διασφαλίστηκε η εγκυρότητα του περιεχομένου (content validity) του ερωτηματολογίου.

II. 1.4 Στατιστική Μεθοδολογία

Η διεξαχθείσα έρευνα ανήκει στον κλάδο των ερευνών εμπειρικού τύπου. Το σχέδιο έρευνας το οποίο υλοποιήθηκε ακολούθησε τεχνικές περιγραφικού σχεδίου (Asker et al., 2001)¹⁶². Βάσει του συγκεκριμένου σχεδίου έρευνας, συλλέγονται δεδομένα κατά τη διάρκεια ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος προκειμένου να καταγραφούν οι υπάρχουσες συνθήκες, να εντοπιστούν οι στατιστικοί δείκτες, ώστε να υπάρξει συγκρισιμότητα με αντίστοιχες άλλες έρευνες και να προσδιοριστούν οι σχέσεις που, ενδεχομένως, υπάρχουν ανάμεσα σε συγκεκριμένες μεταβλητές (Cohen και Manion, 1997)¹⁶³.

Έτσι, τα αποτελέσματα του περιγραφικού σχεδίου ποικίλουν ως προς τα επίπεδα επεξεργασιών, με αφετηρία αυτές που παρέχουν απλές μετρήσεις δεικτών κεντρικής τάσης-διασποράς και κατανομής συχνότητας μέχρι τις επεξεργασίες διμεταβλητής ή πολυμεταβλητής ανάλυσης που αποτυπώνουν σχέσεις ανάμεσα σε μεταβλητές.

Η τεχνική συλλογής του ερευνητικού υλικού που εφαρμόστηκε, ήταν το ερωτηματολόγιο, το οποίο συμπληρώθηκε από τους σπουδαστές χωρίς τη διενέργεια συνέντευξης. Οι ερωτήσεις επιλέγησαν κατά τρόπο, ώστε να ανταποκρίνονται στο σκοπό της έρευνας και τους επιμέρους στόχους και τις ερευνητικές υποθέσεις. Βασικό μέλημα για την επιλογή των ερωτήσεων ήταν να είναι κατανοητές ως προς το γλωσσικό τους κώδικα, να διευκολύνουν τη συλλογή του ερευνητικού υλικού και να είναι εύκολη η επεξεργασία τους από την ερευνήτρια. Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των απαντήσεων στα ερωτηματολόγια εξαρτάται κατά κανόνα, από το θέμα που διερευνάται και τα προβλήματα που αυτό θέτει στα υποκείμενα, θέματα, που αφορούν το

¹⁶² Βλ. σχετικά, Asker, D.- Kumar, A.V. and Day G.S., *Marketing Research*, John Wiley and Sons, New York, 2001.

¹⁶³ Cohen, L. και Manion, L., *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Μτφρ. Χρυσούλα Μητσοπούλου-Μάνια Φιλοπούλου, Έκφραση, Αθήνα 1997.

ευρύτερο κοινωνικό σύνολο και δεν δημιουργούν άμεσα προβλήματα στα υποκείμενα, όπως η εκπαίδευση των βρεφονηπιοκόμων.

Ο τρόπος συλλογής του υλικού είναι σημαντικός για το είδος των ερωτήσεων σ' ένα ερωτηματολόγιο. Οι πληροφορίες συλλέχθηκαν προσωπικά από την ίδια την ερευνήτρια, ώστε τα προβλήματα να περιοριστούν στο ελάχιστο, δεδομένου ότι μ' αυτόν τον τρόπο υπήρξε η δυνατότητα διευκρινήσεων, επεξηγήσεων, με αποτέλεσμα να αποφευχθεί η σύγχυση.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ:
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

II. 2.1 Περιγραφικά χαρακτηριστικά δείγματος

II. 2.1.1 Δημογραφικά Στοιχεία

Από το σύνολο του δείγματος (178 άτομα) που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, το 97,8% (174 άτομα) ήταν γυναίκες, ενώ μόλις το 2,2% ήταν άνδρες (4 άτομα). Όπως παρατηρείται, οι γυναίκες υπερτερούν αριθμητικά σε σχέση με τους άνδρες αποτελώντας, σχεδόν, την απόλυτη πλειοψηφία των ερωτηθέντων, γεγονός που εξηγείται από την καθολική υπεροχή των γυναικών στα τμήματα Βρεφονηπιοκομίας.

Πίνακας 7. Φύλο

	Άτομα	Ποσοστό (%)
Θήλυ	174	97.8
Άρρεν	4	2.2
Σύνολο	178	100.0

Σε ό,τι αφορά το Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (Τ.Ε.Ι.) φοίτησης των ερωτηθέντων το 34,8% (62 άτομα) φοίτησε στο Τ.Ε.Ι Αθηνών, το 34,4% (61 άτομα) στο Τ.Ε.Ι Ηπείρου και το 30,9% (55 άτομα) στο Τ.Ε.Ι Θεσσαλονίκης. Υπάρχει, λοιπόν, μία ισόποση κατανομή των ερωτηθέντων με βάση το Τ.Ε.Ι. φοίτησής τους.

Πίνακας 8. Τ.Ε.Ι. Φοίτησης των ερωτηθέντων

	Άτομα	Ποσοστό (%)
Τ.Ε.Ι. Θεσ/νίκης	55	30.9
Τ.Ε.Ι. Αθηνών	62	34.8
Τ.Ε.Ι. Ηπείρου	61	34.3
Σύνολο	178	100.0

Αναφορικά με το επάγγελμα των πατέρων των ερωτηθέντων (163 απαντήσεις), υπερτερούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες (35,0%), οι ιδιωτικοί (23,3%) και οι δημόσιοι υπάλληλοι (19,6%). Ενώ σχετικά με το επάγγελμα των μητέρων των ερωτηθέντων (171 απαντήσεις) η συντριπτική πλειοψηφία δήλωσε ότι οι μητέρες τους

ασχολούνται με οικιακά (42,7%), το 25,7% ότι εργάζονται ως ιδιωτικοί υπάλληλοι και μόλις το 15,2% ότι είναι ελεύθεροι επαγγελματίες. Διαφαίνεται, λοιπόν, η προτίμηση της επιλογής του τμήματος Βρεφονηπιοκομίας από άτομα της μεσαίας κοινωνικής τάξης.

Πίνακας 9. Επάγγελμα των γονέων των ερωτηθέντων

	Επάγγελμα Πατέρα			Επάγγελμα Μητέρας		
	Άτομα	Ποσοστό (%)	Σχέση εργασίας	Άτομα	Ποσοστό (%)	Σχέση εργασίας
Άνεργος – Οικιακά	3	1,8	--	73	42,7	--
Αγρότης – Αγρότισσα	15	9,2	Μη Εξαρτημένη 83 (53,5 %)	5	2,9	Μη Εξαρτημένη 65 (67,7 %)
Ελεύθερος Επαγγελματίας	57	35,0		26	15,2	
Εργάτης – Εργάτρια	13	8,0	Εξαρτημένη 72 (46,5 %)	2	1,2	Εξαρτημένη 31 (32,3 %)
Ιδιωτικός Υπάλληλος	38	23,3		44	25,7	
Δημόσιος Υπάλληλος	32	19,6		19	11,1	
Άλλο	5	3,1	--	2	1,2	--
Σύνολο	163	100,0	155	171	100,0	96

Ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων των ερωτηθέντων, υπερτερούν οι απόφοιτοι λυκείου και δημοτικού, τόσο στο μορφωτικό επίπεδο του πατέρα (37,7% και 22,2% αντίστοιχα, σε 167 απαντήσεις), όσο και στο μορφωτικό επίπεδο της μητέρας (44,5% και 20,8% αντίστοιχα, σε 173 απαντήσεις). Αξιοσημείωτο είναι ότι μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό των γονέων των ερωτηθέντων φοίτησαν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Α.Ε.Ι.–Τ.Ε.Ι.), τόσο οι πατέρες (6,6% και 7,2% αντίστοιχα), όσο και οι μητέρες (7,5% και 4,6% αντίστοιχα). Παρατηρείται, λοιπόν, ότι η συντριπτική πλειοψηφία των γονέων των ερωτηθέντων έχει ως ανώτερο τίτλο σπουδών αυτόν της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Πίνακας 10. Σπουδές των γονέων των ερωτηθέντων

	Σπουδές του Πατέρα		Σπουδές της Μητέρας	
	Ατομα	Ποσοστό (%)	Ατομα	Ποσοστό (%)
Δημοτικού	37	22,2	36	20,8
Γυμνασίου	27	16,2	28	16,2
Λυκείου	63	37,7	77	44,5
Τεχνικού Λυκείου	17	10,2	11	6,4
Πτυχίο Τ.Ε.Ι.	12	7,2	8	4,6
Πτυχίο ΑΕΙ	11	6,6	13	7,5
Σύνολο	167	100,0	173	100,0

Αναφορικά με τη σειρά προτίμησης για την εισαγωγή των ερωτηθέντων στο τμήμα Βρεφονηπιοκομίας, από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (172 απαντήσεις), η συντριπτική πλειοψηφία δήλωσε ότι το τμήμα Βρεφονηπιοκομίας αποτέλεσε τη δεύτερη επιλογή τους (38,4%) και το 30,8% ότι ήταν η πρώτη τους επιλογή, γεγονός που υποδηλώνει ότι η εισαγωγή στο τμήμα της Βρεφονηπιοκομίας για το 70,0% περίπου των ερωτηθέντων ήταν θέμα προτίμησης και δεν έγινε τυχαία, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο 2 άτομα από το σύνολο των ερωτηθέντων προήλθαν από άλλη σχολή δίνοντας κατατακτήριες εξετάσεις.

Πίνακας 11. Σειρά προτίμησης των ερωτηθέντων για την εισαγωγή στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας

	Ατομα	Ποσοστό (%)
1 ^η	53	30,8
2 ^η	66	38,4
3 ^η	19	11,0
4 ^η	8	4,7
5 ^η	10	5,8
6 ^η	16	9,3
Σύνολο	172	100,0

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται τα στοιχεία αναφορικά με τον τρόπο πραγματοποίησης της πρακτικής άσκησης των ερωτηθέντων. Συγκεκριμένα, οκτώ

στους δέκα δήλωσε ότι η πρακτική τους άσκηση πραγματοποιήθηκε σε πόλη (79,8%), ενώ μόλις το 11,2% και το 9,0% απάντησε ότι πραγματοποιήθηκε σε χωριό και σε κωμόπολη αντίστοιχα. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι οι σπουδαστές του τμήματος Βρεφονηπιοκομίας προτιμούν την πραγματοποίηση της πρακτικής τους άσκησης στην πόλη.

Πίνακας 12. Τόπος πραγματοποίησης της πρακτικής άσκησης των ερωτηθέντων

	Άτομα	Ποσοστό (%)
Πόλη	142	79,8
Κωμόπολη	16	9,0
Χωριό	20	11,2
Σύνολο	178	100,0

Εν συνεχεία, το 55,1% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι η πρακτική τους άσκηση πραγματοποιήθηκε στον δημόσιο τομέα και το 37,1% στον ιδιωτικό τομέα, ενώ μόλις το 3,9% δήλωσε ότι πραγματοποιήθηκε σε εργατική εστία, όπως και σε άλλο φορέα. Συμπερασματικά, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων επιλέγει το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα για την πραγματοποίηση της πρακτικής τους άσκησης.

Πίνακας 13. Φορέας πραγματοποίησης της πρακτικής άσκησης των ερωτηθέντων

	Άτομα	Ποσοστό(%)
Δημοτικό	98	55,1
Ιδιωτικό	66	37,1
Εργατικής Εστίας	7	3,9
Άλλο	7	3,9
Σύνολο	178	100,0

II. 2.1.2 Χαρακτηριστικά Βρεφονηπιακών–Παιδικών σταθμών

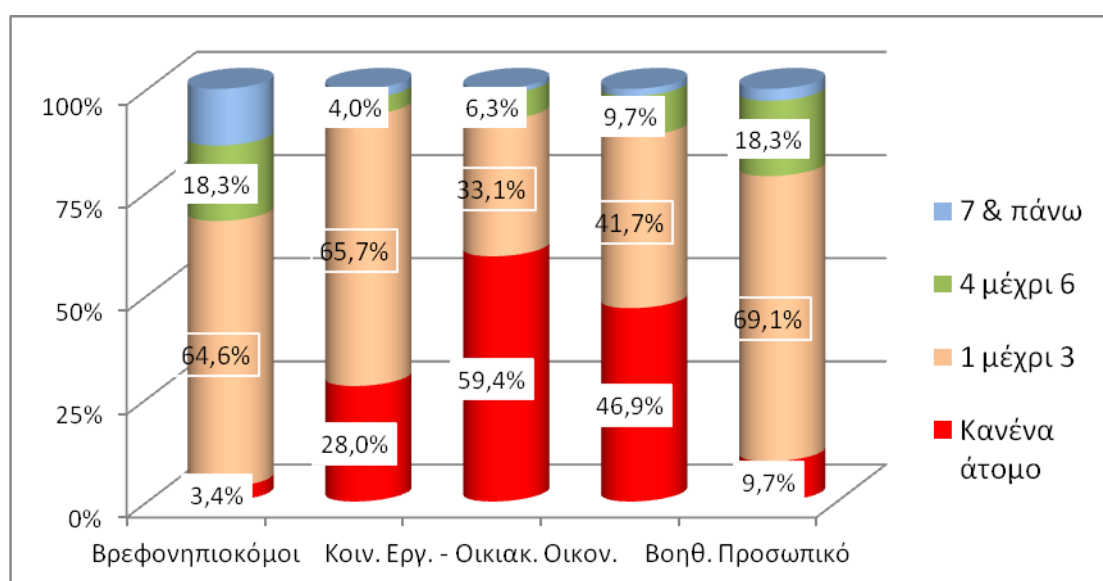
II. 2.1.2.1 Σύνθεση του προσωπικού των Βρεφονηπιακών και Παιδικών Σταθμών

Η σύνθεση του προσωπικού των Σταθμών για τις 5 ειδικότητες που καταγράφηκαν, αναδεικνύει την ύπαρξη σε μεγαλύτερα ποσοστά, κυρίως 1 μέχρι 3 άτομα, Βρεφονηπιοκόμους, Νηπιαγωγούς και βοηθητικό προσωπικό. Περίπου 1 στους 2 Σταθμούς στερούνται ατόμων της ειδικότητας Κοινωνικής Εργασίας-Οικιακής Οικονομίας και Βοηθών Βρεφονηπιοκόμων.

Πίνακας 14. Σύνθεση προσωπικού των Σταθμών στις πέντε ειδικότητες

	Βρεφονηπιοκόμοι	Νηπιαγωγοί	Κοιν. Εργ. - Οικιακ. Οικον.	Βοηθοί Βρεφον.	Βοηθ. Προσωπικό
Κανένα άτομο	3,4% (6)	28% (49)	59,4% (104)	46,9% (82)	9,7% (17)
1 μέχρι 3	64,6% (113)	65,7% (115)	33,1% (58)	41,7% (73)	69,1% (121)
4 μέχρι 6	18,3% (32)	4% (7)	6,3% (11)	9,7% (17)	18,3% (32)
7 και πάνω	13,7% (24)	2,3% (4)	1,1% (2)	1,7% (3)	2,9% (5)

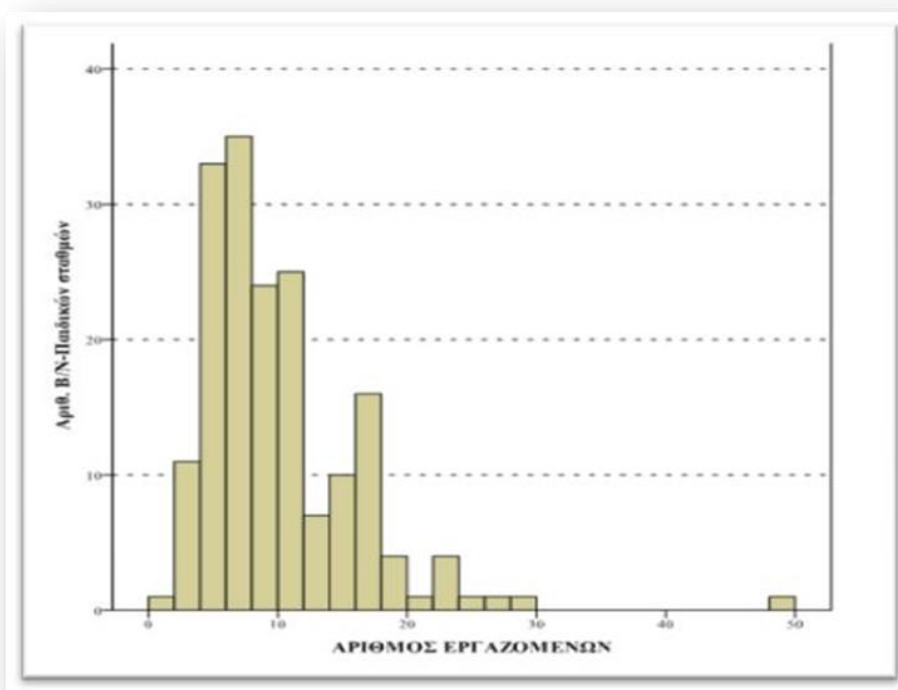
Γράφημα 1. Ποσοστιαία κατανομή σύνθεσης προσωπικού ανά ειδικότητα

Ο συνολικός αριθμός των εργαζομένων στο σύνολο των Βρεφονηπιακών και Παιδικών Σταθμών του δείγματος είναι 1.664, από τους οποίους το 35,5% είναι Βρεφονηπιοκόμοι (Πτυχίο Τ.Ε.Ι.), το 26,4% Βοηθητικό προσωπικό, ενώ Νηπιαγωγοί και Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι το 14,7% και 14,3%, αντίστοιχα. Απασχολούμενοι σε θέσεις Κοινωνικής Εργασίας-Οικιακής Οικονομίας είναι μόλις το 9,1% του συνόλου των εργαζομένων. Ο μέσος αριθμός εργαζομένων (διάμεση τιμή) ανά Βρεφονηπιακό-Παιδικό Σταθμό είναι 8 άτομα, με επικρατέστερη τιμή τα 10 άτομα, ελάχιστο αριθμό το 1 άτομο και μέγιστο τα 48 άτομα.

Η μέση τάση του αριθμού των Βρεφονηπιοκόμων ανά Βρεφονηπιακό-Παιδικό Σταθμό είναι περίπου 3 άτομα, με ελάχιστο το 0 και μέγιστο το 20, οι οποίοι έχουν περίπου 2 βοηθούς, ενώ ο μέγιστος αριθμός βοηθών που καταγράφηκε ήταν 10 και ο ελάχιστος 0. Αναφορικά με του Νηπιαγωγούς, φαίνεται ότι στους Βρεφονηπιακούς-Παιδικούς Σταθμούς εργάζεται περίπου 1 απασχολούμενος μ' αυτή την ειδικότητα, με ελάχιστη παρατήρηση το 0 και μέγιστη το 10. Πρέπει, επίσης, να αναφερθεί ότι το 80% των ιδρυμάτων απασχολεί από 4-16 άτομα (10% – 90% δεκατημόρια).

Γράφημα 2. Κατανομή συνολικού αριθμού εργαζομένων στους Βρεφονηπιακούς-Παιδικούς Σταθμούς

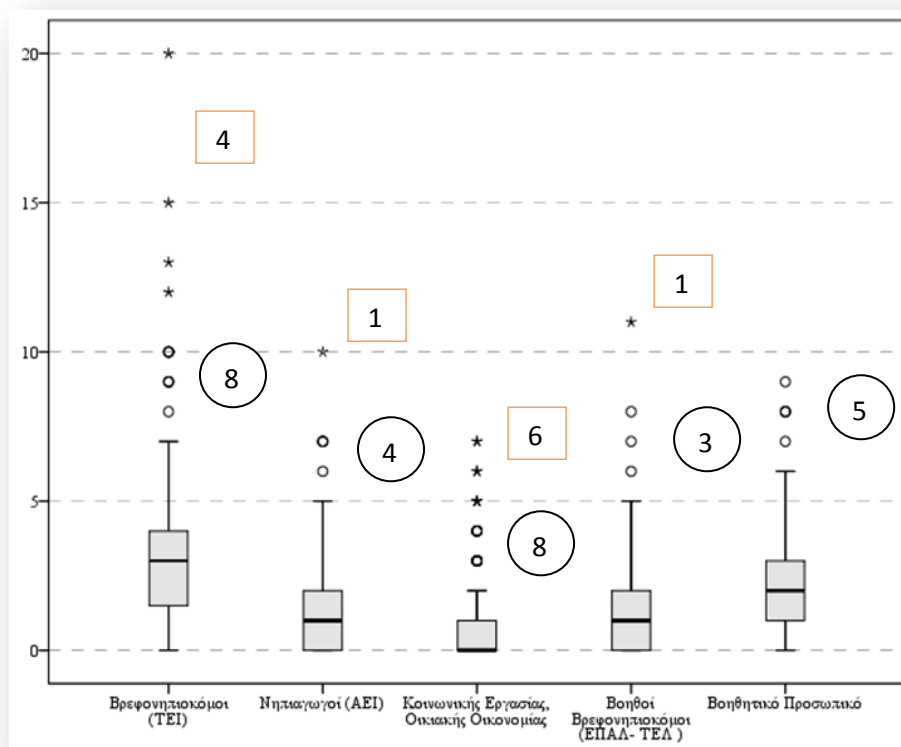

Πίνακας 15. Στατιστικές παράμετροι των απασχολουμένων στους 175 Βρεφονηπιακούς–Παιδικούς σταθμούς ανά ειδικότητα

Ειδικότητα	Διάμεση τιμή	Επικρατέστερη τιμή	Ελάχιστο	Μέγιστο	Άθροισμα	Ποσοστό
Βρεφονηπιοκόμοι (Πτυχίο Τ.Ε.Ι.)	3	2	0	20	591	35,5%
Νηπιαγωγοί (Πτυχίο ΑΕΙ)	1	1	0	10	244	14,7%
Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	0	0	0	7	151	9,1%
Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)	1	0	0	11	238	14,3%
Βοηθητικό Προσωπικό	2	2	0	9	440	26,4%
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ	8	10	1	48	1.664	100%

Το επόμενο γράφημα (θηκόγραμμα) αποτυπώνει την κατάσταση του αριθμού των εργαζομένων στους 175 Βρεφονηπιακούς–Παιδικούς Σταθμούς. Φαίνεται ότι το 50% των σταθμών (η πάνω άκρη του σκιασμένου παραλληλογράμμου είναι το άνω τεταρτημόριο και η κάτω άκρη το κάτω τεταρτημόριο) απασχολεί 2-4 βρεφονηπιοκόμους, 0-2 νηπιαγωγούς, 0-1 Κοινωνικής Εργασίας-Οικιακής Οικονομίας, 0-2 βοηθούς βρεφονηπιοκόμους και 1-3 βοηθητικό προσωπικό. Οι κύκλοι (μεγάλες τιμές–outliers) απεικονίζουν σταθμούς (αριθμός στον κύκλο) με υψηλή συγκέντρωση ειδικοτήτων (μεσαίοι προς μεγάλοι σταθμοί από άποψη ειδικότητας, ενώ τα αστέρια (ακραίες τιμές –extremevalues) μεγάλους σταθμούς (αριθμός σε τετράγωνο).

Γράφημα 3. Θηκόγραμμα αριθμού εργαζομένων ανά ειδικότητα στους Βρεφονηπιακούς-Παιδικούς Σταθμούς

Π. 2.1.2.2 Εσωτερικό περιβάλλον του Βρεφονηπιακού-Παιδικού Σταθμού

Π. 2.1.2.2.1 Λειτουργία του Βρεφονηπιακού-Παιδικού Σταθμού

Στη συνέχεια παρατίθενται οι προσωπικές απόψεις των ερωτηθέντων (177 απαντήσεις) σχετικά με την ύπαρξη στενής συνεργασία μεταξύ των βρεφονηπιοκόμων και των γονέων των παιδιών. Συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων συμφώνησε ότι υπάρχει στενή συνεργασία μεταξύ των βρεφονηπιοκόμων και των γονέων των παιδιών (62,7%), ενώ το 31,6% εξέφρασε αμφιβολίες για την ύπαρξη αυτής της στενής συνεργασίας. Αμελητέο είναι το ποσοστό που δήλωσε ότι υπάρχει ανυπαρξία συνεργασίας (2,2%). Πάντως, το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων συμφώνησε στην ύπαρξη συνεργασίας αποτελεί θετικό στοιχείο για την ομαλή λειτουργία των Βρεφονηπιακών-Παιδικών Σταθμών.

Πίνακας 16. *Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την ύπαρξη στενής συνεργασίας μεταξύ των Βρεφονηπιοκόμων και των γονέων των παιδιών*

	Άτομα	Ποσοστό(%)
Ναι	111	62,7
Μάλλον ναι	56	31,6
Μάλλον όχι	8	4,5
Όχι	2	1,1
Σύνολο	177	100,0

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το ενδιαφέρον των γονέων για την παρεχόμενη αγωγή των παιδιών τους. Ύστερα, λοιπόν, από την καταγραφή των αποτελεσμάτων (176 απαντήσεις), η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε ότι «Μάλλον ισχύει» (43,2%), το 40,3% ότι «Ισχύει», το 14,8% ότι «Μάλλον δεν ισχύει» ενώ μόλις το 1,7% ότι «Δεν ισχύει». Είναι σαφές, λοιπόν, η θετική άποψη της συντριπτικής πλειοψηφίας των ερωτηθέντων αναφορικά με το ενδιαφέρον που δείχνουν οι γονείς για την παρεχόμενη αγωγή των παιδιών τους.

Πίνακας 17. *Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των γονέων για την παρεχόμενη αγωγή των παιδιών τους*

	Άτομα	Ποσοστό (%)
Ισχύει	71	40,3
Μάλλον ισχύει	76	43,2
Μάλλον δεν ισχύει	26	14,8
Δεν ισχύει	3	1,7
Σύνολο	176	100,0

Εν συνεχεία παρατίθενται οι απόψεις των ερωτηθέντων (176 απαντήσεις) σχετικά με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των γονέων για τη φροντίδα των παιδιών τους. Συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε θετικά (87,5%), το 11,4% δήλωσε ότι «Μάλλον ισχύει», ένα αμελητέο ποσοστό της τάξεως του 1,1% ότι «Μάλλον δεν ισχύει».

Πίνακας 18. *Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των γονέων για τη φροντίδα των παιδιών τους*

	Άτομα	Ποσοστό
Ισχύει	154	87,5%
Μάλλον ισχύει	20	11,4%
Μάλλον δεν ισχύει	2	1,1%
Σύνολο	176	100,0%

Στον πίνακα που παρατίθεται παρακάτω παρουσιάζονται οι απόψεις των ερωτηθέντων (174 απαντήσεις) σχετικά με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των γονέων για τη «φύλαξη» των παιδιών τους. Η πλειοψηφία, λοιπόν, των ερωτηθέντων δήλωσε ότι «Ισχύει» (44,8%), το 35,6% ότι «Μάλλον ισχύει», το 12,6% ότι «Μάλλον δεν ισχύει» και μόλις το 6,9% ότι «Δεν ισχύει».

Πίνακας 19. *Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των γονέων για τη «φύλαξη» των παιδιών τους*

	Άτομα	Ποσοστό
Ισχύει	78	44,8%
Μάλλον ισχύει	62	35,6%
Μάλλον δεν ισχύει	22	12,6%
Δεν ισχύει	12	6,9%
Σύνολο	174	100,0%

Π. 2.1.2.2.2 Εκτίμηση επαγγελματικής κατάστασης

Αναφορικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι απασχολούμενοι βρεφονηπιοκόμοι στην αγωγή των παιδιών, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (177 απαντήσεις) απάντησε ότι «Ισχύει» (73,4%), το 20,9% ότι «Μάλλον ισχύει», το 4,0% ότι «Μάλλον δεν ισχύει» και μόλις το 1,7% ότι «Δεν ισχύει».

Πίνακας 20. Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι απασχολούμενοι Βρεφονηπιοκόμοι στην αγωγή των παιδιών

	Άτομα	Ποσοστό
Ισχύει	130	73,4%
Μάλλον ισχύει	37	20,9%
Μάλλον δεν ισχύει	7	4,0%
Δεν ισχύει	3	1,7%
Σύνολο	177	100,0%

Στο ερώτημα που αφορά τις απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι απασχολούμενοι βρεφονηπιοκόμοι στη φροντίδα των παιδιών τους, οι απαντήσεις που δόθηκαν (172 απαντήσεις) καταγράφονται ως εξής. Το 76,7% απάντησε ότι «Ισχύει», το 18,6% ότι «Μάλλον ισχύει», το 3,5% ότι «Μάλλον δεν ισχύει» και το 1,2% ότι «Δεν ισχύει».

Πίνακας 21. Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι απασχολούμενοι Βρεφονηπιοκόμοι στη φροντίδα των παιδιών

	Άτομα	Ποσοστό
Ισχύει	132	76,7%
Μάλλον ισχύει	32	18,6%
Μάλλον δεν ισχύει	6	3,5%
Δεν ισχύει	2	1,2%
Σύνολο	172	100,0%

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται οι απόψεις των ερωτηθέντων (172 απαντήσεις) σχετικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι απασχολούμενοι βρεφονηπιοκόμοι στη φύλαξη των παιδιών. Συγκεκριμένα, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί ότι «Ισχύει» (55,8%), το 39,0% ότι «Μάλλον ισχύει», το 16,3% ότι «Μάλλον δεν ισχύει» και μόλις το 5,3% ότι «Δεν ισχύει».

Πίνακας 22. Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι απασχολούμενοι Βρεφονηπιοκόμοι στη φύλαξη των παιδιών

	Άτομα	Ποσοστό
Ισχύει	96	55,8%
Μάλλον ισχύει	39	22,7%
Μάλλον δεν ισχύει	28	16,3%
Δεν ισχύει	9	5,2%
Σύνολο	172	100,0%

Εν συνεχεία, οι ερωτηθέντες (176 απαντήσεις) θεωρούν ότι οι απασχολούμενοι βρεφονηπιοκόμοι αυτοπροσδιορίζονται επαγγελματικά «κυρίως ως παιδαγωγοί» (76,1%), «μάλλον ως παιδαγωγοί» (20,5%), «μάλλον ως προσωπικό υγείας» (2,3%) και «κυρίως ως προσωπικό υγείας» (1,1%).

Πίνακας 23. Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με τον επαγγελματικό αυτοπροσδιορισμό των απασχολούμενων Βρεφονηπιοκόμων

	Άτομα	Ποσοστό
Κυρίως ως Παιδαγωγοί	134	76,1%
Μάλλον ως Παιδαγωγοί	36	20,5%
Μάλλον ως Προσωπικό Υγείας	4	2,3%
Κυρίως ως Προσωπικό Υγείας	2	1,1%
Σύνολο	176	100,0%

II. 2.1.2.3 Απόψεις των ερωτηθέντων για την αξιολόγηση των παρεχόμενων δεξιοτήτων και γνώσεων από τα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι.

II. 2.1.2.3.1 Αξιολόγηση επιπέδου σπουδών

Στο ερώτημα σχετικά με το αν τα περισσότερα γνωστικά αντικείμενα, στο Τμήμα της Βρεφονηπιοκομίας, βοηθούν στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων (177 απαντήσεις), παρατηρείται σχεδόν μία ισόποση κατανομή στις απαντήσεις «Ισχύει» (48,6%) και «Μάλλον ισχύει» (42,9%). Έπονται με πολύ μικρά ποσοστά οι απαντήσεις «Μάλλον δεν ισχύει» (7,9%) και «Δεν ισχύει» (0,6%).

Πίνακας 24. Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν περισσότερα γνωστικά αντικείμενα βοηθούν στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων

	Άτομα	Ποσοστό
Ισχύει	86	48,6%
Μάλλον ισχύει	76	42,9%
Μάλλον δεν ισχύει	14	7,9%
Δεν ισχύει	1	0,6%
Σύνολο	177	100,0%

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται η εκτίμηση των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι σπουδές στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας βοηθούν στην εφαρμογή καινοτόμων ιδεών. Αναλυτικότερα, το 44,9% δήλωσε ότι «Μάλλον ισχύει», το 30,3% ότι «Ισχύει», το 21,9% ότι «Μάλλον δεν ισχύει» και μόλις το 2,8% ότι «Δεν ισχύει».

Πίνακας 25. Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι σπουδές στο Τμήμα βοηθούν στην εφαρμογή καινοτόμων δράσεων

	Άτομα	Ποσοστό
Ισχύει	54	30,3%
Μάλλον ισχύει	80	44,9%
Μάλλον δεν ισχύει	39	21,9%
Δεν ισχύει	5	2,8%
Σύνολο	178	100,0%

Ακολούθως, παρατίθενται οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν η εκπαίδευση των σπουδαστών στο Τμήμα της Βρεφονηπιοκομίας, σε μία σειρά από γνωστικά αντικείμενα (θεωρία και εργαστήριο), είναι ουσιαστική ή όχι. Στον παρακάτω πίνακα παρατίθεται η αξιολόγηση των μαθημάτων της ομάδας **«Βρεφοκομίας και Ιατρικών Μαθημάτων»**. Σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο «Βρεφονηπιοκομία / Αγωγή Βρέφους / Αγωγή Μικρού Παιδιού» η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε «Ναι» (68,0%), το 26,4% απάντησε «Μάλλον ναι», το 3,9% απάντησε «Μάλλον όχι» και το 1,7% απάντησε «Όχι».

Αναφορικά με το γνωστικό αντικείμενο «Παιδιατρική /Νεογνολογία/Γενική Παιδιατρική/Εξελικτική Παιδιατρική» οι μισοί από τους ερωτηθέντες (51,7%) απάντησαν «Ναι», το 34,3% απάντησε «Μάλλον ναι», το 7,9% απάντησε «Μάλλον όχι» και το 6,2% απάντησε «Όχι».

Τέλος, για το γνωστικό αντικείμενο «Κοινωνική Πρόνοια», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (164 απαντήσεις), παρουσιάζεται μία ισόποση κατανομή τόσο στις θετικές όσο και στις αρνητικές απαντήσεις των ερωτηθέντων, με τις θετικές απαντήσεις να υπερτερούν έναντι των αρνητικών με ποσοστό 52,2%. Όπως παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα, καταγράφεται το ίδιο ποσοστό (26,6%) στις απαντήσεις «Ναι», «Μάλλον ναι» και «Μάλλον όχι» και ακολουθεί με μικρή ποσοστιαία διαφορά η απάντηση «Όχι» με ποσοστό 20,1%.

Πίνακας 26. Ομάδα ιατρικών μαθημάτων και Βρεφοκομίας

	Ναι	Μάλλον Ναι	Μάλλον Όχι	Όχι	Σύνολο
Βρεφοκομία / Αγωγή Βρέφους / Αγωγή Μικρού Παιδιού	121 68,0%	47 26,4%	7 3,9%	3 1,7%	178 100,0%
Παιδιατρική /Νεογνολογία/Γενική Παιδιατρική/Εξειδικευτική Παιδιατρική	92 51,7%	61 34,3%	14 7,9%	11 6,2%	178 100,0%
Κοινωνική Πρόνοια	41 26,6%	41 26,6%	41 26,6%	31 20,1%	154 100,0%

Η ομάδα των 12 «**παιδαγωγικών**» μαθημάτων αξιολογήθηκε με την ίδια κλίμακα και τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα. Στην «Προσχολική Παιδαγωγική», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (177 απαντήσεις), σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες (49,2%) δήλωσαν «Ναι», το 40,7% δήλωσε «Μάλλον ναι», το 7,9% δήλωσε «Μάλλον όχι» και μόλις το 2,3% δήλωσε «Όχι».

Στη συνέχεια, στο γνωστικό αντικείμενο «Μεθοδολογία Έρευνας /Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστήμες Αγωγής», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (176 απαντήσεις), υπάρχει μία ισόποση σχεδόν κατανομή στις απαντήσεις «Ναι» και «Μάλλον ναι» (36,4% και 35,2% αντίστοιχα), ενώ το 21,6% και το 6,8% των ερωτηθέντων απάντησε «Μάλλον όχι» και «Όχι» αντίστοιχα.

Ως προς το γνωστικό αντικείμενο «Παιδική Λογοτεχνία/ Ελληνική Γλώσσα», οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους ερωτηθέντες (177 απαντήσεις) ήταν «Ναι» σε ποσοστό 40,7%, «Μάλλον ναι» σε ποσοστό 38,4% , «Μάλλον όχι» σε ποσοστό 15,3% και «Όχι» σε ποσοστό 5,6%.

Σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο «Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής/ Εισαγωγή στις Παιδαγωγικές Επιστήμες», οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους ερωτηθέντες (177 απαντήσεις) ήταν «Ναι» σε ποσοστό 23,7%, «Μάλλον ναι» σε ποσοστό 44,1%, «Μάλλον όχι» σε ποσοστό 24,9% ενώ μία μικρή μειοψηφία απάντησε «Όχι» σε ποσοστό 7,3%.

Στο γνωστικό αντικείμενο «Ειδική Αγωγή»,στο σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (171 απαντήσεις) η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε«Ναι» σε ποσοστό 38%, ακολουθεί η απάντηση«Μάλλον ναι» σε ποσοστό 36,8% και σε μικρότερο ποσοστό οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι» με 15,2% και 9,9% αντίστοιχα.

Ως προς το γνωστικό αντικείμενο «Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης/Κοινωνι-

ολογία της Παιδείας/Κοινωνιολογία της Οικογένειας και της Εκπαίδευσης» οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους ερωτηθέντες κατά φθίνουσα σειρά (166 απαντήσεις) ήταν «Μάλλον ναι» σε ποσοστό 42,2%, «Ναι» σε ποσοστό 22,9% , «Μάλλον όχι» σε ποσοστό 24,1% και «Όχι» σε ποσοστό 10,0%.

Όσον αφορά το μάθημα «Παιδαγωγικό Υλικό», από το σύνολο των ερωτηθέντων που απάντησαν στην ερώτηση (175 απαντήσεις), οι μισοί σχεδόν από αυτούς δήλωσαν «Ναι» (48,6%), το 37,7% απάντησε «Μάλλον ναι», ενώ με πολύ χαμηλά ποσοστά ακολουθούν οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι» με ποσοστό 10,3% και 3,4% αντίστοιχα.

Στο γνωστικό αντικείμενο «Συγκριτική Παιδαγωγική Προσχολικής Ηλικίας», η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε «Μάλλον ναι» σε ποσοστό 38,1%, έπεται η απάντηση «Ναι» με ποσοστό 32,5% και οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι» με ποσοστό 23,1% και 6,3% αντίστοιχα.

Αναφορικά με το γνωστικό αντικείμενο «Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες» από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (160 απαντήσεις), καταγράφεται πλειοψηφία αρνητικών απαντήσεων, με τις απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι» να συγκεντρώνουν το 58,1%. Συγκεκριμένα, το 33,1% απάντησε «Όχι», το 30,0% απάντησε «Μάλλον ναι», το 25,0% «Όχι» και ένα πολύ χαμηλό ποσοστό της τάξεως του 11,9% απάντησε «Ναι».

Στο γνωστικό αντικείμενο «Κινητική Αγωγή Προσχολικής Ηλικίας», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (173 απαντήσεις), υπερτερούν οι θετικές απαντήσεις με ποσοστό μεγαλύτερο του 80,0%. Συγκεκριμένα, οι μισοί και πλέον από τους ερωτηθέντες απάντησαν «Ναι» (52,6%), το 28,9% απάντησε «Μάλλον ναι», ενώ οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι» καταγράφονται με το ίδιο ποσοστό (9,2%).

Στο γνωστικό αντικείμενο «Παιδαγωγική και ΜΜΕ», από το σύνολο των απαντήσεων (162 απαντήσεις) παρατηρείται μία ισόποση κατανομή τόσο στις θετικές όσο και στις αρνητικές απαντήσεις. Συγκεκριμένα, οι απαντήσεις «Ναι» και «Μάλλον ναι» καταγράφονται με το ίδιο ποσοστό (27,2%) και ακολουθούν οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι» που κατέγραψαν έκαστος το ποσοστό 22,8%.

Τέλος, καταγράφονται οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο «Κοινωνική Παιδαγωγική», όπου από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (157 απαντήσεις) υπερτερούν οι απαντήσεις «Ναι» και «Μάλλον ναι». Συγκεκριμένα, με ποσοστό 35,7% υπερτερεί η απάντηση «Ναι» και ακολουθεί με μικρή

ποσοστιαία διαφορά η απάντηση «Μάλλον ναι» (29,3%), αντίθετα το 21,7% απάντησε «Μάλλον όχι» και το 13,4% «Όχι».

Πίνακας 27. Ομάδα μαθημάτων Παιδαγωγικής

	Ναι	Μάλλον Ναι	Μάλλον Όχι	Όχι	Σύνολο
Προσχολική Παιδαγωγική	87	72	14	4	177
	49,2%	40,7%	7,9%	2,3%	100,0%
Μεθοδολογία Έρευνας /Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστ. Αγωγής	64	62	38	12	176
	36,4%	35,2%	21,6%	6,8%	100,0%
Παιδική Λογοτεχνία/ Ελληνική Γλώσσα	72	68	27	10	177
	40,7%	38,4%	15,3%	5,6%	100,0%
Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής/ Εισαγωγή στις Παιδ/κές Επιστήμες	42	78	44	13	177
	23,7%	44,1%	24,9%	7,3%	100,0%
Ειδική Αγωγή	65	63	26	17	171
	38,0%	36,8%	15,2%	9,9%	100,0%
Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης / Κοινωνιολογία της Παιδείας / Κοινωνιολογία της Οικογένειας και της Εκπαίδευσης	38	70	40	18	166
	22,9%	42,2%	24,1%	10,8%	100,0%
Παιδαγωγικό Υλικό	85	66	18	6	175
	48,6%	37,7%	10,3%	3,4%	100,0%
Συγκριτική Παιδαγωγική Προσχολικής Ηλικίας	52	61	37	10	160
	32,5%	38,1%	23,1%	6,3%	100,0%
Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες	19	48	53	40	160
	11,9%	30,0%	33,1%	25,0%	100,0%
Κινητική Αγωγή Προσχολικής Ηλικίας	91	50	16	16	173
	52,6%	28,9%	9,2%	9,2%	100,0%
Παιδαγωγική και ΜΜΕ	44	44	37	37	162
	27,2%	27,2%	22,8%	22,8%	100,0%
Κοινωνική Παιδαγωγική	56	46	34	21	157
	35,7%	29,3%	21,7%	13,4%	100,0%

Ακολουθεί (παρακάτω πίνακας) η αξιολόγηση της ομάδας των έξι (6) μαθημάτων που αναφέρονται στη **Διδακτική Μεθοδολογία – Εφαρμογές (εργαστήρια)**.

Για το γνωστικό αντικείμενο «Μουσικοπαιδαγωγική/Μουσικοκινητική Αγω-

γή» η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε «Ναι» (52,8%), το 32,0 % απάντησε «Μάλλον ναι», το 12,9% απάντησε «Μάλλον όχι» και μόλις το 2,2% απάντησε «Όχι».

Αναφορικά με το γνωστικό αντικείμενο «Αισθητική Αγωγή-Εικαστικά / Πηλοπλαστική», το 41,0% των ερωτηθέντων απάντησε «Ναι», το 35,4% απάντησε «Μάλλον ναι», το 18,5% απάντησε «Μάλλον όχι» και ένα πολύ μικρό ποσοστό τη τάξεως του 5,1% απάντησε «Όχι».

Όσον αφορά το γνωστικό αντικείμενο «Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων», το 44,9% των ερωτηθέντων απάντησε «Μάλλον ναι», το 37,6% απάντησε «Ναι», ενώ μόλις το 15,2% και 2,2% απάντησε «Μάλλον όχι» και «Όχι» αντίστοιχα.

Στο γνωστικό αντικείμενο «Διαπολιτισμική Αγωγή», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (176 απαντήσεις), το 42,6% των ερωτηθέντων δήλωσε «Μάλλον ναι», το 27,3% δήλωσε «Ναι», το 19,3% δήλωσε «Μάλλον όχι» και το 10,8% δήλωσε «Όχι».

Σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο «Κουκλοθέατρο–Θεατρικό Παιχνίδι», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν από τους ερωτηθέντες (175 απαντήσεις), υπερτερούν οι θετικές απαντήσεις με ποσοστό 68,0%. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε «Ναι» (38,3%), ακολουθεί η απάντηση «Μάλλον ναι» με ποσοστό 29,7% και η απάντηση «Μάλλον όχι» και «Όχι» με ποσοστό 18,9% και 13,1% αντίστοιχα.

Στο γνωστικό αντικείμενο «Περιβαλλοντική Αγωγή», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (177 απαντήσεις), υπερτερεί η απάντηση «Ναι» σε ποσοστό 35,2%, ακολουθεί η απάντηση «Μάλλον ναι» σε ποσοστό 35,2% και έπονται οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι» με ποσοστό 23,3% και 11,4% αντίστοιχα.

Πίνακας 28. Ομάδα μαθημάτων Διδακτικής Μεθοδολογίας και Εφαρμογών

	Ναι	Μάλλον Ναι	Μάλλον Όχι	Όχι	Σύνολο
Μουσικοπαιδαγωγική / Μουσικοκινητική Αγωγή	94 52,8%	57 32,0%	23 12,9%	4 2,2%	178 100,0%
Αισθητική Αγωγή - Εικαστικά / Πηλοπλαστική	73 41,0%	63 35,4%	33 18,5%	9 5,1%	178 100,0%
Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων	67 37,6%	80 44,9%	27 15,2%	4 2,2%	178 100,0%
Διαπολιτισμική Αγωγή	48 27,3%	75 42,6%	34 19,3%	19 10,8%	176 100,0%
Κουκλοθέατρο – Θεατρικό Παιχνίδι	67 38,3%	52 29,7%	33 18,9%	23 13,1%	175 100,0%
Περιβαλλοντική Αγωγή	53 30,1%	62 35,2%	41 23,3%	20 11,4%	176 100,0%

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η αξιολόγηση των γνωστικών αντικειμένων αναφορικά με την ομάδα των επτά (7) μαθημάτων της «Ψυχολογίας».

Όσον αφορά το γνωστικό αντικείμενο «Εισαγωγή στην Ψυχολογία/ Βασικές Αρχές Ψυχολογίας», η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε «Ναι» (58,4%), το 30,9% απάντησε «Μάλλον ναι» και έπονται με μικρότερα ποσοστά οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι» με ποσοστά 10,1% και 0,6% αντίστοιχα.

Στο γνωστικό αντικείμενο «Εξελικτική Ψυχολογία/Αναπτυξιακή Ψυχολογία/Συναισθηματική Ανάπτυξη», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (176 απαντήσεις) υπερτερεί η απάντηση «Ναι» με ποσοστό 55,1%, ακολουθεί η απάντηση «Μάλλον ναι» σε ποσοστό 31,3%, η απάντηση «Μάλλον όχι» σε ποσοστό 10,8% και η απάντηση «Όχι» σε ποσοστό 2,8%.

Αναφορικά με το γνωστικό αντικείμενο «Κλινική Ψυχολογία», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (164 απαντήσεις) η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε «Μάλλον ναι» σε ποσοστό 35,4%, ενώ με ποσοστό 31,7% ακολουθεί η απάντηση «Ναι», η απάντηση «Μάλλον Όχι» με ποσοστό 18,9% και η απάντηση «Όχι» με ποσοστό 14,0%.

Στο γνωστικό αντικείμενο «Αναπτυξιακή Ψυχολογία», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (157 απαντήσεις), το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνει η απάντηση «Ναι» (36,9%), ακολουθεί η απάντηση «Μάλλον ναι» με ποσοστό 28,7% και ίδια ποσοστά της τάξεως του 17,2% καταγράφουν οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι».

Εν συνεχεία, στο γνωστικό αντικείμενο «Κοινωνική Ψυχολογία», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (160 απαντήσεις), η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε θετικά. Συγκεκριμένα, το 44,4% απάντησε «Ναι», το 31,9% απάντησε «Μάλλον ναι», το 16,3% απάντησε «Μάλλον όχι», ενώ μόλις το 7,5% απάντησε «Όχι».

Όσον αφορά τις απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο «Παιδαγωγική Ψυχολογία», από το σύνολο των απαντήσεων (166 απαντήσεις) καταγράφεται συντριπτική πλειοψηφία των θετικών απαντήσεων. Συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσε «Ναι» (53,6%), το 29,5% δήλωσε «Μάλλον ναι», το 13,9% δήλωσε «Μάλλον όχι» και μόλις το 3,0% δήλωσε «Όχι».

Στο γνωστικό αντικείμενο «Συμβουλευτική Ψυχολογία», από το σύνολο των ερωτηθέντων (155 απαντήσεις), η πλειοψηφία των απαντήσεων ήταν θετικές. Στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται με ποσοστό 36,1% η απάντηση «Ναι», ακολουθεί η απάντηση «Μάλλον ναι» με ποσοστό 27,7%, η απάντηση «Όχι» με ποσοστό 18,7% και η απάντηση «Μάλλον όχι» με ποσοστό 17,4%.

Πίνακας 29. Ομάδα μαθημάτων Ψυχολογίας

	Ναι	Μάλλον Ναι	Μάλλον Όχι	Όχι	Σύνολο
Εισαγωγή στην Ψυχολογία/ Βασικές Αρχές Ψυχολογίας	104	55	18	1	178
	58,4%	30,9%	10,1%	0,6%	100,0%
Εξελικτική Ψυχολογία/Αναπτυξιακή Ψυχολογία/Συναισθηματική Ανάπτυξη	97	55	19	5	176
	55,1%	31,3%	10,8%	2,8%	100,0%
Κλινική Ψυχολογία	52	58	31	23	164
	31,7%	35,4%	18,9%	14,0%	100,0%
Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία	58	45	27	27	157
	36,9%	28,7%	17,2%	17,2%	100,0%
Κοινωνική Ψυχολογία	71	51	26	12	160
	44,4%	31,9%	16,3%	7,5%	100,0%
Παιδαγωγική Ψυχολογία	89	49	23	5	166
	53,6%	29,5%	13,9%	3,0%	100,0%
Συμβουλευτική Ψυχοπαθολογία	56	43	27	29	155
	36,1%	27,7%	17,4%	18,7%	100,0%

Τέλος, παρακάτω παρουσιάζεται η αξιολόγηση των γνωστικών αντικειμένων της ομάδας των τεσσάρων (4 μαθημάτων) «Μαθήματα Διοίκησης, Οικονομίας, Νομοθεσίας και Ανθρωπιστικών Σπουδών – Δ.Ο.Ν.Α.».

Στο γνωστικό αντικείμενο «Δεοντολογία Επαγγέλματος», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (171 απαντήσεις), το 34,5% απάντησε «Μάλλον ναι», το 28,7% απάντησε «Ναι», το 23,4% απάντησε «Μάλλον Όχι» και ένα ποσοστό της τάξεως του 13,5% απάντησε «Όχι».

Σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο «Στοιχεία Οικονομικής/Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης Βρεφονηπιοκόμων», οι απαντήσεις των ερωτηθέντων που καταγράφονται (172 απαντήσεις) παρουσιάζουν σχετικά ίδια κατανομή, χωρίς μεγάλη ποσοστιαία διαφορά. Συγκεκριμένα, το 29,7% των ερωτηθέντων απάντησε «Μάλλον ναι», το 25,6% «Μάλλον όχι», το 23,3% «Ναι» και το 21,5% «Όχι».

Στο γνωστικό αντικείμενο «Οργάνωση και Διοίκηση Βρεφονηπιοκόμων / Οργάνωση και Διαχείριση Βρεφονηπιοκόμων / Διοίκηση και Διαχείριση Βρεφονηπιοκόμων», με ποσοστό 33,7% υπερτερεί η απάντηση «Ναι», ακολουθεί η απάντηση «Μάλλον ναι» με ποσοστό 28,1% και η απάντηση «Μάλλον όχι» και «Όχι» με ποσοστό 20,2% και 18,0% αντίστοιχα.

Στο επόμενο γνωστικό αντικείμενο «Εργασιακές Σχέσεις / Στοιχεία Νομοθεσίας / Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας», από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (173 άτομα) υπερτερούν οι αρνητικές απαντήσεις, αφού το ποσοστιαίο σύνολο των ερωτηθέντων που απάντησαν «Μάλλον όχι» και «Όχι» ήταν της τάξεως του 53,7%. Συγκεκριμένα, το 33,5% απάντησε «Μάλλον όχι», το 29,5% απάντησε «Μάλλον ναι», το 20,3% απάντησε «Όχι» και μόλις το 16,8% απάντησε «Ναι».

Πίνακας 30. Ομάδα μαθημάτων Διοίκησης, Οικονομίας, Νομοθεσίας και Ανθρωπιστικών Σπουδών

	Ναι	Μάλλον Ναι	Μάλλον Όχι	Όχι	Σύνολο
Δεοντολογία Επαγγέλματος	49	59	40	23	171
	28,7%	34,5%	23,4%	13,5%	100,0%
Στοιχεία Οικονομικής / Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης Β/Σ	40	51	44	37	172
	23,3%	29,7%	25,6%	21,5%	100,0%
Οργάνωση και Διοίκηση ΒΝΣ / Οργάνωση και Διαχείριση ΒΝΣ / Διοίκηση και Διαχείριση ΒΣ	60	50	36	32	178
	33,7%	28,1%	20,2%	18,0%	100,0%
Εργασιακές Σχέσεις / Στοιχεία Νομοθεσίας / Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας	29	51	58	35	173
	16,8%	29,5%	33,5%	20,2%	100,0%

Εν συνεχεία, αναλύονται οι απόψεις των ερωτηθέντων για την ικανοποίησή τους από το σύστημα εξετάσεων των μαθημάτων σχετικά με την αξιολόγησή τους. Από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν (176 απαντήσεις), υπερτερεί σε ποσοστό η άποψη «Μάλλον ναι» (43,8%), ενώ έπεται η απάντηση «Ναι» με ποσοστό 30,7%. Με πολύ μικρότερα ποσοστά ακολουθούν οι απαντήσεις «Μάλλον όχι» και «Όχι» (18,2% και 7,4% αντίστοιχα).

Πίνακας 31. Απόψεις των ερωτηθέντων για την ικανοποίησή τους από το σύστημα εξετάσεων των μαθημάτων σχετικά με την αξιολόγηση

	Άτομα	Ποσοστό
Ναι	54	30,7%
Μάλλον Ναι	77	43,8%
Μάλλον Όχι	32	18,2%
Όχι	13	7,4%
Σύνολο	176	100,0%

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι αποκτηθείσες δεξιότητες και γνώσεις, ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του επαγγελματικού χώρου και κατ' επέκταση στην παιδαγωγική πράξη. Η πλειοψη-

φία των ερωτηθέντων, λοιπόν, θεωρεί ότι, μάλλον, οι αποκτηθείσες δεξιότητες και γνώσεις ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του επαγγελματικού χώρου (43,3%), ενώ το 41,0% συμφωνεί απόλυτα με την άποψη αυτή.

Πίνακας 32. *Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την ανταπόκριση των αποκτηθεισών δεξιοτήτων και γνώσεων στις απαιτήσεις του επαγγελματικού χώρου*

	Άτομα	Ποσοστό
Συμφωνώ	73	41,0%
Μάλλον Συμφωνώ	77	43,3%
Μάλλον Διαφωνώ	24	13,5%
Διαφωνώ	4	2,2%
Σύνολο	178	100,0%

Εν συνεχεία, ακολουθούν οι απόψεις των ερωτηθέντων για τη δυνατότητα ίδρυσης ιδιωτικού Παιδικού Σταθμού. Συγκεκριμένα, οι μισοί από τους ερωτηθέντες (50,0%) θεωρούν, μάλλον, πιθανή την ίδρυση ενός ιδιωτικού σταθμού, ενώ μόλις το 22,5% από τους ερωτηθέντες το θεωρούν πιθανό και το 21,3% θεωρούν ότι, μάλλον, δεν είναι πιθανό. Ακόμα, ένα πολύ μικρό ποσοστό της τάξεως του 6,2% δεν θεωρεί πιθανή την ίδρυση ενός ιδιωτικού σταθμού.

Πίνακας 33. *Απόψεις των ερωτηθέντων για τη δυνατότητα ίδρυσης ιδιωτικού Παιδικού Σταθμού*

	Άτομα	Ποσοστό (%)
Μπορεί	40	22,5%
Μάλλον μπορεί	89	50,0%
Μάλλον δεν μπορεί	38	21,3%
Δεν μπορεί	11	6,2%
Σύνολο	178	100,0%

Οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την ενημέρωση για την επαγγελματική εκπαίδευση πριν από τη δήλωση προτίμησης στο μηχανογραφικό δελτίο, πα-

ρουσιάζονται στον πίνακα που παρατίθεται παρακάτω. Από την καταγραφή των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι δεν είχαν ενημέρωση για την επαγγελματική εκπαίδευση (38,2%) πριν από τη δήλωση προτίμησης στο μηχανογραφικό δελτίο και μόνο το 24,7% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι είχε.

Πίνακας 34. *Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την ενημέρωση των ερωτηθέντων για την επαγγελματική εκπαίδευση πριν από τη δήλωση προτίμησης στο μηχανογραφικό δελτίο*

	Ατομα	Ποσοστό
Είχα	44	24,7%
Μάλλον είχα	40	22,5%
Μάλλον δεν είχα	26	14,6%
Δεν είχα	68	38,2%
Σύνολο	178	100,0%

Στον επόμενο πίνακα καταγράφονται οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν η προπτυχιακή εκπαίδευση στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας προετοιμάζει την επιστημονική ταυτότητα και την άρτια επαγγελματική κατάρτιση για το επάγγελμα του Βρεφονηπιοκόμου. Συγκεκριμένα, οι μισοί και πλέον από τους ερωτηθέντες φαίνεται ότι, μάλλον, συμφωνούν με αυτήν την άποψη (56,2%), ενώ μόλις το 9,0% δήλωσε ότι «Μάλλον διαφωνεί» και το 1,1% ότι «Διαφωνεί».

Πίνακας 35. *Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν η προπτυχιακή εκπαίδευση στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας προετοιμάζει την επιστημονική ταυτότητα και την άρτια επαγγελματική κατάρτιση για το επάγγελμα του Βρεφονηπιοκόμου*

	Ατομα	Ποσοστό
Συμφωνώ	60	33,7%
Μάλλον Συμφωνώ	100	56,2%
Μάλλον Διαφωνώ	16	9,0%
Διαφωνώ	2	1,1%
Σύνολο	178	100,0%

Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση σχετικά με το αν το τμήμα της Βρεφονηπιοκομίας προσφέρει σχετικές με το επάγγελμα ευκαιρίες για καινοτόμες δράσεις που προέρχονται από το θεωρητικό και εργαστηριακό υπόβαθρο του γνωστικού αντικειμένου. Από την καταγραφή των αποτελεσμάτων η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (59,6%) απάντησε ότι «Μάλλον προσφέρει», το 28,7% ότι «Σίγουρα προσφέρει», ενώ μόλις το 10,7% και το 1,1% δήλωσε ότι «Μάλλον δεν προσφέρει» και «Δεν προσφέρει» αντίστοιχα.

Πίνακας 36. *Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν το Τμήμα της Βρεφονηπιοκομίας προσφέρει σχετικές με το επάγγελμα ευκαιρίες για καινοτόμες δράσεις που προέρχονται από το θεωρητικό και εργαστηριακό υπόβαθρο του γνωστικού αντικειμένου*

	Ατομα	Ποσοστό
Σίγουρα προσφέρει	51	28,7%
Μάλλον προσφέρει	106	59,6%
Μάλλον δεν προσφέρει	19	10,7%
Δεν προσφέρει	2	1,1%
Σύνολο	178	100,0%

Εν συνεχεία, παρατίθενται οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι γνώσεις που αποκτούν στο τμήμα Βρεφονηπιοκομίας μπορούν να εφαρμοστούν στην άσκηση του επαγγέλματος. Οι μισοί και πλέον των ερωτηθέντων (54,5%) απάντησαν καταφατικά σε αυτήν την ερώτηση και το 37,1% δήλωσε ότι «Μάλλον Ισχύει». Αντίθετα, ένα πολύ χαμηλό ποσοστό δήλωσε ότι «Μάλλον δεν ισχύει» (6,7%) και μόλις το 1,7% δήλωσε ότι «Δεν ισχύει».

Πίνακας 37. Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι γνώσεις που αποκτούν στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας μπορούν να εφαρμοστούν στην άσκηση του επαγγέλματος

	Άτομα	Ποσοστό
Ισχύει	97	54,5%
Μάλλον Ισχύει	66	37,1%
Μάλλον δεν Ισχύει	12	6,7%
Δεν Ισχύει	3	1,7%
Σύνολο	178	100,0%

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι σπουδές προσφέρουν δυνατότητες και ευκαιρίες με τις οποίες δύναται κάποιος να λύνει προβλήματα διαφόρων μορφών. Από την καταγραφή των αποτελεσμάτων, προκύπτει ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρεί ότι «Μάλλον ισχύει» η άποψη αυτή (53,7%), ενώ μόλις το 28,2% ότι «Ισχύει» και το 15,8% «Μάλλον δεν ισχύει».

Πίνακας 38. Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οι σπουδές προσφέρουν δυνατότητες και ευκαιρίες με τις οποίες δύναται κάποιος να λύνει προβλήματα διαφόρων μορφών

	Άτομα	Ποσοστό
Ισχύει	50	28,2%
Μάλλον Ισχύει	95	53,7%
Μάλλον δεν Ισχύει	28	15,8%
Δεν Ισχύει	4	2,3%
Σύνολο	177	100,0%

Αναφορικά με τις απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οφείλει το πρόγραμμα σπουδών να είναι περισσότερο προσανατολισμένο στα εργαστήρια και τις πρακτικές ασκήσεις, οι απαντήσεις παρατίθενται στον παρακάτω πίνακα. Είναι εμφανές, λοιπόν, ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (55,1%) συμφωνεί ότι το πρόγραμμα σπουδών πρέπει να είναι περισσότερο προσανατολισμένο στα ερ-

γαστήρια και τις πρακτικές ασκήσεις, ενώ μόλις το 13,0% πιστεύει το αντίθετο (όχι και μάλλον όχι).

Πίνακας 39. Απόψεις των ερωτηθέντων σχετικά με το αν οφείλει το Πρόγραμμα να είναι περισσότερο προσανατολισμένο στα εργαστήρια και τις πρακτικές ασκήσεις

	Άτομα	Ποσοστό
Ναι	97	55,1%
Μάλλον Ναι	56	31,8%
Μάλλον Όχι	18	10,2%
Όχι	5	2,8%
Σύνολο	176	100,0%

II. 2.1.2.4 Συγκεντρωτική παρουσίαση αξιολόγησης του συνόλου των γνωστικών αντικειμένων

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η αξιολόγηση του συνόλου των γνωστικών αντικειμένων των τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας σχετικά με την παρεχόμενη εκπαίδευση. Ο βαθμός αξιολόγησης προέκυψε από τη σύμπτυξη της κλίμακας αξιολόγησης από τετράβαθμη σε δευτεροβάθμια. Έτσι, τα «Ναι» και «Μάλλον Ναι» αποτελούν τη «Θετική άποψη» και τα «Μάλλον Όχι» και «Όχι» την «Αρνητική άποψη». Αναλυτικά, θεωρείται ότι τα γνωστικά αντικείμενα «Βρεφονηπιοκομία/ Αγωγή Βρέφους/ Αγωγή Μικρού Παιδιού», «Προσχολική Παιδαγωγική» και «Εισαγωγή στην Ψυχολογία/ Βασικές Αρχές Ψυχολογίας» προσφέρουν την καλύτερη εκπαίδευση αφού 9 στους 10 έχουν θετική άποψη γι' αυτά. Ακολουθούν σε υψηλό ποσοστιαίο επίπεδο αποδοχής τα γνωστικά αντικείμενα «Εξελικτική Ψυχολογία/ Αναπτυξιακή Ψυχολογία/ Συναισθηματική Ανάπτυξη», «Παιδαγωγικό Υλικό» και «Παιδιατρική /Νεογνολογία/ Γενική Παιδιατρική/ Εξελικτική Παιδιατρική» με ποσοστό 86,4%, 86,3 και 86%, αντίστοιχα.

Στον αντίποδα, τα γνωστικά αντικείμενα «Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες» και «Εργασιακές Σχέσεις / Στοιχεία Νομοθεσίας / Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας» θεωρείται ότι δεν προσφέρουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, δεδομένου ότι 4 από τους 10 ερωτηθέντες εκφράζουν αρνητική άποψη γι' αυτά. Ομοίως, τα γνωστικά αντικείμενα «Παιδαγωγική και ΜΜΕ», «Κοινωνική Πρόνοια» και «Στοιχεία Οικονομικής / Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης Βρεφονηπιακών Σταθμών» έχουν ποσοστό αρνητικής άποψης 54,4%, 53,2% και 53%, αντίστοιχα (1 στους 2 αποφοιτήσαντες).

Πίνακας 40. Συγκεντρωτική αξιολόγηση γνωστικών αντικειμένων

Ομάδα μαθημ.	Τίτλος μαθήματος	Θετική άποψη	Αρνητική άποψη
BIM	Βρεφοκομία / Αγωγή Βρέφους / Αγωγή Μικρού Παιδιού	94,4%	5,6%
ΠΔ	Προσχολική Παιδαγωγική	89,9%	10,2%
Ψ	Εισαγωγή στην Ψυχολογία/ Βασικές Αρχές Ψυχολογίας	89,3%	10,7%
Ψ	Εξελικτική Ψυχολογία/Αναπτυξιακή Ψυχολογία/Συναισθηματική Ανάπτυξη	86,4%	13,6%
ΠΔ	Παιδαγωγικό Υλικό	86,3%	13,7%
BIM	Παιδιατρική /Νεογνολογία/Γενική Παιδιατρική/Εξελικτική	86,0%	14,1%

Ομάδα μαθημ.	Τίτλος μαθήματος	Θετική άποψη	Αρνητική άποψη
	Παιδιατρική		
ΔΜ	Μουσικοπαιδαγωγική / Μουσικοκινητική Αγωγή	84,8%	15,1%
Ψ	Παιδαγωγική Ψυχολογία	83,1%	16,9%
ΔΜ	Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων	82,5%	17,4%
ΠΔ	Κινητική Αγωγή Προσχολικής Ηλικίας	81,5%	18,4%
ΠΔ	Παιδική Λογοτεχνία/ Ελληνική Γλώσσα	79,1%	20,9%
ΔΜ	Αισθητική Αγωγή - Εικαστικά / Πηλοπλαστική	76,4%	23,6%
Ψ	Κοινωνική Ψυχολογία	76,3%	23,8%
ΠΔ	Ειδική Αγωγή	74,8%	25,1%
ΠΔ	Μεθοδολογία Έρευνας / Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστήμες Αγωγής	71,6%	28,4%
ΠΔ	Συγκριτική Παιδαγωγική Προσχολικής Ηλικίας	70,6%	29,4%
ΔΜ	Διαπολιτισμική Αγωγή	69,9%	30,1%
ΔΜ	Κουκλοθέατρο – Θεατρικό Παιχνίδι	68,0%	32,0%
ΠΔ	Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής/ Εισαγωγή στις Παιδαγωγικές Επιστήμες	67,8%	32,2%
Ψ	Κλινική Ψυχολογία	67,1%	32,9%
Ψ	Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία	65,6%	34,4%
ΔΜ	Περιβαλλοντική Αγωγή	65,3%	34,7%
ΠΔ	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης / Κοινωνιολογία της Παιδείας / Κοινωνιολογία της Οικογένειας και της Εκπαίδευσης	65,1%	34,9%
ΠΔ	Κοινωνική Παιδαγωγική	65,0%	35,1%
Ψ	Συμβουλευτική Ψυχοπαθολογία	63,8%	36,1%
ΔΟΝΑ	Δεοντολογία Επαγγέλματος	63,2%	36,9%
ΔΟΝΑ	Οργάνωση και Διοίκηση ΒΝΣ / Οργάνωση και Διαχείριση ΒΝΣ / Διοίκηση και Διαχείριση ΒΣ	61,8%	38,2%
ΠΔ	Παιδαγωγική και ΜΜΕ	54,4%	45,6%
ΒΙΜ	Κοινωνική Πρόνοια	53,2%	46,7%
ΔΟΝΑ	Στοιχεία Οικονομικής / Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης Β/Σ	53,0%	47,1%
ΔΟΝΑ	Εργασιακές Σχέσεις / Στοιχεία Νομοθεσίας / Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας	46,3%	53,7%
ΠΔ	Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες	41,9%	58,1%

ΒΙΜ = Βρεφοκομία/Ιατρικό αντικείμενο **ΠΔ** = Παιδαγωγική **ΔΜ** = Διδακτική
μεθοδολογία / εργαστήρια **Ψ** = Ψυχολογία **ΔΟΝΑ** = Διοίκηση / Οικονομία / Νομοθε-
σία / Ανθρωπιστικές σπουδές

II. 2.1.3 Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών

II. 2.1.3.1 Εσωτερικό περιβάλλον σε σχέση με αστικότητα και ιδιοκτησιακό καθεστώς

Σ' αυτή την ενότητα παρουσιάζονται οι στατιστικές αναλύσεις και συσχετίσεις των μεταβλητών αναφορικά με το εσωτερικό περιβάλλον των Βρεφονηπιακών Παιδικών Σταθμών και αφορούν πέραν από τις μεταβλητές αστικότητας και ιδιοκτησιακού τους καθεστώτος και τις απόψεις του δείγματος για τις σχέσεις γονέων και απασχολούμενων με τη δομή του Σταθμού.

II. 2.1.3.1.1 Ιδιοκτησιακό καθεστώς του Βρεφονηπιακού Σταθμού σε σχέση με την αστικότητα στο οποίο λειτουργεί ανά πόλη λειτουργίας εκπαιδευτικού ιδρύματος

Αρχικώς, ο χαρακτηρισμός του καθεστώτος και του αστικού περιβάλλοντος στο οποίο ανήκουν οι σταθμοί, έγινε από τους σπουδαστές που έκαναν πρακτική άσκηση στους συγκεκριμένους σταθμούς. Στον παρακάτω πίνακα εμφανίζονται τα στατιστικά αποτελέσματα της συσχέτισης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των βρεφονηπιακών σταθμών με την αστικότητα, στις τρεις πόλεις που έχουν Τ.Ε.Ι. (Θεσσαλονίκη, Αθήνα, Ιωάννινα). Η συσχέτιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος με την αστικότητα στη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα δεν φαίνεται να έχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ($p>0,05$). Έτσι, στη Θεσσαλονίκη το 98,1% των σταθμών είναι δημόσιοι ή ιδιωτικοί (54,5% και 43,6%, αντίστοιχα). Στην Αθήνα το αντίστοιχο ποσοστό είναι 88,7%, με τους μισούς σταθμούς (51,6%) να είναι δημόσιοι και το 37,1% ιδιωτικοί., γεγονός που δηλώνει κατά το μάλλον ή ήττον ομοιογένεια στην επιλογή των σταθμών που κάνουν οι σπουδαστές για την πρακτική τους άσκηση στις δυο μεγάλες πόλεις.

Αντίθετα, για τους σπουδαστές των Ιωαννίνων βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ($p=0,002$). Αναλυτικά, στις πόλεις συναντώνται σταθμοί τόσο δημόσιοι, όσο ιδιωτικοί και της εργατικής εστίας με ποσοστά 37,1%, 45,7% και 17,1%, αντίστοιχα. Στις κωμοπόλεις και στα χωριά το ιδιοκτησιακό καθεστώς των σταθμών είναι κυρίως δημόσιο, σε ποσοστό 90% και 87,5%, αντίστοιχα. Με δεδομένο ότι η επιλογή του σταθμού για την πρακτική άσκηση εναπόκειται στην ελεύθερη επιλογή

του σπουδαστή, το παραπάνω εύρημα φανερώνει ότι αφενός μεν η επιλογή των σπουδαστών του Τ.Ε.Ι. Ιωαννίνων ποικίλει αναφορικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς του βρεφονηπιακού σταθμού και την αστικότητα του σταθμού και αφετέρου ότι η καταγωγή των σπουδαστών είναι, μάλλον, διαφοροποιημένη και ανομοιογενής από τους σπουδαστές των άλλων δυο εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Πίνακας 41. *Ιδιοκτησιακό καθεστώς σε σχέση με την αστικότητα*

Τ.Ε.Ι.	Καθεστώς	Αστικό Περιβάλλον			Σύνολο
		Πόλη	Κωμόπολη	Χωριό	
Θεσσαλονίκη	Δημοτικό	23	5	2	30
		50,0%	83,3%	66,7%	54,5%
	Ιδιωτικό	22	1	1	24
		47,8%	16,7%	33,3%	43,6%
	Άλλο	1	0	0	1
		2,2%	0,0%	0,0%	1,8%
Αθήνα	Σύνολο	46	6	3	55
		100%	100%	100%	100%
	Δημοτικό	31	-	1	32
		50,8%	-	-	51,6%
	Ιδιωτικό	23	-	-	23
		37,7%	-	-	37,1%
Ιωάννινα	Εργατικής Εστίας	1	-	-	1
		1,6%	-	-	1,6%
	Άλλο	6	-	-	6
		9,8%	-	-	9,7%
	Σύνολο	61	-	1	62
		100%	-	100%	100%
Ιωάννινα	Δημοτικό	13	9	14	36
		37,1%	90,0%	87,5%	59,0%
	Ιδιωτικό	16	1	2	19
		45,7%	10,0%	12,5%	31,1%
	Εργατικής Εστίας	6	0	0	6
		17,1%	0,0%	0,0%	9,8%
Ιωάννινα	Σύνολο	35	10	16	61
		100%	100%	100%	100%

Θεσσαλονίκη: $\chi^2(4)=2,620$ $p=0,623$ (NS) Αθήνα: μη εφαρμοστέος ο έλεγχος

Ιωάννινα: $\chi^2(4)=16,727$ $p=0,002$

II. 2.1.3.1.2 Ιδιοκτησιακό καθεστώς σταθμού συσχετιζόμενο με την άποψη των γονέων για τη συνεργασία τους με τους επαγγελματίες

Οι πίνακες που ακολουθούν αποτυπώνουν τις συσχετίσεις μεταξύ του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των σταθμών με τις απόψεις των σπουδαστών/στριών για τη στάση των γονέων αναφορικά με τη λειτουργία του σταθμού. Η συσχέτιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των σταθμών με τη στενή συνεργασία των βρεφονηπιοκόμων με τους γονείς των παιδιών, το ενδιαφέρον που δείχνουν οι γονείς στην παρεχόμενη αγωγή και τη φροντίδα των παιδιών τους δεν παρουσιάζει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ($p>0,05$).

Έτσι, ανεξαρτήτως ιδιοκτησιακού καθεστώτος, οι τελειόφοιτοι, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, εκφράζουν ότι υπάρχει θετική στάση απέναντι στην άποψη ότι οι γονείς έχουν στενή συνεργασία με τους επαγγελματίες βρεφονηπιοκόμους των σταθμών (62,7%). Αμφίβολη (μάλλον θετική, μάλλον αρνητική) είναι η στάση του 36,2%, ενώ το ποσοστό της αρνητικής στάσης δεν είναι αξιολογήσιμο στατιστικής ανάλυσης.

Πίνακας 42. Στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφονηπιοκόμων και των γονέων

	Ιδιοκτησιακό καθεστώς:				Σύνολο
	Δημοτικό	Ιδιωτικό	Εργατικής Εστίας	Άλλο	
Θετική	56	47	4	4	111
	57,1%	72,3%	57,1%	57,1%	62,7%
Αμφίβολη	42	16	3	3	64
	42,9%	24,6%	42,9%	42,9%	36,2%
Αρνητική	0	2	0	0	2
	0,0%	3,1%	0,0%	0,0%	1,1%
Σύνολο	98	65	7	7	177
	100,0%	100,00%	100,00%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(6)=8,740 \quad p=0,189 \text{ (NS)}$$

Σχετικά με την παρεχόμενη αγωγή των παιδιών, ανεξαρτήτως ιδιοκτησιακού

καθεστώς, οι τελειόφοιτοι έχουν αμφίβολη στάση για το ενδιαφέρον των γονέων σε ποσοστό 58%, ενώ θετική είναι η στάση του 40,3%.

Πίνακας 43. Ενδιαφέρον γονέων στην παρεχόμενη αγωγή

	Ιδιοκτησιακό καθεστώς:				Σύνολο
	Δημοτικό	Ιδιωτικό	Εργατικής Εστίας	Άλλο	
Θετική	33	29	4	5	71
	33,7%	45,3%	57,1%	71,43%	40,3%
Αμφίβολη	64	33	3	2	102
	65,3%	51,6%	42,9%	28,57%	58,0%
Αρνητική	1	2	0	0	3
	1,0%	3,1%	0,0%	0,00%	1,7%
Σύνολο	98	64	7	7	176
	100,0%	100,0%	100,0%	100,00%	100,0%

$$\chi^2(6)=7,587 \quad p=0,270 \text{ (NS)}$$

Σχετικά με τη φροντίδα των παιδιών, ανεξαρτήτως ιδιοκτησιακού καθεστώτος, οι τελειόφοιτοι έχουν θετική άποψη σε ποσοστό 87,5%.

Πίνακας 44. Ενδιαφέρον γονέων στην φροντίδα των παιδιών

	Ιδιοκτησιακό καθεστώς:				Σύνολο
	Δημοτικό	Ιδιωτικό	Εργατικής Εστίας	Άλλο	
Θετική	87	54	7	6	154
	89,7%	83,1%	100,00%	85,7%	87,5%
Αμφίβολη	10	11	0	1	22
	10,3%	16,9%	0,00%	14,3%	12,5%
Αρνητική	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Σύνολο	97	65	7	7	176
	55,1%	36,9%	4,0%	4,0%	100,0%

$$\chi^2(3)=2,609 \quad p=0,456 \text{ (NS)}$$

Στατιστικά σημαντική είναι η διαφοροποίηση της θέσης ότι οι γονείς δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών ανάλογα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Έτσι, στους δημοτικούς σταθμούς η κυρίαρχη στάση είναι η αμφίβολη με ποσοστό 57,7% και ακολουθεί η θετική (35,1%) και η αρνητική (7,2%), στους ιδιωτικούς σταθμούς, αντίθετα, η κυρίαρχη είναι η θετική στάση με ποσοστό 57,1% ακολουθούμενη από την αμφίβολη (39,7%) και την αρνητική (3,2%). Στους σταθμούς της εργατικής εστίας η θετική στάση είναι αυτή που κυρίαρχα αναφέρθηκε από τους τελειόφοιτους (71,4%) με την αμφίβολη να ανέρχεται στο 28,6%. Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει αρνητική στάση στην προαναφερθείσα θέση για τους σταθμούς της εργατικής εστίας. Τέλος, οι σταθμοί που έχουν άλλο ιδιοκτησιακό καθεστώς (κυρίως ο σταθμός της Βουλής), φαίνεται ότι συγκεντρώνουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές απόψεις σε ποσοστό 42,9%, ενώ οι αμφίβολες απόψεις συγκεντρώνουν ποσοστό 14,3%.

Πίνακας 45. Ενδιαφέρον γονέων στη φύλαξη των παιδιών

	Ιδιοκτησιακό καθεστώς:				Σύνολο
	Δημοτικό	Ιδιωτικό	Εργατικής Εστίας	Άλλο	
Θετική	34	36	5	3	78
	35,1%	57,1%	71,4%	42,9%	44,8%
Αμφίβολη	56	25	2	1	84
	57,7%	39,7%	28,6%	14,3%	48,3%
Αρνητική	7	2	0	3	12
	7,2%	3,2%	0,0%	42,9%	6,9%
Σύνολο	97	63	7	7	174
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(6)=25,197 \quad p=0,000$$

II. 2.1.3.1.3 Αστικό περιβάλλον συσχετιζόμενο με την άποψη των γονέων για τη συνεργασία τους με τους επαγγελματίες

Η συσχέτιση του αστικού περιβάλλοντος που λειτουργεί ο σταθμός με το πώς αντιλαμβάνονται οι τελειόφοιτοι την άποψη των γονέων για τη συνεργασία τους με τους επαγγελματίες του σταθμού δεν παρουσιάζει καμία στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ($p>0,05$). Τούτο σημαίνει ότι η σχέση των γονέων με τον παιδικό σταθμό δεν επηρεάζεται από την αστικότητα (αν λειτουργεί σε πόλη, κωμόπολη ή χωριό).

Σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα, η συνεργασία μεταξύ των βρεφονηπιοκόμων και των γονέων στις πόλεις είναι στενή, αφού οι 3 στους 5 τελειόφοιτους (65,2%) έχουν θετική άποψη γι' αυτή τη συνεργασία. Αντίθετα, το ποσοστό αυτών που έχει αμφίβολη άποψη για τη στενή συνεργασία είναι 33,3%, ενώ αρνητική άποψη είναι μόλις 1,4%. Αναφορικά με τις κωμοπόλεις, μοιρασμένες είναι οι απόψεις των τελειόφοιτων μεταξύ της θετικής και της αμφίβολης θέσης με ποσοστό 50%. Παρόμοια εικόνα παρουσιάζεται και στους σταθμούς που εδρεύουν στα χωριά με ποσοστό θετικών απόψεων 55% και αμφίβολων απόψεων 45%.

Πίνακας 46. Στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφονηπιοκόμων και των γονέων

	Αστικό περιβάλλον			Σύνολο
	Πόλη	Κωμόπολη	Χωριό	
Θετική	92	8	11	111
	65,2%	50,0%	55,0%	62,7%
Αμφίβολη	47	8	9	64
	33,3%	50,0%	45,0%	36,2%
Αρνητική	2	0	0	2
	1,4%	0,0%	0,0%	1,1%
Σύνολο	141	16	20	177
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(4)=2,849 \quad p=0,583 \text{ (NS)}$$

Σχετικά με το ενδιαφέρον των γονέων για την παρεχόμενη αγωγή από τους σταθμούς, ανεξαρτήτως αστικού περιβάλλοντος, η άποψη των τελειόφοιτων είναι, κυρίως, αμφίβολη σε ποσοστό 58%, ενώ η θετική στάση συγκεντρώνει ποσοστό

40,3%. Τα αποτελέσματα ανά είδος αστικού περιβάλλοντος δείχνουν ότι στις κωμοπόλεις 8 στους 10 τελειόφοιτους (81,3%) έχουν αμφίβολη άποψη σχετικά με το ενδιαφέρον των γονέων για την παρεχόμενη αγωγή, ενώ την ίδια άποψη στα χωριά έχουν περίπου 7 στους 10 τελειόφοιτους (68,4%) και στις πόλεις 1 στους 2 (53,9%). Η θετική άποψη συγκεντρώνει σημαντικά ποσοστά στις πόλεις (44%) αλλά και στα χωριά (31,6%), ενώ αρνητική άποψη για το ενδιαφέρον των γονέων σχετικά με την παρεχόμενη αγωγή έχουν μόνο οι τελειόφοιτοι που έκαναν πρακτική άσκηση σε πόλεις.

Πίνακας 47. Ενδιαφέρον γονέων για την παρεχόμενη αγωγή

	Αστικό περιβάλλον			Σύνολο
	Πόλη	Κωμόπολη	Χωριό	
Θετική	62	3	6	71
	44,0%	18,8%	31,6%	40,3%
Αμφίβολη	76	13	13	102
	53,9%	81,3%	68,4%	58,0%
Αρνητική	3	0	0	3
	2,1%	0,0%	0,0%	1,7%
Σύνολο	141	16	19	176
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(4)=5,673 \quad p=0,225 \text{ (NS)}$$

Οι γονείς, ανεξαρτήτως αστικού περιβάλλοντος, στην πλειοψηφία τους δείχνουν ενδιαφέρον για τη φροντίδα των παιδιών τους στους βρεφονηπιακούς σταθμούς, σύμφωνα με τη θετική άποψη των τελειόφοιτων (87,5%). Η αμφίβολη άποψη συγκεντρώνει ποσοστό μόλις 12,5%, ενώ δεν υπάρχει αρνητική άποψη.

Πίνακας 48. Ενδιαφέρον γονέων για τη φροντίδα των παιδιών

	Αστικό περιβάλλον			Σύνολο
	Πόλη	Κωμόπολη	Χωριό	
Θετική	122	14	18	154
	86,5%	93,3%	90,0%	87,5%
Αμφίβολη	19	1	2	22
	13,5%	6,7%	10,0%	12,5%
Αρνητική	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Σύνολο	141	15	20	176
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(2)=0,704 \quad p=0,703 \text{ (NS)}$$

Αμφίβολη άποψη για το ενδιαφέρον των γονέων σχετικά με τη «φύλαξη» των παιδιών τους στους βρεφονηπιακούς σταθμούς έχει 1 στους 2 τελειόφοιτους που έκαναν πρακτική άσκηση στις πόλεις, ενώ σε ποσοστό 43,6% θεωρούν ότι οι γονείς ενδιαφέρονται για τη «φύλαξη» των παιδιών τους. Στις κωμοπόλεις τα ποσοστά διαφοροποιούνται με 1 στους 2 τελειόφοιτους να έχουν θετική άποψη για το ενδιαφέρον των γονέων στη «φύλαξη» και 1 στους 3 να έχουν αμφίβολη άποψη. Στα χωριά παρατηρείται ότι ποσοστό 47,4% έχουν τόσο θετική όσο και αμφίβολη άποψη για το ενδιαφέρον των γονέων στη «φύλαξη».

Πίνακας 49. Ενδιαφέρον γονέων στη «φύλαξη» των παιδιών

	Αστικό περιβάλλον			Σύνολο
	Πόλη	Κωμόπολη	Χωριό	
Θετική	61	8	9	78
	43,6%	53,3%	47,4%	44,8%
Αμφίβολη	70	5	9	84
	50,0%	33,3%	47,4%	48,3%
Αρνητική	9	2	1	12
	6,4%	13,3%	5,3%	6,9%
Σύνολο	140	15	19	174
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(4)=2,121 \quad p=0,714 \text{ (NS)}$$

II. 2.1.3.1.4 Ιδιοκτησιακό καθεστώς σε σχέση με το εσωτερικό περιβάλλον

Η σχέση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των βρεφονηπιακών-παιδικών σταθμών, όπου οι τελειόφοιτοι έκαναν πρακτική άσκηση με το εσωτερικού περιβάλλον των σταθμών και αφορά στη βαρύτητα που δίνεται σε σχέση με τα παιδιά, δεν φαίνεται να έχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ($p>0,05$). Το γεγονός αυτό δηλώνει ότι το εσωτερικό περιβάλλον των σταθμών διαμορφώνεται ανεξάρτητα με το αν είναι δημοτικοί, ιδιωτικοί, της εργατικής εστίας ή άλλου είδους ιδιοκτησιακού καθεστώτος.

Η στατιστική ανάλυση δείχνει ότι ανεξαρτήτως ιδιοκτησιακού καθεστώτος, οι τελειόφοιτοι έχουν θετική στάση σχετικά με τη βαρύτητα που δίνουν οι βρεφονηπιοκόμοι στην αγωγή σε ποσοστό 73,4%, αμφίβολη στάση σε ποσοστό 24,9% και μόλις 3 έχουν αρνητική στάση. Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι το σύνολο των τελειόφοιτων που έκαναν πρακτική άσκηση σε σταθμούς της Εργατικής Εστίας θεωρούν ότι οι βρεφονηπιοκόμοι δίνουν βαρύτητα στην παρεχόμενη αγωγή.

Πίνακας 50. Βαρύτητα στην παρεχόμενη αγωγή

	Ιδιοκτησιακό καθεστώς:				Σύνολο
	Δημοτικό	Ιδιωτικό	Εργατικής Εστίας	Άλλο	
Θετική	73	45	7	5	130
	75,3%	68,2%	100,0%	71,4%	73,4%
Αμφίβολη	23	19	0	2	44
	23,7%	28,8%	0,0%	28,6%	24,9%
Αρνητική	1	2	0	0	3
	1,0%	3,0%	0,0%	0,0%	1,7%
Σύνολο	97	66	7	7	177
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(6)=4,392 \quad p=0,624 (NS)$$

Ομοίως, η στατιστική επεξεργασία της μεταβλητής που αφορά στη βαρύτητα που δίνουν οι βρεφονηπιοκόμοι στη φροντίδα των παιδιών δείχνει ότι οι τελειόφοιτοι στη συντριπτική τους πλειοψηφία έχουν θετική άποψη για τη βαρύτητα που δίνουν οι βρεφονηπιοκόμοι στη φροντίδα σε ποσοστό 76,7%, ενώ μόλις 22,1% έχουν αμφίβολη άποψη και μόνο 2 στους 172 τελειόφοιτους έχουν αρνητική άποψη, οι οποίοι έκαναν πρακτική άσκηση σε δημοτικό βρεφονηπιακό σταθμό. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι σταθμοί της Εργατικής Εστίας και οι «άλλου» τύπου σταθμοί συγκεντρώνουν το σύνολο των απόψεων των τελειόφοιτων στη θετική άποψη.

Πίνακας 51. Βαρύτητα στην φροντίδα

	Ιδιοκτησιακό καθεστώς:				Σύνολο
	Δημοτικό	Ιδιωτικό	Εργατικής Εστίας	Άλλο	
Θετική	69	50	6	7	132
	71,9%	79,4%	100,0%	100,0%	76,7%
Αμφίβολη	25	13	0	0	38
	26,0%	20,6%	0,0%	0,0%	22,1%
Αρνητική	2	0	0	0	2
	2,1%	0,0%	0,0%	0,0%	1,2%
Σύνολο	96	63	6	7	172
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(6)=6,463 \quad p=0,373 \text{ (NS)}$$

Τέλος, παρόμοια είναι και η κατανομή των ποσοστών στη μεταβλητή που αφορά στη βαρύτητα που δίνουν οι βρεφονηπιοκόμοι στη «φύλαξη», όπου το μεγαλύτερο ποσοστό των απαντήσεων (55,8%) συγκεντρώνεται στη θετική στάση, ακολουθούμενη από την αμφίβολη (39%), ενώ μόλις 9 στις 172 απαντήσεις εκφράζουν αρνητική στάση.

Πίνακας 52. Βαρύτητα στη «φύλαξη»

	Ιδιοκτησιακό καθεστώς:				Σύνολο
	Δημοτικό	Ιδιωτικό	Εργατικής Εστίας	Άλλο	
Θετική	53	34	5	4	96
	55,2%	54,0%	83,3%	57,1%	55,8%
Αμφίβολη	39	26	1	1	67
	40,6%	41,3%	16,7%	14,3%	39,0%
Αρνητική	4	3	0	2	9
	4,2%	4,8%	0,0%	28,6%	5,2%
Σύνολο	96	63	6	7	172
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(6)=10,711 \quad p=0,098 \text{ (NS)}$$

Η σχέση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των σταθμών, όπου οι τελειόφοιτοι

έκαναν πρακτική άσκηση με τον επαγγελματικό αυτοπροσδιορισμό των βρεφονηπιοκόμων που εργάζονται σ' αυτούς παρουσιάζει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ($p=0,001$), γεγονός που σημαίνει ότι ο επαγγελματικός αυτοπροσδιορισμός των βρεφονηπιοκόμων διαφοροποιείται, αν ο σταθμός είναι δημοτικός, ιδιωτικός, της εργατικής εστίας ή άλλου καθεστώτος. Έτσι, σύμφωνα με την άποψη των τελειόφοιτων, οι βρεφονηπιοκόμοι που εργάζονται σε συνθήκες «δημοσίου τομέα» (δημοτικό και εργατικής εστίας βρεφονηπιακό σταθμό) αυτοπροσδιορίζονται, κυρίως, ως παιδαγωγοί σε ποσοστό 83,7% και 100% αντίστοιχα, ενώ όλοι θεωρούν ότι δεν είναι προσωπικό υγείας. Αντίθετα, σε σταθμούς που λειτουργούν υπό συνθήκες «ιδιωτικού τομέα» (ιδιωτικό και «άλλο»), η πλειοψηφία αυτοπροσδιορίζεται, κυρίως, ως παιδαγωγοί αλλά παρατηρείται ποσοστό αυτών που θεωρούν ότι ανήκουν στο προσωπικό υγείας του σταθμού.

Πίνακας 53. Επαγγελματικός αυτοπροσδιορισμός βρεφονηπιοκόμων

	Ιδιοκτησιακό καθεστώς:				Σύνολο
	Δημοτικό	Ιδιωτικό	Εργατικής Εστίας	Άλλο	
Κυρίως ως παιδαγωγοί	82	41	7	4	134
	83,7%	64,1%	100,0%	57,1%	76,1%
Μάλλον ως παιδαγωγοί	16	19	0	1	36
	16,3%	29,7%	0,0%	14,3%	20,5%
Μάλλον ως προσ. υγείας	0	3	0	1	4
	0,0%	4,7%	0,0%	14,3%	2,3%
Κυρίως ως προσ. υγείας	0	1	0	1	2
	0,0%	1,6%	0,0%	14,3%	1,1%
Σύνολο	98	64	7	7	176
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(9)=28,277 \quad p=0,001$$

II. 2.1.3.1.5 Το αστικό περιβάλλον σε σχέση με το εσωτερικό περιβάλλον

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζεται η στατιστική ανάλυση των μεταβλητών που αφορούν στο εσωτερικό περιβάλλον των σταθμών σε σχέση με τη βαρύτητα που δίνεται στην αντιμετώπιση των παιδιών. Το χ^2 test δείχνει ότι καμιά από τις τρεις μεταβλητές που εξετάζουν τη σχέση αστικού περιβάλλοντος λειτουργίας του σταθμού με τη βαρύτητα που δίνουν οι βρεφονηπιοκόμοι στην αντιμετώπιση των παιδιών δεν έχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ($p>0,05$). Οι βρεφονηπιοκόμοι, σύμφωνα με την άποψη των τελειόφοιτων, στην πλειοψηφία τους δίνουν βαρύτητα στην παρεχόμενη αγωγή, σε ποσοστό 73% και 75%, αντίστοιχα για τους εργαζόμενους σε σταθμούς που εδρεύουν στις πόλεις, στις κωμοπόλεις και στα χωριά.

Πίνακας 54. Βαρύτητα στην παρεχόμενη αγωγή

	Αστικό περιβάλλον			Σύνολο
	Πόλη	Κωμόπολη	Χωριό	
Θετική	103	12	15	130
	73,0%	75,0%	75,0%	73,4%
Αμφίβολη	35	4	5	44
	24,8%	25,0%	25,0%	24,9%
Αρνητική	3	0	0	3
	2,1%	0,0%	0,0%	1,7%
Σύνολο	141	16	20	177
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(4)=0,781 \quad p=0,941(NS)$$

Ομοίως, η άποψη των τελειόφοιτων για τη βαρύτητα που δίνουν οι βρεφονηπιοκόμοι στη φροντίδα των παιδιών συγκεντρώνεται στο μεγαλύτερο ποσοστό στη θετική άποψη (76,7%). Αναλυτικά, στους βρεφονηπιακούς σταθμούς που εδρεύουν στις πόλεις οι τελειόφοιτοι που έκαναν πρακτική άσκηση εκεί, θεωρούν ότι οι επαγγελματίες δίνουν βαρύτητα στη φροντίδα κατά 76,1%, με τα αντίστοιχα ποσοστά στις κωμοπόλεις και στα χωριά να ανέρχεται στο 93,3% και 68,4%.

Πίνακας 55. Βαρύτητα στη φροντίδα

	Αστικό περιβάλλον			Σύνολο
	Πόλη	Κωμόπολη	Χωριό	
Θετική	105	14	13	132
	76,1%	93,3%	68,4%	76,7%
Αμφίβολη	31	1	6	38
	22,5%	6,7%	31,6%	22,1%
Αρνητική	2	0	0	2
	1,4%	0,0%	0,0%	1,2%
Σύνολο	138	15	19	172
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(4)=3,608 \quad p=0,462 (NS)$$

Αναφορικά με τη βαρύτητα που δίνεται από τους βρεφονηπιοκόμους στη «φύλαξη» των παιδιών, 1 στους 2 τελειόφοιτους που έκαναν πρακτική άσκηση σε σταθμούς που εδρεύουν σε πόλεις έχουν θετική άποψη με το 39,9% αυτών να έχουν αμφίβολη και μόλις 6,5% αρνητική. Στις κωμοπόλεις τα ποσοστά αυτά δεν διαφοροποιούνται ιδιαίτερα για τη θετική και την αμφίβολη άποψη (53,3% και 46,7%, αντίστοιχα), ενώ μηδενική είναι η καταγραφή στην αρνητική άποψη. Στα χωριά η θετική άποψη συγκεντρώνει την πλειοψηφία των καταγραφών (73,7%) ενώ η αμφίβολη άποψη είναι μόλις 26,3% και δεν υπάρχει καταγραφή στην αρνητική άποψη.

Πίνακας 56. Βαρύτητα στη «φύλαξη»

	Αστικό περιβάλλον			Σύνολο
	Πόλη	Κωμόπολη	Χωριό	
Θετική	74	8	14	96
	53,6%	53,3%	73,7%	55,8%
Αμφίβολη	55	7	5	67
	39,9%	46,7%	26,3%	39,0%
Αρνητική	9	0	0	9
	6,5%	0,0%	0,0%	5,2%
Σύνολο	138	15	19	172
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(4)=4,477 \quad p=0,345 \text{ (NS)}$$

Η συσχέτιση μεταξύ του αστικού περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργεί ο σταθμός και το πώς αυτοπροσδιορίζονται επαγγελματικά οι βρεφονηπιοκόμοι δεν φαίνεται να έχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση ($p>0,05$). Έτσι, πρέπει να αναφερθεί ότι, ανεξάρτητα αστικού περιβάλλοντος, η πλειοψηφία των βρεφονηπιοκόμων αυτοπροσδιορίζονται ως παιδαγωγοί (96,6%) με το 76,1% να αυτοπροσδιορίζονται, κυρίως, ως παιδαγωγοί, και το 20,5%, μάλλον, ως παιδαγωγοί.

Πίνακας 57. Επαγγελματικός αυτοπροσδιορισμός βρεφονηπιοκόμων

	Αστικό περιβάλλον			Σύνολο
	Πόλη	Κωμόπολη	Χωριό	
Κυρίως ως παιδ/γοί	104	12	18	134
	74,3%	75,0%	90,0%	76,1%
Μάλλον ως παιδ/γοί	30	4	2	36
	21,4%	25,0%	10,0%	20,5%
Μάλλον ως προσ. υγείας	4	0	0	4
	2,9%	0,0%	0,0%	2,3%
Κυρίως ως προσ. υγείας	2	0	0	2
	1,4%	0,0%	0,0%	1,1%
Σύνολο	140	16	20	176
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$\chi^2(6)=3,409 \quad p=0,756 \text{ (NS)}$$

II. 2.1.3.1.6 Αποδοχή ή όχι της πρώτης υπόθεσης

Η πρώτη μηδενική υπόθεση «Η διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος ενός σταθμού σύμφωνα με την άποψη των σπουδαστριών δεν εξαρτάται από το ιδιοκτησιακό καθεστώς του και την αστικότητα στο οποίο λειτουργεί» γίνεται αποδεκτή από την ερευνήτρια σύμφωνα με την ανάλυση των στοιχείων της έρευνας, όπως αυτή παρουσιάστηκε παραπάνω στο παρόν κεφάλαιο. Αναλυτικά, οι λόγοι αποδοχής είναι:

- Η θέση ότι «Η διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος ενός σταθμού σύμφωνα με την άποψη των σπουδαστριών δεν εξαρτάται από το ιδιοκτησιακό καθεστώς» γίνεται αποδεκτή, αφού η συσχέτιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος με την πλειονότητα των μεταβλητών που αφορούν στο εσωτερικό περιβάλλον του σταθμού δεν παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση, άρα είναι ανεξάρτητες και δεν επηρεάζεται η μία από την άλλη. Μεμονωμένες περιπτώσεις, όπου απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση, είναι το ενδιαφέρον που δείχνουν οι γονείς σε σχέση με τη «φύλαξη» των παιδιών τους και ο επαγγελματικός αυτοπροσδιορισμός των βρεφονηπιοκόμων.
- Ομοίως, και η θέση «Η διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος ενός σταθμού σύμφωνα με την άποψη των σπουδαστριών δεν εξαρτάται από την

αστικότητα στο οποίο λειτουργεί» γίνεται αποδεκτή, αφού κατά τη στατιστική ανάλυση των μεταβλητών που την αφορούν δεν παρουσιάστηκε καμία στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση. Άρα είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και, επομένως, η διαμόρφωση του εσωτερικού περιβάλλοντος του σταθμού δεν επηρεάζεται από το αστικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί.

II. 2.1.3.1.7 Εσωτερικό περιβάλλον σε σχέση με τη σύνθεση και το πλήθος εργαζομένων

Από τις στατιστικές επεξεργασίες (Παράρτημα Β) δεν βρέθηκε καμία στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση από τις απαντήσεις του δείγματος, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι δεν φαίνεται η σύνθεση των ειδικοτήτων των επαγγελματιών ενός σταθμού να επηρεάζει την άποψη των γονέων αναφορικά με τη συνεργασία τους με τους εργαζόμενους στο σταθμό ή την άποψή τους σε ό,τι αφορά στην παρεχόμενη αγωγή, τη φροντίδα ή τη «φύλαξη» των παιδιών. Φαίνεται ότι οι γονείς έχουν, σε ποσοστό πάνω από 90%, στενή συνεργασία με το προσωπικό των σταθμών, σε ποσοστό 83,2% ενδιαφέρονται, κυρίως, για την παρεχόμενη αγωγή, μεγαλύτερο από 97% για τη φροντίδα, ενώ το ποσοστό για τη φύλαξη είναι της τάξης του 80%.

Τα αντίστοιχα ποσοστά που κατέγραψαν οι σπουδαστές αναφορικά με την εκτίμηση της επαγγελματικής κατάστασης των εργαζόμενων στους σταθμούς είναι ότι οι εργαζόμενοι, ανεξαρτήτου ειδικότητας, δίνουν ίση βαρύτητα στην αγωγή και στη φροντίδα (95%), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τη «φύλαξη» είναι της τάξης του 75%.

II. 2.1.3.1.8 Αξιολόγηση γνωστικών αντικειμένων ανά εκπαιδευτική δομή

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα κλήθηκαν να αξιολογήσουν 32 γνωστικά αντικείμενα, τα οποία διδάχθηκαν στις τρεις εκπαιδευτικές δομές κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Η αξιολόγηση έγινε σε τετράβαθμη κλίμακα με επιλογές «Ναι», «Μάλλον Ναι», «Μάλλον Όχι» και «Όχι». Η ερώτηση αναφέρονταν στην άποψή τους, αν οι σπουδαστές εκπαιδεύονται καλά, όσο θα έπρεπε, για να αντιμετωπίσουν τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Εκτιμάται ότι, έχοντας και την εμπειρία της

πρακτικής άσκησης, οι αξιολογήσεις τους, ίσως είναι ρεαλιστικότερες σε σχέση με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας.

Η τετράβαθμη κλίμακα συμπύχθηκε σε τρεις ομάδες με την απάντηση «Ναι» να εκφράζει θετική άποψη, με τις απαντήσεις «Μάλλον Ναι» και «Μάλλον Όχι» αμφίβολη άποψη ή άποψη που δεν έχει επαρκώς επεξεργαστεί βάσει της εμπειρίας τους και με την απάντηση «Όχι» να εκφράζει αρνητική άποψη.

Από τη συσχέτιση των 32 γνωστικών αντικειμένων με τις τρεις εκπαιδευτικές δομές προέκυψε ότι για τα 17 γνωστικά αντικείμενα (53,1%) υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση αναφορικά με τη θετική ή αρνητική άποψη στα τρία εκπαιδευτικά ιδρύματα. Τα ευρήματα παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα, στα σκιασμένα κελιά.

Ειδικότερα, οι τελειόφοιτοι του Τ.Ε.Ι. της Θεσσαλονίκης εκφράζουν θετική άποψη που υπερτερεί των άλλων δύο ιδρυμάτων (μεγαλύτερο του 30%) για 6 από τα 17 γνωστικά αντικείμενα, οι τελειόφοιτοι του Τ.Ε.Ι. Αθήνας για 9 γνωστικά αντικείμενα και οι τελειόφοιτοι του Τ.Ε.Ι. Ιωαννίνων για 5 γνωστικά αντικείμενα.

Όσον αφορά στην αρνητική άποψη, για τους σπουδαστές που έχουν τελειώσει το Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, αξιολογούν 7 γνωστικά αντικείμενα με υψηλότερο ποσοστό συγκριτικά με τα άλλα δύο ιδρύματα, για τους τελειόφοιτους του Τ.Ε.Ι. Αθηνών 4 γνωστικά αντικείμενα και για τους τελειόφοιτους του Τ.Ε.Ι. Ιωαννίνων 8 γνωστικά αντικείμενα.

Συμπερασματικά, βάσει των αξιολογήσεων, υπάρχει μεγάλη ανομοιογένεια αποδοχής των γνωστικών αντικειμένων για τα τρία ιδρύματα, η οποία, ενδεχομένως, να οφείλεται σε παράγοντες όπως το διδακτικό υλικό, το διδακτικό προσωπικό ή οι απαιτούμενες υποδομές.

Πίνακας 58. Στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις ανά Τ.Ε.Ι. και γνωστικό αντικείμενο

Γνωστικό αντικείμενο		Θετική άποψη			Αμφίβολη άποψη			Αρνητική άποψη			p value
		Θ	A	I	Θ	A	I	Θ	A	I	
BIM	Βρεφοκομία / Αγωγή Βρέφους / Αγωγή Μικρού Παιδιού	52,7%	75,8%	73,8%	45,5%	22,6%	24,6%	1,8%	1,6%	1,6%	0,067
BIM	Κοινωνική Πρόνοια	36,5%	23,7%	18,6%	51,9%	61,0%	44,2%	11,5%	15,3%	37,2%	0,010
ΔΜ	Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων	54,5%	21,0%	39,3%	45,5%	75,8%	57,4%	0,0%	3,2%	3,3%	0,004
ΔΜ	Διαπολιτισμική Αγωγή	13,2%	25,8%	41,0%	66,0%	64,5%	55,7%	20,8%	9,7%	3,3%	0,002
ΔΜ	Κουκλοθέατρο – Θεατρικό Παιχνίδι	45,5%	55,7%	13,6%	47,3%	41,0%	57,6%	7,3%	3,3%	28,8%	<0,001
ΔΜ	Περιβαλλοντική Αγωγή	21,8%	38,7%	28,8%	54,5%	53,2%	67,8%	23,6%	8,1%	3,4%	0,004
ΔΟΝΑ	Δεοντολογία Επαγγέλματος	17,6%	41,9%	24,1%	70,6%	50,0%	55,2%	11,8%	8,1%	20,7%	0,016
ΔΟΝΑ	Οργάνωση, Διαχείριση και Διοίκηση ΒΝΣ	18,2%	25,8%	55,7%	52,7%	54,8%	37,7%	29,1%	19,4%	6,6%	<0,001
ΠΔ	Προσχολική Παιδαγωγική	27,8%	62,9%	54,1%	70,4%	35,5%	42,6%	1,9%	1,6%	3,3%	0,003
ΠΔ	Παιδική Λογοτεχνία/ Ελληνική Γλώσσα	30,9%	54,8%	35,0%	60,0%	40,3%	61,7%	9,1%	4,8%	3,3%	0,044
ΠΔ	Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής και στις Παιδαγωγικές Επιστήμες	14,5%	33,9%	21,7%	72,7%	59,7%	75,0%	12,7%	6,5%	3,3%	0,050
ΠΔ	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης, της Παιδείας και της Οικογένειας	18,2%	31,1%	18,0%	78,2%	67,2%	52,0%	3,6%	1,6%	30,0%	<0,001
ΠΔ	Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες	5,7%	22,6%	4,4%	64,2%	69,4%	53,3%	30,2%	8,1%	42,2%	<0,001
ΠΔ	Κινητική Αγωγή Προσχολικής Ηλικίας	28,8%	56,7%	68,9%	57,7%	30,0%	29,5%	13,5%	13,3%	1,6%	<0,001
Ψ	Κλινική Ψυχολογία	50,9%	26,2%	18,0%	47,2%	59,0%	56,0%	1,9%	14,8%	26,0%	<0,001
Ψ	Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία	48,0%	37,1%	24,4%	48,0%	53,2%	33,3%	4,0%	9,7%	42,2%	<0,001
Ψ	Συμβουλευτική Ψυχοπαθολογία	53,7%	32,8%	18,6%	40,7%	50,0%	44,2%	5,6%	17,2%	37,2%	<0,001

Τα υπολειπόμενα 15 γνωστικά αντικείμενα που δεν εμφανίζουν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα ιδρύματα παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα. Από την ανάλυση των στοιχείων φαίνεται ότι γι' αυτά τα γνωστικά αντικείμενα 1 στους 2 σπουδαστές εκφράζει αμφίβολη άποψη. Τα μεγαλύτερα παρατηρηθέντα ποσοστά αρνητικής άποψης αναφορικά με την αρτιότητα της εκπαίδευσης αναφέρονται στα γνωστικά αντικείμενα «Στοιχεία Οικονομικής/Στοιχεία Οικονομίας και

Διαχείρισης Βρεφονηπιακών Σταθμών», «Εργασιακές Σχέσεις/Στοιχεία Νομοθεσίας / Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας», «Παιδαγωγική και ΜΜΕ», «Κοινωνική Παιδαγωγική», για τα οποία 1 στους 5 σπουδαστές θεωρούν ότι δεν έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα. Πρέπει, επίσης, να αναφερθεί ότι 1 στους 2 σπουδαστές εκφράζει θετική άποψη για τα γνωστικά αντικείμενα «Μουσικοπαιδαγωγική/Μουσικοκινητική Αγωγή», «Παιδιατρική /Νεογνολογία/Γενική Παιδιατρική/ Εξελικτική Παιδιατρική», «Εισαγωγή στην Ψυχολογία/Βασικές Αρχές Ψυχολογίας», «Εξελικτική Ψυχολογία/Αναπτυξιακή Ψυχολογία/Συναισθηματική Ανάπτυξη», «Παιδαγωγικό Υλικό» και «Παιδαγωγική Ψυχολογία».

Πίνακας 59. Γνωστικά αντικείμενα που δεν εμφανίζουν στατιστική σημαντικότητα στα ιδρύματα

Γνωστικό αντικείμενο		Άποψη		
		Θετική	Αμφίβολη	Αρνητική
BIM	Παιδιατρική /Νεογνολογία/Γενική Παιδιατρική/Εξελικτική Παιδιατρική	51,7%	42,1%	6,2%
ΔΜ	Μουσικοπαιδαγωγική / Μουσικοκινητική Αγωγή	52,8%	44,9%	2,2%
ΔΜ	Αισθητική Αγωγή - Εικαστικά / Πηλοπλαστική	41,0	53,5%	5,1%
ΔΟΝΑ	Στοιχεία Οικονομικής / Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης Β/Σ	23,3%	55,2%	21,5%
ΔΟΝΑ	Εργασιακές Σχέσεις / Στοιχεία Νομοθεσίας / Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας	16,8%	63,0%	20,2%
ΠΔ	Μεθοδολογία Έρευνας /Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστήμες Αγωγής	36,4%	56,8%	6,8%
ΠΔ	Ειδική Αγωγή	38,0%	52,1%	9,9%
ΠΔ	Παιδαγωγικό Υλικό	48,6%	48,0%	3,4%
ΠΔ	Συγκριτική Παιδαγωγική Προσχολικής Ηλικίας	32,5%	61,3%	6,3%
ΠΔ	Παιδαγωγική και ΜΜΕ	27,2%	50,0%	22,8%
ΠΔ	Κοινωνική Παιδαγωγική	35,7%	51,0%	13,4%
Ψ	Εισαγωγή στην Ψυχολογία/ Βασικές Αρχές Ψυχολογίας	58,4%	41,0%	0,6%
Ψ	Εξελικτική Ψυχολογία/Αναπτυξιακή Ψυχολογία/Συναισθηματική Ανάπτυξη	55,1%	42,0%	2,8%
Ψ	Κοινωνική Ψυχολογία	44,4%	48,1%	7,5%
Ψ	Παιδαγωγική Ψυχολογία	53,6%	43,4%	3,0%

II. 2.1.3.1.9 Αποδοχή ή όχι της τρίτης υπόθεσης

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στο 53,1% των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται. Η εξάρτηση αυτών των γνωστικών αντικειμένων από το Τ.Ε.Ι. είναι εμφανής, αναφορικά με την άποψη των σπουδαστών, αν εκπαιδεύονται τόσο καλά όσο θα έπρεπε.

Από την ομάδα των μαθημάτων φαίνεται ότι η μεγαλύτερη διαφοροποίηση παρουσιάζεται στα μαθήματα Διδακτικής Μεθοδολογίας, όπου στα 4 από τα 6 βρέθηκαν οι διαφορές. Το ίδιο παρατηρείται στην ομάδα μαθημάτων Βρεφοκομίας και Ιατρικών (2 στα 3). Στα μισά γνωστικά αντικείμενα της Παιδαγωγικής (6 στα 12) καθώς και της Διοίκησης, Οικονομίας, Νομοθεσίας και Ανθρωπιστικών σπουδών (2 στα 4) βρέθηκαν διαφοροποιήσεις, ενώ στην ομάδα μαθημάτων της Ψυχολογίας μόνο σε 3 γνωστικά αντικείμενα από τα 7 βρέθηκαν διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα Τ.Ε.Ι..

Για τα γνωστικά αντικείμενα στα οποία δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση παρατηρείται ότι οι σπουδαστές (1 στους 2) εκφράζουν αμφίβολη άποψη για την ποιότητα της εκπαίδευσής τους κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Αναφορικά, λοιπόν, με την αποδοχή ή όχι της εξάρτησης των γνωστικών αντικειμένων με την εκπαιδευτική δομή, φαίνεται ότι για ορισμένα γνωστικά αντικείμενα η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται και γίνεται αποδεκτή η σχέση της εκπαιδευτικής δομής με τα συγκεκριμένο γνωστικά αντικείμενα (17 από 32).

II. 2.1.3.1.10 Συσχέτιση αποκτηθεισών γνώσεων και δεξιοτήτων με το εκπαιδευτικό ίδρυμα φοίτησης

Σ' αυτή την ενότητα παρουσιάζονται οι συσχετίσεις των οκτώ(8) μεταβλητών αναφορικά με τις απόψεις των σπουδαστών για την απόκτηση επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων από την εκπαιδευτική τους διαδρομή σε σχέση με τα τρία εκπαιδευτικά ιδρύματα (αναλυτικά ευρήματα Παράρτημα Δ).

Από τις οκτώ (8) μεταβλητές δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στις 5 από αυτές, που σημαίνει ότι οι απόψεις δεν εξαρτώνται από το Τ.Ε.Ι. φοίτησης. Ειδικότερα, η πλειονότητα των τελειόφοιτων (91,5%) θεωρεί ότι τα περισσότερα γνωστικά αντικείμενα βοηθούν στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων. Το 90% του δείγματος συμφωνεί ότι η προπτυχιακή εκπαίδευση στο τμήμα Βρεφονηπι-

οκομίας προετοιμάζει την επιστημονική ταυτότητα και επαγγελματική κατάρτιση για το επάγγελμα, το 88,3% θεωρεί ότι το τμήμα προσφέρει ευκαιρίες για καινοτόμες δράσεις, το 82% θεωρεί ότι οι σπουδές δίνουν δυνατότητες και ευκαιρίες για επίλυση προβλημάτων διαφόρων μορφών, ενώ το 87% πιστεύει ότι το πρόγραμμα σπουδών πρέπει να είναι περισσότερο προσανατολισμένο στα εργαστήρια και τις πρακτικές ασκήσεις.

Οι υπόλοιπες τρεις (3) μεταβλητές που αναφέρονται σε καινοτόμες δράσεις και αποκτηθείσες γνώσεις και δεξιότητες για την άσκηση του επαγγέλματος, παρουσιάζουν στατιστικές σημαντική διαφοροποίηση στις απόψεις των τελειοφοίτων ανάλογα με τις εκπαιδευτικές δομές (πίνακας που ακολουθεί). Ειδικότερα, το Τ.Ε.Ι. Αθηνών υπερσχύει των άλλων δύο στην εφαρμογή καινοτόμων δράσεων (43,5%), ενώ το Τ.Ε.Ι. Ιωαννίνων υπερτερεί ποσοστιαία στις δεξιότητες (52,5%) και στις γνώσεις (72,1%) των άλλων δύο. Πρέπει, επίσης, να επισημανθούν και τα υψηλά ποσοστά των αμφίβολων απόψεων και για τις τρεις μεταβλητές.

Πίνακας 60. Στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις προσφερθεισών επαγγελματικών δεξιοτήτων σε σχέση με τις τρεις εκπαιδευτικές δομές

	Ισχύει			Μάλλον Ισχύει ή Μάλλον Δεν Ισχύει			Δεν ισχύει			P value
	Θ	Α	Ι	Θ	Α	Ι	Θ	Α	Ι	
Οι σπουδές στο τμήμα βοηθούν στο να εφαρμόζουμε καινοτόμες δράσεις	20%	43,5%	26,2%	78,2%	56,5%	67,2%	1,8%	0,0%	6,6%	0,012
Οι αποκτηθείσες δεξιότητες και γνώσεις, ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του επαγγελματικού χώρου	25,5%	43,5%	52,5%	74,5%	53,2%	44,3%	0,0%	3,2%	3,3%	0,037
Οι γνώσεις που αποκτάτε στο Τμήμα σας μπορούν να εφαρμοστούν στην άσκηση του επαγγέλματος	47,3%	43,5%	72,1%	50,9%	54,9%	26,3%	1,8%	1,6%	1,6%	0,024

II. 2.1.3.1.11 Αποδοχή ή όχι της τέταρτης υπόθεσης

Η στατιστική υπόθεση ότι οι συνολικές γνώσεις και δεξιότητες που αποκτήθηκαν από το εκπαιδευτικό ίδρυμα που φοίτησαν επιβεβαιώνεται εν πολλοίς, γιατί δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στις απόψεις των σπουδαστών σε 8 από τις 11 ερωτήσεις.

Οι τρεις μεταβλητές, οι οποίες διαφοροποιήθηκαν, αναφέρονται:

- στην εφαρμογή καινοτόμων δράσεων, όπου περίπου 1 στους 2 (43,5%) σπουδαστές των Αθηνών θεωρεί ότι το T.E.I. βοήθησε στην εφαρμογή των αποκτηθεισών γνώσεων,
- στην ανταπόκριση των απαιτήσεων του επαγγελματικού χώρου, όπου 1 στους 2 φοιτητές των Ιωαννίνων (52,5%) και των Αθηνών (43,5%) δηλώνει ότι η φοίτησή τους στα T.E.I. βοήθησε, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν, στην εφαρμογή των γνώσεων στην άσκηση του επαγγέλματος, όπου 3 στους 4 (72,1%) σπουδαστές των Ιωαννίνων θεωρεί, επίσης, ότι οι γνώσεις που αποκόμισαν από τη φοίτηση στο T.E.I. ήταν εφαρμόσιμες και περίπου 1 στους 2 από τα άλλα δύο T.E.I.

Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα της έρευνας, διαφαίνεται ότι για τους γονείς έχει παγιωθεί η αντίληψη ότι ο ρόλος του βρεφονηπιακού-παιδικού σταθμού είναι, κυρίως, κοινωνικός και προνοιακός. Η αντίληψη αυτή των γονέων έχει τις ρίζες της στους στόχους ίδρυσης των Προσχολικών Ιδρυμάτων του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Ιδιαίτερα, η ίδρυση των Εθνικών Παιδικών Σταθμών και των Αγροτικών Νηπιοτροφείων μετά το 1926 στόχευε κατά κύριο λόγο στην περίθαλψη, την προστασία, τη φύλαξη των μικρών παιδιών και λιγότερο στη «μόρφωσή» τους, δηλαδή στην παροχή αγωγής. Τούτο, διαπιστώνεται, εξάλλου, από τη δομή του προγράμματος σπουδών των σχολών εκπαίδευσης, όπου κυριαρχούσαν μαθήματα, κατά κύριο λόγο, προνοιακού χαρακτήρα.

Την ίδια άποψη υποστηρίζουν οι Πανταζής και Σακελλαρίου (2006)¹⁶⁴, ότι δηλαδή από την ίδρυση των παιδικών σταθμών διαμορφώθηκε ο τύπος «του ιδρύματος φύλαξης» που διατηρήθηκε και παραμένει σε μεγάλο βαθμό ο ίδιος σχεδόν έως σήμερα. Ομοίως, οι Helm & Katz (2002), διαπιστώνουν τον αρχικό παραδοσιακό ρόλο του νηπιαγωγείου ως «χώρου φύλαξης και απασχόλησης των νηπίων», τονίζουν, ωστόσο, πως στην εξελικτική του πορεία ο θεσμός αξιοποίησε και ενίσχυσε τα επιμέρους χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του παιδιού¹⁶⁵.

Από την άλλη πλευρά, οι επαγγελματίες βρεφονηπιοκόμοι θεωρούν ότι οι βρεφονηπιακοί-παιδικοί σταθμοί προσφέρουν περισσότερο αγωγή και λιγότερο φροντίδα και «φύλαξη». Η άποψη αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι η παρεχόμενη εκπαίδευση στα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας είναι προσανατολισμένη στην αγωγή και την εκπαίδευση των παιδιών προσχολικής ηλικίας και λιγότερο σε γνωστικά αντικείμενα που αφορούν τη φροντίδα. Καθοριστικό, ίσως, ρόλο να διαδραμάτισε η αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών ταυτόχρονα και στα τρία (3) Τμήματα, η αύξηση κατά ένα εξάμηνο σπουδών, με έμφαση σε γνωστικά αντικείμενα παιδαγωγικής, δίνοντας νέο προσανατολισμό στο περιεχόμενο σπουδών.

Παρόλα αυτά, η μεγάλη διάσταση των απόψεων γονέων και επαγγελματιών βρεφονηπιοκόμων για την αγωγή του παιδιού, οφείλεται ίσως στην προσπάθεια των γονέων να καλύψουν τις ανάγκες φύλαξης και φροντίδας των μικρών παιδιών τους.

¹⁶⁴ Πανταζής Σ.Χ., Σακελλαρίου Μ.Ι., «Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών», *ό.π.*, σ. 3.

¹⁶⁵ Helm, J.H. & Katz, L., *Μέθοδος project και προσχολική εκπαίδευση*. Σειρά: Μικροί Ερευνητές, επισημονική επιμ. – εισαγ., Κώστας Χρυσοφίδης, Ευγενία Κουτσοβάνου, Μεταίχμιο, Αθήνα 2002, σ. xxiv.

Η λειτουργία των βρεφονηπιακών-παιδικών σταθμών κατά το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας (7:00-16:00) επιτρέπει στις μητέρες να εργάζονται, διασφαλίζοντας για τα βρεφονήπιά τους υγιεινή διατροφή, καθαριότητα, φροντίδα, ιατρική περίθαλψη και αγωγή¹⁶⁶. Οι γονείς, οι οποίοι έχουν νήπια (ηλικίας 4-6 ετών) για φοίτηση στα κρατικά νηπιαγωγεία, προτιμούν τους Παιδικούς Σταθμούς μολονότι γνωρίζουν ότι η εκπαίδευση και η αγωγή προσφέρονται στα νηπιαγωγεία. Αντιθέτως, οι επαγγελματίες βρεφονηπιοκόμοι, πιθανότατα λόγω του παιδαγωγικού προσανατολισμού των προπτυχιακών τους σπουδών, δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην αγωγή που προσφέρεται στα προσχολικά ιδρύματα.

Η διαφοροποίηση σχετικά με τον επαγγελματικό αυτοπροσδιορισμό των βρεφονηπιοκόμων οφείλεται, ίσως, στο γεγονός ότι οι δημοτικοί βρεφονηπιακοί-παιδικοί σταθμοί και οι αντίστοιχοι της εργατικής εστίας λειτουργούν σύμφωνα με τα κατοχυρωμένα επαγγελματικά δικαιώματα¹⁶⁷ των πτυχιούχων βρεφονηπιοκομίας και το περιεχόμενο σπουδών της βασικής τους εκπαίδευσης. Οι βρεφονηπιοκόμοι, οι οποίοι ανήκουν στον κλάδο των εκπαιδευτικών του Ο.Τ.Α., έχουν δηλαδή μεγαλύτερη επαγγελματική αυτονομία

Ωστόσο, οι απασχολούμενοι στους ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς ασχολούνται με δραστηριότητες αλλότριες σε σχέση με τα επαγγελματικά τους δικαιώματα και την εκπαίδευσή τους λόγω της άμεσης εξάρτησής τους από τον ιδιώτη προϊστάμενό τους. Το παράδοξο στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι ενώ οι απασχολούμενοι στους βρεφονηπιακούς-παιδικούς σταθμούς εκπαιδεύονται ως παιδαγωγοί κατά τις προπτυχιακές τους σπουδές και στα τρία ομότιτλα τμήματα και, ενώ προσφέρουν εκπαιδευτικό έργο και στα ΕΠΑΛ στον τομέα βοηθών βρεφονηπιοκόμων με αντικείμενο προσχολικής αγωγής, εντούτοις η πολιτεία τους εντάσσει κατά το διορισμό τους στον κλάδο υγείας (υγειονομικό) και θεωρούνται δημοτικοί υπάλληλοι των Ο.Τ.Α.¹⁶⁸.

¹⁶⁶ Δαράκη, Π., - Χατζηκωνσταντίνου, Φ., *Παιδικοί σταθμοί και νηπιαγωγεία*, ό.π., σ. 95-96.

¹⁶⁷ Βλ. §. Επαγγελματικά δικαιώματα (των πτυχιούχων βρεφονηπιοκόμων), σ. 105.

¹⁶⁸ Βλ. Δημοτικός και κοινοτικός κώδικας – Αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α., Π.Δ. 37α/1987, κεφ. Γ', άρθρο 17. Παρά τις προσφυγές του κλάδου βρεφονηπιοκόμων να ενταχθούν στον κλάδο των εκπαιδευτικών και να συμμετέχουν ισότιμα στο σύστημα προσλήψεων προσωπικού όπως και οι πτυχιούχοι των άλλων Παιδαγωγικών Τμημάτων (Νηπιαγωγών κλπ.), οι προσπάθειες ήταν άκαρπες. Στην απόφαση της ολομέλειας του ΑΣΕΠ 13/2-6-2003 σχετικά με τους βρεφονηπιοκόμους αναφέρει τα εξής: «.....οι βρεφονηπιοκόμοι των ΟΤΑ, ως ανήκοντες στον υγειονομικό κλάδο, δεν εμπίπτουν στην εξαίρεση της παρ. 2 του άρθρου 14 του Ν. 2190/1994, άσχετα από την ιδιότητά τους ως εκπαιδευτικών με βάση τους τίτλους σπουδών τους. Επομένως, η επιλογή τους σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς των Ο.Τ.Α. σε θέσεις του κλάδου Βρεφονηπιοκόμων, που χαρακτηρίζεται ως υγειονομικός, δεν εξαιρείται του συστήματος προσλήψεων του Ν. 2190/1994».

Έτσι ερμηνεύεται η σύγχυση που επικρατεί τόσο στον αυτοπροσδιορισμό των επαγγελματιών βρεφονηπιοκόμων σε ό,τι αφορά την ταυτότητά τους ως επιστήμονα παιδαγωγού ή προσωπικού υγείας (φροντίδα-φύλαξη) όσο και στους γονείς και τον κοινωνικό περίγυρο, με αποτέλεσμα να διαστρεβλώνεται η πραγματική εικόνα του έργου που προσφέρεται στους παιδικούς σταθμούς.

Ένα άλλο βασικό συμπέρασμα είναι το χαμηλό ποσοστό θετικής άποψης που έχουν οι σπουδαστές για τις γνώσεις και δεξιότητές τους, οι οποίες αποκτήθηκαν κατά τις προπτυχιακές τους σπουδές στα γνωστικά αντικείμενα Διοίκησης, Οικονομίας, Νομοθεσίας κλπ.. Αυτό το εύρημα, ίσως, οφείλεται στον παράγοντα έλλειψης μόνιμου Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Π.)¹⁶⁹, εξειδικευμένου στην ίδρυση και λειτουργία προσχολικών ιδρυμάτων (Βρεφονηπιακών-Παιδικών Σταθμών).

Η πρακτική, η οποία εφαρμόζεται στα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας για την πρόσληψη Επιστημονικών ή Εργαστηριακών συνεργατών χωρίς τις απαιτούμενες εξειδικεύσεις (βλ. Ε.Π.) δεν προσελκύει το ενδιαφέρον των σπουδαστών για τα γνωστικά αυτά αντικείμενα που έχουν άμεση σχέση με την ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, δηλαδή ιδιωτικών Βρεφονηπιακών-Παιδικών Σταθμών. Η απουσία, εξάλλου, του εργαστηριακού μέρους του μαθήματος λειτουργεί ερμηνευτικά στα παρατηρούμενα χαμηλά ποσοστά θετικής άποψης των προαναφερόμενων γνωστικών αντικειμένων.

Επίσης, σημαντική είναι η διαπίστωση, βάσει των απόψεων των σπουδαστών, ότι οι σπουδές πρέπει να είναι περισσότερο προσανατολισμένες στα εργαστήρια, τις εφαρμογές και τις πρακτικές ασκήσεις, γεγονός το οποίο συνηγορεί στον θετικό ρόλο της αποστολής των Τ.Ε.Ι. στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Τούτο επισημαίνεται ακόμη και στην αποστολή των Fachhochschulen (αντίστοιχα Τ.Ε.Ι.) της Γερμανίας. Τα Fachhochschulen, έχοντας μια αξιόλογη πορεία σαράντα ετών, δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στον διακριτό ρόλο της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, ο διακριτός ρόλος των σπουδών των Fachhochschulen¹⁷⁰ στην Ανώτατη Εκπαίδευση σε σχέση με τις σπουδές στα Πανεπιστήμια της Γερμανίας εστιάζεται στην ιδιαίτερη σημασία που δίνεται στις εφαρμογές-εργαστήρια κατά τη διάρκεια των εξαμήνων και της εξαμη-

¹⁶⁹ Στην παρούσα έρευνα, ο αριθμός του διδακτικού προσωπικού (μέλη Ε.Π. και Ε.Ε.Π, εργαστηριακοί και επιστημονικοί συνεργάτες) δεν είναι απόλυτος, γιατί κάθε χρόνο μεταβάλλεται λόγω συνταξιοδοτήσεων. Ειδικότερα, ο αριθμός των εργαστηριακών και επιστημονικών συνεργατών παρουσιάζει αυξομειώσεις λόγω της τακτικής των ιδρυμάτων αλλά και του πολιτικού σχεδιασμού του Υ.ΠΑΙ.Θ.Π.Α. για περικοπές στη χρηματοδότηση των ιδρυμάτων.

¹⁷⁰ Hansgert Peisert/Gerhild Framhein, *Das Hochschlsystem in Deutschland*. Herausgegeben vom Bundesuinneristerium für Bildung und Wissenschaft, Bonn 1994, σ. 88.

νιαίας πρακτικής άσκησης, η οποία υλοποιείται στους πραγματικούς χώρους εργασίας (βρεφονηπιακούς-παιδικούς σταθμούς), γεγονός που προσμετράται και αξιολογείται ως ιδιαίτερα σημαίνον για την επαγγελματική εκπαίδευση.

Από την επεξεργασία των δεδομένων εξάγεται ότι η πλειοψηφία των σπουδαστών των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας είναι γυναίκες και τούτο είναι αναμενόμενο, δεδομένου ότι, παραδοσιακά, η επαγγελματική εκπαίδευση των βρεφονηπιοκόμων ή νηπιαγωγών ήταν κατά κύριο λόγο επιλογή των γυναικών όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο¹⁷¹. Το επάγγελμα, εξάλλου, του βρεφονηπιοκόμου και της/του νηπιαγωγού προσιδιάζει περισσότερο στη γυναικεία φύση, γεγονός το οποίο αντανακλάται και στην εκπαίδευση, όπου το μεγαλύτερο ποσοστό του εκπαιδευτικού προσωπικού είναι γυναίκες.

Οι γυναίκες του δείγματος της παρούσας έρευνας προέρχονται, κυρίως, από τη μεσαία κοινωνική τάξη. Τα ποσοστά του επαγγέλματος των γονέων αναφορικά με την εξαρτημένη και μη εξαρτημένη εργασία είναι ισόρροπα και το εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων είναι κατά συντριπτική πλειονότητα απόφοιτοι Λυκείου. Χαρακτηριστικό, επίσης, είναι το γεγονός ότι για τους 3 στους 4 σπουδαστές η επιλογή του Τμήματος Βρεφονηπιοκομίας είχε σειρά προτίμησης 1^η ή 2^η στις εισαγωγικές εξετάσεις.

Τα χαρακτηριστικά των βρεφονηπιακών σταθμών είναι ότι βρίσκονται, κυρίως, στις πόλεις και ένας στους δύο είναι δημοτικές δομές και με ικανοποιητικό ποσοστό (1 στους 3) είναι σταθμοί ιδιωτικού δικαίου. Η σύνθεση του προσωπικού τους είναι βρεφονηπιοκόμοι και νηπιαγωγοί (1 έως 3 άτομα). Παρατηρείται μη στελέχωση σε μεγάλο ποσοστό από επαγγελματίες Κοινωνικής Εργασίας και Οικιακής Οικονομίας, ενώ η στελέχωση με τις βοηθούς βρεφονηπιοκόμους καλύπτει το 1/3 του προσωπικού. Η μέση τάση του αριθμού των εργαζομένων ανέρχεται στα 8 άτομα ανά Σταθμό, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό των ιδρυμάτων, που ανέρχεται στο 80%, απασχολεί 4 με 16 άτομα.

¹⁷¹ Παράλληλα, με την ίδρυση του πρώτου Βρεφονηπιακού Σταθμού (Kindergarten), ο Fröbel το 1839 ίδρυσε, για πρώτη φορά, στο Blankenburg σεμιναριακά τμήματα για νεάνιδες και γυναίκες (βλ. σχετικά Grossman, W., *KinderGarten. Eine historisch-Systematische Einführung in seine Entwicklung und Pädagogik*, Edition Sozial Beltz, 2 Auflage, Weinheim 1987, σ. 33). Τα Τμήματα αυτά επεκτάθηκαν σε όλη τη Γερμανία και μέσω των γυναικείων κινημάτων που λειτούργησαν στο Leipzig (1872), στο Βερολίνο (1873, 1893) και το 1908 λειτούργησε Σχολή Εκπαίδευσης Γυναικών (Soziale Frauenschule) με διευθύντρια την Dr. Alice Salomon έως το 1925 (βλ. Grossman, W., *KinderGarten*, ό.π., σ. 164). Στην Ελλάδα, στην προσπάθεια ίδρυσης σχολών διδασκαλείων και σχολών νηπιαγωγών πρωτοστάτησε η Αικατερίνη Λασκαρίδου, η οποία σπούδασε το σύστημα εκπαίδευσης του Fröbel και το εφάρμοσε στην Ελλάδα. Ομοίως, και στη Γαλλία οι παιδαγωγοί της προσχολικής ηλικίας είναι, κυρίως, γυναίκες και ονομάζονται *maternelles* (=μητερούλες).

Ενδιαφέρον παρουσιάζεται στη διαφοροποίηση των απόψεων μεταξύ των γονέων και των επαγγελματιών αναφορικά με την αγωγή, τη φροντίδα και τη φύλαξη των παιδιών. Το μεγαλύτερο ποσοστό και των δύο κατηγοριών εκτιμά ότι βασική προτεραιότητα είναι κατά κύριο λόγο η φροντίδα, ενώ διάσταση απόψεων παρουσιάζεται στο ενδιαφέρον για την αγωγή του παιδιού. Ειδικότερα, μόνο 4 στους 10 γονείς εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την αγωγή, ενώ η αντίστοιχη άποψη των επαγγελματιών του χώρου είναι πολύ μεγαλύτερη (7 στους 10). Η άποψη ότι οι Σταθμοί λειτουργούν ως χώροι «φύλαξης» των παιδιών παρουσιάζει στατιστικά τα ίδια ποσοστά και στις δύο κατηγορίες (μία στα δύο απόψεις). Επίσης, πρέπει να λεχθεί ότι 3 στους 4 επαγγελματίες βρεφονηπιοκόμους, σύμφωνα με την άποψη των σπουδαστών, αυτοπροσδιορίζονται επαγγελματικά, κυρίως, ως παιδαγωγοί.

Σε ό,τι αφορά τις παρεχόμενες δεξιότητες και γνώσεις, χαρακτηριστικό είναι το χαμηλό ποσοστό των σπουδαστών που πιστεύουν ότι οι σπουδές βοηθούν για καινοτόμες δράσεις και για αύξηση των γνωστικών αντικειμένων, έτσι ώστε να αποκτήσουν περισσότερες επαγγελματικές δεξιότητες. Είναι ενδιαφέρον επίσης να λεχθεί ότι, με βάση τα 32 γνωστικά αντικείμενα που κλήθηκαν να απαντήσουν οι τελειόφοιτοι, αν η εκπαίδευσή τους είναι ουσιαστική, παρουσιάζονται μεγάλες ποσοστιαίες αποκλίσεις θετικής άποψης ανεξαρτήτως εκπαιδευτικού ιδρύματος.

Χαμηλά ποσοστά θετικής άποψης σχετικά με την πεποίθηση των τελειόφοιτων ότι μπορούν να «βγουν έτοιμοι» επαγγελματίες από τις σπουδές, αναφέρονται στις γνώσεις και δεξιότητες που έλαβαν για ίδρυση Παιδικού Σταθμού. Ομοίως, μόνο 1 στους 3 σπουδαστές εκφράζει θετική άποψη για την άρτια επαγγελματική κατάρτιση, την εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων στο επάγγελμα και τις δυνατότητες λύσης προβλημάτων διαφόρων μορφών. Αντιθέτως, οι μισοί σπουδαστές (1 στους δύο) συμφωνούν ότι οι αποκτηθείσες γνώσεις και δεξιότητες ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του επαγγελματικού χώρου και μπορούν να εφαρμοστούν στην άσκηση του επαγγέλματος. Τα παραπάνω ευρήματα για απόκτηση επαρκούς επαγγελματικής κατάρτισης και εφαρμογή των διδαχθέντων κατά τη διάρκεια των σπουδών, επιβεβαιώνονται και από το γεγονός ότι πάνω από τους μισούς σπουδαστές (55,8%) συμφωνούν ότι το πρόγραμμα σπουδών πρέπει να είναι περισσότερο προσανατολισμένο στα εργαστήρια και τις πρακτικές ασκήσεις κατά τη διάρκεια των σπουδών, στηρίζοντας έτσι και την αξία της εμπειρικής γνώσης.

Το αστικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται ένας Σταθμός (πόλη, κωμόπολη ή χωριό) σε σχέση με την άποψη των γονέων, δεν φαίνεται να έχει στατιστικά σημα-

ντικό ρόλο σε ό,τι αφορά τη συνεργασία γονέων και βρεφονηπιοκόμων, το ενδιαφέρον των γονέων για την αγωγή, τη φροντίδα και τη «φύλαξη» των παιδιών. Επίσης, δεν φαίνεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του Σταθμού και της άποψης των γονέων με τις τρεις πρώτες παραπάνω παραμέτρους. Αντιθέτως, τα ποσοστά αναφορικά με τη «φύλαξη» διαφοροποιούνται σε Σταθμούς Ιδιωτικούς και Εργατικής Εστίας και είναι υψηλότερα από τους Δημοτικούς Σταθμούς και την επιλογή «Άλλο». Αυτό δείχνει ότι οι γονείς, οι οποίοι στέλλουν τα παιδιά τους σε Ιδιωτικούς ή Εργατικής Εστίας Σταθμούς, ενδιαφέρονται για τη «φύλαξη» περισσότερο από τους άλλους δύο τύπους Σταθμών.

Πρέπει να επισημανθεί ότι η στάση των επαγγελματιών του κλάδου δεν εμφανίζει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με το ιδιοκτησιακό καθεστώς, το αστικό περιβάλλον και το πλήθος των εργαζομένων στους Σταθμούς. Οι επαγγελματίες θεωρούν ότι δίνεται βαρύτητα στην αγωγή και τη φροντίδα, ενώ τα ποσοστά για τη «φύλαξη» είναι χαμηλότερα αλλά όχι στατιστικά σημαντικά για τις χαρακτηριστικές παραμέτρους των Σταθμών. Ο επαγγελματικός αυτοπροσδιορισμός των βρεφονηπιοκόμων, σύμφωνα με την άποψη των σπουδαστών, διαφοροποιείται μόνο ανάλογα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς του Σταθμού. Έτσι, για τους μεν Δημοτικούς και Εργατικής Εστίας Σταθμούς, οι επαγγελματίες αυτοπροσδιορίζονται στη μεγάλη πλειονότητά τους ως παιδαγωγοί, ενώ μόνο 1 στους 2 που απασχολούνται σε Ιδιωτικούς και επιλογής «Άλλο» Σταθμούς αυτοπροσδιορίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο, γεγονός που αναδεικνύει την ενασχόληση των επαγγελματιών της δεύτερης ομάδας και με άλλου είδους δραστηριότητες. Τούτο, ίσως, οφείλεται στους περιορισμούς που τίθενται από τους ιδιωτικούς φορείς που είναι προσανατολισμένοι στο εκπαιδευτικό περιβάλλον ανάλογα με τα κριτήρια, τους κανόνες, τις προδιαγραφές και τους επαγγελματικούς στόχους του φορέα. Έτσι, η επιστημονική αυτονομία των πτυχιούχων βρεφονηπιοκόμων σχετικά με την επιστημονική παιδαγωγική τους κατάρτιση για την παροχή αγωγή περιορίζεται.

Αναφορικά με τα γνωστικά αντικείμενα των τριών ομότιτλων Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας, οι θετικές απόψεις των σπουδαστών παρουσιάζουν ανομοιογένεια. Συγκεκριμένα, σε 17 από τα 32 γνωστικά αντικείμενα παρατηρείται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στα ποσοστά θετικής ή/και αρνητικής άποψης ανά Τ.Ε.Ι. Από τις ομάδες των μαθημάτων, φαίνεται ότι η μεγαλύτερη διαφοροποίηση (4 στα 6) παρουσιάζεται στα μαθήματα Διδακτικής Μεθοδολογίας. Το ίδιο παρατηρείται στην ομάδα μαθημάτων Βρεφοκομίας και Ιατρικών (2 στα 3). Στα μισά γνωστικά αντικεί-

μενα της Παιδαγωγικής (6 στα 12) καθώς και της Διοίκησης, Οικονομίας, Νομοθεσίας και Ανθρωπιστικών σπουδών (2 στα 4) βρέθηκαν διαφοροποιήσεις, ενώ στην ομάδα μαθημάτων της Ψυχολογίας μόνο σε 3 γνωστικά αντικείμενα από τα 7 βρέθηκαν διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα Τ.Ε.Ι. Η διαφοροποίηση των μαθημάτων στο πρόγραμμα σπουδών, ίσως, οφείλεται στην προσπάθεια των μελών Ε.Π. των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας των Τ.Ε.Ι. να δίνουν εντυπωσιακούς¹⁷² τίτλους στα μαθήματά τους. Στην παρούσα έρευνα λαμβάνονται υπόψη οι τίτλοι των διδασκόμενων μαθημάτων, ωστόσο για σαφέστερη απεικόνιση της διαφοροποίησης του περιεχομένου σπουδών μεταξύ των ομότιτλων τμημάτων απαιτείται η μελέτη όχι μόνο των τίτλων των μαθημάτων αλλά η σύγκριση και ανάλυση των διαγραμμάτων και του περιεχομένου των προσφερόμενων γνωστικών αντικειμένων, παράμετρος η οποία δεν εντάσσεται στη στοχοθεσία του παρόντος ερευνητικού εγχειρήματος.

Εξάλλου, οι διαφοροποιήσεις στα προγράμματα σπουδών μεταξύ των τριών ομότιτλων τμημάτων των Τ.Ε.Ι., στα πλαίσια της αυτοτέλειας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και του επιστημονικού πλουραλισμού, δεν αποτελεί πρόβλημα¹⁷³. Ο προβληματισμός ανακύπτει, όταν τα διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα επιστημονικού περιεχομένου αποτελούν το περιεχόμενο σπουδών του πτυχίου, το οποίο θεωρείται η τυπική προϋπόθεση για την άσκηση του επαγγέλματος του βρεφονηπιοκόμου και, επομένως, οι απόφοιτοι που έχουν λάβει εκπαίδευση σε ανομοιογενή γνωστικά αντικείμενα και, ίσως, με διαφορετική βαρύτητα να διεκδικούν κοινά επαγγελματικά δικαιώματα.

Για τα γνωστικά αντικείμενα στα οποία δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση παρατηρείται ότι οι σπουδαστές (1 στους 2) εκφράζουν αμφίβολη άποψη για το αν εκπαιδεύονται τόσο καλά, όσο θα έπρεπε κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Αναφορικά, λοιπόν, με την αποδοχή ή όχι της εξάρτησης των γνωστικών αντικειμένων με το εκπαιδευτικό ίδρυμα, φαίνεται ότι για ορισμένα γνωστικά αντικείμενα υπάρχει σχέση του εκπαιδευτικού ιδρύματος μ' αυτά.

Η στατιστική υπόθεση ότι οι συνολικές γνώσεις και δεξιότητες που αποκτήθηκαν από το εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο φοίτησαν, επιβεβαιώνεται εν πολλοίς, διότι δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στις απόψεις των σπουδαστών σε 8 από τις 11 ερωτήσεις. Οι μεταβλητές, οι οποίες διαφοροποιήθηκαν, α-

¹⁷² Σταμέλος, Γ., *Τα πανεπιστημιακά παιδαγωγικά τμήματα*, ό.π., σ. 192.

¹⁷³ Ό.π., σ. 130.

ναφέρονται στην εφαρμογή καινοτόμων δράσεων, όπου περίπου 1 στους 2 σπουδαστές των Αθηνών θεωρεί ότι το Τ.Ε.Ι. συνέβαλε στην εφαρμογή των αποκτηθεισών γνώσεων, στην ανταπόκριση των απαιτήσεων του επαγγελματικού χώρου. Περίπου 1 στους 2 φοιτητές των Ιωαννίνων και των Αθηνών δηλώνει ότι η φοίτησή τους στα Τ.Ε.Ι. βοήθησε, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν στην εφαρμογή των γνώσεων, την άσκηση του επαγγέλματος. Επίσης, 3 στους 4 σπουδαστές των Ιωαννίνων και περίπου 1 στους 2 από τα άλλα δύο Τ.Ε.Ι. θεωρούν ότι οι γνώσεις που αποκόμισαν από τη φοίτηση στο Τ.Ε.Ι. ήταν εφαρμόσιμες.

Αναφορικά, με την Πρακτική Άσκηση, οι επιτροπές πρακτικής άσκησης των Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας κατά τη διαδικασία επιλογής των χώρων άσκησης των σπουδαστών/στριών οφείλουν να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στην κατηγορία του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των ιδιωτικών Παιδικών Σταθμών, τόσο σε ό,τι αφορά τη σύνθεση του απασχολούμενου εκπαιδευτικού προσωπικού όσο και, κατά μείζονα λόγο, στην εποπτεία των ασκούμενων από τα μέλη Ε.Π. του Τ.Ε.Ι., γιατί συχνά παρατηρείται να μην τους ανατίθενται τμήματα βρεφών και νηπίων, αλλά να χρησιμοποιούνται ως βοηθοί άλλων ειδικοτήτων. Συνήθης είναι η ανάληψη έργου εκτός της ειδικότητάς τους, όπως συνοδοί μεταφοράς των νηπίων, καθαριστές των μέσων μεταφοράς κλπ., γεγονός που καθιστά επιβεβλημένη τη συνεχή εποπτεία και επικοινωνία με τους ασκούμενους σπουδαστές/στρίες για αλλαγή και επιλογή κατάλληλου¹⁷⁴ χώρου-περιβάλλοντος της πρακτικής άσκησης στους Βρεφονηπιακούς-Παιδικούς Σταθμούς.

Ανακεφαλαιώνοντας τα συμπεράσματα της έρευνας, διαφαίνεται ότι οι απόψεις των σπουδαστών και των τριών ομότιτλων Τμημάτων Βρεφονηπιοκομίας διαφοροποιούνται σε ό,τι αφορά τη θεωρητική και πρακτική τους κατάρτιση.

¹⁷⁴ Η προπτυχιακή παιδαγωγική κατάρτιση των βρεφονηπιοκόμων και η πληθώρα των απασχολούμενων πτυχιούχων στους Βρεφονηπιακούς Σταθμούς, οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικές σχολές, είναι παράγοντες που επηρεάζουν την καταλληλότητα του χώρου-περιβάλλοντος της πρακτικής άσκησης. Βλ. και Παπαθανασίου, Α., *Προγράμματα και Δραστηριότητες στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς*, ό.π., σ. 193.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ASKER, D.- KUMAR, A.V. and DAY G.S., *Marketing Research*, John Wiley and Sons, New York, 2001.
- BALL, C., *Start right: The importance of early learning* RSA C Royal Society for the encouragement of Arts, Manufactures and Commerce, Founded in 1754, 1994.
- ΒΙΓΓΟΠΟΥΛΟΣ, Η., «Παιδεία και Εκπαίδευση του νέου Ελληνισμού», στο: Debesse, M.-Mialaret, G., *Οι Παιδαγωγικές Επιστήμες*, τ. 2, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1982.
- COHEN, L., και MANION, L., *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, μτφρ. Χρυσούλα Μητσοπούλου-Μάνια Φιλοπούλου. Έκφραση, Αθήνα 1997.
- ΔΑΡΑΚΗ, Π. – ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ-ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Φ., *Παιδικοί Σταθμοί και Νηπιαγωγεία*, εκδ. Δίπτυχο, Αθήνα 1981.
- ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων) «Κανονισμός Λειτουργίας Κρατικών Παιδικών και Κρατικών Βρεφονηπιακών Σταθμών»(Απόφ.Γ2α/οικ.4108/88, ΦΕΚ546/88 τ. Β').
- ΕΥΑΓΓΕΛΑΤΟΣ, Σ., «Σχολές Νηπιαγωγών», στο: *Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό*, Τόμος 8^{ος}, Αθήνα 1992, σσ. .
- GROSSMAN, W., *KinderGarten. Eine historisch-Systematische Einführung in seine Entwicklung und Pädagogik*, Edition Sozia Beltz, 2 Auflage, Weinheim, 1987.
- HELM, J.H. & KATZ, L., *Μέθοδος project και προσχολική εκπαίδευση*. Σειρά: Μικροί Ερευνητές, επιστημονική επιμ. – εισαγ., Κώστας Χρυσοφίδης, Ευγενία Κουτσουβάνου, Μεταίχμιο, Αθήνα 2002.
- JAVEAU, C., *Η έρευνα με ερωτηματολόγιο. Το εγχειρίδιο του καλού ερευνητή*. Μτφ.-επιμ. Κατερίνα Τζαννόνε - Τζώρτζη. Τυπωθήτω, Αθήνα 1996.
- Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα», υπό την υψηλήν προστασίαν της Α.Μ. της Βασιλίσσης, Σχολή Βρεφοκόμων «Πριγκίπισσα Σοφία», *Κανονισμός Σχολής*, Αθήνα 1964.
- ΚΙΤΣΑΡΑΣ, Γ., *Προσχολική Παιδαγωγική*, αυτοέκδοση, Αθήνα 2001.
- ΚΟΓΚΟΥΛΗΣ, Ι., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1991³.

- ΜΕΤΟΧΙΑΝΑΚΗΣ, Η., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, αυτοέκδοση, Ηράκλειο 2000.
- ΜΠΟΥΖΑΚΗΣ, Σ., *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Gutenberg, Παιδαγωγική Σειρά, Αθήνα 1986.
- ΜΠΟΥΖΑΚΗΣ, Σ., ΤΖΗΚΑΣ, Χ., *Κατάρτιση των διδασκαλισσών και των νηπιαγωγών στην Ελλάδα*, τ. Α', 14 «Περίοδος των διδασκαλείων 1834-1933», Gutenberg, Αθήνα 1996.
- ΝΟΥΤΣΟΣ, ΜΠ., «Οι εκπαιδευτικοί ως διανοούμενοι», *Ο πολίτης*, τχ. 79 (8), 1987, σσ. 67-71.
- ΝΤΟΥΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, ΕΥΑΝΘ., & ΓΟΥΡΓΙΩΤΟΥ, Ε., *Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση, με έμφαση στην προσχολική*, Gutenberg, Αθήνα 2008.
- ΞΗΡΟΤΥΡΗΣ, Η., *Το Σύγχρονο Νηπιαγωγείο και η ιστορία του*, εκδ. «Ατλαντίς- Μ. Πεχλιβανίδης και ΣΙΑ Α.Ε.», Αθήνα 1975.
- ΞΩΧΕΛΛΗΣ, Π., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, Θεσσαλονίκη 2010.
- Παιδαγωγική – Ψυχολογική, Εγκυκλοπαίδεια – Λεξικό*, τόμος 3, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1989.
- ΠΑΝΤΑΖΗΣ, Σ.Χ., ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ Μ.Ι., «Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών – Θεωρία και Πράξη», Πρακτικά 4^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου, Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Πατρών, Πάτρα, Ιούνιος 2006, σ. 1-5.
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Α., *Προγράμματα και Δραστηριότητες στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς*, Τυπωθήτω -Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2000.
- ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Π., «Η επιμόρφωση ως θεσμός σύνδεσης της επιστημονικής έρευνας με την εκπαιδευτική πράξη», στο: Γκότοβος, Θ, Μαυρογιώργος, Γ., Παπακωνσταντίνου, Π., *Κριτική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πράξη*, Σύγχρονη Εκπαίδευση, Αθήνα 1986, σσ. 73-83.
- ΠΑΠΑΣ, Α., *Σύγχρονη θεωρία και πράξη της παιδείας*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998.
- ΠΙΑΝΟΥ, Α., ΜΑΝΤΖΙΟΥ, Τ., ΚΑΡΑΒΙΔΑΣ, Κ., ΔΗΜΑΣ, Κ., *Αξιολόγηση παροχής ημερήσιας φροντίδας και εκπαίδευσης σε παιδικούς σταθμούς, προγράμματα σπουδών – συγγράμματα, Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας*, Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, Ιωάννινα 2000.

- PEISERT, H., - FRAMHEIN, G., *Das Hochschlsystem in Deutschland. Herausgegeben vom Bundesuininisterium für Bildung und Wissenschaft*, Bonn 1994.
- PABANH, I., «Σχολές Βρεφονηπιοκόμων», στο: *Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια-Λεξικό*, Τόμος 8^{ος}, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1992, σ. 4645.
- ΡΗΓΑΣ, Α., *Παιδαγωγική Επιστήμη, διαχρονική παρουσίαση και κριτική θεώρηση*, Αθήνα 1984.
- SCHUTTE, N.S., and MALOUFF, J.M., *Measuring emotional intelligence and related constructs*, Edwin Mellen Press, New York 1999.
- ΣΤΑΜΕΛΟΣ, Γ., *Τα Πανεπιστημιακά Παιδαγωγικά Τμήματα. Καταβολές, παρούσα κατάσταση, προοπτικές*, Gutenberg, Αθήνα 1999.
- ΣΥΝΩΔΗ, ΕΥΑΝ., *Προσχολική Αγωγή και Επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών. Η περίπτωση της Αγγλίας και της Ελλάδας. Καινοτομίες στην Εκπαίδευση*, εκδ. Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2004.
- Τ.Ε.Ι. Αθήνας, Σχολή Σ.Ε.Υ.Π., *Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, Κανονισμός Σπουδών*.
- Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, *Οδηγός Πρακτικής Άσκησης*, ΕΠΑΣ Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, Γ΄ Φάση, Ιδρυματικός Υπεύθυνος: Τάνγκας Περικλής 6.3, 2008.
- Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας Σ.Ε.Υ.Π, Γραφείο Διασύνδεσης, *Επαγγελματικός Οδηγός Βρεφονηπιοκόμων*, Σεπτέμβριος 2007.
- Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, Σχολή Σ.Ε.Υ.Π., *Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας, Κανονισμός Σπουδών*.
- Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, Σχολή Σ.Ε.Υ.Π., *Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, Κανονισμός Σπουδών*.
- ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ – ένας χρόνος μετά, Ε.Υ./Τ.Ε.Ι.:1984.
- ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ-Περιγράμματα σπουδών, Ε.Υ./Τ.Ε.Ι.: 1985.
- ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ- Προγράμματα Σπουδών – Συγγράμματα, «Διερεύνηση των βασικών κατευθυντηρίων γραμμών Προγραμμάτων Ιδρυμάτων Προσχολικής Εκπαίδευσης, Φάση 1-Πακέτο Εργασίας 1.
- ΦΙΛΙΑΣ, Β. (γενική εποπτεία) – ΠΑΠΠΑΣ, Π. (επιμ.), *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και*

τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών, Gutenberg, Αθήνα 1996².

ΧΑΡΙΤΟΣ, Χ., *Το ελληνικό Νηπιαγωγείο και οι Ρίζες του – Συμβολή στην Ιστορία της Προσχολικής Αγωγής*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1996.

ΧΑΤΖΗΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ, Θ.Δ., *Ιστορία την νεοελληνικής εκπαίδευσης 1821-1986*, εκδ. Δ. Παπαδήμα, Αθήνα 1986.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

(Προεδρικά Διατάγματα, Βασιλικά Διατάγματα, Νομοθετικά Διατάγματα,

Υπουργικές Αποφάσεις, Νόμοι)

ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ υπ' αριθμ. 2147/1939 (ΦΕΚ 543/15-12-1939, τχ. Α'), «Περί τροποποίησης και συμπληρώσεώς του από 2/11/35 Α.Ν. «Περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών».

ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 1951 (ΦΕΚ 304/23-11-1951, τχ. Α'), «Περί συστάσεως παρά τω ΠΙΚΠΑ Ειδικής Υπηρεσίας Εκπαιδεύσεως Νηπιόκομων».

ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 1953 (ΦΕΚ 5/9-1-1953, τχ. Α'), «Περί συστάσεως Ιδρύματος υπό την επωνυμίαν Κέντρον Βοηθείας Βρεφών 'Η Μητέρα'».

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 1926 (ΦΕΚ 379/28-10-1926, τχ. Α'), «Περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών».

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 3045/1954 (ΦΕΚ 237/8-10-1954, τχ. Α'), «Περί ιδρύσεως Εθνικών Ορφανοτροφείων, Οικοτροφείων κλπ.».

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 3833/1958 (ΦΕΚ 128/23-8-1958, τχ. Α'), «Περί συστάσεως Σχολής Εκπαιδεύσεως Βρεφοκόμων παρά τω Κέντρω Βοηθείας Βρεφών 'Η Μητέρα'».

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 1926 (ΦΕΚ 435/20-12-1926, τχ. Α'), «Περί προσόντων του προσωπικού των Εθνικών Παιδικών Σταθμών».

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 1316/1942 (ΦΕΚ 115/11-5-1942, τχ. Α'), «Περί Εθνικών Αγροτικών Νηπιοτροφείων και τροποποιήσεως διατάξεων περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών και Αγροτ. Μεταβατικών Οικοκυρικών Σχολών».

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθμ. 2916/2001, «Διάρθρωση της Ανώτατης Εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του Τεχνολογικού Τομέα αυτής».

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθμ. 3549/2007 (ΦΕΚ 69/20-3-2007, τχ. Α'), «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων».

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθμ. 2880/2001 (ΦΕΚ 9/30-1-2001, τχ. Α'), «Πρόγραμμα 'ΠΟΛΙΤΕΙΑ' για τη μεταρρύθμιση και τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης και άλλες διατάξεις».

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθμ. 1404/1983 (ΦΕΚ 173/24-11-1983, τχ. Α'), «Δομή και λειτουργία των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων».

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθμ. 1268/1982 (ΦΕΚ 87/16-7-1982, τχ. Α'), «Δομή και λειτουργία των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων».

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθμ. 4397/1929 (ΦΕΚ 309/16-8-1929, τχ. Α'), «Περί Στοιχεώδους εκπαίδευσως».

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ υπ' αριθμ. 410/1995 (ΦΕΚ 231/14-11-1995, τχ. Α'), κωδικοποίηση σε ενιαίο κείμενο νόμου, με τίτλο: «Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας» των ισχυουσών διατάξεων του δημοτικού και κοινοτικού κώδικα, όπως τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν.

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ υπ' αριθμ. 507/1983 (ΦΕΚ 194/28-12-1983, τχ. Α'), «Οργάνωση και λειτουργία της Ανωτέρας Σχολής Νηπιοβρεφοκόμων του Κέντρου Βρεφών 'Η Μητέρα'».

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ υπ' αριθμ. 523/1991 (ΦΕΚ 203/24-12-1991, τχ. Α'), «Επαγγελματικά δικαιώματα πτυχιούχων του τμήματος Βρεφονηπιοκομίας των Σχολών Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.)».

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθμ. 309/1976 (ΦΕΚ 100/30-4-1976, τχ. Α'), «Περί οργάνωσης και διοικήσεως της Γενικής Εκπαιδεύσεως».

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθμ. 1566/1985 (ΦΕΚ 167/30-9-1985, τχ. Α'), «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις».

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ υπ' αριθμ. Π2β/οικ. 2808/1997 (ΦΕΚ 645/31-7-1997, τχ. Β'), «Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Μονάδων Φροντίδας, Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης (Βρεφικών-Παιδικών-Βρεφονηπιακών Σταθμών, Μονάδων Φύλαξης Βρεφών και Νηπίων) από φορείς ιδιωτικού Δικαίου, κερδοσκοπικού και μη χαρακτήρα».

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ υπ' αριθμ. Ε5/68/1999 (ΦΕΚ 1622/18-8-1999, τχ. Β'), «Κανονισμός σπουδών Τ.Ε.Ι. Ηπείρου».

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ υπ' αριθμ. 16065/2002 (ΦΕΚ 497/22-4-2002, τχ. Β'), «Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας Δημοτικών και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών».

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ υπ' αριθμ. 226/2006 (ΦΕΚ 227/11-10-2006, τχ. Α'), «Μετονομασία τμήματος Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Αθήνας σε τμήμα Προσχολικής Αγωγής».

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ υπ' αριθμ. 226/2006 (ΦΕΚ 227/19-10-2006, τχ. Α'), «Ίδρυση Τμημάτων στα Παραρτήματα Πύργου και Αιγίου του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πάτρας, καθορισμός περιεχομένου σπουδών αυτών, ρύθμιση θεμάτων οργάνωσης και λειτουργίας τους και μετονομασία Τμημάτων Τ.Ε.Ι.».

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ υπ' αριθμ. 16065/2006 (ΦΕΚ 497/22-04-2002), «Πρότυπος Κανονισμός Λειτουργίας και Κοινοτικών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών».

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ υπ' αριθμ. Π2/οικ. 2808/1997 (ΦΕΚ 645/15-7-1997, τχ. Β'), «Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Μονάδων Φροντίδας, Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης (Βρεφικών-Παιδικών-Βρεφονηπιακών Σταθμών, Μονάδων Φύλαξης Βρεφών και Νηπίων) από φορείς Ιδιωτικού Δικαίου, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα» .

ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ υπ' αριθμ. Γ 2α/οικ 4108/1988 (ΦΕΚ 546/1988, τχ. Β'), «Για το ποσοτολόγιο τροφίμων και διαιτολογίου» (Απόφαση του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, όπως τροποποιήθηκε μεταγενέστερα).

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ υπ' αριθμ. 85/2012 (ΦΕΚ 141/21-6-2012, τχ. Α'), «Ίδρυση και μετονομασία Υπουργείων, μεταφορά και κατάργηση υπηρεσιών» .

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αγαπητές σπουδάστριες, αγαπητοί σπουδαστές,

Με το ερωτηματολόγιο αυτό ζητάμε τη γνώμη σας γύρω από ζητήματα εκπαίδευσης των Βρεφονηπιοκόμων στα Τμήματα Βρεφονηπιοκομίας Τ.Ε.Ι., στα πλαίσια έρευνας που υλοποιούμε. Μας ενδιαφέρουν οι απόψεις σας για θέματα που αφορούν το περιεχόμενο των σπουδών σας και την πρακτική άσκηση. Επιδίωξή μας είναι να μπορέσουμε, αξιολογώντας τις απαντήσεις σας, να κάνουμε προτάσεις για πιο ενδιαφέρουσα διαδικασία εκπαίδευσης.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και έχει αυστηρά ερευνητικό χαρακτήρα. Παρακαλώ διαβάστε το προσεκτικά και συμπληρώστε το με βάση τις οδηγίες. Στις περισσότερες ερωτήσεις υπάρχει δίπλα ένα τετραγωνάκι ή κυκλάκι, στο οποίο σημειώνετε έναν αριθμό ή ένα χ, σύμφωνα και με τις σχετικές οδηγίες της ερώτησης. Όπου δεν υπάρχει τετραγωνάκι ή κυκλάκι, απαντήστε ελεύθερα.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την συνεργασία σας.

Η Υπεύθυνη της Έρευνας

Ελένη Καινούργιου

Δημογραφικά Στοιχεία

1) Φύλο (1= κορίτσι, 2= αγόρι) ☐

(σημειώστε στο τετραγωνάκι το σωστό αριθμό)

2) Ποιο είναι το επάγγελμα της μητέρας και του πατέρα σας ;

(Βάλε σε κύκλο τον σωστό αριθμό)

	Άνεργος Οικιακά	Αγρότης Αγρότισσα	Εργάτης Εργάτρια	Ιδιωτικός Υπάλληλος	Δημόσιος Υπάλληλος	Ελεύθερος Επαγγελματίας	Άλλο
Πατέρας	1	2	3	4	5	6	7
Μητέρα	1	2	3	4	5	6	7

(Γράψε εδώ ολογράφως το επάγγελμα της μητέρας σας)

(Γράψε εδώ ολογράφως το επάγγελμα του πατέρα σας)

3) Τι σπουδές έχουν κάνει οι γονείς σου ;

(Βάλε σε κύκλο τον σωστό αριθμό)

	Απολυτήριο Δημοτικού	Απολυτήριο Γυμνασίου	Απολυτήριο Λυκείου	Απολυτήριο Τεχνικού Λυκείου	Πτυχίο Τ.Ε.Ι.	Πτυχίο ΑΕΙ
Πατέρας	1	2	3	4	5	6
Μητέρα	1	2	3	4	5	6

4.α) Η εισαγωγή στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας ήταν επιλογή :

(Βάλε σε κύκλο τον σωστό αριθμό)

(1= η πρώτη, 2= η δεύτερη, 3= η τρίτη, 4= η τέταρτη, 5= η Πέμπτη, 6=... κ.ο.κ.

β) Με κατατακτήριες εξετάσεις από άλλη Σχολή (Βάλτε X, αν ισχύει)

☐

5) Κάνετε πρακτική άσκηση σε παιδικό /βρεφονηπιακό σταθμό:

Δημοτικό

Ιδιωτικό

Εργατικής Εστίας

Άλλο...

6) Ο Παιδικός Σταθμός που κάνετε πρακτική βρίσκεται σε:

(Βάλτε σε κύκλο τον σωστό αριθμό)

(1= Πόλη, 2= Κωμόπολη, 3= Χωριό)

Σύνθεση του προσωπικού των Β/Ν-Παιδικών Σταθμών

7) Οι απασχολούμενοι κατά κατηγορία στον Παιδικό Σταθμό είναι:

(Βάλτε τον ανάλογο αριθμό στο τετραγωνάκι)

α) Βρεφονηπιοκόμοι (Πτυχίο Τ.Ε.Ι.)

β) Νηπιαγωγοί (Πτυχίο ΑΕΙ)

γ) Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας, άλλοι

δ) Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)

ε) Βοηθητικό Προσωπικό (Μαγείρισσες, Καθαρίστριες, κτλ)

8) Από τους απασχολούμενους στον Παιδικό Σταθμό ως Βρεφονηπιοκόμοι είναι: (Βάλτε στο τετραγωνάκι τον ανάλογο αριθμό)

α) Άντρες

--

Γυναίκες

--

Λειτουργία του Β/Ν – Παιδικού Σταθμού

9) Κατά τον χρόνο της πρακτικής σας άσκησης στον Παιδικό Σταθμό έχετε την αίσθηση ότι υπάρχει στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών; (Σημειώστε στο τετραγωνάκι τον κατάλληλο αριθμό)

α) (1=ναι, 2=μάλλον ναι, 3= μάλλον όχι, 4= όχι)

--

β) Σε περίπτωση που σημειώσετε 3 ή 4 παρακαλούμε διατυπώστε την γνώμη σας για τους λόγους στους οποίους οφείλεται η ανυπαρξία συνεργασίας.....

10) Από τις επαφές ή τις διαλογικές συζητήσεις σας με τους γονείς των παιδιών, οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον: (Απαντήστε και στις τρεις ερωτήσεις βάζοντας στο τετραγωνάκι τον κατάλληλο αριθμό):

(1= Ισχύει, 2= μάλλον ισχύει, 3= μάλλον δεν ισχύει, 4= δεν ισχύει)

α) Για την παρεχόμενη αγωγή των παιδιών

β) Για την φροντίδα (πχ διατροφή κ.λπ.)

γ) Για τη «φύλαξη» των παιδιών, επειδή πιστεύουν ότι κυρίως ο ρόλος του Παιδικού Σταθμού είναι κοινωνικός

Εκτίμηση επαγγελματικής κατάστασης

11) Από τις συζητήσεις- εκπαιδευτικές συναντήσεις με τους απασχολούμενους Βρεφ/μους- Δ/ντρια του Παιδικού Σταθμού έχετε σχηματίσει την εικόνα, ότι δίνεται βαρύτητα περισσότερο: (Απαντήστε και στις τρεις ερωτήσεις βάζοντας στο τετραγωνάκι τον κατάλληλο αριθμό):

(1= Ισχύει, 2= μάλλον ισχύει, 3= μάλλον δεν ισχύει, 4= δεν ισχύει)

α) Στην αγωγή των παιδιών

β) Στην φροντίδα (πχ διατροφή κ.λπ.)

γ) Στη «φύλαξη» των παιδιών, επειδή πιστεύουν ότι κυρίως ο ρόλος του Παιδικού Σταθμού είναι κοινωνικός

12) Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι, κατά την γνώμη σας, πως αυτοπροσδιορίζονται επαγγελματικά: (Παρακαλώ βάλτε στο τετραγωνάκι τον κατάλληλο αριθμό):

(1=Κυρίως ως Παιδαγωγοί, 2=Μάλλον ως Παιδαγωγοί, 3=Μάλλον ως προσωπικό υγείας, 4=Κυρίως ως προσωπικό υγείας)

☐

Αξιολόγηση επιπέδου Σπουδών

13) Οι σπουδές στο τμήμα Βρεφ/μίας προετοιμάζουν για το επάγγελμα της/του Βρεφ/μου: (Σημειώστε σε κάθε κύκλο τον αριθμό που σας εκφράζει περισσότερο).

(1=ισχύει, 2=μάλλον ισχύει, 3=μάλλον δεν ισχύει, 4=δεν ισχύει)

α) τα περισσότερα γνωστικά αντικείμενα βοηθούν στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων; ☐

β) Οι σπουδές στο Τμήμα βοηθούν στο να εφαρμόζουμε καινοτόμες δράσεις; ☐

14) Θεωρείτε ότι στα παρακάτω γνωστικά αντικείμενα (θεωρία και εργαστήριο) εκπαιδεύεται κανείς στο τμήμα σας τόσο καλά όσο θα έπρεπε; (Σημειώστε σε κάθε κύκλο τον αριθμό που σας εκφράζει περισσότερο).

(1= Ναι, 2= Μάλλον Ναι, 3= Μάλλον Όχι, 4= Όχι)

α) Μουσικοπαιδαγωγική / Μουσικοκινητική Αγωγή	☐
β) Αισθητική Αγωγή - Εικαστικά / Πηλοπλαστική	☐
γ) Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων.....	☐
δ) Διαπολιτισμική Αγωγή.....	☐
ε) Προσχολική Παιδαγωγική	☐
στ) Βρεφονηπιοκομία / Αγωγή Βρέφους / Αγωγή Μικρού Παιδιού.....	☐
ζ) Παιδιατρική /Νεογνολογία/Γενική Παιδιατρική/Εξελικτική Παιδιατρική.....	☐
η) Μεθοδολογία Έρευνας /Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστ. Αγωγής.....	☐
θ) Κουκλοθέατρο – Θεατρικό Παιχνίδι.....	☐
Ι) Εισαγωγή στην Ψυχολογία/ Βασικές Αρχές Ψυχολογίας.....	☐
κ) Παιδική Λογοτεχνία/ Ελληνική Γλώσσα.....	☐
λ) Περιβαλλοντική Αγωγή.....	☐
μ) Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής/ Εισαγωγή στις Παιδ/κές Επιστήμες.....	☐
ν) Ειδική Αγωγή.....	☐
ξ) Κοινωνιολογία της Εκπ/σης /Κοινωνιολογία της Παιδείας/Κοινωνιολογία της.....	☐
Οικογένειας και της Εκπ/σης	☐
ο) Εξελικτική Ψυχολογία/Αναπτυξιακή Ψυχολογία/Συναισθηματική Ανάπτυξη.....	☐
π) Κλινική Ψυχολογία	☐
ρ) Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία	☐
σ) Παιδαγωγικό Υλικό	☐
τ) Συγκριτική Παιδαγωγική Προσχολικής Ηλικίας	☐
υ) Δεοντολογία Επαγγέλματος	☐
φ) Στοιχεία Οικονομικής / Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης Β/Σ	☐
χ) Οργάνωση και Διοίκηση ΒΝΣ / Οργάνωση και Διαχείριση ΒΝΣ /	☐
Διοίκηση και Διαχείριση ΒΣ	
ψ) Εργασιακές Σχέσεις / Στοιχεία Νομοθεσίας / Στοιχεία Δικαίου και	☐
Νομοθεσίας	

ω) Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες	○
αα) Κινητική Αγωγή Προσχολικής Ηλικίας.....	○
ββ) Παιδαγωγική και ΜΜΕ.....	○
γγ) Κοινωνική Παιδαγωγική.....	○
δδ) Κοινωνική Πρόνοια	○
εε) Κοινωνική Ψυχολογία	○
ζζ) Παιδαγωγική Ψυχολογία	○
ηη) Συμβουλευτική Ψυχοπαθολογία	○

15. Ποια μαθήματα θεωρείτε ότι θα πρέπει να ενισχυθούν στο πρόγραμμα σπουδών;

.....

16. Υπάρχει η άποψη ότι στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας οι αποκτηθείσες δεξιότητες και γνώσεις, ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του επαγγελματικού χώρου και κατ' επέκταση στην παιδαγωγική πράξη. Ποια είναι η δική σας γνώμη;

☐ Συμφωνώ ☐ Μάλλον Συμφωνώ ☐ Μάλλον Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ

17. Υπάρχει η άποψη ότι η προπτυχιακή εκπαίδευση στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας προετοιμάζει την επιστημονική ταυτότητα και την άρτια επαγγελματική κατάρτιση για το επάγγελμα του/της βρεφονηπιοκόμου. Ποια είναι η δική σας γνώμη;

☐ Συμφωνώ ☐ Μάλλον Συμφωνώ ☐ Μάλλον Διαφωνώ ☐ Διαφωνώ

18. Προσφέρει το Τμήμα σας σχετικές με το επάγγελμα και την παιδαγωγική πράξη ευκαιρίες για καινοτόμες δράσεις που προέρχονται από το θεωρητικό και εργαστηριακό υπόβαθρο του γνωστικού αντικειμένου;

☐ Σίγουρα Προσφέρει ☐ Μάλλον προσφέρει ☐ Μάλλον δεν προσφέρει ☐ Δεν προσφέρει

19. Οι γνώσεις που αποκτάτε στο Τμήμα σας μπορούν να εφαρμοστούν στην άσκηση του επαγγέλματος;

☐ Ισχύει ☐ Μάλλον Ισχύει ☐ Μάλλον δεν Ισχύει ☐ Δεν Ισχύει

20. Οι σπουδές προσφέρουν δυνατότητες και ευκαιρίες με τις οποίες μπορεί κανείς να λύνει προβλήματα διαφόρων μορφών

☐ Ισχύει ☐ Μάλλον Ισχύει ☐ Μάλλον δεν Ισχύει ☐ Δεν Ισχύει

21. Οφείλει το Πρόγραμμα Σπουδών κατά την γνώμη σας να είναι περισσότερο προσανατολισμένο στα εργαστήρια και τις πρακτικές ασκήσεις;

☐ Ναι ☐ Μάλλον ναι ☐ Μάλλον Όχι ☐ Όχι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ 2^η ΥΠΟΘΕΣΗ

VAR11_RECODED 11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών; * V7_ΒΡΕΦΟ Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)

Crosstab							
			Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 μέχρι 6	7 & πάνω	
11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών;	Ναι & μάλλον Ναι	Count	5	104	32	23	164
		% within Βρεφονηπιοκό- μοι (Τ.Ε.Ι.)	83.3%	92.9%	100.0%	95.8%	94.3%
	Μάλλον Όχι & Όχι	Count	1	8	0	1	10
		% within Βρεφονηπιοκό- μοι (Τ.Ε.Ι.)	16.7%	7.1%	.0%	4.2%	5.7%
Total		Count	6	112	32	24	174
		% within Βρεφονηπιοκό- μοι (Τ.Ε.Ι.)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.785 ^a	3	.286
Likelihood Ratio	5.183	3	.159
N of Valid Cases	174		

VAR11_RECODED 11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών; * V7_ΝΗΠΙΟ Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)

Crosstab							
			Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών;	Ναι & μάλλον Ναι	Count	45	108	7	4	164
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	91.8%	94.7%	100.0%	100.0%	94.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	4	6	0	0	10
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	8.2%	5.3%	.0%	.0%	5.7%
Total		Count	49	114	7	4	174
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.248 ^a	3	.741
Likelihood Ratio	1.823	3	.610
N of Valid Cases	174		

VAR11_RECODED 11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών; * V7_KE_ΟΟικ Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας

Crosstab							
			Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών;	Ναι & μάλλον Ναι	Count	96	55	11	2	164
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	92.3%	96.5%	100.0%	100.0%	94.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	8	2	0	0	10
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	7.7%	3.5%	.0%	.0%	5.7%
	Total	Count	104	57	11	2	174
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.046 ^a	3	.563
Likelihood Ratio	2.807	3	.422
N of Valid Cases	174		

VAR11_RECODED 11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών; * V7_B_ΒΡΕΦΟ Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)

Crosstab							
			Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών;	Ναι & μάλλον Ναι	Count	75	69	17	3	164
		% within Βοηθοί Βρεφο- νηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)	91.5%	95.8%	100.0%	100.0%	94.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	7	3	0	0	10
		% within Βοηθοί Βρεφο- νηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)	8.5%	4.2%	.0%	.0%	5.7%
Total		Count	82	72	17	3	174
		% within Βοηθοί Βρεφο- νηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.729 ^a	3	.435
Likelihood Ratio	3.766	3	.288
N of Valid Cases	174		

VAR11_RECODED 11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών; * V7_BOHO_ΠΡΟΣ Βοηθητικό Προσωπικό

Crosstab							
			Βοηθητικό Προσωπικό				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
11) στενή συνεργασία μεταξύ των Βρεφ/μων και των γονέων των παιδιών;	Ναι & μάλλον Ναι	Count	15	115	29	5	164
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	88.2%	95.0%	93.5%	100.0%	94.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	2	6	2	0	10
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	11.8%	5.0%	6.5%	.0%	5.7%
Total		Count	17	121	31	5	174
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.609 ^a	3	.657
Likelihood Ratio	1.651	3	.648
N of Valid Cases	174		

VAR12A_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών * V7_BPEΦΟ Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)

Crosstab							
			Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
οι γονείς δείχνουν περισ- σότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	4	92	26	22	144
		% within Βρεφονηπιοκό- μοι (Τ.Ε.Ι.)	66.7%	82.9%	81.3%	91.7%	83.2%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	2	19	6	2	29
		% within Βρεφονηπιοκό- μοι (Τ.Ε.Ι.)	33.3%	17.1%	18.8%	8.3%	16.8%
Total		Count	6	111	32	24	173
		% within Βρεφονηπιοκό- μοι (Τ.Ε.Ι.)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.503 ^a	3	.475
Likelihood Ratio	2.520	3	.472
N of Valid Cases	173		

VAR12A_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών * V7_NHPIO Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)

Crosstab							
			Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
οι γονείς δείχνουν περισ- σότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	40	94	6	4	144
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	81.6%	83.2%	85.7%	100.0%	83.2%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	9	19	1	0	29
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	18.4%	16.8%	14.3%	.0%	16.8%
Total		Count	49	113	7	4	173
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	.927 ^a	3	.819
Likelihood Ratio	1.588	3	.662
N of Valid Cases	173		

VAR12A_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών * V7_KE_ΟΟικ Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας

Crosstab							
			Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας				
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	Total
οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	82	54	6	2	144
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	79.6%	93.1%	60.0%	100.0%	83.2%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	21	4	4	0	29
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	20.4%	6.9%	40.0%	.0%	16.8%
Total	Count		103	58	10	2	173
	% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9.289 ^a	3	.026
Likelihood Ratio	9.676	3	.022
N of Valid Cases	173		

VAR12A_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών * V7_B_ΒΡΕΦΟ Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)

Crosstab							
		Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)					
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	Total
οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	69	57	16	2	144
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	85.2%	79.2%	94.1%	66.7%	83.2%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	12	15	1	1	29
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	14.8%	20.8%	5.9%	33.3%	16.8%
Total		Count	81	72	17	3	173
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.108 ^a	3	.375
Likelihood Ratio	3.357	3	.340
N of Valid Cases	173		

VAR12A_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών * V7_BOΗΘ_ΠΡΟΣ Βοηθητικό Προσωπικό

Crosstab							
			Βοηθητικό Προσωπικό				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
οι γονείς δείχνουν περισ- σότερο ενδιαφέρον στην παρεχόμενη αγωγή των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	13	100	27	4	144
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	76.5%	83.3%	87.1%	80.0%	83.2%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	4	20	4	1	29
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	23.5%	16.7%	12.9%	20.0%	16.8%
Total		Count	17	120	31	5	173
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	.927 ^a	3	.819
Likelihood Ratio	.899	3	.826
N of Valid Cases	173		

VAR12B_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών * V7_ΒΡΕΦΟ Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)

Crosstab							
			Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
οι γονείς δείχνουν περισ- σότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	6	110	31	24	171
		% within Βρεφονηπιοκό- μοι (Τ.Ε.Ι.)	100.0%	99.1%	96.9%	100.0%	98.8%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	0	1	1	0	2
		% within Βρεφονηπιοκό- μοι (Τ.Ε.Ι.)	.0%	.9%	3.1%	.0%	1.2%
Total	Count		6	111	32	24	173
	% within Βρεφονηπιοκό- μοι (Τ.Ε.Ι.)		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.500 ^a	3	.682
Likelihood Ratio	1.507	3	.681
N of Valid Cases	173		

VAR12B_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών * V7_ΝΗΠΙΟ Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)

Crosstab							
			Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
οι γονείς δείχνουν περισ- σότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	48	112	7	4	171
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	100.0%	98.2%	100.0%	100.0%	98.8%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	0	2	0	0	2
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	.0%	1.8%	.0%	.0%	1.2%
Total		Count	48	114	7	4	173
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.047 ^a	3	.790
Likelihood Ratio	1.680	3	.641
N of Valid Cases	173		

VAR12B_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών * V7_KE_ΟΟικ Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας

Crosstab							
			Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	102	58	9	2	171
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	100.0%	100.0%	81.8%	100.0%	98.8%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	0	0	2	0	2
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	.0%	.0%	18.2%	.0%	1.2%
Total		Count	102	58	11	2	173
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	29.799 ^a	3	.000
Likelihood Ratio	11.386	3	.010
N of Valid Cases	173		

VAR12B_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών * V7_B_ΒΡΕΦΟ Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)

Crosstab							
		Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)					Total
		Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω		
οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	80	73	15	3	171
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	100.0%	100.0%	88.2%	100.0%	98.8%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	0	0	2	0	2
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	.0%	.0%	11.8%	.0%	1.2%
Total		Count	80	73	17	3	173
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	18.568 ^a	3	.000
Likelihood Ratio	9.502	3	.023
N of Valid Cases	173		

VAR12B_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών * V7_BOΗΘ_ΠΡΟΣ Βοηθητικό Προσωπικό

		Crosstab				
		Βοηθητικό Προσωπικό				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω
οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στην φροντίδα των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	17	118	31	5
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	100.0%	99.2%	96.9%	100.0%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	0	1	1	0
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	.0%	.8%	3.1%	.0%
Total	Count		17	119	32	5
	% within Βοηθητικό Προσωπικό		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.447 ^a	3	.695
Likelihood Ratio	1.368	3	.713
N of Valid Cases	173		

VAR12C_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών * V7_ΒΡΕΦΟ Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)

		Crosstab				
		Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω
οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	5	91	22	19
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	83.3%	83.5%	68.8%	79.2%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	1	18	10	5
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	16.7%	16.5%	31.3%	20.8%
Total	Count		6	109	32	24
	% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.425 ^a	3	.331
Likelihood Ratio	3.178	3	.365
N of Valid Cases	171		

VAR12C_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών * V7_NHPIO Νηπιαγωγοί (AEI)

		Crosstab				
		Νηπιαγωγοί (AEI)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	
οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	38	91	5	137
		% within Νηπιαγωγοί (AEI)	79.2%	81.3%	71.4%	80.1%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	10	21	2	34
		% within Νηπιαγωγοί (AEI)	20.8%	18.8%	28.6%	19.9%
Total		Count	48	112	7	171
		% within Νηπιαγωγοί (AEI)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	.515 ^a	3	.916
Likelihood Ratio	.483	3	.923
N of Valid Cases	171		

VAR12C_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών * V7_KE_OOικ Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας

		Crosstab				
		Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	
οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	87	43	6	137
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	86.1%	74.1%	60.0%	80.1%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	14	15	4	34
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	13.9%	25.9%	40.0%	19.9%
Total		Count	101	58	10	171
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7.280 ^a	3	.063
Likelihood Ratio	6.749	3	.080
N of Valid Cases	171		

VAR12C_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών * V7_B_BΡΕΦΟ Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)

Crosstab							
			Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)				
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	Total
οι γονείς δείχνουν περισ- σότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	68	55	11	3	137
		% within Βοηθοί Βρεφο- νηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)	86.1%	76.4%	64.7%	100.0%	80.1%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	11	17	6	0	34
		% within Βοηθοί Βρεφο- νηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)	13.9%	23.6%	35.3%	.0%	19.9%
Total		Count	79	72	17	3	171
		% within Βοηθοί Βρεφο- νηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5.668 ^a	3	.129
Likelihood Ratio	6.037	3	.110
N of Valid Cases	171		

VAR12C_RECODED οι γονείς δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών * V7_BOΗΘ_ΠΡΟΣ Βοηθητικό Προσωπικό

Crosstab							
			Βοηθητικό Προσωπικό				
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	Total
οι γονείς δείχνουν περισ- σότερο ενδιαφέρον στη «φύλαξη» των παιδιών	Ναι & μάλλον Ναι	Count	16	96	23	2	137
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	94.1%	81.4%	74.2%	40.0%	80.1%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	1	22	8	3	34
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	5.9%	18.6%	25.8%	60.0%	19.9%
Total		Count	17	118	31	5	171
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7.940 ^a	3	.047
Likelihood Ratio	7.321	3	.062
N of Valid Cases	171		

VAR13A_RECoded Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή * V7_BPEΦO Βρεφονηπιοκόμοι (T.E.I.)

Crosstab							
			Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή	Ναι & μάλλον Ναι	Count	5	106	31	22	164
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	83.3%	93.8%	96.9%	95.7%	94.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	1	7	1	1	10
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	16.7%	6.2%	3.1%	4.3%	5.7%
Total		Count	6	113	32	23	174
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.852 ^a	3	.604
Likelihood Ratio	1.512	3	.679
N of Valid Cases	174		

VAR13A_RECoded Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή * V7_NHΠIO Νηπιαγωγοί (AEI)

Crosstab							
			Νηπιαγωγοί (AEI)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή	Ναι & μάλλον Ναι	Count	47	106	7	4	164
		% within Νηπιαγωγοί (AEI)	95.9%	93.0%	100.0%	100.0%	94.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	2	8	0	0	10
		% within Νηπιαγωγοί (AEI)	4.1%	7.0%	.0%	.0%	5.7%
Total		Count	49	114	7	4	174
		% within Νηπιαγωγοί (AEI)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.261 ^a	3	.738
Likelihood Ratio	1.898	3	.594
N of Valid Cases	174		

VAR13A_RECoded Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή * V7_KE_ΟΟικ Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας

Crosstab								
		Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας				Total		
		Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω			
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή	Ναι & μάλλον Ναι	Count	96	56	10	2		
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	93.2%	96.6%	90.9%	100.0%		
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	7	2	1	0		
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	6.8%	3.4%	9.1%	.0%		
		Total		Count	103	58	11	2
				% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.124 ^a	3	.771
Likelihood Ratio	1.285	3	.733
N of Valid Cases	174		

VAR13A_RECoded Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή * V7_B_ΒΡΕΦΟ Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)

Crosstab							
			Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή	Ναι & μάλλον Ναι	Count	75	70	16	3	164
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	91.5%	97.2%	94.1%	100.0%	94.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	7	2	1	0	10
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	8.5%	2.8%	5.9%	.0%	5.7%
Total		Count	82	72	17	3	174
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.533 ^a	3	.469
Likelihood Ratio	2.823	3	.420
N of Valid Cases	174		

VAR13A_RECoded Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή * V7_BOHΘ_ΠΡΟΣ Βοηθητικό Προσωπικό

		Crosstab				
		Βοηθητικό Προσωπικό				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην αγωγή	Ναι & μάλλον Ναι	Count	16	114	30	4
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	94.1%	94.2%	93.8%	100.0%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	1	7	2	0
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	5.9%	5.8%	6.3%	.0%
Total	Count		17	121	32	4
	% within Βοηθητικό Προσωπικό		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	.260 ^a	3	.967
Likelihood Ratio	.489	3	.921
N of Valid Cases	174		

VAR13B_RECoded Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην φροντίδα * V7_ΒΡΕΦΟ Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)

		Crosstab				
		Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην φροντίδα	Ναι & μάλλον Ναι	Count	5	105	29	22
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	83.3%	96.3%	90.6%	100.0%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	1	4	3	0
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	16.7%	3.7%	9.4%	.0%
Total	Count		6	109	32	22
	% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4.790 ^a	3	.188
Likelihood Ratio	4.812	3	.186
N of Valid Cases	169		

VAR13B_RECODED Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην φροντίδα * V7_NHΠΙΟ Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)

		Crosstab				
		Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην φροντίδα	Ναι & μάλλον Ναι	Count	44	106	7	161
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	91.7%	96.4%	100.0%	95.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	4	4	0	8
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	8.3%	3.6%	.0%	4.7%
Total		Count	48	110	7	169
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.219 ^a	3	.528
Likelihood Ratio	2.520	3	.472
N of Valid Cases	169		

VAR13B_RECODED Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην φροντίδα * V7_KE_ΟΟικ Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας

		Crosstab				
		Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην φροντίδα	Ναι & μάλλον Ναι	Count	99	51	9	161
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	99.0%	89.5%	90.0%	95.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	1	6	1	8
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	1.0%	10.5%	10.0%	4.7%
Total		Count	100	57	10	169
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8.047 ^a	3	.045
Likelihood Ratio	8.360	3	.039
N of Valid Cases	169		

VAR13B_RECODED Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην φροντίδα * V7_B_ΒΡΕΦΟ Βοηθεί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)

Crosstab							
		Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)				Total	
		Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω		
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην φροντίδα	Ναι & μάλλον Ναι	Count	76	65	17	3	161
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	97.4%	91.5%	100.0%	100.0%	95.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	2	6	0	0	8
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	2.6%	8.5%	.0%	.0%	4.7%
Total		Count	78	71	17	3	169
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.983 ^a	3	.263
Likelihood Ratio	4.691	3	.196
N of Valid Cases	169		

VAR13B_RECODED Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στην φροντίδα * V7_BOHΘ_ΠΡΟΣ Βοηθητικό Προσωπικό

Crosstab							
		Βοηθητικό Προσωπικό					
		Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	Total	
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτη- τα στην φροντίδα	Ναι & μάλλον Ναι	Count	16	112	29	4	161
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	94.1%	95.7%	93.5%	100.0%	95.3%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	1	5	2	0	8
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	5.9%	4.3%	6.5%	.0%	4.7%
Total		Count	17	117	31	4	169
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	.506 ^a	3	.918
Likelihood Ratio	.674	3	.879
N of Valid Cases	169		

VAR13C_RECODED Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη» * V7_BΡΕΦΟ Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)

		Crosstab					
			Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)				
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	Total
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη»	Ναι & μάλλον Ναι	Count	5	88	21	19	133
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	83.3%	80.7%	65.6%	86.4%	78.7%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	1	21	11	3	36
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	16.7%	19.3%	34.4%	13.6%	21.3%
Total		Count	6	109	32	22	169
		% within Βρεφονηπιοκόμοι (Τ.Ε.Ι.)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4.380 ^a	3	.223
Likelihood Ratio	4.111	3	.250
N of Valid Cases	169		

VAR13C_RECODED Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη» * V7_NΗΠΙΟ Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)

		Crosstab					
			Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)				
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	Total
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη»	Ναι & μάλλον Ναι	Count	38	87	5	3	133
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	79.2%	79.1%	71.4%	75.0%	78.7%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	10	23	2	1	36
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	20.8%	20.9%	28.6%	25.0%	21.3%
Total		Count	48	110	7	4	169
		% within Νηπιαγωγοί (ΑΕΙ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	.270 ^a	3	.966
Likelihood Ratio	.253	3	.969
N of Valid Cases	169		

VAR13C_RECODED Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη» * V7_KE_ΟΟικ Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας

Crosstab							
			Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη»	Ναι & μάλλον Ναι	Count	85	40	6	2	133
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	85.0%	70.2%	60.0%	100.0%	78.7%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	15	17	4	0	36
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	15.0%	29.8%	40.0%	.0%	21.3%
Total		Count	100	57	10	2	169
		% within Κοινωνικής Εργασίας, Οικιακής Οικονομίας	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7.466 ^a	3	.058
Likelihood Ratio	7.589	3	.055
N of Valid Cases	169		

VAR13C_RECODED Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη» * V7_B_ΒΡΕΦΟ Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)

Crosstab							
			Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ- ΤΕΛ)				Total
			Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω	
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη»	Ναι & μάλλον Ναι	Count	65	54	12	2	133
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	83.3%	76.1%	70.6%	66.7%	78.7%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	13	17	5	1	36
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	16.7%	23.9%	29.4%	33.3%	21.3%
Total		Count	78	71	17	3	169
		% within Βοηθοί Βρεφονηπιοκόμοι (ΕΠΑΛ-ΤΕΛ)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.221 ^a	3	.528
Likelihood Ratio	2.195	3	.533
N of Valid Cases	169		

VAR13C_RECODED Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη» * V7_BOHΘ_ΠΡΟΣ Βοηθητικό Προσωπικό

Crosstab							
		Βοηθητικό Προσωπικό				Total	
		Κανένα άτομο	1 μέχρι 3	4 νέχρι 6	7 & πάνω		
Οι απασχολούμενοι Βρεφ/μοι δίνουν βαρύτητα στη «φύλαξη»	Ναι & μάλλον Ναι	Count	12	95	23	3	133
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	70.6%	81.2%	74.2%	75.0%	78.7%
	Μάλλον Οχι & Οχι	Count	5	22	8	1	36
		% within Βοηθητικό Προσωπικό	29.4%	18.8%	25.8%	25.0%	21.3%
Total	Count		17	117	31	4	169
	% within Βοηθητικό Προσωπικό		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.510 ^a	3	.680
Likelihood Ratio	1.454	3	.693
N of Valid Cases	169		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ 3^η ΥΠΟΘΕΣΗ

VAR19A19 α) Μουσικοπαιδαγωγική / Μουσικοκινητική Αγωγή * Τ.Ε.Ι.

Crosstab

			Τ.Ε.Ι.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 α) Μουσικοπαι- δαγωγική / Μουσι- κοκινητική Αγωγή	Ναι	Count	25	33	36	94
		% within T.E.I.	45.5%	53.2%	59.0%	52.8%
	Αμφίβολη	Count	29	26	25	80
		% within T.E.I.	52.7%	41.9%	41.0%	44.9%
	Οχι	Count	1	3	0	4
		% within T.E.I.	1.8%	4.8%	.0%	2.2%
Total	Count	55	62	61	178	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5.358 ^a	4	.252
Likelihood Ratio	6.249	4	.181
N of Valid Cases	178		

VAR19B19 β) Αισθητική Αγωγή - Εικαστικά / Πηλοπλαστική * Τ.Ε.Ι.

			Τ.Ε.Ι.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 β) Αισθητική Αγωγή - Εικαστικά / Πηλοπλαστική	Ναι	Count	23	25	25	73
		% within T.E.I.	41.8%	40.3%	41.0%	41.0%
	Αμφίβολη	Count	31	33	32	96
		% within T.E.I.	56.4%	53.2%	52.5%	53.9%
	Οχι	Count	1	4	4	9
		% within T.E.I.	1.8%	6.5%	6.6%	5.1%
Total		Count	55	62	61	178
		% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.758 ^a	4	.780
Likelihood Ratio	2.090	4	.719
N of Valid Cases	178		

VAR19C19 γ) Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 γ) Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων	Ναι	Count	30	13	24	67
		% within T.E.I.	54.5%	21.0%	39.3%	37.6%
	Αμφίβολη	Count	25	47	35	107
		% within T.E.I.	45.5%	75.8%	57.4%	60.1%
	Οχι	Count	0	2	2	4
		% within T.E.I.	.0%	3.2%	3.3%	2.2%
Total	Count	55	62	61	178	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15.173 ^a	4	.004
Likelihood Ratio	16.697	4	.002
N of Valid Cases	178		

VAR19D19 δ) Διαπολιτισμική Αγωγή * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 δ) Διαπολιτισμική Αγωγή	Ναι	Count	7	16	25	48
		% within T.E.I.	13.2%	25.8%	41.0%	27.3%
	Αμφίβολη	Count	35	40	34	109
		% within T.E.I.	66.0%	64.5%	55.7%	61.9%
	Οχι	Count	11	6	2	19
		% within T.E.I.	20.8%	9.7%	3.3%	10.8%
Total	Count	53	62	61	176	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16.821 ^a	4	.002
Likelihood Ratio	17.344	4	.002
N of Valid Cases	176		

VAR19E19 ε) Προσχολική Παιδαγωγική * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ε) Προσχολική Παιδαγωγική	Ναι	Count	15	39	33	87
		% within T.E.I.	27.8%	62.9%	54.1%	49.2%
	Αμφίβολη	Count	38	22	26	86
		% within T.E.I.	70.4%	35.5%	42.6%	48.6%
	Οχι	Count	1	1	2	4
		% within T.E.I.	1.9%	1.6%	3.3%	2.3%
Total		Count	54	62	61	177

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ε) Προσχολική Παιδαγωγική	Ναι	Count	15	39	33	87
		% within T.E.I.	27.8%	62.9%	54.1%	49.2%
	Αμφίβολη	Count	38	22	26	86
		% within T.E.I.	70.4%	35.5%	42.6%	48.6%
	Οχι	Count	1	1	2	4
		% within T.E.I.	1.9%	1.6%	3.3%	2.3%
Total	Count	54	62	61	177	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16.054 ^a	4	.003
Likelihood Ratio	16.374	4	.003
N of Valid Cases	177		

VAR19F19 στ) Βρεφονηπιοκομία / Αγωγή Βρέφους / Αγωγή Μικρού Παιδιού * T.E.I. Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 στ) Βρεφονηπιοκομία / Αγωγή Βρέφους / Αγωγή Μικρού Παιδιού	Ναι	Count	29	47	45	121
		% within T.E.I.	52.7%	75.8%	73.8%	68.0%
	Αμφίβολη	Count	25	14	15	54
		% within T.E.I.	45.5%	22.6%	24.6%	30.3%
	Οχι	Count	1	1	1	3
		% within T.E.I.	1.8%	1.6%	1.6%	1.7%
Total	Count	55	62	61	178	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8.787 ^a	4	.067
Likelihood Ratio	8.529	4	.074
N of Valid Cases	178		

VAR19G19 ζ) Παιδιατρική /Νεογνολογία/Γενική Παιδιατρική/Εξελικτική Παιδιατρική * T.E.I.

Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ζ) Παιδιατρική /Νεογνολογία/Γενική Παιδιατρική/Εξελικτική Παιδιατρική	Ναι	Count	20	34	38	92
		% within T.E.I.	36.4%	54.8%	62.3%	51.7%
	Αμφίβολη	Count	31	24	20	75
		% within T.E.I.	56.4%	38.7%	32.8%	42.1%
	Οχι	Count	4	4	3	11
		% within T.E.I.	7.2%	6.5%	3.9%	4.2%

	% within T.E.I.	7.3%	6.5%	4.9%	6.2%
Total	Count	55	62	61	178
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8.297 ^a	4	.081
Likelihood Ratio	8.365	4	.079
N of Valid Cases	178		

VAR19H19 η) Μεθοδολογία Έρευνας /Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστ. Αγωγής * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 η) Μεθοδολογία Έρευνας /Μεθοδολογία Έρευνας στις Επιστ. Αγωγής	Ναι	Count	20	26	18	64
		% within T.E.I.	37.0%	41.9%	30.0%	36.4%
	Αμφίβολη	Count	30	34	36	100
		% within T.E.I.	55.6%	54.8%	60.0%	56.8%
	Οχι	Count	4	2	6	12
		% within T.E.I.	7.4%	3.2%	10.0%	6.8%
Total		Count	54	62	60	176
		% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.461 ^a	4	.484
Likelihood Ratio	3.651	4	.455
N of Valid Cases	176		

VAR19I19 θ) Κουκλοθέατρο – Θεατρικό Παιχνίδι * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 θ) Κουκλοθέατρο – Θεατρικό Παιχνίδι	Ναι	Count	25	34	8	67
		% within T.E.I.	45.5%	55.7%	13.6%	38.3%
	Αμφίβολη	Count	26	25	34	85
		% within T.E.I.	47.3%	41.0%	57.6%	48.6%
	Οχι	Count	4	2	17	23
		% within T.E.I.	7.3%	3.3%	28.8%	13.1%
Total	Count	55	61	59	175	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	33.733 ^a	4	.000
Likelihood Ratio	35.637	4	.000

N of Valid Cases	175
------------------	-----

VAR19J19 ι) Εισαγωγή στην Ψυχολογία/ Βασικές Αρχές Ψυχολογίας * T.E.I.
Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ι) Εισαγωγή στην Ψυχολογία/ Βασικές Αρχές Ψυ- χολογίας	Ναι	Count	34	39	31	104
		% within T.E.I.	61.8%	62.9%	50.8%	58.4%
	Αμφίβολη	Count	21	23	29	73
		% within T.E.I.	38.2%	37.1%	47.5%	41.0%
	Οχι	Count	0	0	1	1
		% within T.E.I.	.0%	.0%	1.6%	.6%
Total	Count	55	62	61	178	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.816 ^a	4	.431
Likelihood Ratio	4.040	4	.401
N of Valid Cases	178		

VAR19K19 κ) Παιδική Λογοτεχνία/ Ελληνική Γλώσσα * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 κ) Παιδική Λο- γοτεχνία/ Ελληνική Γλώσσα	Ναι	Count	17	34	21	72
		% within T.E.I.	30.9%	54.8%	35.0%	40.7%
	Αμφίβολη	Count	33	25	37	95
		% within T.E.I.	60.0%	40.3%	61.7%	53.7%
	Οχι	Count	5	3	2	10
		% within T.E.I.	9.1%	4.8%	3.3%	5.6%
Total	Count	55	62	60	177	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9.800 ^a	4	.044
Likelihood Ratio	9.708	4	.046
N of Valid Cases	177		

VAR19L19 λ) Περιβαλλοντική Αγωγή * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 λ) Περιβαλλο- ντική Αγωγή	Ναι	Count	12	24	17	53
		% within T.E.I.	21.8%	38.7%	28.8%	30.1%
	Αμφίβολη	Count	30	33	40	103
		% within T.E.I.	54.5%	53.2%	67.8%	58.5%
	Οχι	Count	13	5	2	20
		% within T.E.I.	23.6%	8.1%	3.4%	11.4%
Total	Count	55	62	59	176	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15.309 ^a	4	.004
Likelihood Ratio	14.876	4	.005
N of Valid Cases	176		

VAR19M19 μ) Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής/ Εισαγωγή στις Παιδ/κές Επιστήμες * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 μ) Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής/ Εισαγωγή στις Παιδ/κές Επι-στήμες	Ναι	Count	8	21	13	42
		% within T.E.I.	14.5%	33.9%	21.7%	23.7%
	Αμφίβολη	Count	40	37	45	122
		% within T.E.I.	72.7%	59.7%	75.0%	68.9%
	Οχι	Count	7	4	2	13
		% within T.E.I.	12.7%	6.5%	3.3%	7.3%
Total	Count	55	62	60	177	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9.507 ^a	4	.050
Likelihood Ratio	9.484	4	.050
N of Valid Cases	177		

VAR19N19 ν) Ειδική Αγωγή * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ν) Ειδική Αγω- γή	Ναι	Count	21	24	20	65
		% within T.E.I.	39.6%	38.7%	35.7%	38.0%
	Αμφίβολη	Count	28	34	27	89
		% within T.E.I.	52.8%	54.8%	48.2%	52.0%
	Οχι	Count	4	4	9	17
		% within T.E.I.	7.5%	6.5%	16.1%	9.9%
Total		Count	53	62	56	171
		% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.561 ^a	4	.469
Likelihood Ratio	3.365	4	.499
N of Valid Cases	171		

VAR19O19 ξ) Κοινωνιολογία της Εκπ/σης /Κοινωνιολογία της Παιδείας/Κοινωνιολογία της Οικογένειας και της Εκπ/σης * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ξ) Κοινωνιολογία της Εκπ/σης /Κοινωνιολογία της Παιδείας/Κοινωνιολογία της Οικογένειας και της Εκπ/σης	Ναι	Count	10	19	9	38
		% within T.E.I.	18.2%	31.1%	18.0%	22.9%
	Αμφίβολη	Count	43	41	26	110
		% within T.E.I.	78.2%	67.2%	52.0%	66.3%
	Οχι	Count	2	1	15	18
		% within T.E.I.	3.6%	1.6%	30.0%	10.8%
	Total	Count	55	61	50	166
		% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	29.916 ^a	4	.000
Likelihood Ratio	27.930	4	.000
N of Valid Cases	166		

VAR19P19 ο) Εξελικτική Ψυχολογία/Αναπτυξιακή Ψυχολογία/Συναισθηματική Ανάπτυξη * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ο) Εξελικτική Ψυχολογί- α/Αναπτυξιακή Ψυ- χολογί- α/Συναισθηματική Ανάπτυξη	Ναι	Count	35	32	30	97
		% within T.E.I.	64.8%	52.5%	49.2%	55.1%
	Αμφίβολη	Count	19	27	28	74
		% within T.E.I.	35.2%	44.3%	45.9%	42.0%
	Οχι	Count	0	2	3	5
		% within T.E.I.	.0%	3.3%	4.9%	2.8%
	Total	Count	54	61	61	176
		% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4.783 ^a	4	.310
Likelihood Ratio	6.142	4	.189
N of Valid Cases	176		

VAR19Q19 π) Κλινική Ψυχολογία * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 π) Κλινική Ψυ- χολογία	Ναι	Count	27	16	9	52
		% within T.E.I.	50.9%	26.2%	18.0%	31.7%
	Αμφίβολη	Count	25	36	28	89
		% within T.E.I.	47.2%	59.0%	56.0%	54.3%
	Οχι	Count	1	9	13	23
		% within T.E.I.	1.9%	14.8%	26.0%	14.0%
Total	Count	53	61	50	164	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21.202 ^a	4	.000
Likelihood Ratio	23.084	4	.000
N of Valid Cases	164		

VAR19R19 ρ) Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία * T.E.I.
Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ρ) Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία	Ναι	Count	24	23	11	58
		% within T.E.I.	48.0%	37.1%	24.4%	36.9%
	Αμφίβολη	Count	24	33	15	72
		% within T.E.I.	48.0%	53.2%	33.3%	45.9%
	Οχι	Count	2	6	19	27
		% within T.E.I.	4.0%	9.7%	42.2%	17.2%
Total	Count	50	62	45	157	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	29.370 ^a	4	.000
Likelihood Ratio	27.521	4	.000
N of Valid Cases	157		

VAR19S19 σ) Παιδαγωγικό Υλικό * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 σ) Παιδαγωγικό Υλικό	Ναι	Count	26	33	26	85
		% within T.E.I.	50.0%	53.2%	42.6%	48.6%
	Αμφίβολη	Count	24	27	33	84
		% within T.E.I.	46.2%	43.5%	54.1%	48.0%
	Οχι	Count	2	2	2	6
		% within T.E.I.	3.8%	3.2%	3.3%	3.4%
Total	Count	52	62	61	175	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.546 ^a	4	.818
Likelihood Ratio	1.546	4	.818
N of Valid Cases	175		

VAR19T19 τ) Συγκριτική Παιδαγωγική Προσχολικής Ηλικίας * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 τ) Συγκριτική Παιδαγωγική Προσχολικής Ηλικίας	Ναι	Count	12	26	14	52
		% within T.E.I.	23.1%	42.6%	29.8%	32.5%
	Αμφίβολη	Count	38	32	28	98
		% within T.E.I.	73.1%	52.5%	59.6%	61.3%
	Οχι	Count	2	3	5	10
		% within T.E.I.	3.8%	4.9%	10.6%	6.3%
Total	Count	52	61	47	160	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7.531 ^a	4	.110
Likelihood Ratio	7.329	4	.119
N of Valid Cases	160		

VAR19U19 υ) Δεοντολογία Επαγγέλματος * T.E.I.
Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 υ) Δεοντολογία Επαγγέλματος	Ναι	Count	9	26	14	49
		% within T.E.I.	17.6%	41.9%	24.1%	28.7%
	Αμφίβολη	Count	36	31	32	99
		% within T.E.I.	70.6%	50.0%	55.2%	57.9%
	Οχι	Count	6	5	12	23
		% within T.E.I.	11.8%	8.1%	20.7%	13.5%
Total	Count	51	62	58	171	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12.252 ^a	4	.016
Likelihood Ratio	11.987	4	.017
N of Valid Cases	171		

VAR19V19 φ) Στοιχεία Οικονομικής / Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης Β/Σ * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 φ) Στοιχεία Οικονομικής / Στοιχεία Οικονομίας και Διαχείρισης Β/Σ	Ναι	Count	8	14	18	40
		% within T.E.I.	15.1%	23.0%	31.0%	23.3%
	Αμφίβολη	Count	30	37	28	95
		% within T.E.I.	56.6%	60.7%	48.3%	55.2%
	Οχι	Count	15	10	12	37
		% within T.E.I.	28.3%	16.4%	20.7%	21.5%
Total	Count	53	61	58	172	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5.778 ^a	4	.216
Likelihood Ratio	5.827	4	.212
N of Valid Cases	172		

VAR19W19 χ) Οργάνωση και Διοίκηση ΒΝΣ / Οργάνωση και Διαχείριση ΒΝΣ / Διοίκηση και Διαχείριση ΒΣ * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 χ) Οργάνωση και Διοίκηση ΒΝΣ / Οργάνωση και Διαχείριση ΒΝΣ / Διοίκηση και Διαχείριση ΒΣ	Ναι	Count	10	16	34	60
		% within T.E.I.	18.2%	25.8%	55.7%	33.7%
	Αμφίβολη	Count	29	34	23	86
		% within T.E.I.	52.7%	54.8%	37.7%	48.3%
	Οχι	Count	16	12	4	32
		% within T.E.I.	29.1%	19.4%	6.6%	18.0%
	Total	Count	55	62	61	178
		% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24.323 ^a	4	.000
Likelihood Ratio	24.687	4	.000
N of Valid Cases	178		

VAR19X19 ψ) Εργασιακές Σχέσεις / Στοιχεία Νομοθεσίας / Στοιχεία Δικαίου και Νομοθεσίας * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ψ) Εργασιακές Σχέσεις / Στοιχεία Νομοθεσίας / Στοι- χεία Δικαίου και Νομοθεσίας	Ναι	Count	6	10	13	29
		% within T.E.I.	11.1%	16.4%	22.4%	16.8%
	Αμφίβολη	Count	36	40	33	109
		% within T.E.I.	66.7%	65.6%	56.9%	63.0%
	Οχι	Count	12	11	12	35
		% within T.E.I.	22.2%	18.0%	20.7%	20.2%
Total	Count	54	61	58	173	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2.919 ^a	4	.572
Likelihood Ratio	2.963	4	.564
N of Valid Cases	173		

VAR19Y19 ω) Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ω) Μαθηματικές Έννοιες και Φυσικές Επιστήμες	Ναι	Count	3	14	2	19
		% within T.E.I.	5.7%	22.6%	4.4%	11.9%
	Αμφίβολη	Count	34	43	24	101
		% within T.E.I.	64.2%	69.4%	53.3%	63.1%
	Οχι	Count	16	5	19	40
		% within T.E.I.	30.2%	8.1%	42.2%	25.0%
Total	Count	53	62	45	160	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23.896 ^a	4	.000
Likelihood Ratio	25.353	4	.000
N of Valid Cases	160		

VAR19Z19 αα) Κινητική Αγωγή Προσχολικής Ηλικίας * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 αα) Κινητική Αγωγή Προσχολικής Ηλικίας	Ναι	Count	15	34	42	91
		% within T.E.I.	28.8%	56.7%	68.9%	52.6%
	Αμφίβολη	Count	30	18	18	66
		% within T.E.I.	57.7%	30.0%	29.5%	38.2%
	Οχι	Count	7	8	1	16
		% within T.E.I.	13.5%	13.3%	1.6%	9.2%
Total	Count	52	60	61	173	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22.173 ^a	4	.000
Likelihood Ratio	24.219	4	.000
N of Valid Cases	173		

VAR19ZA19 ββ) Παιδαγωγική και MME * T.E.I.
Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ββ) Παιδαγωγική και MME	Ναι	Count	12	15	17	44
		% within T.E.I.	23.5%	25.0%	33.3%	27.2%
	Αμφίβολη	Count	27	32	22	81
		% within T.E.I.	52.9%	53.3%	43.1%	50.0%
	Οχι	Count	12	13	12	37
		% within T.E.I.	23.5%	21.7%	23.5%	22.8%
Total	Count	51	60	51	162	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1.826 ^a	4	.768
Likelihood Ratio	1.811	4	.770
N of Valid Cases	162		

VAR19ZB19 γγ) Κοινωνική Παιδαγωγική * T.E.I.
Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 γγ) Κοινωνική Παιδαγωγική	Ναι	Count	24	19	13	56
		% within T.E.I.	44.4%	32.2%	29.5%	35.7%
	Αμφίβολη	Count	26	32	22	80
		% within T.E.I.	48.1%	54.2%	50.0%	51.0%
	Οχι	Count	4	8	9	21
		% within T.E.I.	7.4%	13.6%	20.5%	13.4%
Total	Count	54	59	44	157	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5.131 ^a	4	.274
Likelihood Ratio	5.129	4	.274
N of Valid Cases	157		

VAR19ZC19 δδ) Κοινωνική Πρόνοια * T.E.I.
Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 δδ) Κοινωνική Πρόνοια	Ναι	Count	19	14	8	41
		% within T.E.I.	36.5%	23.7%	18.6%	26.6%
	Αμφίβολη	Count	27	36	19	82
		% within T.E.I.	51.9%	61.0%	44.2%	53.2%
	Οχι	Count	6	9	16	31
		% within T.E.I.	11.5%	15.3%	37.2%	20.1%
Total	Count	52	59	43	154	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13.328 ^a	4	.010
Likelihood Ratio	12.422	4	.014
N of Valid Cases	154		

VAR19ZD19 εε) Κοινωνική Ψυχολογία * T.E.I.
Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 εε) Κοινωνική Ψυχολογία	Ναι	Count	29	24	18	71
		% within T.E.I.	52.7%	39.3%	40.9%	44.4%
	Αμφίβολη	Count	23	33	21	77
		% within T.E.I.	41.8%	54.1%	47.7%	48.1%
	Οχι	Count	3	4	5	12
		% within T.E.I.	5.5%	6.6%	11.4%	7.5%
Total	Count	55	61	44	160	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.495 ^a	4	.479
Likelihood Ratio	3.381	4	.496
N of Valid Cases	160		

VAR19ZE19 ζζ) Παιδαγωγική Ψυχολογία * T.E.I.
Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ζζ) Παιδαγωγική Ψυχολογία	Ναι	Count	33	28	28	89
		% within T.E.I.	61.1%	47.5%	52.8%	53.6%
	Αμφίβολη	Count	20	27	25	72
		% within T.E.I.	37.0%	45.8%	47.2%	43.4%
	Οχι	Count	1	4	0	5
		% within T.E.I.	1.9%	6.8%	.0%	3.0%
Total	Count	54	59	53	166	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6.361 ^a	4	.174
Likelihood Ratio	7.273	4	.122
N of Valid Cases	166		

VAR19ZF19 ηη) Συμβουλευτική Ψυχοπαθολογία * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
19 ηη) Συμβουλευ- τική Ψυχοπαθολογία	Ναι	Count	29	19	8	56
		% within T.E.I.	53.7%	32.8%	18.6%	36.1%
	Αμφίβολη	Count	22	29	19	70
		% within T.E.I.	40.7%	50.0%	44.2%	45.2%
	Οχι	Count	3	10	16	29
		% within T.E.I.	5.6%	17.2%	37.2%	18.7%
Total	Count	54	58	43	155	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21.924 ^a	4	.000
Likelihood Ratio	22.272	4	.000
N of Valid Cases	155		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ΄

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ 4^η ΥΠΟΘΕΣΗ

VAR18A 18) Οι σπουδές α) περισσότερα γνωστικά αντικείμενα βοηθούν στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
18) Οι σπουδές α) περισσότερα γνωστικά αντικείμενα βοηθούν στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων	Ισχύει	Count	21	32	33	86
		% within T.E.I.	38.2%	52.5%	54.1%	48.6%
	Μάλλον Ισχύει	Count	29	23	24	76
		% within T.E.I.	52.7%	37.7%	39.3%	42.9%
	Μάλλον δεν Ισχύει	Count	5	5	4	14
		% within T.E.I.	9.1%	8.2%	6.6%	7.9%
	Δεν Ισχύει	Count	0	1	0	1
		% within T.E.I.	.0%	1.6%	.0%	.6%
	Total	Count	55	61	61	177
		% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5.741 ^a	6	.453
Likelihood Ratio	5.992	6	.424
N of Valid Cases	177		

VAR18B 18) Οι σπουδές β) Οι σπουδές στο Τμήμα βοηθούν στο να εφαρμόζουμε καινοτόμες δράσεις * T.E.I.

Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
18) Οι σπουδές β) Οι σπουδές στο Τμήμα βοηθούν στο να εφαρμόζουμε καινοτόμες δράσεις	Ισχύει	Count	11	27	16	54
		% within T.E.I.	20.0%	43.5%	26.2%	30.3%
	Μάλλον Ισχύει	Count	26	28	26	80
		% within T.E.I.	47.3%	45.2%	42.6%	44.9%
	Μάλλον δεν Ισχύει	Count	17	7	15	39
		% within T.E.I.	30.9%	11.3%	24.6%	21.9%
	Δεν Ισχύει	Count	1	0	4	5

	% within T.E.I.	1.8%	.0%	6.6%	2.8%
Total	Count	55	62	61	178
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16.393 ^a	6	.012
Likelihood Ratio	17.631	6	.007
N of Valid Cases	178		

VAR27 27. οι αποκτηθείσες δεξιότητες και γνώσεις, ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του επαγγελματικού χώρου * T.E.I.

			T.E.I.			
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	Total
27. οι αποκτηθείσες δεξιότητες και γνώσεις, ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του επαγγελματικού χώρου	Συμφωνώ	Count	14	27	32	73
		% within T.E.I.	25.5%	43.5%	52.5%	41.0%
	Μάλλον Συμφωνώ	Count	30	24	23	77
		% within T.E.I.	54.5%	38.7%	37.7%	43.3%
	Μάλλον Διαφωνώ	Count	11	9	4	24
		% within T.E.I.	20.0%	14.5%	6.6%	13.5%
	Διαφωνώ	Count	0	2	2	4
		% within T.E.I.	.0%	3.2%	3.3%	2.2%
Total	Count	55	62	61	178	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13.384 ^a	6	.037
Likelihood Ratio	15.093	6	.020
N of Valid Cases	178		

VAR28 28. Μπορεί κανείς να ιδρύσει έναν ιδιωτικό Παιδικό Σταθμό * T.E.I.

Crosstab						
			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
28. Μπορεί κα- νείς να ιδρύσει έναν ιδιωτικό Παιδικό Σταθμό	Μπορεί	Count	8	18	14	40
		% within T.E.I.	14.5%	29.0%	23.0%	22.5%
	Μάλλον μπορεί	Count	23	35	31	89
		% within T.E.I.	41.8%	56.5%	50.8%	50.0%

	Μάλλον δεν μπορεί	Count	21	6	11	38
		% within T.E.I.	38.2%	9.7%	18.0%	21.3%
	Δεν μπορεί	Count	3	3	5	11
		% within T.E.I.	5.5%	4.8%	8.2%	6.2%
Total		Count	55	62	61	178
		% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymp. Sig. (2- sided)
Pearson Chi-Square	16.191 ^a	6	.013
Likelihood Ratio	15.954	6	.014
N of Valid Cases	178		

VAR29 29. Είχατε ενημέρωση για την επαγγελματική εκπαίδευση πριν τη δήλωση προτίμησης στο μηχανογραφικό δελτίο; * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
29. Είχατε ενημέρωση για την επαγγελματική εκπαίδευση πριν τη δήλωση προτίμησης στο μηχανογραφικό δελτίο;	Είχα	Count	13	18	13	44
		% within T.E.I.	23.6%	29.0%	21.3%	24.7%
	Μάλλον είχα	Count	8	24	8	40
		% within T.E.I.	14.5%	38.7%	13.1%	22.5%
	Μάλλον δεν είχα	Count	10	10	6	26
		% within T.E.I.	18.2%	16.1%	9.8%	14.6%
	Δεν είχα	Count	24	10	34	68
		% within T.E.I.	43.6%	16.1%	55.7%	38.2%
Total	Count	55	62	61	178	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	26.741 ^a	6	.000
Likelihood Ratio	27.739	6	.000
N of Valid Cases	178		

VAR30 30. η προπτυχιακή εκπαίδευση στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας προετοιμάζει * T.E.I.

Crosstab

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
30. η προπτυχιακή εκπαίδευση στο Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας προετοιμάζει	Συμφωνώ	Count	12	23	25	60
		% within T.E.I.	21.8%	37.1%	41.0%	33.7%
	Μάλλον Συμφωνώ	Count	37	35	28	100
		% within T.E.I.	67.3%	56.5%	45.9%	56.2%
	Μάλλον Διαφωνώ	Count	6	4	6	16
		% within T.E.I.	10.9%	6.5%	9.8%	9.0%
	Διαφωνώ	Count	0	0	2	2
		% within T.E.I.	.0%	.0%	3.3%	1.1%
	Total	Count	55	62	61	178
		% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10.383 ^a	6	.109
Likelihood Ratio	11.131	6	.084

N of Valid Cases

178

VAR31 31. Προσφέρει το Τμήμα σας σχετικές με το επάγγελμα ευκαιρίες για καινοτόμες δράσεις ... * T.E.I.

			T.E.I.			
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	Total
31. Προσφέρει το Τμήμα σας σχετικές με το επάγγελμα ευκαιρίες για καινοτόμες δράσεις ...	Σίγουρα προσφέρει	Count	14	24	13	51
		% within T.E.I.	25.5%	38.7%	21.3%	28.7%
	Μάλλον προσφέρει	Count	33	33	40	106
		% within T.E.I.	60.0%	53.2%	65.6%	59.6%
	Μάλλον δεν προσφέρει	Count	8	3	8	19
		% within T.E.I.	14.5%	4.8%	13.1%	10.7%
	Δεν προσφέρει	Count	0	2	0	2
		% within T.E.I.	.0%	3.2%	.0%	1.1%
Total	Count	55	62	61	178	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11.155 ^a	6	.084
Likelihood Ratio	11.945	6	.063
N of Valid Cases	178		

VAR33 33. Οι γνώσεις που αποκτάτε στο Τμήμα σας μπορούν να εφαρμοστούν στην άσκηση του επαγγέλματος: * T.E.I.

Crosstab

			T.E.I.			
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	Total
33. Οι γνώσεις που αποκτάτε στο Τμήμα σας μπορούν να εφαρμοστούν στην άσκηση του επαγγέλματος:	Ισχύει	Count	26	27	44	97
		% within T.E.I.	47.3%	43.5%	72.1%	54.5%
	Μάλλον Ισχύει	Count	26	28	12	66
		% within T.E.I.	47.3%	45.2%	19.7%	37.1%
	Μάλλον δεν Ισχύει	Count	2	6	4	12
		% within T.E.I.	3.6%	9.7%	6.6%	6.7%
	Δεν Ισχύει	Count	1	1	1	3
		% within T.E.I.	1.8%	1.6%	1.6%	1.7%
Total	Count	55	62	61	178	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14.581 ^a	6	.024
Likelihood Ratio	15.290	6	.018
N of Valid Cases	178		

VAR37 37. Οι σπουδές προσφέρουν δυνατότητες και ευκαιρίες με τις οποίες μπορεί κανείς να λύνει προβλήματα διαφόρων μορφών * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
37. Οι σπουδές προσφέρουν δυνατότητες και ευκαιρίες με τις οποίες μπορεί κανείς να λύνει προβλήματα διαφόρων μορφών	Ισχύει	Count	14	17	19	50
		% within T.E.I.	25.9%	27.4%	31.1%	28.2%
	Μάλλον Ισχύει	Count	29	36	30	95
		% within T.E.I.	53.7%	58.1%	49.2%	53.7%
	Μάλλον δεν Ισχύει	Count	9	9	10	28
		% within T.E.I.	16.7%	14.5%	16.4%	15.8%
	Δεν Ισχύει	Count	2	0	2	4
		% within T.E.I.	3.7%	.0%	3.3%	2.3%
Total	Count	54	62	61	177	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3.035 ^a	6	.804
Likelihood Ratio	4.320	6	.634
N of Valid Cases	177		

VAR41 41. Οφείλει το Πρόγραμμα Σπουδών κατά την γνώμη σας να είναι περισσότερο προσανατολισμένο στα εργαστήρια και τις πρακτικές ασκήσεις; * T.E.I.

			T.E.I.			Total
			Θεσ/νίκη	Αθήνα	Ιωάννινα	
41. Οφείλει το Πρόγραμμα Σπουδών κατά την γνώμη σας να είναι περισσότερο προσανατολισμένο στα εργαστήρια και τις πρακτικές ασκήσεις;	Ναι	Count	29	28	40	97
		% within T.E.I.	53.7%	45.2%	66.7%	55.1%
	Μάλλον Ναι	Count	18	24	14	56
		% within T.E.I.	33.3%	38.7%	23.3%	31.8%
	Μάλλον Οχι	Count	6	8	4	18
		% within T.E.I.	11.1%	12.9%	6.7%	10.2%
	Οχι	Count	1	2	2	5
		% within T.E.I.	1.9%	3.2%	3.3%	2.8%
Total	Count	54	62	60	176	
	% within T.E.I.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6.397 ^a	6	.380
Likelihood Ratio	6.551	6	.364
N of Valid Cases	176		

